

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 13 Σεπτεμβρίου 2026 • Έτος 17^ο • Αρ. φύλλου 943

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ANNITA ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - ΑΒΕΡΩΦ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Μάχη πολιτικής επιβίωσης

Οι προεδρικές εκλογές δοκιμάζουν (και πάλι) τη συνοχή του Δημοκρατικού Συναγερμού

Σε μετωπική σύγκρουση της νυν προέδρου, Αννίτας Δημητρίου, και του τέως αρχηγού του κόμματος, Αβέρωφ Νεοφύτου, εξελίσσεται η διεκδίκηση του κρίσιμα-

τος του υποψηφίου του ΔΗΣΥ. Οι τεταμένες σχέσεις και το σκηνικό ισορροπιών τρόμου που διαμορφώνει η εσωκομματική σκακιέρα μετατρέπουν την Πινδάρου

σε ένα «καζάνι που βράζει», με ορατό τον κίνδυνο ναρκοθέτησης της προοπτικής επιστροφής του κόμματος στην εξουσία. Οι υπολογισμοί για την εκλεξιμότητα, ο

ρόλος Γιώργου Παμπορίδη και ο παράγοντας Χ, μπαίνουν στη δύσκολη εξίσωση. Ποιες επιλογές έχει μπροστά της η Αννίτα Δημητρίου η οποία, μπορεί στο

διαμορφωθέν πολιτικό πεδίο να έχει να παρουσιάσει σημαντικά πλεονεκτήματα, ωστόσο εκείνο που δεν έχει κρίνεται πιο σημαντικό, τα περιθώρια λάθους. **Σελ. 8-9**

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Το GSI έχει γεωπολιτική αξία

Ο υπουργός Ενέργειας αποσαφηνίζει τη θέση της κυβέρνησης για το έργο του GSI με αφορμή το αλαλούμι δηλώσεων στελεχών της. Το θέλει, το στηρίζει, αλλά την απασχολεί και η βιωσιμότητά του. **Σελ. 6, 7**

ΔΗΚΟ

«Πραξικόπημα» αντιπροέδρων

Ως μεθοδευμένη πίεση από το Προεδρικό προς τον Νικόλα Παπαδόπουλο ερμηνεύεται η επιμονή των αντιπροέδρων του κόμματος να «επιβάλουν» την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη και να αποτρέψουν αποστασιοποίηση. **Σελ. 9**

ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΟΚ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο εφιάλτης του Μαγδεμβούργου στοιχειώνει την Ευρώπη

Η ανατομία της ψήφου στην ακροδεξιά AfD και οι φόβοι για «ντόμινο» το 2027

Σελ. 20-21

ΚΥΠΡΙΑΚΟ - Ε.Ε.

Ισπανικό προηγούμενο με «ουρά»

Η Ισπανία θέτει υπό ομηρία τη Διεύθυνση Ε.Ε. και απαιτεί επισημοποίηση καταλανικών, βασικών, γαλικιανών, υποστηρίζοντας ότι δεν δημιουργείται «προηγούμενο». Αντίθετα, η Νομική Υπηρεσία του Συμβουλίου θεωρεί πιθανή τη δημιουργία «προηγούμενου», κάτι που αφορά κυρίως την Κύπρο, αγγίζοντας το ζήτημα επισημοποίησης της τουρκικής γλώσσας από Ε.Ε. πριν τη λύση του Κυπριακού. **Σελ. 4**

ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Χάρτης για επενδύσεις 20 δισ. ευρώ

Σελ. 4

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Παθογένεια

Μεγάλα έργα για τη χώρα, αντί να συζητούνται σοβαρά και να παρουσιάζονται στους πολίτες ως τέτοια ή να μην γίνονται αποδεκτά, επειδή δεν είναι προς όφελός της, δυστυχώς μπαίνουν στα γρανάζια της μικροπολιτικής και άλλων συμφερόντων. Το αποτέλεσμα είναι και η κοινωνία να πολώνεται, αλλά και το κράτος και οι θεσμοί του να υπονομεύονται και να χάνουν από τη σοβαρότητά τους, εντός και εκτός της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Ανακατεύεται η τράπουλα στην εποπτεία

Οι αλλαγές προσώπων σε Κεντρική Τράπεζα και Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δεν θεωρούνται τυχαίες, καθώς μεταφέρουν εμπειρία σε δύο πλέον αλληλοσυμπλη-

ρούμενους εποπτικούς χώρους. Η αγορά διαπιστώνει αυστηρότερη στάση, με περισσότερους ελέγχους και απαιτήσεις συμμόρφωσης. **Οικονομική, σελ. 3**

Συνθέτοντας τα κομμάτια του Παρθενώνα

Τέχνες, σελ. 3

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

Κώστας Σιαβέστρος και **Λένα Κιτσοπούλου** για την παράσταση «Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού». **Τέχνες, σελ. 4-5**

Αφροδίτη Αθανασοπούλου για τον Γ.Φ. Πιερύδη, με αφορμή την εκδήλωση προς τιμή του από το Βιβλιότροπιο. **Τέχνες, σελ. 8**

Κρατάμε τη μια όψη του νομίσματος.

Αυτή που μας φέρνει πιο κοντά.

#ΚοινόΚυπρίων

Τράπεζα Κύπρου

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

CHRONOMASTER SPORT

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ / Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ

Το «είπε και εγένετο» επί Τραμπ

Βαριά δουλειά και σοβαρή η ονοματοθεσία, συνεπώς και η μετονομασία. Μας το λέει ο Σωκράτης στον «Κρατύλο» του Πλάτωνα, έναν διάλογο που επικυρώνει και τις δύο έννοιες της λέξης «σαγήνη»: τη σημερινή, της γοητείας, και την πρωταρχική, του παγιδευτικού αλιευτικού δικτυού. Στην παρανάγνωση του «Κρατύλου» έχει τις μισές ρίζες της η αντιεπισημονική γλωσσосоωβινιστική πεποίθηση πως «η ελληνική είναι η μοναδική νοηματική γλώσσα παγκοσμίως».

Λέει λοιπόν ο Σωκράτης: «Ουκ άρα παντός ανδρός, ω Ερμόγενης, όνομα θέσθαι [εστίν] αλλά πνος ονοματοουργού· ούτος δ' εστίν, ως έοικεν, ο νομοθέτης, os δη των δημιουργών σπανιώτατος εν ανθρώποις γίγνεται». Μεταφράζω: «Κατά συνέπεια, Ερμογένη μου, δεν είναι δουλειά του καθενός να θέτει ονόματα αλλά κάποιου δημιουργού ονομάτων. Και καταπώς φαίνεται, ο ονοματοουργός αυτός είναι ο νομοθέτης, που σίγουρα είναι ο πιο σπάνιος ανάμεσα στους ανθρώπους». «Εοικεν», αποκρίνεται φυσικά ο Ερμογένης, παραμερίζοντας προς στιγμήν το «πάνυ γε» (βεβαίως, μάλιστα), που αποτελεί τη συχνότερη απάντησή του στις αφοπλιστικές ερωτήσεις του «μεινυτήρα» Σωκράτη.

Ποιος είναι, πάντως, αυτός ο «νομοθέτης», ο μόνος ικανός να γίνει «ονοματοουργός», δεν το ξεκαθαρίζει ο Σωκράτης, ο οποίος στον συγκεκριμένο πλατωνικό διάλογο, που δεν του λείπουν το χιούμορ και η ειρωνεία, εμφανίζεται βέβαιος ότι το όνομα κάθε πράγματος ή πλάσματος αποδίδει την εσώτερη ουσία του. Δεν είναι δηλαδή τυχαίο, συμβατικό, αυθαίρετο, όπως ορθά κήρυξε χίλιετις αργότερα ο Ελβετός γλωσσολόγος Φερδινάνδος ντε Σωσσύρ. Ο Σωκράτης δεν διασαφηνίζει την έν-

νοια του νομοθέτη, για την οποία οι σχολιαστές έχουν κάνει πολλές συζητήσεις», υποσημειώνει σχετικά ο Ηλ. Λάγιος, στην παλιά μετάφραση του διαλόγου, που είχε εκδοθεί στη σειρά «Βιβλιοθήκη Αρχαίων Συγγραφέων "Ι. Ζαχαρόπουλος"». Και συμπληρώνει: «Άλλοι βλέπουν εδώ τον λαό, άλ-

Με θεόρατο, παμφάγο εγώ, ο πρόεδρος των ΗΠΑ μετονόμασε τον Κόλπο της Αμερικής, τη λίμνη Οντάριο σε λίμνη Αμερική, το Νέο Μεξικό σε Νέα Αμερική, το όρος Ντενάλι της Αλάσκας σε όρος ΜακΚίνλεϊ, πρότεινε δε να ονομάζονται του λοιπού Στενά Τραμπ τα Στενά Ορμούζ

λοι ένα μυθικό πρόσωπο ή άνθρωπο προικισμένο με θείο ένστικτο, και άλλοι τέλος τους πρώτους ανθρώπους».

Για το «ποιοι πράγματι είναι οι πρώτοι άνθρωποι της γης» απορούσε και ο βασιλιάς της Αιγύπτου Ψαμμήτιχος, αντίθετα με τους υπηκόους του, που ήταν βέβαιοι ότι τα πρώτεια ήταν δικά τους. Για να βρει λοιπόν την απάντηση σοφίστηκε το εξής, κατά τη διήγηση του Ηρόδοτου: «Πήρε δύο νεογέννητα μωρά, διαλέγοντάς τα από γονείς έτσι στην τύχη, και τα έδωσε σ' ένα βοσκό, για να τα πάει στη στάνη του και να τα αναθρέψει, όπως θα πούμε. Κανείς επρόσταξε να μην προσφέρει λέξη μπροστά τους, παρά να

Ομπέρ Ισαχάρ, «Ξέσπασμα του τετελεσμένου», 2026. Έργο που θα παρουσιαστεί στην πρώτη ατομική έκθεση του καλλιτέχνη στην Ελλάδα, με τίτλο «Grids», στη Roma Gallery, σε επιμέλεια της Αλίας Τσαγκάρη. Διάρκεια: 17 Σεπτεμβρίου - 10 Οκτωβρίου.

μείνουν τα μωρά μόνα τους σε μια καλύβα έρμη, και μόνον την ορισμένη ώρα ο βοσκός να τους πηγαίνει τις κασίδες· και αφού τους δίνει να χορτάσουν γάλα, να νοιάζεται και για τα άλλα – τα απαραιτά. Το έκανε αυτό ο Ψαμμήτιχος κι έδωσε τέτοια προσταγή, γιατί ήθελε να ακούσει από τα παιδιά, όταν πια πάνθουν να βγάζουν άναρθρες κραυγές, ποια λέξη θα αρθρώσουν πρώτη» (βλ. Ηρόδοτος, «Οκτώ νομβέλες και τέσσερα ανέκδοτα», μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτης, Αγρα, 2001).

Δύο χρόνια αργότερα, την ώρα που ο βοσκός έμπαινε στην καλύβα, «τα παιδιά –και τα δυο μαζί– σύρθηκαν ως τα πόδια του, και απλώνοντας τα χέρια τους εφώ-

ναζαν “βεκός”». Τα νήπια είπαν και τις επόμενες μέρες την ίδια λέξη, σε τόνο ικεσίας, και πείστηκε έτσι ο βοσκός να ενημερώσει τον Ψαμμήτιχο. Και ο βασιλιάς, αφού έγινε πρώτα απτήκοος μάρτυρας, έδωσε εντολή να ερευνηθεί «ποιοι άνθρωποι λένε “βεκός” και τι σημαίνει η λέξη». Έμαθε λοιπόν ότι έτσι λένε το ψωμί οι Φρύγες, γεγονός που υποχρέωσε τους Αιγύπτιους να αποδεχθούν ότι τα πρώτεια αρχαιότητα ήταν φρυγικά, όχι αιγυπτιακά.

«Ότι το επεισόδιο έγινε έτσι», καταλήγει ο Ηρόδοτος, «το άκουσα από τους ιερείς του Ηφαίστου στη Μέμφη. Ενώ οι Έλληνες, ανάμεσα σ' άλλες πολλές ανοησίες, ισχυρίζονται πως ο Ψαμμήτιχος

έκοψε τις γλώσσες κάποιων γυναικών κι όρισε πάλι σ' αυτές να ανατραφούν τα παιδιά». Αυτό για τις «πολλές ανοησίες των Ελλήνων» σίγουρα θα το συνυπολόγισε ο Πλούταρχος, όταν αποφάσισε, στο «Περί της Ηροδότου κακοπθείας» σύγγραμμά του, να χαρακτηρίσει τον Ηρόδοτο «κακοήθη» και εμπαθή κατά των Ελλήνων. Ας προστεθεί εδώ ότι στα τέλη του 20ού αιώνα κυκλοφόρησε η ευφάνταστη παρετυμολόγηση του «Ξεϊμπέκικου» ως λέξης σύνθετης από το Zeus και το βεκός, το ψωμί του Δία δηλαδή. Ο κρατυλισμός στα έσοχα όριά του.

Για τη Βίβλο, πάντως, ο πρώτος νομοθέτης-ονοματοργός είναι ο ίδιος ο Θεός, όπως ακούμε πάλι και πάλι στο βιβλίο της «Γενέσεως»: «Και εκάλεσεν ο θεός το φως ημέραν και το σκότος εκάλεσεν νύκτα»· «και εκάλεσεν ο θεός το στερέωμα αυτού ουρανόν»· «και εκάλεσεν ο θεός την ξηράν γην και τα συστήματα των υδάτων εκάλεσεν θαλάσσας». Κι όταν πια έπλασε τον Αδάμ, ο Γιαχβέ του παρουσίασε «πάντα τα θηρία του αγρού και πάντα τα πετεινά του ουρανού», ώστε να τα ονοματίσει ο πρώτος άνθρωπος. «Και εκάλεσεν Αδάμ ονόματα πάσιν τοις κτήνεσιν και πάσι τοις πετεινοίς του ουρανού και πάσι τωις θηρίοις του αγρού». Σε ποια προβαλειακή γλώσσα τα «εκάλεσε» άραγε ο Αδάμ και πώς την έμαθε; Σε ποια γλώσσα, δηλαδή, του μιλούσε ο Θεός;

Πρώτος ονοματοδότης, λοιπόν, ο παλαιοδιαθηκικός Θεός και δεύτερος ο Αδάμ. Και να που τώρα εισβάλλει στη σκηνή σαν νομοθέτης-ονοματοργός ο ΗΓΙΑρχος Ντόναλντ Τραμπ. Ένας πολιτικός που σίγουρα νιώθει ισότιμος του Αδάμ, φέρεται ωστόσο και σαν διεκδικητής της θείκης πρωτοκαθεδρίας, μια και δείχνει βέβαιος ότι

το «είπε και εγένετο» ισχύει και για τον ίδιο· ότι δηλαδή ο λόγος του είναι Λόγος, είναι νόμος, είναι ισχύς και πράξη. Το ρεσιτάλ μετονομασιών στο οποίο επιδίδεται καιρό τώρα, σαν οιοinei θεός, θα ήταν γελοίο, αν δεν ήταν αποκαλυπτικό της εφιαλτικά παιδαριώδους νοημοσύνης ενός ανθρώπου από τον οποίο εξαρτάται σχεδόν το σύνολο της ανθρωπότητας. Με θεόρατο, παμφάγο εγώ, μετονόμασε τον Κόλπο του Μεξικού σε Κόλπο της Αμερικής («για να τιμήσει το αμερικανικό μεγαλείο» όπως είπε στην πάμπωχη αρχκό του), τη λίμνη Οντάριο σε λίμνη Αμερική, το Νέο Μεξικό σε Νέα Αμερική, το όρος Ντενάλι της Αλάσκας σε όρος ΜακΚίνλεϊ, πρότεινε δε να ονομάζονται του λοιπού Στενά Τραμπ τα Στενά Ορμούζ. Επιπλέον, συγκινητικά μετρίοφρων, βάφτισε την αφεντιά του «καλύτερο Αμερικανό πρόεδρο έβερ».

Ναι, ολοφάνερο το γελοίοn του πράγματος, μακάρι όμως να ήταν απλώς καταγέλαστη η όλη υπόθεση. Τρομάζειs όταν αναλογίζεσαι σε ποια χέρια, ποιο μυαλό και ποια ψυχή έχει πέσει ο πλανήτης. Στα χέρια ενός νάρκισσου που λατρεύει και μιμείται τους αυταρχικούς ηγέτες, τύπου Ποϋτιν, Ερντογάν κ.ο.κ., εκμεταλλεύεται στυγνά το αξιωμα του για ν' αβγατίσει την οικογενειακή περιουσία του με κρυπτονομίσματα ή τζογάροντας στο χρηματιστήριο, καταλύει κάθε έννοια λογικής, ηθικής και αισθητικής, και δρα ως απόλυτος ανεύθυνος άρχων.

Να πούμε «Σώσον, Κύριε»; Δεν έχουμε σωσμό. Αυτός ο συsnάρτητος τύπος, παίζοντας με την τεχνητή νοημοσύνη, ζωγραφίζει τον εαυτό του σαν Θεό τη μια φορά, σαν προνομιακό προστατευόμενο του Ιησού την άλλη. Έτσι κι αλλιώς, λοιπόν, παντοδύναμος. Κύριος.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

13-9-1936

Ευτύχημα: Αγγέλλεται εκ Νυρεμβέργης ότι μεγάλη παρέλασις εγένετο σήμερον προ του καγκελλαρίου Χίτλερ ο οποίος κατόπιν ωμίλησεν απευθυνθείς κυρίως προς την γερμανικήν νεολαίαν ειπών τα εξής: «Νέοι της Γερμανίας, έχετε το σπάνιον ευτύχημα ότι ζητε εις μίαν εποχήν τεταραγμένην αλλά μεγάλην. Προ ημών ευρίσκεται το αναγεννηθέν κράτος. Παν ό,τι δημιουργούμε θα παραμείνι!».

Εξητιμίσθη: Ο «Λαϊκός Παρατηρητής» (Βερολίνον) δημοσιεύει άρθρον το οποίον λέγει: «Εγνωρίζομεν την Ελλάδα ως μίαν χώραν εις την οποίαν έκαστος πολίτης ποκολεύειτο με την πολιτικήν, μάλιστα με μίαν θερμήν ιδιοσυγκρασίαν και με ένα πάθος που είναι άγνωστα αλλαχού. [...] Η εξαιρετική αυτή πολιτικομανία λοιπόν εξητιμίσθη, εξηφανίσθη τόσοσ αιφνιδίως από της 4ης Αυγούστου; [...] Αυτό ήτο απίστευτον και όμως ήτο πραγματικότητα».

Περιοδεία: Ο υπουργός της Γεωργίας κ. Κυριακός, δ' εγκυκλίου του εντέλλεται όπως οι γεωπόνοι περιοδεύουν εις τας περιφέρειας των διά να αντιλαμβάνωνται αυτοπροσώπως τας ανάγκας των γεωργών και υποδεικνύουν τα ληπτέα μέτρα.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ

/ Γράφει ο **ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ**

Ο γαύρος, η Αντρούλλα, το ΔΗΚΟ και ο Αβακούμ

Ο Πρόεδρος δέχθηκε την ομάδα μπάσκετ του Ολυμπιακού Πειραιώς στο Προεδρικό στα πλαίσια επίσκεψης των ερυθρόλευκων στην Κύπρο για διεθνές τουρνουά. Ανάμεσα σε άλλα δήλωσε «είμαι γαύρος, περήφανος γαύρος και παρακολουθώ την ομάδα!» Κακεντρεχείς ψιθύρισαν πως αν ερχόταν ο Παναθηναϊκός πιθανόν να δήλωνε «είμαι βάζελος, περήφανος βάζελος». Ο Ολυμπιακός πάντως κάλεσε τον Χριστοδουλίδη στο νέο ΣΕΦ και εμείς τους προσκαλέσαμε στο Μουντιάλ που θα κάνουμε στην Κύπρο.

Η τιμή τιμή δεν έχει και χαράς τον που την έχει. Μια παροιμία με πολύ βάθος, που δείχνει πως τίποτα δεν έχει μεγαλύτερη αξία από την τιμή, την περηφάνεια και το...πρεστίζ μας. Μα θέλετε να με καλούν σε εκδηλώσεις και να «φακιά γυρούς ώσου να έβρω πάρκινγκ» διερωτήθηκε με παράπονο η Αντρούλλα της καρδιάς μας, πρώην πρώτη κυρία και γνωστή από την αλησμόνητη ατάκα του Βασιλείου «η Αντρούλλα κι εγώ!» Αυτό, όταν της ανακοινώθηκε πως θα αποκοπεί για εξοικονόμηση πόρων ο φρουρός της. Well, για ένα πρεστίζ -και για εύκολο πάρκινγκ- ζούμε.

Πολλοί τρόλαραν την πρώην πρώτη κυρία για τον τρόπο που εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της, μα κάποιοι θεώρησαν υπερβολική -έως λαϊκίστικη- την ξαφνική απόφαση Φυτιρή, λέγοντας με νόημα «διυλίζουμε τον κώνωπα και καταπνουμε την κάμψη». Η Αντρούλλα μάλλον θυσίασθηκε για κατευνασμό της λαϊκής οργής που σφειλόταν σε άλλες τριοχειρότερες σπατάλες αλλά,

Είμαι γαύρος, περήφανος γαύρος.

όπως έλεγε η σοφή γιαγιά μου, «όποιος δεν μπορεί να δέρει τον γάδaro δέρνει το σάμα».

Σταματήστε να διατυμpanίζετε ότι είναι θέμα χρόνου να μπω φυλακή, γιατί σε τέτοια περίπτωση όλα όσα φοβάσαι θα βγουν στην φόρα! Αυτό ήταν το υστερόγραφο σε ανάρτηση του αρχιμανδρίτη Νεκτάριου που απευθυνόταν στον μητροπολίτη Ταμασσού Ησάια. Άρχισαν τα όργανα -εκκλησιαστικά και όχι μόνο- και κάτι μου λέει πως η δεύτερη αυτή φάση της Αββακουμιάδας θα έχει ακόμη περισσότερο άκσιον. Θου, Κύριε, φυλακή τω στώματί μου.

Συνεχίζουν οι δημοσκοπήσεις για τις εσωκομματικές του ΔΗΣΥ και όλες δείχνουν αυτό που είναι κοινό μυστικό. Η Αννίτα έχει με αρκετή διαφορά τις περισσότερες πιθανότητες να κερδίσει τον Νίκο Χριστοδουλίδη αλλά και οποιονδήποτε άλλο βρίσκεται αυτή τη στιγμή στο κάδρο των πιθανών υποψηφίων για το 2028. Πλην όμως, υπάρχει κάτι καλύτερο από τις δημοσκοπήσεις, αν εξακολουθήσουν να υπάρχουν πέραν της μιας υποψηφιότητας στον ΔΗΣΥ και αυτό είναι οι εσωκομματικές εκλογές. Κάποιοι προσπαθούν τεχνπέντως να τις καθυστερήσουν, αλλά η πραγματικότητα είναι πως ο μόνος τρόπος να πάει το

κόμμα στις εκλογές συσπειρωμένο είναι να ξεκαθαρίσει όσο πιο σύντομα ο υποψήφιος για το 2028. Κάθε μέρα που περνά κάνει τα τις όποιες πληγές μελλοντικά πιο δυσεπώλυτες.

Πρώτες ζημώσεις και στο ΔΗΚΟ για το 2028. Ζεστοί οι υπουργοί για συνέχιση συνεργασίας με Χριστοδουλίδη (λογικό μου ακούγεται) κρύος έως frozen ο εθνικός πρίγκηπας και πολλοί στον περίγυρό του, ενώ αρκετοί θέλουν το κόμμα να διεκδικήσει με δικό του υποψήφιο. Αυτή η επιλογή είναι ίσως και η πιο... safe, αφού θα μπορούσαν στον δεύτερο γύρο να μετατραπούν σε απόλυτους ρυθμιτές χωρίς το ρίσκο να προσδεθούν σε άρμα υποψηφίου που μπορεί τελικά να αποκλειστεί από τον πρώτο γύρο.

Αυτό που σκέφτηκε ο Τραμπ είναι επικό: αν κερδίσουν λέει οι ρεπουμπλικάνοι στις επερχόμενες εκλογές, τότε θα δώσει μέρισμα 5000 dollars -δεν το αποκλείει δωροδοκία για ψήφους- σε κάθε Αμερικανό. Φοβερή ιδέα. Τι λες, νεαρέ μου Νίκο; Αφού λεφτά υπάρχουν. Θα εξοικονομήσουμε και από τον φρουρό της Αντρούλλας.

Επανέρχεται το θέμα διερεύνησης του περιβόητου μαύρου κατασκοπευτικού βαν και λογικά κάποιοι αγχώνουν και ανησυχούν. Πρέπει όμως να διευκρινίσω πως οποιαδήποτε ομοιότης με πρόσωπα και καταστάσεις του δικού μου μαύρου κατασκοπευτικού βαν είναι εντελώς συμπτωματική. Το δικό μου είναι εξοπλισμένο με AI τεχνολογία και είναι υβριδικό για προστασία του περιβάλλοντος.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αεtlιs: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Μαθαίνουμε στα παιδιά μας την αξία της συνειδητής διατροφής.

Η υγιής σχέση με το φαγητό χτίζεται από νωρίς, με μικρές αλλά ουσιαστικές συνήθειες που γίνονται εφόδια ζωής.

Γι' αυτό, στη Lidl Κύπρου, σε συνεργασία με το **Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας**, συνεχίζουμε δυναμικά το πρόγραμμα «**Ακαδημία Φαγητού για Παιδιά**» και για το **Ακαδημαϊκό Έτος 2026-2027**.

Έως σήμερα, έχουμε προσφέρει:

- Βιωματική εμπειρία μάθησης σε **πάνω από 6.800 μαθητές και μαθήτριες**.
- Εκπαιδευτικές δράσεις σε περισσότερα από **260 σχολεία σε όλη την Κύπρο**.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Υπό Ισπανική ομπρία επιχειρείται να τεθεί η πολιτική Διεύρυνσης της Ε.Ε., καθώς η Μαδρίτη τη δι-ασυνδέει με το αίτημα αναγνώ-ρισης των καταλανικών, των βα-σκιικών και των γαλικιανών, ως επισήμων γλώσσών της Ε.Ε., δη-μιουργώντας ένα προηγούμενο που αγγίζει εκ των πραγμάτων και τη Λευκωσία, με φόντο την τουρκική γλώσσα. Η Μαδρίτη έδωσε μάλιστα επίσημη διάστα-ση στη διασύνδεση του αιτήμα-τός της με την πολιτική Διεύρυν-σης της Ε.Ε., πριν από λίγες μέρες στο Δουβλίνο, ενώ σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» η Νομική Υπηρεσία του Συμβουλίου είχε τοποθετηθεί στο ζήτημα, σημειώ-νοντας ότι εάν καταστεί πράξη το ισπανικό αίτημα, κανείς δεν μπο-ρεί να εγγυηθεί ότι αυτό δεν θα αποτελέσει προηγούμενο και για άλλες περιπτώσεις. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την Κυπριακή Δημοκρατία και την τουρκική γλώσσα, η οποία είναι κατοχυ-ρωμένη ως επίσημη γλώσσα του κράτους στο κυπριακό σύνταγμα.

Σε κάθε περίπτωση, οι εξελί-ξεις στο πεδίο του ισπανικού αι-τήματος καθίστανται πειστικές, καθώς ο υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων Fernando Sampedro, προανήγγειλε ότι η θέση της Μα-δρίτης θα τεθεί ενώπιον του Συμ-βουλίου Γενικών Υποθέσεων στις 22 Σεπτεμβρίου, στις Βρυξέλλες αλλά και σε Συνόδους Κορυφής, καθιστώντας σαφές ότι η κυβέρ-νηση Σάντσεθ δεν δείχνει δια-τεθειμένη να υποχωρήσει. Άλ-λωστε, ο Σοσιαλιστής Ισπανός πγέτης θεωρείται «κοινοβουλευ-τικά εξαρτώμενος» από την Κατα-λονία και τη Χώρα των Βάσκων (λιγότερο από τη Γαλικία) προ-κειμένου να διατηρήσει κυβερ-νητική πλειοψηφία, ενώ επενδύ-ει στις εν λόγω περιφέρειες για την επανεκλογή του, ενώπιε των εθνικών εκλογών στη χώρα, που θα διεξαχθούν το αργότερο τον Αύγουστο του 2027.

Η στάση της Μαδρίτης προ-βληματίζει αφενός τις Βρυξέλ-λες, που βλέπουν την πολιτική Διεύρυνσης να τίθεται υπό την αίρεση επίσημης αναγνώρισης των καταλανικών, των βασκικών και των γαλικιανών και αφετέ-ρου το Μαυροβούνιο, που σύμ-φωνα με την Κομισιόν κρατάει τα σκήπτρα μεταξύ των χωρών της επόμενης Διεύρυνσης και θα μπορούσε να καταστεί το 28ο μέ-λος της Ε.Ε., το 2028.

Την ίδια ώρα όμως, η πολιτι-κή συμπεριφορά της κυβέρνησης Σάντσεθ παρακολουθείται και από τη Λευκωσία, προ της ανη-συχίας οι ισπανικές απαιτήσεις να ανοίξουν τον ασκό του Αιόλου και στο ζήτημα της αναγνώρισης της τουρκικής γλώσσας ως επί-σημης γλώσσας της Ε.Ε., χωρίς προηγούμενη λύση του Κυπρια-κού. Πληγή στις Βρυξέλλες έλεγε μάλιστα στην «Κ», ότι «εάν θεω-ρηθεί ότι κάθε επίσημη γλώσσα κράτους-μέλους πρέπει να έχει αντίστοιχο καθεστώς στην Ένω-ση», τότε γίνεται κατανοητό ότι το αίτημα της Μαδρίτης συνο-δεύεται από μια «πολιτική ου-ρά» που αγγίζει, μεταξύ άλλων, και την Κύπρο. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση ικανοποίησης της ισπανικής αξίωσης, ενδέχεται να προκληθούν πιέσεις, προκειμέ-νου και η τουρκική γλώσσα να καταστεί επίσημη γλώσσα της

παίκων Υποθέσεων Fernando Sampedro. Ωστόσο, κύκλοι στις Βρυξέλλες εκτιμούν ότι δεδομέ-νου του μεγάλου αριθμού κρα-τών-μελών που διατυπώνουν ενστάσεις, κυρίως σε σχέση με το οικονομικό κόστος και δευ-τερευόντως για τη δημιουργία «προηγούμενου», «η Μαδρίτη θα αναγκαστεί να προσαρμο-στεί». Άλλωστε, όπως έλεγαν οι ίδιες πηγές στην «Κ», «το κλίμα είναι βαρύ για την ισπανική κυ-βέρνηση εντός της Ε.Ε. και υπό το φως της διαχείρισης του με-ταναστευτικού και της απόφα-σης Σάντσεθ να νομιμοποιήσει 500 χιλιάδες παράτυπους μετα-νάστες, κάτι που εκτιμάται ότι

προκάλεσε και την κρίση στη Θέουτα. Ωστόσο, κανείς δεν εί-ναι σε θέση να προβλέψει πόσο σκληρά είναι έτοιμη να παίξει τα χαρτιά της η σοσιαλιστική κυ-βέρνηση της Ισπανίας, η οποία όχι μόνο είναι «κοινοβουλευτι-κά εξαρτημένη» από τις περι-φέρειες της Καταλονίας και των Βάσκων, αλλά ποντάρει σε αυ-τές για την επικείμενη εκλογι-κή μάχη, που θα λάβει χώρα το αργότερο, τον Αύγουστο 2027.

Η Μαδρίτη φέρεται να έχει προετοιμαστεί για την κόντρα με τις Βρυξέλλες, καθώς είχε φρο-ντίσει να παρουσιάσει επτά κρι-τήρια, οικοδομώντας σταδιακά, εδώ και 15 μήνες, την προσπά-

θεια για να καταστήσει επίσημες γλώσσες της Ε.Ε., τα καταλανι-κά, τα βασκικά και τα γαλικια-νά. Στο πλαίσιο αυτό, υποστή-ριξε ότι «δεν θα δημιουργηθεί προηγούμενο για άλλες περιφε-ρειακές γλώσσες», επιστρατεύ-οντας τα εν λόγω επτά κριτήρια, που σχετίζονται μεταξύ άλλων, με την ιστορική προέλευση, τη συνταγματική κατοχύρωση, την μακρά και αδιάλειπτη χρήση των γλωσσών και την ανάληψη όλου του κόστους που θα προκύψει από την προσθήκη τους, στις επίσημες γλώσσες της Ε.Ε.

Όλα αυτά πάντως δεν έπεισαν τη Νομική Υπηρεσία του Συμ-βουλίου, η οποία υποστήριξε ότι

τα επτά κριτήρια της Μαδρίτης δεν είναι νομικά δεσμευτικά και ότι κανείς δεν μπορεί να προεξο-φλήσει ότι η ικανοποίηση του ισπανικού αιτήματος δεν θα δη-μιουργηθεί «προηγούμενο». Σε ό,τι αφορά στο κόστος, η Νομι-κή Υπηρεσία υπογράμμισε, όπως προαναφέραμε, ότι η Ε.Ε. δεν μπο-ρεί να λάβει αποφάσεις με δημο-σιονομικές επιπτώσεις, χωρίς να υπάρχουν νομικές εγγυήσεις για χρηματοδότηση από τους «Ιδίους Πόρους» της Ε.Ε.

Την ίδια ώρα, μεγάλος αριθ-μός κρατών-μελών, κάποια από τα οποία εμφανίζονται και υπέρ-μαχοι της πολιτικής Διεύρυνσης, θεωρούν ότι το αίτημα της Μα-

δρίτης δεν είναι ακόμη «ώριμο» και ως εκ τούτου είχαν ζητήσει διευκρινίσεις, τόσο σε νομικό/πολιτικό επίπεδο, όσο και για οι-κονομικές του πτυχές. Με την τακτική αυτή, η ομάδα κρατών-μελών, στην οποία συμμετέχουν η Γερμανία και η Ιταλία, πάγωσαν ουσιαστικά τις συζητήσεις επί του θέματος, το οποίο όμως επανέρχεται πλέον με πιο πιε-στικό τρόπο από τη Μαδρίτη, η οποία επιχειρεί να θέσει υπό ομπρία την πολιτική Διεύρυν-σης της Ε.Ε., προκειμένου να επιβάλει την επισημοποίηση από την ενωμένη Ευρώπη των τριών περιφερειακών γλωσσών της Ισπανίας.

Η πολιτική συμπεριφορά της κυβέρνησης Σάντσεθ παρακολουθείται και από τη Λευκωσία, προ της ανησυχίας οι ισπανικές απαιτήσεις να ανοίξουν τον ασκό του Αιόλου και στο ζήτημα της ανα-γνώρισης της τουρκικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας της Ε.Ε.

Γλωσσικό προηγούμενο από Μαδρίτη, με «ουρά» στο Κυπριακό

Υπό ισπανική ομπρία η Διεύρυνση, αν δεν αναγνωριστούν καταλανικά, βασκικά, γαλικιανά – Προηγούμενο για Λευκωσία-τουρκική γλώσσα

Αστερίσκο από Λευκωσία

Η Λευκωσία δεν απορρίπτει ευθέως το αίτημα της Μαδρί-

της, αλλά τοποθετεί ένα διπλό αστερίσκο, ο οποίος συνάδει εν πολλοίς με τις επιφυλάξεις που διατυπώνει μεγάλος αριθ-μός κρατών-μελών. Η Μαριλένα Ραουνά, η οποία είχε εκπροσω-πήσει την Κύπρο ως υφυπουργός Ευρωπαϊκών Θεμάτων στη «ζωνρή συζήτηση» που διεξήχθη πριν από 15 μήνες (27 Μαΐου 2025), ανέφερε μεν ότι η Λευ-κωσία στηρίζει επί της αρχής το ισπανικό αίτημα, αλλά παρέ-πεμψε τόσο στη δέσμευση της Μαδρίτης για ανάληψη του συ-νόλου του κόστους, όσο και στη διαβεβαίωση που δόθηκε, από την κυβέρνηση της Ισπανίας, σύμφωνα με την οποία η ενδε-χόμενη λήψη θετικής απόφασης για τα καταλανικά, τα βασκικά και τα γαλικιανά «δεν θα δημι-ουργήσει προηγούμενο» για άλ-λες περιπτώσεις.

Είναι προφανές ότι η Λευκω-

σία επιχειρήσει με τον τρόπο αυ-τό να διατυπώσει ενστάσεις επί του ισπανικού αιτήματος, χωρίς όμως να το λέει ρητώς και ευθέ-ως, κάτι που όπως προαναφέ-ραμε, έπραξε στην ίδια κεκλει-σμένων των θυρών συνεδρία η Νομική Υπηρεσία του Συμβουλί-ου, καθιστώντας αφενός σαφές ότι κανείς δεν μπορεί να προ-δικάσει ότι το ισπανικό αίτημα δεν θα δημιουργήσει προηγού-μενο, εάν ικανοποιηθεί. Η Νο-μική Υπηρεσία του Συμβουλίου είχε ακόμη επισημάνει ότι δεν είναι εύκολο να ληφθούν απο-φάσεις που συνεπάγονται δη-μοσιονομικές επιπτώσεις, χωρίς νομικές εγγυήσεις για χρημα-τοδότηση από τους «Ιδίους Πό-ρους» της Ε.Ε.

Από το 2016 στο 2026

Στις 17 Φεβρουαρίου 2016, η Κύπρος διά του τότε προέδρου Νίκου Αναστασιάδη απέστειλε επιστολή προς τον ΥΠΕΞ της Ολλανδίας Bert Koenders –που ασκούσε τότε την προεδρία της Ε.Ε. και προς τον γ.γ. του Συμ-βουλίου Ε.Ε., Jeppe Tranholm-Mikkelsen. Στην επιστολή του, ο πρόεδρος Αναστασιάδης ανέ-φερε χαρακτηριστικά ότι: «Δεδο-μένους της πιθανότητας επίτευ-ξης συμφωνίας για το Κυπριακό, ανεξάρτητα από το αν αυτή τε-λικά επιτευχθεί ... έχει έρθει η ώρα να ξεκινήσουν οι προετοι-μασίες, ώστε η Ένωση να είναι σε θέση να αρχίσει να χρησιμο-ποιεί την τουρκική ως επίσημη γλώσσα της Ε.Ε. μετά την επα-νένωση». Με άλλα λόγια, αυτό που ζητούσε η Λευκωσία δεν ήταν η υιοθέτηση της τουρκικής ως επίσημης γλώσσας της Ε.Ε., όπως ζητάει σήμερα πειστικά η Ισπανία για τα καταλανικά, τα βασκικά και τα γαλικιανά. Αλλά ζητούσε απλώς να ξεκινήσουν οι προετοιμασίες, προκειμένου η Ε.Ε. να μπορεί να χρησιμο-ποιεί την τουρκική ως επίσημη γλώσσα «μετά την επανένωση» της Κύπρου.

Το 2019, το ζήτημα ανακινή-θηκε από τον τότε ευρωβουλευ-τή του ΑΚΕΛ Νιαζί Κιζιλγιουρεκ που υπέβαλε ερώτηση και πήρε απάντηση ότι το θέμα δεν συ-ζητήθηκε στο Συμβούλιο Ε.Ε. Και ήταν λογικό να μη συζητη-θεί, διότι ο πρόεδρος Αναστασι-άδης δεν ζήτησε τη λήψη από-φασης, αλλά την προετοιμασία της Ε.Ε., ώστε να μπορεί να εισα-γάγει την τουρκική ως επίσημη γλώσσα, «μετά την επανένωση» της Κύπρου.

Ανατρέχοντας μάλιστα στο αρχείο μου, εντόπισα έναν εν-διαφέροντα διάλογο ενός ξένου διπλωμάτη και ενός επισήμου της Ε.Ε., το 2016, λίγο μετά τη λήψη της επιστολής Αναστασι-άδη από την Ε.Ε. Ο διπλωμάτης ρώτησε «τι είδους προετοιμα-σίες θα μπορούσαν να γίνουν για την εισαγωγή της τουρ-κικής ως επίσημης γλώσσας της Ε.Ε.» και η απάντηση που του δόθηκε, ήταν η εξής: «Καμιά. Η μετάφραση και η πρόσληψη τουρκόφωνων προσώπων δεν απαιτεί προετοιμασία. Είτε θα γίνει, είτε δεν θα γίνει», κατέ-ληξε ο επίσημος της Ε.Ε., με ό,τι κάποιος μπορεί να αντιληφθεί, για τον τρόπο με τον οποίο εκλή-φθηκε από τις Βρυξέλλες το αι-τημα Αναστασιάδη.

Πόσο θα τεντώσει το σχοινί ο Σάντσεθ;

Το μεγάλο ερώτημα στις Βρυ-ξέλλες είναι σε ποιο βαθμό θα τεντώσει το σχοινί ο Πέδρο Σάντσεθ, εμμένοντας σε δια-σύνδεση της πολιτικής Διεύρυν-σης, με την επισημοποίηση των καταλανικών, βασκικών και γα-λικιανών, ως επίσημων γλώσ-σών της Ε.Ε. Η Μαδρίτη πάντως διαμνύει ότι δεν πρόκειται να κάνει πίσω, θεωρώντας ότι οι τρεις γλώσσες θα εξασφαλίσουν επίσημο ευρωπαϊκό καθεστώς και έτσι δεν θα τεθεί εν αμφι-βόλω η πολιτική Διεύρυνσης και δη η ένταξη του Μαυροβουνί-ου, που επιδιώκεται να κατα-στεί πράξη, το 2028, κάτι που υποστήριξε ο υπουργός Ευρω-

παϊκών Υποθέσεων Fernando Sampedro. Ωστόσο, κύκλοι στις Βρυξέλλες εκτιμούν ότι δεδομέ-νου του μεγάλου αριθμού κρα-τών-μελών που διατυπώνουν ενστάσεις, κυρίως σε σχέση με το οικονομικό κόστος και δευ-τερευόντως για τη δημιουργία «προηγούμενου», «η Μαδρίτη θα αναγκαστεί να προσαρμο-στεί». Άλλωστε, όπως έλεγαν οι ίδιες πηγές στην «Κ», «το κλίμα είναι βαρύ για την ισπανική κυ-βέρνηση εντός της Ε.Ε. και υπό το φως της διαχείρισης του με-ταναστευτικού και της απόφα-σης Σάντσεθ να νομιμοποιήσει 500 χιλιάδες παράτυπους μετα-νάστες, κάτι που εκτιμάται ότι

προκάλεσε και την κρίση στη Θέουτα. Ωστόσο, κανείς δεν εί-ναι σε θέση να προβλέψει πόσο σκληρά είναι έτοιμη να παίξει τα χαρτιά της η σοσιαλιστική κυ-βέρνηση της Ισπανίας, η οποία όχι μόνο είναι «κοινοβουλευτι-κά εξαρτημένη» από τις περι-φέρειες της Καταλονίας και των Βάσκων, αλλά ποντάρει σε αυ-τές για την επικείμενη εκλογι-κή μάχη, που θα λάβει χώρα το αργότερο, τον Αύγουστο 2027.

Η Μαδρίτη φέρεται να έχει προετοιμαστεί για την κόντρα με τις Βρυξέλλες, καθώς είχε φρο-ντίσει να παρουσιάσει επτά κρι-τήρια, οικοδομώντας σταδιακά, εδώ και 15 μήνες, την προσπά-

θεια για να καταστήσει επίσημες γλώσσες της Ε.Ε., τα καταλανι-κά, τα βασκικά και τα γαλικια-νά. Στο πλαίσιο αυτό, υποστή-ριξε ότι «δεν θα δημιουργηθεί προηγούμενο για άλλες περιφε-ρειακές γλώσσες», επιστρατεύ-οντας τα εν λόγω επτά κριτήρια, που σχετίζονται μεταξύ άλλων, με την ιστορική προέλευση, τη συνταγματική κατοχύρωση, την μακρά και αδιάλειπτη χρήση των γλωσσών και την ανάληψη όλου του κόστους που θα προκύψει από την προσθήκη τους, στις επίσημες γλώσσες της Ε.Ε.

Όλα αυτά πάντως δεν έπεισαν τη Νομική Υπηρεσία του Συμ-βουλίου, η οποία υποστήριξε ότι

τα επτά κριτήρια της Μαδρίτης δεν είναι νομικά δεσμευτικά και ότι κανείς δεν μπορεί να προεξο-φλήσει ότι η ικανοποίηση του ισπανικού αιτήματος δεν θα δη-μιουργηθεί «προηγούμενο». Σε ό,τι αφορά στο κόστος, η Νομι-κή Υπηρεσία υπογράμμισε, όπως προαναφέραμε, ότι η Ε.Ε. δεν μπο-ρεί να λάβει αποφάσεις με δημο-σιονομικές επιπτώσεις, χωρίς να υπάρχουν νομικές εγγυήσεις για χρηματοδότηση από τους «Ιδίους Πόρους» της Ε.Ε.

Την ίδια ώρα, μεγάλος αριθ-μός κρατών-μελών, κάποια από τα οποία εμφανίζονται και υπέρ-μαχοι της πολιτικής Διεύρυνσης, θεωρούν ότι το αίτημα της Μα-

Δύσβατη πορεία και δυστοπική επικοινωνία

Σε παρατεταμένη διαχείριση της στασιμότητας μοιάζει η παρούσα φάση της προσπάθειας για το Κυπριακό

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Εξαιρετικά δύσβατη εξακολουθεί να είναι η πορεία για επανέναρξη ουσιαστικών συνομιλιών στο Κυπριακό, παρά τις προσπάθειες να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις. Η μη έκδοση κοινού ανακοινωθέντος μετά το πέρας της, ούτε ωριαίας, συνάντησης της περασμένης Τετάρτης, μεταξύ του Προέδρου Νίκου Χριστοδουλίδη και του Τουρκοκύπριου γένητ Τουφάν Ερχιουρμαν, αντικατοπτρίζει το κλίμα αλλά και τις προοπτικές. Το οποίο αποτύπωσε πολύ πιο ευδιάκριτα η αντίδραση Ερχιουρμαν στη συνέντευξη Χριστοδουλίδη την εφημερίδα «Yenidüzen» και στην αναφορά του ότι οι δύο ηγέτες μπορούν «να γράψουν ιστορία μαζί». Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης σχολίασε δημόσια ότι «το να γράψουμε μαζί ιστορία κάθε άλλο παρά εύκολο είναι», αναφέροντας ότι το τρέχον πολιτικό περιβάλλον και μονομερείς ενέργειες της ελληνοκυπριακής πλευράς, δυσχεραίνουν την κατάσταση.

Διευρύνεται το χάσμα

Το συγκεκριμένο περιστατικό καθώς και άλλα που διμειφθήσαν εντός της αίθουσας, στη διάρκεια της συνάντησης, η οποία σύμφωνα με τις πληροφορίες της «Κ» κάθε άλλο παρά σε εποικοδομτικό κλίμα πραγματοποιήθηκε,

επιβεβαιώνουν ότι η καθημερινότητα προκαλεί ακόμα μεγαλύτερο χάσμα από εκείνο από το χάσμα που προκύπτει από τις διαφορές επί των βασικών πτυχών του Κυπριακού. Γεγονός που δυσκολεύει ακόμα περισσότερο την επικοινωνία,

Τα πιο πάνω, έρχονται ως επιπρόσθετος βαθμός δυσκολίας σε μια προσπάθεια που, παρά την προσπάθεια που καταβάλλεται δημοσίως ώστε να διατηρηθούν ανοικτοί οι διαλογοί επικοινωνίας και να συνεχιστεί η διαδικασία, πλέον μοιάζει ως να μην μπορεί να πιαστεί από πουθενά. Καθώς δεν προσκρούει μόνο σε έναν τοίχο εκ διαμέτρου αντίθετων φιλοσοφιών, καθιστώντας ακόμα και τη συμφωνία για τη «φόρμουλα» των συνομιλιών εξαιρετικά δύσκολη. Επεκτείνεται και σε μία από τις πρώτες και ουσιαστικότερες δοκιμασίες της νέας προσπάθειας, την πράξη κλειδί, θα λέγαμε, στην καταγραφή των συγκλίσεων. Που αντί να αποτελέσει –ως «κοινό έδαφος»– την κολώνα πάνω στην οποία θα μπορούσε να στηριχθεί η επανέναρξη, έχει μετατραπεί σε ένα ακόμη αντικείμενο διαφωνίας και διαπραγματεύσεων. Εξού και δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

Και «λόγοι υγείας»

Παρόλο που επίσημη και κύρια αιτία για την αναβολή της προγραμματισμένης επίσκεψης της

Παρόλο που επίσημη και κύρια αιτία για την αναβολή της προγραμματισμένης επίσκεψης της Ολγκίν είναι λόγοι υγείας, εντούτοις στο διπλωματικό παρασκήνιο η χρονική συγκυρία συνδέεται αναπόφευκτα με την ετοιμότητα και τη διαχείριση του περιήφμου εγγράφου συγκλίσεων.

Τα Ηνωμένα Έθνη έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν επιθυμούν να ρισκάρουν μια νέα συνάντηση (τύπου 5+1) ή μια επίσημη διαμεσολάβηση χωρίς στέρεη προεργασία στην ουσία του Κυπριακού.

Μαρία Άνχελ Ολγκίν στην Κύπρο, η οποία είχε οριστεί για τις 10 Σεπτεμβρίου, είναι λόγοι υγείας, και παρόλο που για τους ίδιους λόγους η προσωπική απεσταλμένη του γ.γ. του ΟΗΕ ανακάλεσε και το ταξίδι της στη Νέα Υόρκη, επιλέγοντας να ενημερώσει τηλεφωνικά τον Αντόνιο Γκουτέρες, εντούτοις στο διπλωματικό παρασκήνιο η χρονική συγκυ-

ρία συνδέεται αναπόφευκτα με την ετοιμότητα και τη διαχείριση του περιήφμου εγγράφου συγκλίσεων.

Λίγες μόνο ημέρες πριν από την ακύρωση, ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης είχε εκφράσει δημόσια την «ελπίδα» να είναι έτοιμο το έγγραφο καταγραφής των συγκλίσεων μέχρι την κάθοδο της Ολγκίν. Αυτό μαρτυρά ότι η σύνταξη ή η οριστικοποίηση του κειμένου από τα Ηνωμένα Έθνη βρισκόταν ακόμη σε κρίσιμη και ευαίσθητη φάση επεξεργασίας.

Καθώς το συγκεκριμένο έγγραφο δεν είναι μια απλή ανασκόπηση, αλλά έχει στρατηγικές σημασίας, καθώς θα αποτελέσει το θεμέλιο πάνω στο οποίο ο ΟΗΕ επιχειρεί να «κλειδώσει» το διαπραγματευτικό κεκτημένο του Κραν Μοντανά και θα παραδώσει ως κληροδότημα στο επόμενο γενικό γραμματέα, κρίνουμε

συμπερασματικά, αναφέρουν διπλωματικές πηγές στην «Κ», πως εάν το έγγραφο δεν είχε φτάσει στο επιθυμητό επίπεδο ωριμότητας ώστε να γίνει αποδεκτό από τα μέρη –τουλάχιστον ως βάση συζητήσεως– μια επίσκεψη θα κινδύνευε να εξελιχθεί σε άκαρπη.

Ιδιαίτερη πίεση στο συγκεκριμένο, δημιουργεί η στάση της Άγκυρας έναντι όσων διαμειφθήκαν στο Κραν Μοντανά στο κεφάλαιο της ασφάλειας και των εγγυήσεων. Η τουρκική πλευρά πιέζει ώστε όσα είχαν ληχθεί τότε σε σχέση με την αποχώρηση στρατευμάτων και το καθεστώς των εγγυήσεων να μη συμπεριληφθούν ως συμφωνημένες συγκλίσεις και, συνεπώς, να μην αντιμετωπιστούν ως δεδομένη αφετηρία σε ενδεχόμενη επανέναρξη των συνομιλιών. Πρόκειται για ζήτημα με ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς αφορά ένα από τα πλέον κρίσιμα

κεφάλαια της προηγούμενης διαδικασίας και επηρεάζει ευθέως τον τρόπο με τον οποίο η κάθε πλευρά αντιλαμβάνεται το σημείο επανεκκίνησης.

Η αποφυγή αδιεξόδου

Τα Ηνωμένα Έθνη έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν επιθυμούν να ρισκάρουν μια νέα συνάντηση (τύπου 5+1) ή μια επίσημη διαμεσολάβηση χωρίς στέρεη προεργασία στην ουσία του Κυπριακού. Συνεπώς, ενώ το ιατρικό κώλυμα αποτελεί την πραγματική αιτία της αναβολής, η καθυστέρηση αυτή δίνει αντικειμενικά περισσότερο χρόνο στα Ηνωμένα Έθνη και στους διαπραγματευτές να γεφυρώσουν τη δυστοκία και να επεξεργαστούν περαιτέρω το έγγραφο, ώστε όταν πραγματοποιηθεί τελικά η επίσκεψη, να υπάρχουν οι προϋποθέσεις για ουσιαστικό αποτέλεσμα.

«Διπλή κάλπη» στα κατεχόμενα τον Δεκέμβρη

Η ναυτική τραγωδία στα ανοικτά της Κερύνειας επιταχύνει τις πολιτικές εξελίξεις στην τουρκοκυπριακή κοινότητα

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Ως ρευστό πεδίο επιταχύνσεων σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο κρίνονται οι επερχόμενες «διπλές» «εκλογές» στην λεγόμενη ΤΔΒΚ υπό το βάρος των εξελίξεων τόσο σε σχέση με το Κυπριακό όσο και μετά την τραγωδία της Κερύνειας –που οδήγησε και στην άμεση απομάκρυνση του λεγόμενου υπουργού Μεταφορών, Ερχάν Αρίκλι. Οι «εκλογές» της 6ης Δεκεμβρίου αναμένεται να αποτελέσουν μία από τις σημαντικότερες πολιτικές αναμετρήσεις των τελευταίων ετών στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η απόφαση για διεξαγωγή των τοπικών «εκλογών» τον Δεκέμβριο από κοινού με τις «βουλευτικές» οριστικοποιήθηκε την περασμένη εβδομάδα, με το κόμμα της τουρκοκυπριακής Δεξιάς (UBP) να επιβάλλει την θέση διεξαγωγής διπλής διαδικασίας. Το βασικό διακύβευμα για την κυβερνητική παράταξη είναι η διατήρηση της πολιτικής εξουσίας. Το UBP, ως βασικός πυλώνας της σημερινής κυβέρνησης, θα επικεντρώσει να μετατρέψει τις εκλογές σε αναμέτρηση μεταξύ «κυβερνητικής σταθερότητας» και αντιπολίτευσης. Ο λεγόμενος πρωθυπουργός Ουνάλ Ουστέλ είχε απορρίψει μάλιστα την έννοια των πρόωγων εκλογών, αφήνοντας όμως ανοικτό το ενδεχόμενο μιας εκλογικής διαδικασίας που θα έρθει νωρίτερα από το κανονικό χρονοδιάγραμμα.

Η διάσταση της Οικονομίας

Απέναντι στο UBP βρίσκεται κυρίως το CTP, το οποίο θα επι-

χειρήσει να αξιοποιήσει τη δυσάρεσκα για την οικονομική κατάσταση, το κόστος ζωής και τα προβλήματα καθημερινότητας. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι τοπικές εκλογές, καθώς οι δήμοι αποτελούν πεδίο όπου η αντιπολίτευση μπορεί να καταγράψει δυναμική ακόμη και αν δεν καταφέρει να επικρατήσει συνολικά στις βουλευτικές. Το CTP έχει ήδη αρχίσει να οργανώνει την προεκλογική του παρουσία, ανακοινώνοντας υποψηφίους για σημαντικούς δήμους, μεταξύ άλλων την Αμμόχωστο και την Κερύνεια. Η οικονομία αναμένεται να είναι ο καθοριστικός παράγοντας. Η ακρίβεια, η αγοραστική δύναμη, οι μισθοί και η εξάρτηση της τουρκοκυπριακής οικονομίας από την Τουρκία είναι ζητήματα που επηρεάζουν άμεσα την ψήφο. Σε μια τέτοια συγκυρία, η κυβέρνηση θα επικεντρώσει να παρουσιάσει έργα υποδομής και δημόσιες επενδύσεις ως απόδειξη αποτελεσματικότητας, ενώ η αντιπολίτευση θα εστιάσει στο κόστος της καθημερινότητας και στη συνολική οικονομική διαχείριση.

Το Κυπριακό

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη διάσταση: το Κυπριακό. Οι εκλογές δεν θα κρίνουν άμεσα τη λύση του Κυπριακού, αλλά θα επηρεάσουν το πολιτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα κινηθεί η τουρκοκυπριακή ηγεσία. Μετά την αλλαγή στην λεγόμενη προεδρία της τουρκοκυπριακής κοινότητας, η σχέση μεταξύ της νέας ηγεσίας, της «κυβέρνησης»

Το γεγονός ότι η τραγωδία με το καταμαράν συνέβη στα ανοικτά της Κερύνειας έχει ιδιαίτερη πολιτική σημασία. Η Κερύνεια είναι ένας από τους σημαντικότερους εκλογικούς χώρους της τουρκοκυπριακής πλευράς. Επομένως, αν η οργή παραμείνει μέχρι τον Δεκέμβριο, μπορεί να μετατραπεί σε ψήφο διαμαρτυρίας εναντίον της κυβερνητικής παράταξης.

στα κατεχόμενα και της Άγκυρας αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Ένα ισχυρό αποτέλεσμα του CTP θα μπορούσε να ενισχύσει τις φωνές υπέρ μιας διαφορετικής προσέγγισης στο Κυπριακό, ενώ επικράτηση του UBP θα διατηρούσε ισχυρότερη τη σημερινή πολιτική κατεύθυνση. Το σημαντικότερο στοιχείο, επομένως, είναι ότι οι «διπλές εκλογές» δεν θα αποτελέσουν απλώς δύο ξεχωριστές αναμετρήσεις. Θα λειτουργήσουν ως δημοψήφισμα για την κυβέρνηση, την οικονομική πολιτική

και, έμμεσα, για τον προσανατολισμό της τουρκοκυπριακής πλευράς. Εάν το UBP διατηρήσει την πρωτοκαθεδρία του και στις δύο κάλπες, θα ενισχυθεί η θέση του. Αντίθετα, μια σημαντική άνοδος του CTP –ιδίως στους μεγάλους δήμους– θα μπορούσε να δημιουργήσει νέα πολιτική δυναμική και να προαναγγείλει αλλαγή ισορροπιών. Η 6η Δεκεμβρίου μπορεί να εξελιχθεί σε εκλογικό ορόσημο για τα κατεχόμενα: η κάλπη θα κρίνει όχι μόνο ποιοι θα διοικήσουν τους δήμους και ποια

κόμματα θα ελέγχουν τη «βουλή», αλλά και ποια πολιτική κατεύθυνση θα κυριαρχήσει στην τουρκοκυπριακή κοινότητα τα επόμενα χρόνια.

Σημασία για τον Ερχιουρμαν

Η εκλογική επιτυχία του Ερχιουρμαν το 2025 ήταν προσωπική νίκη με πολύ μεγάλη διαφορά. Το ερώτημα πλέον είναι αν αυτή η ψήφος ήταν ψήφος υπέρ του ίδιου ή αν αντανάκλασε μια ευρύτερη στροφή της τουρκοκυπριακής κοινότητας προς το CTP και την αντιπολίτευση. Αν στις 6 Δεκεμβρίου το CTP καταγράψει ισχυρό αποτέλεσμα στις βουλευτικές και ιδιαίτερα στους μεγάλους δήμους, ο Ερχιουρμαν θα μπορεί να υποστηρίξει ότι η προεδρική του νίκη ήταν μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής αλλαγής. Αντίθετα, ένα αδύναμο αποτέλεσμα θα περιορίσει το πολιτικό του κεφάλαιο. Ο Ερχιουρμαν ως Πρόεδρος χρειάζεται να συνυπάρχει με μια κυβέρνηση και μια «βουλή» που μπορεί να έχουν διαφορετική πολιτική κατεύθυνση. Σήμερα το UBP παραμένει βασικός πυλώνας της κυβερνητικής εξουσίας. Εάν το CTP κερδίσει έδαφος στις 6 Δεκεμβρίου, ο Ερχιουρμαν θα έχει πολύ ισχυρότερη πολιτική βάση για να προωθήσει τις δικές του προτεραιότητες. Αν όμως το UBP διατηρήσει την κυριαρχία του, ο λεγόμενος πρόεδρος θα βρεθεί αντιμέτωπος με έναν ισχυρό κυβερνητικό μηχανισμό που μπορεί να περιορίζει την πολιτική του επιρροή. Έμπειροι συνομιλητές της «Κ» αναφέρουν πάντως πως η διπλή κάλπη κρί-

νει κατ' επέκταση και τη σχέση Ερχιουρμαν-Άγκυρας.

Τα απόνερα του ναυαγίου

Η ναυτική τραγωδία ανοικτά της Κερύνειας στις 30 Αυγούστου μπορεί να επηρεάσει αισθητά το πολιτικό κλίμα μέχρι τις εκλογές της 6ης Δεκεμβρίου. Το πλοίο με 267 επιβαίνοντες ανατράπηκε και ο αριθμός των νεκρών έχει πλέον ανέβει στους 12, ενώ η υπόθεση έχει προκαλέσει σοβαρά ερωτήματα για την ασφάλεια, την εποπτεία και τις ευθύνες των αρμόδιων «αρχών». Το βασικό πολιτικό κόστος αφορά την κυβέρνηση Ουνάλ Ουστέλ και το UBP. Η τραγωδία μετατρέπει ένα θέμα ασφάλειας σε πολιτικές συνέπειες, με τον πρώην «υπουργό» Συγκοινωνιών Ερχάν Αρίκλι να απομακρύνεται από τη θέση του. Ο ίδιος δήλωσε ότι, εάν διαπιστωθεί δική του ευθύνη, θα παραιτηθεί ακόμη και από τη βουλευτική του έδρα. Το γεγονός ότι η τραγωδία συνέβη στα ανοικτά της Κερύνειας έχει ιδιαίτερη πολιτική σημασία. Η Κερύνεια είναι ένας από τους σημαντικότερους δήμους και εκλογικούς χώρους της τουρκοκυπριακής πλευράς. Επομένως, αν η οργή παραμείνει μέχρι τον Δεκέμβριο, μπορεί να μετατραπεί σε ψήφο διαμαρτυρίας εναντίον της κυβερνητικής παράταξης, ιδίτερα σε μια εκλογική αναμέτρηση όπου οι «τοπικές και οι βουλευτικές εκλογές» θα λειτουργούν αλληλοενισχυτικά.

Κυβερνητικό αλαλούμ για το ηλεκτρικό καλώδιο

Άλλα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, άλλα οι υπουργοί Ενέργειας και Οικονομικών και το ΔΗΚΟ τα δικά του

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Η **προεδρική** παρέμβαση προκειμένου να σβήσει η νέα φωτιά που έχει προκληθεί αναφορικά με την ηλεκτρική διασύνδεση Κύπρου – Ευρώπης μέσω Κρήτης καθώς και τη θέση της Λευκωσίας στο ενεργειακό έργο δεν μπορεί να θεωρηθεί πως πέτυχε τον στόχο της. Οι διαβεβαιώσεις του Νίκου Χριστοδουλίδη μπορεί να λειτούργησαν πυροσβεστικά ωστόσο πολύ σύντομα η κυβέρνηση θα κληθεί να επιβεβαιώσει τα λεγόμενα και τις προσθέσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας για το κορυφαίο ενεργειακό έργο που στον πυρήνα του έχει την ενεργειακή ασφάλεια της Κύπρου. Η δημόσια προεδρική τοποθέτηση, δυο φορές μάλιστα μέσα σε 48 ώρες, περιορίστηκε μόνο σε γενικόλογες αναφορές που αφορούν την υλοποίηση του GSI και δεν θέματα ουσίας όπως είναι ο ρόλος και η θέση της Κύπρου στο GSI. Σε μια δεύτερη ανάγνωση των όσων απασχολούν το δημόσιο βίο του τόπου τις τελευταίες δυο εβδομάδες, το συμπέρασμα που εξάγεται είναι πως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας με την τοποθέτησή του επιβεβαίωσε τη διγλωσσία που επικρατεί εντός της κυβέρνησής του, με δυο Υπουργούς του να μην συμμερίζονται επίσημα τη θετική ανάγνωση του καλώδιου. Το αξιοσημείωτο είναι πως κοντά στις οικονομικές ανησυχίες που προτάσσει ο Υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός ήλθαν να προστεθούν και οι απόψεις του Υπουργού Ενέργειας Μιχάλη Δαμανού οι οποίες μπορούν να ερμηνευθούν πως η Λευκωσία αμφισβητεί μια συμφωνία που η ίδια συνολόγησε και υπέγραψε με την Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 2024 και με την οποία η Κύπρος καθίσταται βασικός κόμβος του πρώτου ενεργειακού διαδρόμου της ανατολικής Μεσογείου προς την Ευρώπη και χωρίς την οποία το καλώδιο θα περνού-

σε ανοικτά της Κύπρου για να καταλήξει στο Ισραήλ. Σε μια σφαιρική αποτίμηση της στάσης που ακολουθείται από κυπριακής πλευράς εύλογα ενισχύονται οι απόψεις που διατυπώνονται εντός και εκτός Κύπρου πως στη Λευκωσία σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και επιχειρηματικά συμφέροντα στο χώρο της ενέργειας που βλέπουν το ηλεκτρικό καλώδιο ως το βασικό ανταγωνιστή τους.

Πολιτικό ζήτημα οι διαφονίες

Τα πρώτα σημάδια διαφορετικών αναγνώσεων του καλώδιου εντός της κυβέρνησης εμφανίσθηκαν σχεδόν τέσσερις με πέντε μήνες μετά την είσοδο, με τυμπανοκρουσίες, του ΑΔΜΗΕ στο τιμόνι του Φορέα Υλοποίησης του Έργου. Βασικός εκφραστής ήταν και παραμένει ο υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός, ο οποίος, συνεπής με τον εαυτό του, συνεχίζει να διατυμπανίζει δημόσια πως δεν πρόκειται να δώσει ούτε ένα ευρώ σε ένα έργο εάν προηγουμένως δεν πεισθεί πως τα λεφτά των φορολογουμένων δεν θα καταλήξουν στον «Καιάδα». Με βάση τα γεγονότα που οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κυβέρνηση επιχειρεί στροφή στο καλώδιο, η θέση Κεραυνού επικράτησε απέναντι στη θέση του Γιώργου Παπαναστασίου με τον τότε υπουργό Ενέργειας να οδηγείται στην πόρτα εξόδου του κυβερνητικού σχήματος. Και τότε το Προεδρικό απέφυγε να παρέμβει στον «καβγά» των δύο υπουργών δίνοντας μόνο χλιαρές διαβεβαιώσεις υποστήριξης του καλώδιου. Η απομάκρυνση Παπαναστασίου από το κυβερνητικό σχήμα επέλυσε μόνο τα προβλήματα εικόνας της κυβέρνησης όχι όμως και την ουσία που ήταν και είναι αν η Λευκωσία δημιουργεί αφήγημα να αποστασιοποιηθεί από τη κεντρική φιλοσοφία του καλώδιου το οποίο από το 2013 είναι ενταγμένο στη λίστα των

Η **αντίδραση** του Νίκου Χριστοδουλίδη περιορίστηκε σε γενικόλογες αναφορές περί υλοποίησης του GSI ωστόσο στο απυρόβλητο συνεχίζουν να παραμένουν οι διαφορετικές θέσεις που εκφράζουν κυβερνητικά στελέχη.

Ο ΥΠΟΙΚ έχει ξεκαθαρίσει πως η Κύπρος δεν θα καταβάλει ούτε ένα ευρώ μέχρι να ολοκληρωθεί η νέα μελέτη βιωσιμότητας για τον GSI. Την ίδια ώρα το Προεδρικό υποστηρίζει πως θα καταβληθούν €50 εκατ. στον ΑΔΜΗΕ μόλις εκδοθεί η NAVTEX για τις έρευνες.

Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI) της Ε.Ε., λαμβάνοντας χορηγία €657 εκατ.

Κεραυνός για το καλώδιο

Οι παρασκηνιακές ενστάσεις του υπουργού Οικονομικών για το καλώδιο επισημοποιήθηκαν με συνέντευξη του στην «Κ» τον Σεπτέμβριο του 2025. Ο κ. Κεραυνός χωρίς περιστροφές τότε έπληξε τη Συμφωνία Πλαίσιο Κύπρου-Ελλάδας ακυρώνοντας μάλιστα απόφαση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας Κύπρου (ΡΑΕΚ) αναφορικά με την έγκριση και εκταμίευση του ποσού που αναλογεί στην Κύπρο για την ανάκτηση δαπανών του ΑΔΜΗΕ το οποίο συμφωνήθηκε στα €125 εκατ. και η καταβολή του να γίνεται σε ετήσια βάση (€25 εκατ.) για πέντε χρόνια. Μέχρι σήμερα οι δύο πρώτες δόσεις δεν έχουν εκταμι-

ευθεί με τον ΥΠΟΙΚ να παραμένει σταθερός στη θέση που διατύπωσε στη συνέντευξη στην «Κ» τον Σεπτέμβριο του 2025. «Δεν έχω δει την απόφαση της ΡΑΕΚ, αλλά μου φαίνεται παράλογο να πληρώσουν οι φορολογούμενοι 25 εκατ. για ένα έργο που είναι παγωμένο». Πολιτικά η απόφαση του Μάκη Κεραυνού να μην εγκρίνει μέχρι σήμερα την εκταμίευση των δύο πρώτων δόσεων (στην Ελλάδα το 2025 ερμηνεύθηκε ως αμφισβήτηση της προόδου του έργου) θεωρείται ανησυχητική εξέλιξη που μπορεί να λάβει ευρύτερες διαστάσεις (δικαστικές και ενωσιακές). Παρά ταύτα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στον ανασχηματισμό που ακολούθησε επέλεξε να διατηρήσει στη θέση του τον Μάκη Κεραυνό επιλογή που δεν συμβαδίζει με την επίσημη υποστήριξη του έργου από τη Λευκωσία αλλά και τις ρυθμιστικές αποφάσεις για τις οικονομικές υποχρεώσεις της κυπριακής πλευράς. Όπως έχει γράψει η «Κ» κυβερνητική πηγή υποστήριξε πως η Κύπρος δεν θα εκταμιεύσει πόρους για το καλώδιο, εάν η νέα μελέτη δεν δείξει ότι το έργο του καλώδιου είναι βιώσιμο.

Ο Δαμανού

Το πλέον ανησυχητικό σημάδι για το πού το πάει η Λευκωσία στο καλώδιο είναι η νέα προσέγγιση του ενεργειακού έργου από το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο Ενέργειας. Όπως φάνηκε ξεκάθαρα την περασμένη εβδομάδα, στη

συνεδρία της Επιτροπής Ενέργειας της Βουλής ο υπουργός Μιχάλης Δαμανού έδειξε να συμμερίζεται τους προβληματισμούς του ΥΠΟΙΚ κάνοντας ένα βήμα παραπάνω. Άνοιξε θέμα με το πλαίσιο συμφωνιών που έχουν συνολογηθεί υποστηρίζοντας πως η Συμφωνία Πλαίσιο που υπέγραψε ο προκάτοχός του με την Ελλάδα «μπάζει νερά».

Άλλα και ο συγκερνήτης

Το σκηνικό του κυβερνητικού αλαλούμ με το ηλεκτρικό καλώδιο συμπληρώνει το ΔΗΚΟ που στηρίζει τη κυβέρνηση Χριστοδουλίδη με πέντε υπουργούς, ένας εξ αυτών ο υπουργός Ενέργειας. Ο πρόεδρος του κόμματος Νικόλας Παπαδόπουλος τοποθετήθηκε για το καλώδιο και είπε όσα θα έπρεπε να πει ο Πρόεδρος της κυβέρνησης που υποστηρίζει. Η τοποθέτηση του κ. Παπαδόπουλου πρώτον αφορούσε την ουσία του θέματος, δεύτερον έρχεται σε σύγκρουση με τον ΔΗΚΟϊκό υπουργό Ενέργειας και τρίτον κρατά απόστάσεις από κυβερνητικές πολιτικές ακυρώνοντας το αφήγημα ότι το έργο δεν είναι βιώσιμο. «Αν υπήρχε ο GSI, αυτή την περίοδο, η κυπριακή οικονομία θα είχε όφελος €184 εκατ., μέσα σε ένα χρόνο, καθώς, το ρεύμα που θα ερχόταν από την Ελλάδα, θα μας είχε κοστίσει, κατά μέσο όρο, 8 σεντ λιγότερο την κιλοβατώρα, σε σύγκριση με στην Κύπρο όπου μας κόστιζε 35 σεντ την κιλοβατώρα».

Προεδρικό σε ρόλο Πόντιου Πιλάτου

Απέναντι σε όσα έκαναν δημοσιογραφικά τον γύρο της Κύπρου τις προηγούμενες δυο εβδομάδες το Προεδρικό επέλεξε αρχικά τη γνωστή τακτική της αποχής τοποθέτησης. Κάτι που είχε ακολουθήσει και όταν δυο υπουργοί του (Κεραυνός και Παπαναστασίου) ακολουθούσαν αμφισβήτητη πορεία. Αλλά και στην παρούσα φάση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν είπε την παραμικρή κουβέντα για όσα υποστηρίζουν οι υπουργοί Ενέργειας και Οικονομικών που στην ουσία συνιστούν αμφισβήτηση του καλώδιου και το κατά πόσο αυτό θα περιλαμβάνει και την Κύπρο. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης περιορίστηκε να διαβεβαιώσει πως το έργο του καλώδιου θα υλοποιηθεί τη στιγμή που δεν τίθεται θέμα μη υλοποίησης του ούτε από την Ελλάδα ούτε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν τοποθετήθηκε αν όσα είπαν οι δύο υπουργοί του αποτελούν θέση της κυβέρνησης. Το κυριότερο όμως είναι πως ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν τοποθετήθηκε εάν και πότε η Κυπριακή Δημοκρατία εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της με βάση τη Συμφωνία Πλαίσιο. Επομένως το πρώτο στοιχείο για την κυβέρνηση και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας θα είναι εάν η Κύπρος θα καταβάλει τις δύο δόσεις (€25 εκατ. x 2 - 2025 – 2026) για τις δαπάνες του έργου μόλις εκδοθεί η NAVTEX για τις εργασίες μεταξύ Κάσου και Κύπρου όπως διαβεβαίωνουν πηγές του Προεδρικού. Όπως έχει γράψει η «Κ» κυβερνητική πηγή διαβεβαίωσε πως δεν θα εκταμιευθούν πόροι για το καλώδιο μέχρι να υπάρξει μελέτη που να δείχνει βιωσιμότητα του έργου. Παρά τις διαψεύσεις περί διγλωσσίας στην κυβέρνηση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μέχρι σήμερα έχει πει ελάχιστα και αυτά σε καμία περίπτωση δεν αφήνουν ψευδία διαφοροποιήσεις από τους δύο υπουργούς του. Τη βεβαρμένη εικόνα γύρω από τη στάση των στάσης της κυβέρνησης για τον GSI επιβαρύνει και η απουσία κάθε αναφοράς τουλάχιστον από κυπριακής πλευράς στη τριμερή Κύπρου-Ελλάδας-Αιγύπτου όπου τα τρία μέρη χαρακτήρισαν το άλλο ηλεκτρικό καλώδιο Αιγύπτου – Ελλάδας (GREGY) ως έργο ορόσημο της ανατολικής Μεσογείου.

ΑΡΘΡΟ

Μαρκ Κάρνεϊ - «Μπορείς»

Του **ΜΑΡΙΟΥ ΗΛΙΑΔΗ**

Η **επικείμενη** επίσκεψη του Πρωθυπουργού του Καναδά, Μαρκ Κάρνεϊ, στις Βρυξέλλες και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πραγματοποιείται σε μια στιγμή βαθιάς μεταμόρφωσης της διεθνούς τάξης. Το σύστημα διεθνών σχέσεων που διαμορφώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βρίσκεται υπό πρωτοφανή πίεση, σχεδόν καταρρέει.

Την ίδια στιγμή, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μια ακόμη βαθιά ανησυχητική εξέλιξη: την αναζωπύρωση του εφιάλτη της ναζιστικής δεξιάς. Ο πρωθυπουργός Κάρνεϊ θα βρίσκεται στο Στρασβούργο στις 16 και 17 Σεπτεμβρίου. Θα παραστεί στην ομιλία της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν για την Κατάσταση της Ένωσης και, την επομένη, θα απευθυνθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοι-

νοβουλίου, Ρομπέρτα Μετσόλα, έχει χαρακτηρίσει την επίσκεψή του Καναδού πρωθυπουργού ως εξαιρετική ευκαιρία για την περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Καναδά.

Αυτό από μόνο του είναι σημαντικό. Θα μπορούσε, όμως, να αποδειχθεί κάτι περισσότερο: μια στιγμή στρατηγικής και ιστορικής σημασίας για την Ευρώπη, τον Καναδά και, πιθανόν, για την ευρύτερη διεθνή κοινότητα. Σε μια εποχή κατά την οποία οι δημοκρατίες υφίστανται αυξανόμενη πίεση από τον αυταρχισμό, τις αναθεωρητικές επιδιώξεις, τον οικονομικό εθνικισμό και την πολιτική του καταναγκασμού, υπάρχουν χώρες που είναι έτοιμες να ακολουθήσουν μια διαφορετική πορεία—μια πορεία που εδράζεται στη συνεργασία, την αλληλεγγύη, τη διεθνή νομιμότητα και την υπεράσπιση των κοινών δημοκρατικών αξιών. Ο Καναδάς και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ήδη αρχίσει να θέτουν τα θεμέλια μιας τέτοιας σχέσης.

Πράγματι, αμέσως μετά την εκλογή του ως πρωθυπουργού, ο Μαρκ Κάρνεϊ εξέφρασε έντονο ενδιαφέρον για τη διαμόρφωση μιας ακόμη στενότερης σχέσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, φθάνοντας μάλιστα στο σημείο να θέσει το ενδεχόμενο ο Καναδάς να καταστεί, τελικά, μέλος της Ένωσης. Η εταιρική αυτή σχέση ήδη επεκτείνεται στους τομείς του εμπορίου, της ενέργειας, της τεχνολογίας και της άμυνας όπου τα αποτελέσματα της συνεργασίας σε αριθμούς είναι εντυπωσιακά.

Ωστόσο, η σημασία αυτής της σχέσης δεν πρέπει να αποτιμηθεί μόνο σε αριθμούς.

Αυτό που διαμορφώνεται δεν είναι απλώς μια οικονομική εταιρική σχέση ή μια γεωπολιτική σύγκλιση. Είναι μια σύγκλιση μεταξύ κοινωνιών που εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η ελευθερία, η δημοκρατία, η ανθρωπινή αξιοπρέπεια και το κράτος δικαίου αποτελούν θεμελιώδεις αρχές—όχι διαπραγματευτικά χαρτιά.

Εδώ ακριβώς, πιστεύω, βρίσκεται

η βαθύτερη σημασία της ομιλίας του Μαρκ Κάρνεϊ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Θα πρέπει να μιλήσει για την Ευρώπη, τον Καναδά και την ευρύτερη κοινότητα των κρατών που μοιράζονται τις δημοκρατικές/ δυνητικά οικουμενικές αξίες. Πάνω απ' όλα, θα πρέπει να μιλήσει για την αποφασιστικότητα της Ευρώπης και του Καναδά να συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός πολιτισμού συνυπαρξης των λαών—ακόμη και σε μια εποχή κατά την οποία το διεθνές περιβάλλον εμφανίζεται ολοένα και περισσότερο κατακερματισμένο, αβέβαιο και, συχνά, επικίνδυνο χαοτικό. Ένα τέτοιο όραμα δεν είναι ουτοπικό. Είναι ανάγκη της ανθρωπότητας. Για τον λόγο αυτό, η ομιλία του Μαρκ Κάρνεϊ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα μπορούσε να καταστεί κάτι περισσότερο από μια σημαντική ευρωπαϊκή πολιτική στιγμή. Θα μπορούσε να αποτελέσει μια πρόκληση και μια πρόσκληση προς τον κόσμο.

Αγαπτιέ Μαρκ, θέωρησε την ευκαιρία που σου δίνεται, να

απευθυνθείς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε αυτή την εξαιρετικά κρίσιμη συγκυρία των διεθνών σχέσεων, ως την ευκαιρία της ζωής σου. Τόλμησε να παρουσιάσεις ενώπιον της Ευρώπης και του κόσμου ένα όραμα για την ανοικοδόμηση της διεθνούς κοινότητας, τα θεμέλια της οποίας σείονται συθέμελα. Σε όλη την αξιοσημείωτη δημόσια διαδρομή σου, ως διοικητής της Τράπεζας του Καναδά, στη συνέχεια ως διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας, ως στοχαστής και συγγραφέας που έχει προβληματιστεί βαθιά πάνω στις αξίες που στηρίζουν τις πολιτισμένες κοινωνίες, και τώρα ως πρωθυπουργός του Καναδά, έχεις αποδείξει ότι διαθέτεις την πνευματική ικανότητα, την εμπειρία, και πάνω απ' όλα, την ικανότητα να ηγηθείς. Γι' αυτό θα σε παρότρυνα, μέσα από την ομιλία σου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, να αφυπνίσεις τη συνείδηση της Ευρώπης—και, μέσω της Ευρώπης, τη συνείδηση του κόσμου. Πιστεύω βαθειά μπορείς.

Απέδειξες αυτή την ικανότητα στην ομιλία σου στο Νταβός της Ελβετίας. Την απέδειξες ακόμη πιο ξεκάθαρα μέσα από τις θαρραλέες επιλογές που έκανες στη συνέχεια ως πρωθυπουργός μιας χώρας που μπορεί να είναι σχετικά μικρή σε μέγεθος, αλλά είναι μεγάλη στις δημοκρατικές παραδόσεις και στο ηθικό της ανάστημα.

Αγαπτιέ Μαρκ, έχεις την ευκαιρία να εκφράσεις κάτι που ο κόσμος χρειάζεται επείγοντως: όχι ακόμη ένα δόγμα αντιπαράθεσης, αλλά μια ανανεωμένη δέσμευση στη συνύπαρξη, όχι ακόμη έναν αγώνα για κυριαρχία, αλλά ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο η ισχύς θα συμφιλιώνεται με την ευθύνη και το εθνικό συμφέρον με το κοινό καλό.

Αυτή είναι η στιγμή σου. Σε χαιρετώ με βαθύτατο σεβασμό από τη δική μου, ακόμη μικρότερη, ευρωπαϊκή χώρα, την Κυπριακή Δημοκρατία.

Ο κ. Μάριος Ηλιάδης είναι πρώην υπουργός.

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ****ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ**

Υπουργός Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας

Η κυβέρνηση θέλει και στηρίζει το έργο GSI

Ομως λαμβάνει σοβαρά υπόψη την οικονομική βιωσιμότητα του έργου, τις επιπτώσεις στην οικονομία και ιδιαίτερα στους καταναλωτές

“

Οι υπολογισμοί που έχουν γίνει καταδεικνύουν ότι το κόστος του GSI αναμένεται να επιβαρύνει την τιμή της κιλοβατώρας του ρεύματος.

Η είσοδος της γαλλικής εταιρείας Meridiam στο έργο περιορίζει τις ανησυχίες μας ως προς το γεωπολιτικό ρίσκο και γι' αυτό χαιρετίσαμε την εξέλιξη.

Η συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο του GSI δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Η συμμετοχή ως μέτοχος μειωψφίας δεν διασφαλίζει από μόνη της ουσιαστικό λόγο στη λήψη των αποφάσεων.

«Η **κυβέρνηση** θέλει και στηρίζει το έργο GSI, γιατί θα διασφαλίζει την επάρκεια ρεύματος στην Κύπρο και γιατί έχει γεωπολιτική αξία», δηλώνει στην «Κ» ο υπουργός Ενέργειας Μιχάλης Δαμιανός. Επισημαίνει ταυτόχρονα ότι, η κυβέρνηση λαμβάνει σοβαρά υπόψη την οικονομική βιωσιμότητα του έργου, τις επιπτώσεις στην οικονομία και ιδιαίτερα στους καταναλωτές, οι οποίοι θα επωμιστούν σημαντικό μέρος του κόστους υλοποίησής του. Γι' αυτό, σημειώνει, είναι σημαντική η μελέτη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων από την οποία αναμένεται να προκύψει σαφέστερη εικόνα για το τελικό κόστος του έργου. Ως αντιπρόεδρος του ΔΗΚΟ, ο κ. Δαμιανός σχολιάζει, επίσης, τη συζήτηση που διεξάγεται για τις προεδρικές εκλογές και τονίζει ότι δεν υπάρχει κανένας πολιτικός λόγος ώστε το ΔΗΚΟ να μη στηρίζει τον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη και το 2028.

—Η **κυβέρνηση** στηρίζει το έργο GSI ή κάνει δευτέρες σκέψεις;

—Η κυβέρνηση θέλει και στηρίζει το έργο γιατί θα διασφαλίζει την επάρκεια ρεύματος στην Κύπρο και γιατί έχει γεωπολιτική αξία. Μετά τη σύνδεση Κύπρου-Κρήτης, ακολουθεί η σύνδεση της Κύπρου με το Ισραήλ, το οποίο συνδέεται με τον διάδρομο IMEC, Ινδίας-Μέσης Ανατολής-Ευρώπης. Παράλληλα, η κυβέρνηση λαμβάνει σοβαρά υπόψη την οικονομική βιωσιμότητα του έργου, τις επιπτώσεις στην οικονομία και ιδιαίτερα στους καταναλωτές, οι οποίοι θα επωμιστούν σημαντικό μέρος του κόστους υλοποίησής του. Γι' αυτό, μεταξύ του Προέδρου Χριστοδουλίδη και του πρωθυπουργού Μητσοτάκη συμφωνήθηκε η επικαιροποίηση των τεchnοοικονομικών παραμέτρων του έργου. Η σχετική μελέτη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων αναμένεται να ολοκληρωθεί πριν από το τέλος του χρόνου.

—Τι αναμένουμε να μάθουμε από τη μελέτη της ΕΤΕπ;

—Ο ΑΔΜΗΕ, ως φορέας υλοποίησης του έργου, υπέβαλε στην ΕΤΕπ αίτημα για χρηματοδότηση του έργου. Για να μπορέσει να αξιολογήσει το αίτημα, η ΕΤΕπ πρέπει να γνωρίζει τα οικονομικά δεδομένα και, γι' αυτό, διενεργεί μελέτη δέουσας επιμέλειας. Από τη μελέτη αναμένεται να προκύψει σαφέστερη εικόνα για το τελικό κόστος του έργου.

—Θα γίνει άλλη μελέτη για να διαπιστωθεί πως θα επηρεαστεί η τιμή ρεύματος;

—Εάν διαφανεί ότι χρειάζεται, θα προχωρήσουν σε περαιτέρω αξιολογήσεις οι αρμόδιες αρχές. —Γιατί λέτε τότε ότι το έργο GSI δεν θα οδηγήσει σε μείωση της τιμής του ηλεκτρισμού; Πού βασίζετε αυτή την εκτίμηση;

—Οι υπολογισμοί που έχουν γίνει καταδεικνύουν ότι το κόστος του GSI αναμένεται να επιβαρύνει την τιμή της κιλοβατώρας. Το ύψος της επιβαρύνσης θα εξαρτηθεί από το τελικό κόστος του έργου: όσο αυξάνεται το τελικό κόστος, τόσο αυξάνεται και η επίπτωση στην τιμή της κιλοβατώρας. Ωστόσο, η συνολική τιμή του ηλεκτρισμού δεν εξαρτάται μόνο από το GSI. Αν, μέχρι να λειτούργησει το καλώδιο, ολοκληρωθεί το έργο στο Βασιλικό και εισαγάγουμε φυσικό αέριο για ηλεκτροπαραγωγή και αυξηθούν οι μπαταρίες αποθήκευσης ενέργειας, αυτές οι εξελίξεις θα συμβάλουν στη μείωση του κόστους ηλεκτρισμού, περιορίζοντας την επίπτωση του GSI στους καταναλωτές. —Τι σημαίνει το έργο GSI είναι ή δεν είναι οικονομικά βιώσιμο για την Κύπρο;

—Εξαρτάται από τη σχέση κόστους-οφέλους για τον καταναλωτή. Επαναλαμβάνω ότι η στρατηγική και γεωπολιτική αξία του έργου, είναι σημαντική.

—Έχουμε κάνει την πράξη για τη σχέση κόστους-οφέλους για τον καταναλωτή;

—Χρειάζομαστε τα στοιχεία που θα προκύψουν από τη μελέτη της ΕΤΕπ.

—Γιατί η Κομισιόν δίνει τόσα εκατομμύρια για ένα έργο αν δεν έχει ξεκαθαρίσει το θέμα της βιωσιμότητάς του;

—Η χρηματοδοτική στήριξη της Κομισιόν αντανάκλα τη σημασία που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στην υλοποίηση του έργου και στην άρση της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου, η οποία είναι το μοναδικό κράτος μέλος που δεν είναι συνδεδεμένο με το ευρωπαϊκό ηλεκτρικό δίκτυο.

—Λέχθηκε πάντως στη Βουλή ότι το κόστος του έργου σίγουρα θα αυξηθεί. Έχετε κάποια εκτίμηση;

—Αναμένουμε τη μελέτη της ΕΤΕπ.

—Αν η μελέτη δείξει αύξηση του τελικού κόστους του έργου σε σημείο που κρίνουμε ότι δεν είναι τελικά βιώσιμο, τι μπορεί να πράξει η Δημοκρατία;

«Η αναφορά μου αφορούσε τη νομική πτυχή του καθώς το πλαίσιο κατανόησης αφορά πολιτικό έγγραφο», απαντά ο υπουργός Ενέργειας Μιχάλης Δαμιανός, ερωτηθείς για τη δήλωσή του στη Βουλή ότι το πλαίσιο κατανόησης Σεπτεμβρίου 2024 «μπάζει νερό».

—Κατά πόσο η Δημοκρατία μπορεί να αρνηθεί ένα έργο για το οποίο έχουν αναληφθεί δεσμεύσεις από την προηγούμενη κυβέρνηση είναι ένα δύσκολο νομικό ζήτημα. Αν προκύψει μεγάλη αύξηση του κόστους του έργου, θα πρέπει να αναζητηθεί επιπλέον χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά ή άλλα κεφάλαια. Θα μπορούσαμε επίσης να δούμε και άλλες επιλογές όπως την περίοδο αποπληρωμής του κόστους για να καταμεριστεί με βιώσιμο τρόπο το βάρος στους καταναλωτές. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα απαιτηθεί συμβιβαστική διάθεση από όλους.

—Όταν η κυβέρνηση αναφέρει ότι αναμένει τη μελέτη της ΕΤΕπ για να λάβει αποφάσεις, τι ακριβώς εννοεί; Για ποια πράγματα θα αποφασίσει;

—Η κυβέρνηση θα αποφασίσει κατά πόσο θα συμμετάσχει στο μετοχικό κεφάλαιο του έργου, καθώς και την οποιαδήποτε άλλη χρηματοδότησή του. Αυτές είναι οι συγκεκριμένες αποφάσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της κυβέρνησης.

—Είναι σημαντική για την κυβέρνηση η συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο του έργου για να μπορεί να είναι εκεί που θα λαμβάνονται οι αποφάσεις;

—Η συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Η συμμετοχή ως μέτοχος μειώνει την προηγούμενη κυβέρνηση είναι ένα δύσκολο νομικό ζήτημα. Αν προκύψει μεγάλη αύξηση του κόστους του έργου, θα πρέπει να αναζητηθεί επιπλέον χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά ή άλλα κεφάλαια. Θα μπορούσαμε επίσης να δούμε και άλλες επιλογές όπως την περίοδο αποπληρωμής του κόστους για να καταμεριστεί με βιώσιμο τρόπο το βάρος στους καταναλωτές. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα απαιτηθεί συμβιβαστική διάθεση από όλους.

—Σύμφωνα με το μνημόνιο κατανόησης του Σεπτεμβρίου του 2024, η Κυπριακή Δημοκρατία οφείλει να καταβάλλει στον ΑΔΜΗΕ 25 εκατομμύρια κάθε χρόνο για διάστημα πέντε ετών (2025-2029) για την υλοποίηση του έργου. Ακόμη δεν έχει πληρώσει τίποτα. Θα αλλάξει αυτό;

—Αναμένεται η έναρξη υλοποίησης του έργου.

—Γιατί είπατε στη Βουλή ότι το πλαίσιο κατανόησης του Σεπτεμβρίου του 2024 «μπάζει νερό»;

—Η αναφορά μου αφορούσε την νομική πτυχή του καθώς το πλαίσιο κατανόησης αφορά πολιτικό έγγραφο.

—Εγκρίθηκε, όμως, από το Υπουργικό Συμβούλιο και υπεγράφη ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας. Δεν δεσμεύει τη Δημοκρατία;

—Ασφαλώς και δεσμεύει πολιτικά την Κυπριακή Δημοκρατία και είναι μια δέσμευση την οποία σεβόμαστε. Η διάκριση αφορά αποκλειστικά τον νομικό χαρακτήρα του κειμένου.

—Αν αθετήσουμε τις δεσμεύσεις μας, δεν τίθεται θέμα αξιοπιστίας πλέον του κράτους;

—Η Κυπριακή Δημοκρατία σέβεται τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνει.

—Ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ στηρίζει το έργο και επισημαίνει ότι η Δημοκρατία οφείλει να ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις της.

—Η κυβέρνηση στηρίζει επίσης το έργο και θα ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις της με την επανέναρξη και την ομαλή εξέλιξη των εργασιών υλοποίησής του. Όπως άλλωστε έχει αναφέρει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, τα πράγματα προχωρούν ομαλά και ως έχουν συμφωνηθεί με τον Πρωθυπουργό Μητσοτάκη.

—Τελικά η είσοδος της γαλλικής εταιρείας Meridiam στο έργο μεταβάλλει τις ανησυχίες της κυβέρνησης για το έργο ή όχι;

—Ναι, περιορίζει τις ανησυχίες μας ως προς το γεωπολιτικό ρίσκο και γι' αυτό χαιρετίσαμε την εξέλιξη. Η συμμετοχή ενός Γάλλου επενδυτή σε έργο γαλλικού ενδιαφέροντος ενισχύει τη γεωπολιτική του διάσταση. Η είσοδος της Meridiam είναι θετική και λόγω της τεchnογνωσίας που διαθέτει για την υλοποίηση του έργου.

—Γεωπολιτικά είναι εφικτή η υλοποίηση του έργου;

—Θεωρώ πως ναι. Γαλλία, Ε.Ε., Ισραήλ και ΗΠΑ στηρίζουν την υλοποίηση του έργου. Οι ΗΠΑ στηρίζουν ένθερμα τις συνεργασίες της Κύπρου στην περιοχή και το ενεργειακό της πρόγραμμα, περιλαμβανομένου και του GSI.

—Αλλάζει ο φορέας υλοποίησης του έργου; Αναλαμβάνει η Meridiam;

—Φορέας υλοποίησης παραμένει ο ΑΔΜΗΕ. Οποιαδήποτε αλλαγή προϋποθέτει την υποβολή σχετικού αιτήματος στη ΠΑΕΚ και την έγκρισή του.

—Τελικά γνωρίζαμε για τη συμφωνία του ΑΔΜΗΕ με την Meridiam ή όχι;

—Υπήρξε ενημέρωση της Κυπριακής κυβέρνησης από την ελληνική κυβέρνηση στο ανώτατο επίπεδο. Άλλωστε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας λίγες ημέρες πριν από την εξαγγελία του ΑΔΜΗΕ είχε τοποθετηθεί σε τηλεοπτική συνέντευξη του ότι θα υπάρξουν εντός των επόμενων ημερών εξελίξεις στο θέμα του GSI.

—Ποιο είναι το περιεχόμενο της συμφωνίας; Φέρνει ρυθμιστικές αλλαγές;

—Οι αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, η ΠΑΕΚ, με κοινή επιστολή με τις αρμόδιες αρχές της Ελληνικής Δημοκρατίας, τη ΠΑΑΕΥ, ζήτησαν εγγράφως και αρμοδίως από τον φορέα υλοποίησης, τον ΑΔΜΗΕ, όλη τη σχετική πληροφορόρηση. Γραπτή ενημέρωση ζητήθηκε και από το Υπουργείο μας από τον Ελλαδίτη ομόλογό μου. Νοείται ότι προφορική ενημέρωση από τον ομόλογο μου υπάρχει.

—Υπάρχει χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του έργου;

—Το χρονοδιάγραμμα είναι να ολοκληρωθεί περί τα τέλη 2031. Όμως επειδή μιλάμε για να ένα δύσκολο έργο δεν θα ήταν σωστό να δώσω οποιοδήποτε χρονοδιάγραμμα.

Πότε θα επαναρχίσουν οι θαλάσσιες έρευνες;

—Αναμένουμε την έκδοση παντ από την ελληνική κυβέρνηση μέσα στις επόμενες εβδομάδες.

—Υπάρχουν ιδιωτικά επιχειρηματικά συμφέροντα στην Κύπρο που θέτουν εμπόδια στην υλοποίηση του έργου GSI, ασκώντας πιέσεις στην κυβέρνηση;

—Έχουν τις απόψεις τους αλλά δεν μπορούν να επηρεάσουν την πορεία υλοποίησης του έργου.

“

Το κατά πόσο η Δημοκρατία μπορεί να αρνηθεί ένα έργο για το οποίο έχουν αναληφθεί δεσμεύσεις από την προηγούμενη κυβέρνηση είναι ένα δύσκολο νομικό ζήτημα.

Αν προκύψει μεγάλη αύξηση του κόστους του έργου, θα πρέπει να αναζητηθεί επιπλέον χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά ή άλλα κεφάλαια. Θα μπορούσαμε να δούμε και άλλες επιλογές όπως την περίοδο αποπληρωμής του κόστους για να καταμεριστεί με βιώσιμο τρόπο το βάρος στους καταναλωτές.

Δεν υπάρχει κανένας πολιτικός λόγος ώστε το ΔΗΚΟ να μη στηρίξει Χριστοδουλίδη και το 2028

—Έχουν προχωρήσει οι διαδικασίες για αδειοδότηση και άλλων τεμαχίων στην κυπριακή ΑΟΖ;

—Παραμένει το έντονο ενδιαφέρον από κολοσσούς για τεμάχια της κυπριακής ΑΟΖ και συνεχίζονται οι επαφές. Αναμένουμε να προχωρήσουμε με τέταρτο γύρο αδειοδότησης μέχρι τα τέλη του 2027.

—Υπάρχει κάποια εξέλιξη σχετικά με το τερματικό στο Βασιλικό;

Μπορεί να τεθεί κάποιο χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης του έργου;

—Όπως είχαμε υποσχεθεί περί τα τέλη Ιουλίου η ΕΤΥΦΑ έχει προχωρήσει με την δημοσίευση των όρων για εκδήλωση ενδιαφέροντος για την ολοκλήρωση του έργου. Η διαδικασία τρέχει.

—Βελτιώθηκαν οι σχέσεις του ΔΗΚΟ με την κυβέρνηση μετά τον ανασχηματισμό και τους διορισμούς στα Διοικητικά Συμβούλια

των Ηνωκρατικών Οργανισμών;

—Οι σχέσεις ΔΗΚΟ-κυβέρνησης εξακολουθούν να είναι πολύ καλές.

—Με αφορμή τη συζήτηση για τις προεδρικές εκλογές διαμορφώνονται τρεις τάσεις στο ΔΗΚΟ. Η μία είναι αυτή που εσείς εκφράσατε ότι το πρόγραμμα διακυβέρνησης υλοποιείται και άρα αν επαναδιοικηθεί ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης, τότε το ΔΗΚΟ θα πρέπει

να τον στηρίζει, η άλλη είναι η συνεργασία με τον ΔΗΣΥ και η τρίτη ότι το ΔΗΚΟ θα πρέπει να διεκδικήσει την προεδρία της Δημοκρατίας με δικό του υποψήφιο. Σας ανησυχεί για το πώς το κόμμα θα πορευθεί ενωμένο;

—Το ΔΗΚΟ είναι το μοναδικό κοινοβουλευτικό κόμμα που στηρίζει την κυβέρνηση στη βάση ενός συγκεκριμένου προγράμματος διακυβέρνησης που υλο-

ποιείται. Αυτό το πρόγραμμα διακυβέρνησης υλοποιούμε με αυξημένη παρουσία στην κυβέρνηση ως Δημοκρατικό Κόμμα, και δεν υπάρχει κανένας πολιτικός λόγος να μη στηρίξει το Δημοκρατικό Κόμμα τον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη και το 2028.

—Τι μπορεί να γίνει με τα κόμματα του Κέντρου;

—Η συνεργασία του κεντρώου χώρου είναι ένα εγχείρημα που

συζητείται για πολλά χρόνια. Τα ποσοστά των κομμάτων του Κέντρου συρρικνώνονται και πρέπει να γίνει κάτι. Σωστά γίνονται συναντήσεις με τα κόμματα του Κέντρου τα οποία δεν έχουν εξασφαλίσει έδρες στη βουλή. Ενδεχομένως οι επερχόμενες προεδρικές εκλογές να είναι μια καλή ευκαιρία για συνεργασία, αφού και σήμερα στηρίζουμε την ίδια κυβέρνηση.

Το Κυπριακό αξιοποιείται αυτή την ώρα κατά το δοκούν, ώστε να παραταθεί ο χρόνος λήψης αποφάσεων για τις εσωκομματικές. Με τον τρόπο αυτό, ο καθένας εξυπηρετεί τα προσωπικά του πλάνα, παραβλέπεται ωστόσο το γεγονός ότι ένα κόμμα της εμβέλειας του ΔΗΣΥ οφείλει να διαχειρίζεται παράλληλα διαφορετικές καταστάσεις.

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Κάνοντας μαθηματικούς υπολογισμούς, τα στελέχη του ΔΗΣΥ προσπαθούν να καταλήξουν στο αποτέλεσμα που θα οδηγήσει το κόμμα σε νίκη στις προεδρικές εκλογές του 2028.

Πρόκειται για μια δύσκολη εξίσωση, αν αναλογιστεί κανείς πως τη δεδομένη στιγμή επικρατεί έντονη αντιπαράθεση, κάτι που προκαλεί ανησυχία και προβληματισμό στις τάξεις του μεγαλύτερου κόμματος.

Το Κυπριακό και οι πιθανές εξελίξεις αξιοποιούνται αυτή την ώρα κατά το δοκούν, ώστε να παραταθεί ο χρόνος λήψης αποφάσεων για τις εσωκομματικές εκλογές. Με τον τρόπο αυτό, ο καθένας εξυπηρετεί τα προσωπικά του πλάνα, παραβλέπεται, ωστόσο, το γεγονός ότι ένα κόμμα της εμβέλειας του ΔΗΣΥ οφείλει να διαχειρίζεται παράλληλα διαφορετικές καταστάσεις, όπως οι εσωκομματικές διεργασίες και οι πιθανές εξελίξεις στο Κυπριακό, αν και το τελευταίο θεωρείται απομακρυσμένο σενάριο.

Από το περιβάλλον της Αννίτας Δημητρίου αφήνεται να vonθεί πως σε καμία περίπτωση δεν θα άφηναν περιθώριο να τους ψέξουν ότι, την ώρα που διακυβεύεται το μέλλον του τόπου, ορισμένοι νοιάζονται για την καρέκλα. Σε παρόμοιες αναφορές είχε προχωρήσει και ο Αβέρωφ Νεοφύτου, λίγο μετά τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της δημοσκοπήσης που διενήργησε η ηγεσία. Παράλληλα, ο τέως πρόεδρος φαίνεται πως επιζητεί χρόνο για την εγγραφή νέων μελών και την εξασφάλιση ψήφων υπέρ του. Όπως ψιθυρίζεται, κρατά τα στοιχεία αυτά προς το παρόν κρυφά, ώστε να διατηρεί το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού.

Πάντως, η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της δημοσκοπήσης του ΔΗΣΥ στα τέλη Ιουλίου ήταν για ορισμένους η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι στις σχέσεις των δύο πλευρών. Επιπλέον, η πρόσφατη συνάντηση μεταξύ της νυν πρόεδρου και του προκάτοχου της χαρακτηρίστηκε ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς ειπώθηκαν πράγματα που αν ληχθούν δημοσίως προκαλούν ζημιά τόσο στο κόμμα όσο και στους ίδιους προσωπικά. Η συνάντηση αυτή θεωρείται η ταφόπλακα σε κάθε προσπάθεια αποφυγής των εσω-

κομματικών εκλογών και κατάληξης σε κοινώς αποδεκτό υποψήφιο.

Βάσει αυτών των δεδομένων, φαντάζει πλέον μακρινό το σενάριο που επιδίωξαν αρκετά στελέχη, όπως ο αντιπρόεδρος Γιάννης Καρούσος, για άμεση διεξαγωγή της διαδικασίας. Στόχος ήταν η εκλογή υποψηφίου από τα μέλη μέχρι τον Οκτώβριο, ώστε να υπάρξει ο απαραίτητος χρόνος για οργάνωση και εστίαση στις πολιτικές θέσεις. Η εξέλιξη αυτή φουντώνει ακόμη περισσότερο τις φημολογίες για συμμαχίες και δεύτερες σκέψεις από τους τρεις μέχρι στιγμής εν δυνάμει διεκδικητές του χρίσματος: την Αννίτα Δημητρίου, τον Αβέρωφ Νεοφύτου και τον Γιώργο Παμπορίδη.

Μάλιστα, υπάρχει η άποψη πως η Αννίτα Δημητρίου είναι πιο πιθανό να αποσυρθεί οικειοθελώς από την κούρσα παρά ο Αβέρωφ Νεοφύτου. Αν και ένα τέτοιο ενδεχόμενο θεωρείται απομακρυσμένο, εφόσον επιβεβαιωθεί, καθιστά σχεδόν βέβαιη την υποψηφιότητα του Γιώργου Παμπορίδη, ο οποίος είχε ξεκαθαρίσει τη θέση του από νωρίς. Στις διεργασίες φαίνεται να παρεμβαίνουν και παλιές καραβες του κόμματος, προκειμένου να αποφευχθεί η εσωκομματική κάλπη. Ορισμένοι ασπάζονται τη θέση του Ιωάννη Κασουλίδη ότι τον πρώτο λόγο έχει η πρόεδρος του κόμματος. Άλλοι συντάσσονται στο πλευρό του Αβέρωφ Νεοφύτου, ζητώντας ευθέως από την Αννίτα Δημητρίου να μην είναι υποψήφια. Μάλιστα, συνέταξαν επιστολή την οποία δεν αποκλείουν να δημοσιοποιήσουν το επόμενο διάστημα, παραθέτοντας τους λόγους της διαφωνίας τους.

Βέβαια, υπάρχουν και στελέχη που επιλέγουν αυτή την ώρα τη στάση του παρατηρητή καθώς

αντιλαμβάνονται τις δύσκολες στιγμές που διέρχεται η παράταξη και επιδιώκουν παράλληλα να προστατευθούν, εν όψει ενός αβέβαιου μέλλοντος. Επιπλέον, ορισμένοι επισημαίνουν πως δεν μπορούν να εκτεθούν υπέρ της Αννίτας Δημητρίου – παρά τη στήριξη τους – από τη στιγμή που η ίδια δεν ξεκαθαρίζει τις προθέσεις της, προκαλώντας προβληματισμό για το αν κάνει δεύτερες σκέψεις.

Το προβάδισμα της Αννίτας Δημητρίου

Αυτό πάντως στο οποίο συμφωνούν όλες οι δημοσκοπήσεις –κομματικές και μη– είναι πως η Αννίτα Δημητρίου διατηρεί προβάδισμα έναντι των άλλων δύο υποψηφίων, τόσο στις εσωκομματικές εκλογές όσο και ως προς την εκλεγσιμότητά της στις Προεδρικές του 2028.

Αυτό αποτελεί και το ισχυρότερο χαρτί της, δεδομένης της ιδιότητάς της ως πρόεδρου του κόμματος, η οποία συνδέθηκε με το υψηλό ποσοστό στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Βεβαίως, υπάρχει και η ανάλυση που συνυπολογίζει στο 27,1% της παράταξης τους συναγερμικούς που το 2028 θα στηρίξουν τον Νίκο Χριστοδουλίδη, χωρίς ωστόσο αυτό να θεωρείται μη αναστρέψιμη διαρροή. Πέραν της απώλειας όσων επέλεξαν την επανεκλογή του νυν Προέδρου της Δημοκρατίας, η Αννίτα Δημητρίου –εφόσον επικρατήσει στη διαδικασία– θα κληθεί να προσεταιριστεί και τους ψηφοφόρους που θα επιλέξουν τον Αβέρωφ Νεοφύτου στις εσωκομματικές, οι οποίοι εκτιμώνται τουλάχιστον στο ένα τρίτο.

Άγνωστος Χ παραμένει η στάση που θα τηρήσει ο Αβέρωφ Νεοφύτου σε περίπτωση εσωκομμα-

τικής ήττας. Το ποσοστό που θα συγκεντρώσει ενδέχεται να διοχετευθεί στις προεδρικές προς τρεις κατευθύνσεις: Καταρχάς προς την Αννίτα Δημητρίου, η οποία χρειάζεται τη μεγαλύτερη δυνατή συσπείρωση για να περάσει στον δεύτερο γύρο. Παράλληλα, ένα σημαντικό ποσοστό πιθανόν να κατευθυνθεί προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη, καθώς σημειώνεται ότι οι συναγερμικοί που στηρίζουν τον Πρόεδρο θα ψηφίσουν εσωκομματικά τον Αβέρωφ Νεοφύτου, θεωρώντας τον –και βάσει δημοσκοπήσεων– ευκολότερο αντίπαλο για το 2028.

Ανοικτό αφήνεται επίσης το ενδεχόμενο μετακίνησης μιας μερίδας ψηφοφόρων προς τον υποψήφιο του ΑΚΕΛ, εφόσον αυτός δεν προέρχεται από τον σκληρό κομματικό πυρήνα. Ο Ανδρέας Μαυρογιάννης θεωρείται μια αξιόλογη επιλογή, αν και υπάρχει η άποψη ότι ο ΔΗΣΥ τον έβαλε νωρίς στο παιχνίδι μέσω δημοσκοπήσεων – είτε για να τον «κάψει» ως υπολογισμό αντίπαλο είτε για να τον «κλειδώσει», εμποδίζοντας την Αριστερά να προκριθεί σε επιλογή που θα διατάρασσε περισσότερο το προεκλογικό σκηνικό.

ΕΛΑΜ - ΕΔΕΚ

Στην εξίσωση πρέπει να συμπεριληφθεί και η στάση του ΕΛΑΜ. Αν και δεν έχει συζητηθεί επισήμως το θέμα των Προεδρικών εν όψει του συνεδρίου του Νοεμβρίου, θεωρείται σχεδόν αδύνατο να στηρίξει την Αννίτα Δημητρίου στον πρώτο γύρο, σε αντίθεση με την υποψηφιότητα Νίκου Χριστοδουλίδη. Στην περίπτωση που στον δεύτερο γύρο βρεθούν ο υποψήφιος της Αριστεράς και η πρόεδρος του ΔΗΣΥ, το ΕΛΑΜ θα στηρίξει επίσημα

τη δεύτερη μόνο κατόπιν συμφωνίας, απορρίπτοντας τα σενάρια περί «εγκλωβισμού» του στην υποψηφιότητά της.

Το ΕΛΑΜ διαμνύει πως στοχεύει σε συμμετοχή στην επόμενη κυβέρνηση με προσυμφωνημένους όρους –περιλαμβανομένης της παραχώρησης Υπουργείων– πριν τοποθετηθεί επίσημα. Παράλληλα, το σενάριο να κατέλθει με δικό του υποψήφιο στον πρώτο γύρο παραμένει το επικρατέστερο. Η επόμενη μέρα στην ΕΔΕΚ αναμένεται να φέρει ανατροπές. Το ενδεχόμενο αλλαγής πλεύσης ως προς τη στήριξη του Νίκου Χριστοδουλίδη το 2028 παραμένει ανοικτό, καθώς θα εξαρτηθεί από τις θέσεις της νέας ηγεσίας που θα αναδειχθεί τον Δεκέμβριο. Ορισμένα πρόσωπα που πιθανώς να στελεχώσουν την ηγεσία βρίσκονται κοντά στον Αβέρωφ Νεοφύτου, ενώ άλλα επιμένουν στη στήριξη του Νίκου Χριστοδουλίδη. Παράλληλα, στην εξίσωση μπαίνει και η Αννίτα Δημητρίου, η οποία φαίνεται να προσεγγίζει τη νέα ηγεσία, χωρίς να αποκλείεται μια μελλοντική συνεργασία.

Διγλωσσία στο ΔΗΚΟ

Πάντως τις εξελίξεις εντός ΔΗΣΥ αναμένει και το ΔΗΚΟ ώστε να σχεδιάσει την επόμενη μέρα. Μπορεί ο υπουργός Υγείας Νεόφυτος Χαραλαμπίδης –και αντιπρόεδρος του κόμματος– να βγήκε μπροστά στέλνοντας το μήνυμα ότι το ΔΗΚΟ έχει υποψήφιο για το 2028 εννοώντας τον Νίκο Χριστοδουλίδη (σε παρόμοιο ύφος είχε τοποθετηθεί και ο Υπουργός Ενέργειας Μιχάλης Δαμιανός), ωστόσο η κίνηση αυτή φαίνεται να ξένισε ακόμη και στελέχη που ασπάζονται τις ίδιες θέσεις.

Η ενέργεια αυτή θεωρήθηκε απαξίωση των συλλογικών οργάνων του κόμματος καθώς το θέμα των προεδρικών εκλογών δεν έχει ακόμη συζητηθεί. Παράλληλα, εκδηλώθηκε δημόσια διγλωσσία, καθώς ο πρόεδρος Νικόλας Παπαδόπουλος και η αναπληρώτρια πρόεδρος Χριστίνα Ερωτοκρίτου δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο αυτόνομης καθόδου με δικό τους υποψήφιο, ξεκαθαρίζοντας ότι τέτοιες αποφάσεις λαμβάνονται αποκλειστικά από τα συλλογικά όργανα.

“
Η πρόσφατη συνάντηση Αννίτας Δημητρίου και Αβέρωφ Νεοφύτου θεωρείται η ταφόπλακα σε κάθε προσπάθεια αποφυγής των εσωκομματικών εκλογών και κατάληξης σε κοινώς αποδεκτό υποψήφιο.

“
Άγνωστος Χ παραμένει η στάση που θα τηρήσει ο Αβέρωφ Νεοφύτου σε περίπτωση εσωκομματικής ήττας. Το ποσοστό που θα συγκεντρώσει ενδέχεται να διοχετευθεί στις προεδρικές προς τρεις κατευθύνσεις.

DUOMAX

ΠΑΡΑΚΕΤΑΜΟΛΗ 500mg + ΙΒΟΥΠΡΟΦΑΙΝΗ 150mg

ΔΙΠΛΗ αντιμετώπιση του πόνου

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ανακούφιση

Οι συμπληγάδες της Αννίτας Δημητρίου

Μπορεί στο διαμορφωθέν πολιτικό πεδίο να έχει να παρουσιάσει σημαντικά πλεονεκτήματα, ωστόσο, εκείνο που δεν έχει κρίνεται πιο σημαντικό, τα περιθώρια λάθους

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Μέχρι τώρα, κάθε άλλο παρά άσχημα της ήρθαν. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι το 2016 δεν ήταν παρά μια ξανθιά «κορούδα» από τους Τρούλους, που μόνο στην περίπτωση που είχαμε καλλιστεία, αντί εκλογών υπήρχε πιθανότητα, σύμφωνα με το κατεστημένο του κόμματος, να δει το όνομά της να συμπεριλαμβάνεται στο ψηφοδέλτιο του Δημοκρατικού Συναγερμού. Ως πρόεδρος δε του μεγαλύτερου κόμματος αποτελεί ίσως το πιο ενδιαφέρον παράδοξο της σύγχρονης κυπριακής πολιτικής σκηνής: Ξεκίνησε ως μια «επιλογή ανάγκης» που μετά τη διπλή νίκη στις πρόσφατες βουλευτικές, μετατράπηκε σε κυρίαρχο πρόσωπο του κεντροδεξιού χώρου. Το ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός άντεξε τις πιέσεις που δεχόταν από διαφορετικές κατευθύνσεις και παρέμεινε πρώτη πολιτική δύναμη δεν ήταν αυτονόητο. Το πέτυχε κουβαλώντας ακόμη το τραύμα της διάσπασης του 2023, έχοντας απέναντί ένα ενισχυμένο ΕΛΑΜ και με σημαντικό μέρος του παραδοσιακού του ακροατηρίου του να διατρεί πολιτικές αναφορές στον Νίκο Χριστοδουλίδη. Η επανεκλογή της δε στην Προεδρία της Βουλής με 29 ψήφους είχε τη σημασία της, αφού έδειξε ότι γίνεται αποδεκτή και πέραν των ορίων της παράταξης της.

Και κάπου εδώ τελειώνουν τα εύκολα. Διότι το επόμενο στοίχημα είναι διαφορετικής τάξης μεγέθους. Δεν είναι πλέον η επιβίωση του ΔΗΣΥ. Είναι η επιστροφή του στην εξουσία. Και αυτή είναι μια εντελώς διαφορετική πολιτική άσκηση, η οποία ενδεχομένως να κρίνει την πολιτική της επιβίωση.

Όλες οι κινήσεις έχουν κόστος

Το βαθύτερο πολιτικό πρόβλημα της Αννίτας Δημητρίου είναι

ότι σχεδόν κάθε κίνηση που ενισχύει τη θέση της σε ένα μέτωπο, δημιουργεί κόστος σε ένα άλλο. Αυτή ακριβώς είναι η ουσία των «συμπληγάδων»: η κα Δημητρίου δεν έχει μπροστά της μία δύσκολη επιλογή, αλλά ένα σύστημα αλληλεξαρτώντων επιλογών, στο οποίο η λύση του ενός προβλήματος μπορεί να γεννήσει το επόμενο. Για να φτάσει στο 50%+ πρέπει πρώτα να ενώσει τον χώρο της, στη συνέχεια να τον διευρύνει και τελικά να τον υπερβεί. Χω-

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου στερεί από την Αννίτα Δημητρίου αυτό που περισσότερο χρειάζεται, την εικόνα της αδιαμφισβήτητης πολιτικής κληρονομίου του ΔΗΣΥ και φυσικής υποψηφιάς του για την Προεδρία.

ρίς σε καμία από αυτές τις τρεις κινήσεις να διαλύσει ό,τι έχτισε στην προηγούμενη. Ο Χριστοδουλίδης κρατά ένα κομμάτι της συναγερμικής εκλογικής δεξαμενής που η ίδια χρειάζεται να επαναπατρίσει, το ΕΛΑΜ περιορίζει τα περιθώριά της να μετακινηθεί προς το Κέντρο χωρίς απώλειες στα δεξιά, ενώ η ανάγκη συμμαχιών την υποχρεώνει να υπερβεί τα όρια του ΔΗΣΥ χωρίς να αποδυναμώσει την πολιτική του ταυτότητα και τη δική της κυριαρχία μέσα σε αυτόν. Αν οξύνει την αντιπολίτευση προς τον Χριστοδουλίδη, αποκτά καθαρότερο αντιπολιτευτικό στίγμα και συσπειρώνει τον ΔΗΣΥ, αλλά κινδυνεύει να απομακρύνει εκείνο το τμήμα του συναγερμικού κόσμου που εξακολουθεί να βλέπει θετικά τον Πρόεδρο και το οποίο θα χρειαστεί να επανα-

Η **Αννίτα Δημητρίου** δεν έχει μπροστά της μία δύσκολη επιλογή, αλλά ένα σύστημα αλληλεξαρτώντων επιλογών, στο οποίο η λύση του ενός προβλήματος μπορεί να γεννήσει το επόμενο.

πατρίσει το 2028. Αν, αντίθετα, κρατήσει πιότερη στάση, διατρέχει τις γέφυρες αλλά αφήνει στον Χριστοδουλίδη χώρο να κινείται μέσα στην ίδια εκλογική δεξαμενή και δυσκολεύεται να παρουσιάσει τον ΔΗΣΥ ως πραγματική εναλλακτική εξουσίας. Αν κινηθεί προς το Κέντρο, διευρύνει τη δυναμική προεδρική της συμμαχία, αλλά ανοίγει περισσότερο χώρο στο ΕΛΑΜ στα δεξιά, αν επιχειρήσει να ανακόψει το ΕΛΑΜ υιοθετώντας σκληρότερες θέσεις, περιορίζει την εμβέλειά της προς τους μετριασθείς ψηφοφόρους που είναι απαραίτητοι για το 50%+.

Ο σκόπελος Αβέρωφ

Ο σημαντικότερος σκόπελος όμως που συναντά η Αννίτα Δημητρίου στον δρόμο προς

το 2028, βρίσκεται μέσα στον ίδιο τον Δημοκρατικό Συναγερμό και μπορεί να αμφισβητήσει την υποψηφιότητά της προτού αυτή αναμετρηθεί με οποιονδήποτε εξωτερικό αντίπαλο. Και αυτός ο σκόπελος ακούει στο όνομα Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος μπορεί το 2023 να έχει υποστεί ένα προσωπικό Βατερλό, όντας όμηρος των φιλοδοξιών του και με προβληματική ανάγνωση της πραγματικότητας, εντούτοις επέστρεψε δριμύτερος και με αξιώσεις, ισχυριζόμενος ότι εκείνο που δεν πέτυχε το 2023, μπορεί να το πετύχει το 2028. Πίσω από τα χαμόγελα και τις δημόσιες δηλώσεις περί «καλού κλίματος», το παρσκήνιο του πρόσφατου τετ-α-τετ (3 Σεπτεμβρίου 2026) ανάμεσα στην Αννίτα Δημητρίου και τον Αβέρωφ Νεοφύτου απο-

καλύπτει μια σφοδρή μετωπική σύγκρουση που εκδηλώθηκε με απειλές και μεταφράστηκε σε μάχη πολιτικής επιβίωσης.

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου στερεί από την Αννίτα αυτό που περισσότερο χρειάζεται, την εικόνα της αδιαμφισβήτητης πολιτικής κληρονομίου του ΔΗΣΥ και φυσικής υποψηφίας του για την Προεδρία. Την υποχρεώνει, αντί να οικοδομεί από τώρα την υποψηφιότητά της απέναντι στον Νίκο Χριστοδουλίδη και στην υπόλοιπη πολιτική σκηνή, να κοιτάζει προς τα μέσα και να φυλάει τα νώτα της. Μια καθαρή εσωκομματική αντιμετώπιση μπορεί να της προσφέρει την οριστική νομιμοποίηση, το παρσκήνιο του πρόσφατου τετ-α-τετ (3 Σεπτεμβρίου 2026) ανάμεσα στην Αννίτα Δημητρίου και τον Αβέρωφ Νεοφύτου απο-

δήποτε συνθήκες, κατέβαινε ως πρόεδρος κόμματος σε εσωκομματική αναμέτρηση και αποτύγχανε, τότε αυτό θα αποτελούσε και το τέλος της από την προεδρία, αφού θα το αποτέλεσμα θα αποτελούσε απουσία νομιμοποίησης. Ένας πολιτικός συμβιβασμός θα εκμηδένιζε τους κινδύνους αμφισβήτησης, σύγκρουσης και αλληλοεξόντωσης, αλλά υποθέτει ότι ο Αβέρωφ θα αποδεχθεί έναν ρόλο διαφορετικό από εκείνον του διεκδικητή της Προεδρίας και, κυρίως, ότι μια τέτοια συνεννόηση δεν θα εκληφθεί ως σχέση πολιτικής ομνίας για την ίδια. Η τρίτη επιλογή είναι η από κοινού απόσυρση ενδιαφέροντος και η επιλογή μιας συναινετικής υποψηφιότητας, η οποία όμως θα πρέπει να παρουσιάζει δυναμικά χαρακτηριστικά και να μη δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από αυτά που κλήθηκε να επιλύσει. Όσο δε παρατείνεται η μη λύση αυτής της σύγκρουσης, έχει επίσης κόστος: παρατείνει την αβεβαιότητα, κρατά τον ΔΗΣΥ στραμμένο προς τα μέσα και επιτρέπει στον Νίκο Χριστοδουλίδη να συνεχίζει να απευθύνεται σε ένα ακροατήριο που η Αννίτα χρειάζεται πρώτα να επαναφέρει και να συσπειρώσει. Εδώ βρίσκεται και η ιδιαιτερότητα του «προβλήματος Αβέρωφ»: πριν η Αννίτα μπορέσει να διεκδικήσει την πλειοψηφία της κοινωνίας, πρέπει να διασφαλίσει ότι θα φτάσει σε αυτή τη μάχη με ολόκληρη την παράταξη της πίσω της. Και σήμερα αυτό δεν είναι ακόμη δεδομένο. Υπάρχει, βέβαια, και η επιλογή να δώσει το χρίσμα στον Αβέρωφ Νεοφύτου, με την ελπίδα ότι μια δεύτερη συντριβή θα τον εξαφανίσει από το πολιτικό σκηνικό, θα του κρώσει μια δεύτερη θητεία Χριστοδουλίδη ή επιστροφή του ΑΚΕΛ στην εξουσία, οπότε, αν όλα εξελιχθούν βολικά, το 2033 θα είναι εκείνη ο κύριος παίκτης στο παιχνίδι.

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η πρόσφατη δημόσια τοποθέτηση του Νεόφυτου Χαραλαμπίδη (υπουργού Υγείας και αντιπροέδρου του ΔΗΚΟ), η οποία ευθυγραμμίζεται με το κλίμα που καλλιεργεί και ο Μιχάλης Δαμιανός (υπουργός Ενέργειας και επίσης αντιπρόεδρος) μέσα από την προηγούμενη αλλά και τη σημερινή συνέντευξη στην «Κ», ότι το ΔΗΚΟ «έχει υποψήφιο και δεν αναζητά άλλον», συνιστά μια σαφή πολιτική κίνηση με ξεκάθαρες επιδιώξεις και συγκεκριμένους αποδέκτες.

Το πρόωρο και πολιτικά αδόκιμο μπαράκι των δύο αντιπροέδρων και η επίμονη προσπάθειά τους να εμφανίσουν το ΔΗΚΟ προσκολλημένο και άρρηκτα προσδεμένο στο άρμα Χριστοδουλίδη, δεν οφείλεται σε πολιτική απειρία προσώπων που μέχρι χθες τους γνώριζε μόνο ο κομματικός περίγυρος. Υποσκελίζοντας, μάλιστα, τόσο τον πρόεδρο του κόμματος, Νικόλα Παπαδόπουλο, όσο και την αναπληρώτρια πρόεδρο Χριστιάνα Ερωτοκρίτου (που ούτε ότι συμπλέουν, ούτε ότι διάγουν την καλύτερη περίοδο στις σχέσεις τους μπορεί κανείς να ισχυριστεί), οι οποίοι δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο αυτόνομης καθόδου του κόμματος.

Δεδομένου ότι το κομματικό ρεπορτάζ σημειώνει ότι κατά τον πρόσφατο ανασχηματισμό, αλλά και προηγούμενος, η επιλογή των προσώπων από τον χώρο του ΔΗΚΟ είχε ως πρώτιστο κριτήριο να είναι πρωτίστως «Χριστοδουλικοί», αφήνει να διαφανεί η μεθόδευση στόχων που δεν έχουν σχέση με την ολοκλήρωση του κυβερνητικού έργου. Και αυτοί είναι, πρώτον, να «κλειδώσει» τον Νικόλα Παπαδόπουλο (και κατ' επέκταση

«Πραξικόπημα» στο ΔΗΚΟ

Οι αντιπρόεδροι του κόμματος λειτουργούν ως «δούρειος ίππος» προκειμένου να αποτραπεί αποστασιοποίηση από Νίκο Χριστοδουλίδη

το ΔΗΚΟ) στην κυβέρνηση και, δεύτερον, να τον «εγκλωβίσει» σε υποστήριξη επανεκλογής του.

Η επιρροή Χριστοδουλίδη

Η επιρροή του Νίκου Χριστοδουλίδη στη βάση του ΔΗΚΟ παραμένει ένα σύνθετο παζλ. Η εξουσία και η συμμετοχή στη διακυβέρνηση αποτελούν ισχυρό κίνητρο για ένα κόμμα του Κέντρου όπως το ΔΗΚΟ. Ο διορισμός στελεχών σε υπουργικούς θώκους και κρατικά αξιώματα δημιουργεί ή αποτελεί μια ομάδα προσώπων (τους λεγόμενους «Χριστοδουλικούς») των οποίων η πολιτική επιβίωση και ισχύς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συνέχιση της παρούσας διακυβέρνησης. Επιπλέον, ενώ η ηγεσία υπό τον Νικόλα Παπαδόπουλο θέλει να κρατά ανοιχτές τις επιλογές της για να διαπραγματευτεί από θέση ισχύος (ή ακόμα και να εξετάσει αυτόνομο κάθοδο ή συνεργασίες), ένα σημαντικό κομμάτι της παραδοσιακής βάσης του ΔΗΚΟ βλέπει τον Χριστοδουλίδη ως έναν πολιτικό που βρίσκεται κοντά στον δικό τους ιδεολογικό χώρο και δεν θα ήθελε να ρισκάρει την απώλεια της εξουσίας.

Αντιπρόεδροι και εσωκομματική δύναμη

Ο Μιχάλης Δαμιανός και ο Νεόφυτος Χαραλαμπίδης αντλούν την

Ο **Νικόλας Παπαδόπουλος** δεν φαίνεται να αντιδρά μπροστά στη μεθοδευμένη πίεση από το Προεδρικό και στη θέρμη με την οποία εκδηλώνουν την προτίμησή τους τα δύο στελέχη – υπουργοί, υποβαθμίζοντας έτσι το θέμα, προκειμένου να κερδίσει χρόνο και να σταθμίσει δεδομένα.

όποια δύναμή τους κυρίως από τη θεσμική τους ιδιότητα ως υπουργοί της κυβέρνησης και όχι πρότερης πολιτικής και κομματικής παρουσίας. Ο υπουργικός θώκος τους προσφέρει καθημερινή προβολή και τη δυνατότητα παραγωγής πολιτικής – άρα και εξυπηρέτησης του κομματικού ακροατηρίου. Ωστόσο, στην παραδοσιακή ιεραρχία του ΔΗΚΟ, ο έλεγχος του κομματικού μηχανισμού παραμένει στα χέρια του Νικόλα Παπαδόπουλου και στενών του συνεργατών. Η «πρωτοβουλία» των δύο αντιπροέδρων δεν αντανάκλα απαραίτητα μεγά-

λη επιρροή, πόσο μάλλον έλεγχο των κομματικών οργάνων. Αποτελεί μια προσπάθεια να δημιουργηθούν τέτοια τετελεσμένα γεγονότα στη βάση, λειτουργώντας ως ο «δούρειος ίππος» του Προεδρικού μέσα στο κόμμα, προκειμένου οι έχοντες επιφυλάξεις να αναγκαστούν να συρθούν σε υποστήριξη Χριστοδουλίδη.

Οι δύο αντίρροπες δυνάμεις

Στο ΔΗΚΟ υπάρχουν δύο αντίρροπες δυνάμεις που θα κα-

θορίσουν την έκβαση αυτής της «μάχης» ή θα βγάλει το κόμμα από πιθανόν «δίλημμα» του 2028. Από τη μία πλευρά, η «γοντεία της καρέκλας» και το δέλεαρ της εξουσίας. Το ΔΗΚΟ παραδοσιακά υποφέρει από σύνδρομο στέρεσης, όταν βρίσκεται εκτός εξουσίας. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης το γνωρίζει καλά αυτό. Διορίζοντας «Χριστοδουλικούς» ΔΗΚΟίκοις σε θέσεις-κλειδιά, έχει δημιουργήσει μια ισχυρή εσωτερική τάση που θα πολεμήσει λυσσαλέα οποιαδήποτε κίνηση απομάκρυνσης από την κυβέρνηση. Γι' αυτά τα στελέχη, η επιβίωση στον Χριστοδουλίδη είναι ταυτόσημη με τη δική τους πολιτική επιβίωση. Από την άλλη πλευρά, το ένστικτο επιβίωσης του Νικόλα. Ο Νικόλας Παπαδόπουλος γνωρίζει ότι αν επιτρέψει στους δύο αντιπροέδρους (και στο Προεδρικό) να υπαγορεύσουν από τώρα την επιλογή του 2028, μετατρέπεται το ΔΗΚΟ από «κόμμα-ρυθμιστή» σε έναν απλό «δορυφόρο» και ουραγό του Χριστοδουλίδη. Λαμβάνοντας υπόψη όσα λέγονται στο παρσκήνιο για τον βαθμό ικανοποίησης και τα παράπονα που εκφράζει ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ, αυτό θα σήμαινε την πλήρη αποδόμηση της δικής του πολιτικής ισχύος.

Για την ώρα πάντως, δεν φαίνεται να αντιδρά μπροστά στη μεθοδευμένη πίεση από το Προεδρικό και στη θέρμη με την οποία εκδηλώνουν την προτίμησή τους

τα δύο στελέχη – υπουργοί, υποβαθμίζοντας το έτσι το θέμα, προκειμένου να κερδίσει χρόνο μέχρι το 2027. Πρώτον, διότι δεν θέλει να προκαλέσει μια ανοιχτή, δημόσια ανταρσία και τη δημιουργία «στρατοπέδων». Δεύτερον, θα του επιτρέψει εκτιμήσει καλύτερα τα δεδομένα, μετρώντας τις κυβερνητικές επιδόσεις σε επίπεδο θετικής και αρνητικής ψήφου στις έρευνες κοινής γνώμης. Παράλληλα δε, να δει κατά πόσον η κατάληξη των διεργασιών των άλλων κομμάτων, του προσφέρει την πιθανότητα μιας πιο δελεαστικής εναλλακτικής πρότασης που θα αναβαθμίζει τον ρόλο εξουσίας του ΔΗΚΟ – και βεβαίως τον δικό του.

Ο παράγοντας ΔΗΣΥ

Στο σημείο αυτό, στην εξίσωση παίζει ο παράγοντας ΔΗΣΥ. Με καταγεγραμμένο ήδη το φλερτ μεταξύ στελεχών/ων των δύο κομμάτων που επιθυμούν τη συμπόρευση, υπάρχει η δυνατότητα επίτευξης μιας παρασκηνιακής συμφωνίας που να πετυχαίνει και τα δύο, με δέλεαρ την Προεδρία της Βουλής. Μια τέτοια συμμαχία του δίνει το πολιτικό αφήγημα που χρειάζεται να μεταφέρει στη βάση του κόμματος για την «αποπαγίδευση» από το Προεδρικό. Για τον ίδιο, ένα κορυφαίο θεσμικό αξίωμα (όπως η Προεδρία της Βουλής) αποτελεί μια εξαιρετικά ελκυστική διέξοδο αξιοπρέπειας και ισχύος, ειδικά όταν το αρχηγικό του προφίλ αποδυναμώνεται και το ΔΗΚΟ κινδυνεύει με περαιτέρω συρρίκνωση παραμένοντας προσδεμένο στο άρμα Χριστοδουλίδη. Βέβαια, στο σημείο αυτό παίζει ο παράγοντας ποιος θα είναι ο υποψήφιος του ΔΗΣΥ και τα περιθώρια επίτευξης μιας τέτοιας συμμαχίας.

Πάμε Τρόδος 3!

Η Προεδρική Κατοικία Τροόδους φιλοξένησε και φέτος τη γιορτή της ορεινής Κύπρου

“
Η Πρώτη Κυρία εξή-
γησε ότι η πρωτοβου-
λία ξεκίνησε από το
όραμα «να ανοίγουν
τα εμβληματικά κτή-
ρια της Κύπρου, να
είναι προσβάσιμα στο
κοινό, να αξιοποιού-
νται και για ψυχαγω-
γία, αλλά κυρίως για
εκπαίδευση, για τον
πολιτισμό και για την
καλλιέργεια μιας πε-
ριβαλλοντικής κουλ-
τούρας».

“
Η διοργάνωση είχε
και φέτος έντονο κοι-
νωνικό χαρακτήρα,
καθώς μέρος των εσό-
δων δόθηκαν στη Στέ-
γη Ευηνρίας Αγρού
«Η Ελεούσα».

Με κοσμοσυρροή πραγματοποιή-
θηκε την Κυριακή, 6 Σεπτεμβρίου
2026, η εκδήλωση «Πάμε Τρό-
δος 3», στην Προεδρική Κατοικία
Τροόδους, η οποία για τρίτη συ-
νεχόμενη χρονιά άνοιξε τις πόρ-
τες της, σε μια γιορτή που ανέ-
δειξε την τοπική δημιουργία, τα
προϊόντα, τις γεύσεις και τις πα-
ραδόσεις της ορεινής Κύπρου. Ο
αριθμός των επισκεπτών ξεπέρα-
σε τις 9,000 άτομα! Η εκδήλωση
πραγματοποιείται με πρωτοβου-
λία της Πρώτης Κυρίας Φιλίππας
Καρσερά Χριστοδουλίδη και συν-
διοργανώθηκε από το Υφυπουργείο
Τουρισμού, το Υφυπουργείο
Πολιτισμού, το Γραφείο Επιτρό-
που Ανάπτυξης Ορεινών Κοινο-
τήτων και το Γραφείο Τύπου και
Πληροφοριών (ΓΤΠ).

Κατά τη διάρκεια της εκδή-
λωσης, οι επισκέπτες είχαν την
ευκαιρία να περιηγηθούν στους

ρόταν στο Τρόδος, για να δρα-
πευτεί από τις υψηλές θερμο-
κρασίες. Μετά την ανεξαρτησία
της Κυπριακής Δημοκρατίας, η
Κατοικία περιήλθε στην Κυβέρ-
νηση της Κυπριακής Δημοκρατί-
ας και αξιοποιείται μέχρι σήμερα
από τον εκάστοτε Πρόεδρο της
Δημοκρατίας.

Η ιστορική αυτή διαδρομή
της Προεδρικής Κατοικίας συ-
ναντήθηκε, στο πλαίσιο της φε-
τινής διοργάνωσης, με τη σύγ-
χρονη δημιουργικότητα και την
παράδοση της ορεινής Κύπρου.
Μέσα από την παρουσίαση το-
πικών προϊόντων, χειροτεχνιών
και δημιουργιών, αναδείχθηκαν
ο πλούτος της κυπριακής υπαί-
θρου και η δημιουργικότητα των
ανθρώπων που δραστηριοποι-
ούνται στις ορεινές κοινότητες,
συμβάλλοντας παράλληλα στη
διατήρηση και μεταλαμπάδευση
της τοπικής παράδοσης.

Την εκδήλωση πλαισίωσε ένα
πλούσιο πρόγραμμα βιωματικών
εργαστηρίων ειδικά για νεαρές
ηλικίες και παιδιά, μέσα από τα
οποία το κοινό μπορούσε να γνω-
ρίσει παραδοσιακές τέχνες, τε-
χνικές και γεύσεις της Κύπρου.
Μεταξύ άλλων, πραγματοποιή-
θηκαν εργαστήρια παρασκευής
παλουζέ, υφαντικών και αργα-
λειού, παραδοσιακής μαγειρι-
κής, μεταξίου, κατασκευής μω-
σαϊκών, παρασκευής αρωμάτων
και παραδοσιακής μουσικής. Το
πρόγραμμα συμπληρώθηκε με
ζωντανή μουσική και τσιταριστά
από λαϊκούς ποιητές, δημιουρ-
γώντας ένα αυθεντικό σκηνικό
κυπριακού γλέντιου και αναδει-
κνώντας με ζωντανό τρόπο τον
πολιτισμό και τις παραδόσεις
του τόπου.

Σε δηλώσεις της στους δη-
μοσιογράφους, στο πλαίσιο της
εκδήλωσης, η Πρώτη Κυρία
εξέφρασε τη χαρά της που συν-
διοργανώνει για τρίτη συνεχή
χρονιά το φεστιβάλ «Πάμε Τρό-
δος 3», μαζί με το Υφυπουργείο
Τουρισμού, το Υφυπουργείο
Πολιτισμού, τον Επίτροπο
Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων
και το ΓΤΠ.

Ιδιαίτερη αναφορά έκανε
στα βιωματικά εργαστήρια που
εμπλουτίζουν φέτος το πρόγραμ-
μα, με δραστηριότητες όπως η εκ-
μάθηση παραδοσιακών μουσικών

οργάνων, η κατασκευή μωσαϊκών,
η αγγειοπλαστική και η κυπριακή
κουζίνα, στις οποίες μπορούν να
συμμετέχουν μικροί και μεγάλοι.
Παράλληλα, σημείωσε ότι το δέ-
κα τοις εκατό των πωλήσεων από
τα διάφορα περίπτερα θα διατε-
θεί στη Στέγη Ευηνρίας Αγρού «Η
Ελεούσα», αναδεικνύοντας τον
κοινωνικό χαρακτήρα της φετι-
νής διοργάνωσης.

Αναφερόμενη στον θεσμό του
«Πάμε Τρόδος», η Πρώτη Κυρία
εξήγησε ότι η πρωτοβουλία ξεκί-
νησε από το όραμα «να ανοίγουν
τα εμβληματικά κτήρια της Κύ-
πρου, να είναι προσβάσιμα στο
κοινό, να αξιοποιούνται και για
ψυχαγωγία, αλλά κυρίως για εκ-
παίδευση, για τον πολιτισμό και
για την καλλιέργεια μιας περιβα-
λλοντικής κουλτούρας».

Υπογράμμισε, παράλληλα, τη
μεγάλη ανταπόκριση του κόσμου
στις δράσεις, οι οποίες, όπως ανέ-

φερε, εμπλουτίζονται σταδιακά.
Σημείωσε ακόμη ότι το «Πάμε
Τρόδος» εντάσσεται στην πολι-
τική της διακυβέρνησης Χριστο-
δουλίδη για την αναβάθμιση της
υπαίθρου και την ενίσχυση της

επισκεψιμότητας στα χωριά και
τα φεστιβάλ της Κύπρου.

Η Πρώτη Κυρία ενθάρρυνε το
κοινό να επισκέπτεται τα φεστι-
βάλ που πραγματοποιούνται στα
χωριά της υπαίθρου, στηριζο-

Την εκδήλωση πλαισίωσε ένα πλούσιο πρόγραμμα βιωματικών εργαστηρίων ειδικά για νεαρές ηλικίες και παιδιά, μέσα από τα οποία το κοινό μπορούσε να γνωρίσει παραδοσιακές τέχνες, τεχνικές και γεύσεις της Κύπρου.

ντας τις μικρές επιχειρήσεις και τα κυπριακά προϊόντα, ενώ εξέφρασε την ευχή για τη συνέχιση και τον εμπλουτισμό των σχετικών δράσεων. Όπως ανέφερε, από τη νέα σχολική χρονιά τα

σχολεία θα μπορούν να επισκέπτονται την έκθεση κυπριακών αρχαιοτήτων και έργων τέχνης στο Προεδρικό Μέγαρο.

Κλείνοντας, η Πρώτη Κυρία ευχαρίστησε όλους όσους εργά-

στηκαν, τους εθελοντές από την τοπική κοινωνία των χωριών του Τρόδους και τα Συμβούλια Κοινοτικού Εθελοντισμού. Απνύθηκε επίσης ευχαριστίες στον Υφυπουργό Τουρισμού, στην Υφυπουργό Πολιτισμού, στον Επίτροπο Αναπτύξεως Ορεινών Κοινοτήτων και στη Διευθύντρια του ΓΤΠ, καθώς και στο προσωπικό τους για τη συμβολή τους στην πραγματοποίηση της εκδήλωσης.

Τη χαρά και την ικανοποίησή του εξέφρασε ο Υφυπουργός Τουρισμού κ. Κώστας Κουμύ αναφερόμενος στην προσέλευση χιλιάδων επισκεπτών στην Προεδρική Κατοικία για το φεστιβάλ «Πάμε Τρόδος 3», υπογραμμίζοντας πως «πρόκειται για ένα φεστιβάλ, το οποίο προωθεί τις παραδοσιακές γεύσεις και την κυπριακή χειροτεχνία».

Ο κ. Κουμύ υπογράμμισε τη σημασία της προώθησης παραδοσιακών γεύσεων και της κυπριακής χειροτεχνίας μέσα από παρόμοιους είδους εκδηλώσεις, τονίζοντας ότι η διαχρονική αξία της αυθεντικότητας είναι ένα κεφάλαιο, στο οποίο το Υφυπουργείο Τουρισμού αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση.

Η Υφυπουργός Πολιτισμού και Κλέα Παπαέλληνα σημείωσε με ιδιαίτερη χαρά τη συμμετοχή του Υφυπουργείου για πρώτη φορά

υπογραμμίζοντας τη σημασία της μαζικής συμμετοχής πολιτών, οικογενειών και παιδιών, καθώς και της καλλιέργειας μιας νέας κουλτούρας στις νεότερες γενιές, ώστε να γνωρίσουν, να αγαπήσουν και να εκτιμήσουν τον τόπο και τις παραδόσεις τους. Πρόσθετα προέβη σε ιδιαίτερη αναφορά για τα βιωματικά εργαστήρια αφού, όπως είπε, δίνουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να έρθουν σε άμεση επαφή με την παράδοση.

Στόχος της διακυβέρνησης είναι η αναζωογόνηση των ορεινών κοινοτήτων, σημείωσε ο Επίτροπος Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων κ. Χαράλαμπος Χριστοφίνας, υπογραμμίζοντας τη σημασία των δράσεων αυτών για τη στήριξη των παραγωγών, του πρωτογενούς τομέα και των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στις ορεινές περιοχές.

Μιλώντας για τη σημασία της διοργάνωσης, αναφέρθηκε στη νέα ζωή που αποκτούν οι χώροι των ορεινών κοινοτήτων μέσα από τέτοιες δράσεις, επισημαίνοντας ότι οι άνθρωποι που έζησαν στην περιοχή για δεκαετίες επιστρέφουν και συμμετέχουν σε αυτή τη σημαντική πρωτοβουλία.

Επ' αυτού, η Πρώτη Κυρία υπογράμμισε ότι τα εμβληματικά κτήρια ανήκουν στον κυπριακό λαό και θα πρέπει να συντηρούνται, να αξιοποιούνται και να είναι προσβάσιμα σε όλους. Ανέφερε, παράλληλα, ότι μέσα από συνεργασίες με σχολεία και κοινότητες μπορούν να αποκτήσουν νέες χρήσεις και να φιλοξενήσουν περισσότερους πολίτες, ιδιαίτερα παιδιά.

Ο κ. Χριστοφίνας, τέλος, διαβεβαίωσε ότι η προσπάθεια θα συνεχιστεί και θα εμπλουτιστεί την επόμενη χρονιά με ακόμη περισσότερες δράσεις, εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη του προς τον κόσμο που αγκάλιασε τη διοργάνωση και στήριξε τους ανθρώπους που ζουν στις ορεινές περιοχές.

Από πλευράς της, η Διευθύντρια του ΓΤΠ κα Αλίκη Στυλιανού ανέφερε ότι η πρωτοβουλία της Πρώτης Κυρίας, που πραγματοποιείται για τρίτη συνεχή χρονιά, σημειώνει μεγάλη επιτυχία, επισημαίνοντας τη θερμή αντα-

πόκριση του κόσμου και ιδιαίτερα των νεαρών οικογενειών με τα παιδιά τους. Τόνισε επίσης ότι η φετινή διοργάνωση είναι ακόμη πιο εμπλουτισμένη με δράσεις για τα μικρά παιδιά, δημιουργώντας μια ιδιαίτερα όμορφη ατμόσφαιρα. «Ο κόσμος είναι χαρούμενος κι αυτό μάς δίνει μεγαλύτερη χαρά και ενθάρρυνση, ώστε του χρόνου να προσπαθήσουμε ακόμη περισσότερο», δήλωσε η κα Στυλιανού.

Κλείνοντας, ευχαρίστησε τα ΜΜΕ για τη στήριξη και την προβολή της διοργάνωσης, ενώ αναφέρθηκε και στην παρουσίαση των «Μύθων της Κύπρου» του ΓΤΠ, που φέτος είναι ενισχυμένη, με στόχο να προσφέρει στα παιδιά μια ξεχωριστή εμπειρία.

Βασικός στόχος της διοργάνωσης ήταν η ενίσχυση της σχέσης του κοινού με εμβληματικούς χώ-

Η Διευθύντρια του ΓΤΠ κα Αλίκη Στυλιανού ανέφερε ότι ο κόσμος είναι χαρούμενος κι αυτό μάς δίνει μεγαλύτερη χαρά και ενθάρρυνση, ώστε του χρόνου να προσπαθήσουμε ακόμη περισσότερο.

ρους και κτήρια της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά και η στήριξη των μικρών επιχειρήσεων, των παραγωγών και των δημιουργών της υπαίθρου.

Η διοργάνωση είχε και φέτος έντονο κοινωνικό χαρακτήρα, καθώς μέρος των εσόδων δόθηκαν στη Στέγη Ευηνρίας Αγρού «Η Ελεούσα».

Το «Πάμε Τρόδος 3» αποτέλεσε συνέχεια μιας πρωτοβουλίας της Πρώτης Κυρίας Φιλίππας Καρσερά Χριστοδουλίδη με επίκεντρο τον άνθρωπο και τον τόπο, δημιουργώντας έναν χώρο συνάντησης ανάμεσα στο κοινό, τους ανθρώπους της υπαίθρου και την τοπική δημιουργία.

Η Υφυπουργός Πολιτισμού κα Κλέα Παπαέλληνα σημείωσε με ιδιαίτερη χαρά τη συμμετοχή του Υφυπουργείου για πρώτη φορά υπογραμμίζοντας τη σημασία της μαζικής συμμετοχής πολιτών, οικογενειών και παιδιών.

Κουλτούρα συμφιλίωσης

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Ήκουγα πριν από μέρες τον Νιαζί Κιζιλγιου-ρεκ στην Κατερίνα Ηλιάδη και, ανάμεσα σε όσα είπε για τις προσδοκίες περί εξελίξεων στο Κυπριακό, στάθηκαν σε μια παρατήρησή του που, κατά τη γνώμη μου, αγγίζει ένα από τα μεγαλύτερα κενά της δημόσιας συζήτησης. Ότι, πέρα από την απουσία ουσιαστικής προόδου στο πολιτικό επίπεδο, δεν επιχειρήσαμε ποτέ με σοβαρότητα να δημιουργήσουμε μια κουλτούρα συμφιλίωσης ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Ότι ανέκαθεν έλειπε αυτή η προσπάθεια από τον δημόσιο διάλογο. Και ίσως αυτό να είναι ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα που επιμένουμε να αφήνουμε έξω από το τραπέζι. Επί δεκαετίες συζητούμε για το Κυπριακό σχεδόν αποκλειστικά με όρους διαπραγματεύσεων. Περιμένουμε απεσταλμένους, συναντήσεις, πρωτοβουλίες, Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης, διάνοιξη ακόμη ενός οδοφράγματος κ.ο.κ. Την ίδια ώρα όμως, έξω από τα δωμάτια των διαπραγματεύσεων, υπάρχει μια άλλη πραγματικότητα, πολύ πιο καθοριστική για το μέλλον αυτού του τόπου: οι δύο κοινότητες απομακρύνονται.

Και απομακρύνονται γιατί δεν υπάρχει σχεδόν τίποτε που να τις ωθεί να πλησιάσουν. Αντίθετα, αυτό που εξακολουθεί να κυριαρχεί είναι ένας πόλεμος μνημών. Τι μας έκαναν. Τι τους κάναμε. Ποιο είναι το δικό μας τραύμα και ποιο το δικό τους. Δύο παράλληλες αφηγήσεις της Ιστορίας, καθεμιά κλεισμένη στη δική της οδύνη, οι οποίες σπανίως συναντιούνται ώστε η μία πλευρά να γνωρίσει και να αναγνωρίσει το τραύμα της άλλης, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει εξίσωση γεγονότων, ευθυνών ή ιστορικών πραγματικοτήτων. Ιστορική συνείδηση, ωστόσο, δεν σημαίνει αιώνια συντήρηση του τραύματος. Σημαίνει να γνωρίζεις τι συνέβη, να μην παραγράφεις ευθύνες και να μην διαγράφεις πληγές, αλλά να αποκτήσεις τη γενναιοδωτία να τις υπερβείς. Όχι για να ξεχάσεις, αλλά για να μην επιτρέψεις στο παρελθόν να καθορίζει για πάντα το μέλλον. Γιατί κάποια στιγμή η μνήμη οφείλει να πάψει να λειτουργεί ως τείχος ανάμεσα στις δύο κοινότητες και να γίνει γνώση πάνω στην οποία μπορεί να οικοδομηθεί μια διαφορετική σχέση. Αυτό ακριβώς επιχειρεί αυτή την περίοδο η Τουρκοκύπρια δημοσιογράφος Tumay Tugyan της «YeniDuzen» με τη σειρά «Beyond the Conflict: Stories of Cypriots Helping Cypriots».

Αναζητεί και καταγράφει ιστορίες Ελληνοκυπρίων που βοήθησαν ή έσωσαν Τουρκοκυπρίους και Τουρκοκυπρίων που έκαναν το ίδιο για Ελληνοκυπρίους μέσα στις σκοτεινότερες περιόδους των συγκρούσεων. Μοιάζει μικρό μπροστά στη μεγάλη πολιτική εικόνα, αλλά δεν είναι. Γιατί αυτές οι ιστορίες μάς θυμίζουν ότι ακόμη και μέσα στη βία υπήρξαν άνθρωποι που αρνήθηκαν αυτή τη διαίρεση. Αυτές τις ιστορίες θα έπρεπε να τις γνωρίζουν τα παιδιά μας. Και εδώ ακριβώς αρχίζει η πολιτική ευθύνη. Διότι αν πράγματι οι δύο πλευρές επιθυμούν ένα κοινό μέλλον, η συμφιλίωση δεν μπορεί να περιμένει τη λύση για να αρχίσει. Πρέπει να προηγείται της λύσης και να την καθιστά κοινωνικά δυνατή. Να περνά μέσα από την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης, τον πολιτισμό, την κοινή γνώση της Ιστορίας, τις συστηματικές επαφές των νέων, την ανάδειξη τέτοιων ιστοριών. Να αποτελεί συγκεκριμένη, μεθοδευμένη πολιτική. Διότι ακόμη κι αν αύριο οι ηγέτες καταλήξουν σε μια συμφωνία, ποιοι ακριβώς θα κληθούν να τη ζήσουν; Άνθρωποι που επί μισό αιώνα μαθαίνουν να φοβούνται ο ένας τον άλλο; Που μεγαλώνουν μέσα σε δύο διαφορετικές αφηγήσεις της Ιστορίας και ολοένα λιγότερες κοινές εμπειρίες; Ίσως λοιπόν, έπειτα από τόσες αποτυχημένες διαπραγματεύσεις, να χρειάζεται να αντιστρέψουμε για λίγο το ερώτημα. Όχι μόνο αν οι ηγέσιες μπορούν να συμφωνήσουν σε μια λύση, αλλά αν οι κοινωνίες μας είναι έτοιμες να τη ζητήσουν. Και για να τη ζητήσουν, πρέπει πρώτα να μπορούν να φανταστούν ξανά η μία την άλλη όχι ως απειλή αλλά ως μέρος ενός κοινού μέλλοντος. Η συμφιλίωση δεν σημαίνει λήθη. Ούτε συμφιλιισμό. Σημαίνει να αναγνωρίζεις το τραύμα χωρίς να το μετατρέπεις σε ταυτότητα. Και, κάποια στιγμή, να βρίσκεις μέσα σου χώρο ακόμη και για τη δυσκολότερη λέξη: τη συχώρηση. Διότι όλα τα υπόλοιπα τα δοκιμάσαμε. Και απέτυχαν.

elenixenou11@gmail.com

Κουράγιο! Σε 103 ημέρες έρχονται Χριστούγεννα.

Η μεγάλη γερμανική περιπέτεια

Του **ΤΑΣΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Οι μεγάλες ανατροπές στη γερμανική κοινωνία του 20ού αιώνα συνδέθηκαν με τις μεγάλες πολεμικές ήττες της στους δύο παγκόσμιους πολέμους. Ηττες που σήμαιναν τη συντριβή του αυτοκρατορικού μεγάλου μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη συντριβή της ναζιστικής Γερμανίας στον Β΄ Παγκόσμιο. Ο πρώτος είχε συνολικές απώλειες έως 20 εκατ. ανθρώπους, ο δεύτερος έως 80 εκατ.

Προϋπόθεση για τις πολεμικές εκρήξεις της Γερμανίας στην Ευρώπη ήταν η ενοποίηση των μικρών γερμανικών βασιλείων που πραγματοποίησε τη δεκαετία του 1860, βασισμένους στον γερμανικό εθνικισμό, ο καγκελάριος της Πρωσίας Μπίσμαρκ. Η σαρωτική νίκη επί της Γαλλίας, της μεγάλης ανταγωνίστριας στο έδαφος της Ευρώπης, στον Γαλλοπρωσικό Πόλεμο το 1870, βοήθη στην ενίσχυση του εσωτερικού γόπτρου της ενοποιημένης χώρας, με την πραγματοποίηση του οριζόμενου αργότερα από τους εθνικιστές Δεύτερου Ράιχ (το Πρώτο είχε, υποτίθεται, αναφορα στη συγκρότηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το 962 μ.Χ.).

Με ισχυρά εξαγωγίμα βιομηχανικά προϊόντα και όχι πλέον μόνο εξαγωγίμες πρώτες ύλες, προχωράει στην κορύφωση της δικής της βιομηχανικής επανάστασης, εκατό περίπου χρόνια μετά τη βρετανική, με την οικονομική διεύδυση σε άλλες χώρες μέσω προϊόντων εξελιγμένης τεχνολογίας. Τότε, αποκτά τις πρώτες αποικιακές κτήσεις, κυρίως στη νοτιοδυτική Αφρική. Όμως, με κυρίαρχη τη νοστορπία της ηπειρωτικής δύναμης, συνδε-

δεμένη με την εδαφική επέκταση και όχι τη θαλάσσια, δεν θα μπορέσει να αποκτήσει την πολιτική δημιουργική και κυρίως συνθετική φαντασία της υπερδύναμης που θα την οδηγούσε στην ωφέλιμη αποικιακή πολιτική των αντιπάλων της, Μεγάλνης Βρετανίας και Γαλλίας.

Η ήττα της στον Α΄ Παγκόσμιο θα πυροδοτήσει μεγάλες κοινωνικές και επαναστατικές διαδικασίες με την εξέγερση των φιλοπολιτιστικών σπαρτακιστών - κομμουνιστών και τη σύνδεσή τους με το εργατικό κίνημα μιας ηττημένης πολεμικά «αυτοκρατορικής» κοινωνίας.

Ο γερμανικός Μεσοπόλεμος έχει αφετηρία την, εκ των πραγμάτων

Η συντριβή της Γερμανίας το 1945 οδηγεί στην εκ νέου διαίρεσή της. Στο εσωτερικό της Δυτικής Γερμανίας, ο ναζισμός ορίζεται μεν ως η αιτία της εθνικής ήττας τους, αλλά η ενοχοποίησή του αμβλύνεται με τα χρόνια.

μειωτική για τον ηττημένο, Συνθήκη των Βερσαλλιών και τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, ο βαθύς προοδευτισμός της οποίας δεν γιατρεύει το πληγωμένο γόπτρο των Γερμανών. Ο ναζισμός, συνδυεμένος πολιτικά με τον στρατό και την αστυνομία, επελαύνει με πολιτικά μέσα. Ο ιδιαιτέρως επιτυχής

τακτικισμός του Χίτλερ συναντά την ανοχή των ελίτ και του κεφαλαίου που τον κρίνουν ως ασφαλέστερη λύση από τους κομμουνιστές. Η κρίση του 1929 ενισχύει την οικονομική ύφεση, την ανεργία και το εθνικιστικό τραύμα. Οι ναζιστές στοχοποιούν τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης.

Η πολιτική άνοδος τους στην εξουσία θα οδηγήσει σε ένα οικονομικό «θαύμα» δημοσίων έργων. Τα χρήν που θα δημιουργήσει θα «καλυφθούν» αργότερα από τις εβραϊκές περιουσίες. Οικονομικό αδιέξοδο, αντισημιτισμός, φυλετισμός, αντικομμουνισμός, ενεργοποίηση αρχαίων γερμανικών μύθων, καλλιεργούμενο εθνικιστικό τραύμα και «εύκολες» εθνικιστικές λύσεις, μαζί με τη στروφή της βιομηχανίας σε απαγορευμένους πολεμικούς εξοπλισμούς, διαμορφώνουν το μάγιο της λάβας που θα θεωρήσει πως ο κόσμος ως «ζωτικός χώρος» ανήκει στη Γερμανία και στη ναζιστική φυλετική «καθαρότητα» του αρείου αίματος.

Η συντριβή της Γερμανίας το 1945 και η καταστροφή μέρους της υπηλίου οδηγεί στην εκ νέου διαίρεσή της. Στο εσωτερικό της Δυτικής Γερμανίας, ο ναζισμός ορίζεται μεν ως η αιτία της εθνικής τους ήττας αλλά η ενοχοποίησή του αμβλύνεται με τα χρόνια. Κατά το αριστερό, φλογερό πολιτικά 1968, θα θεθεί από την τότε πολιτικοποιημένη νεολαία ότι οι γερμανικοί «λογαριασμοί» με τον ναζισμό όφειλαν να κλείσουν με τρόπο ουσιαστικό για τις αιτίες που τον ανέδειξαν και τον ισχυροποι-

ησαν. Στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, η ποινικοποίηση του ναζισμού εντάχθηκε μεν στην εκπαίδευση, αλλά όριζε ως αιτία τη «δυτική» νοστορπία και όχι τη «σοσιαλιστική» της ΛΔΓ.

Ογδόντα χρόνια μετά τη συντριβή του ναζισμού, ούτε η πολιτική νοσηματοδότηση του παρελθόντος ούτε η βαρβαρότητα και καταστροφικότητα του φαινομένου εμποδίζει την AfD να φτάσει στο 40% στην πρώην Ανατολική και στο 20% στην πρώην Δυτική Γερμανία. Τα ιστορικά αίτια της αθλιότερης απειλής θάφτηκαν μέσα στην οικονομική ευμάρεια και στον καταναλωτισμό που επέτρεψε την άμβλυνση των μεταπολεμικών ηθικών ταυτοτήτων. Εκείνων που ορίστηκαν από τη νίκη της ελευθερίας κατά του ναζισμού. Η κατάρρευση του «υπαρκτού» σοσιαλισμού όρισε για τη Δύση ως κοινωνικό όνειρο τον άκρατο πλουτισμό και ως φύρα το κοινωνικό κράτος και τη φροντίδα των εργαζομένων.

Οχι μόνο στη Γερμανία, αλλά σε όλη τη Δύση, η ακύρωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μέσω της οικονομικής δυσπραγίας, καταργεί τον ρόλο της μεσαίας τάξης. Ο θυμός φαντάζει λύση, ενώ πρόκειται για αυτοκαταστροφή των συνθέσεων που εξασφάλιζαν τη λειτουργία της δημοκρατίας. Φαίνεται όμως ότι οι «θυμωμένοι», αισθανόμενοι αποκομμένοι από την πολιτική τύχη τους, κρίνουν την ιστορία ως εμπόδιο και όχι σύμβουλο.

Ο κ. Τάσος Σακελλάρουπουλος είναι ιστορικός, υπεύθυνος του Ιστορικού Αρχείου του Μουσείου Μπενάκη.

«Πρόεδρε, να ένα μύλο»

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Στις 5 Σεπτεμβρίου, διέρρευσε ότι το Υπουργικό Συμβούλιο, του οποίου προεδρεύει ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, είχε αποφασίσει στις 16 Ιουλίου την αγορά προεδρικής αλεξίφαιρνης λιμουζίνας, αξίας 595 χιλιάδων ευρώ. Ο ίδιος ο Πρόεδρος, ο οποίος ρωτήθηκε για την εν λόγω απόφαση, απάντησε: «Ξέρετε, ενημερώθηκα σήμερα το πρωί (σ.σ. 5 Σεπτεμβρίου) από τον Τύπο γι' αυτή την πρόθεση να αγοραστεί. Δεν γνώριζα για κάτι τέτοιο». Και αμέσως άρχισαν οι επικρίσεις, ότι δεν είναι δυνατόν ο Νίκος Χριστοδουλίδης που προεδρεύει του Υπουργικού Συμβουλίου, να αγνοεί στις 5 Σεπτεμβρίου, τι αποφασίστηκε στις 16 Ιουλίου.

Προσωπικά, επιθυμώ να πιστώσω τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη με την αξιοπιστία και την ειλικρίνεια που του αξίζει. Είναι λοιπόν αδύνατο να αγνοούσε ο Πρόεδρος μας την απόφαση που λήφθηκε; Δηλαδή ένας άνθρωπος που

τυγχάνει να είναι και Πρόεδρος κράτους, όπως ο Νίκος Χριστοδουλίδης, είναι αδύνατον εκείνη τη στιγμή που αποφασίζει το Υπουργικό την αγορά μια απλής αλεξίφαιρνης λιμουζίνας, μισού και πλέον εκατομμυρίου ευρώ, να κοιτούσε το κινητό του;

Ρωτάω καλοπροαίρετα. Μπορεί να απορροφήθηκε ο άνθρωπος από κάποιο μήνυμα που έλαβε στο κινητό του, στα ελληνικά. Και μέχρι να απαντήσει σε Greeklish του πήρε λίγο χρόνο. Κι έτσι, έχασε τη ροή της συζήτησης, ακριβώς τη στιγμή της απόφασης όταν κάποιος υπουργός έλεγε κάτι για ένα αυτοκίνητο τύπου James Bond, που εκ των πραγμάτων δεν αφορά ιδιαίτερα έναν ηγέτη σε επίπεδο τεχνικών προδιαγραφών.

Και μην τολμήσει κάποιος να πει ότι όπως και να έχουν τα πράγματα, κάτι θα έπρεπε να πιάσει το αφτί του προέδρου Χριστοδουλίδη. Διότι αν το απαντητικό μήνυμα έκρηζε σοβαρής επεξεργασίας σε Greeklish γραφή, είναι ηλίου φαινό-τερου ότι ο Πρόεδρος μας δεν θα μπο-

ρούσε να επιτρέψει να του αποσπιάσει την προσοχή μια απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, για την αγορά μιας προεδρικής αλεξίφαιρνης λιμουζίνας, αξίας 595 χιλιάδων ευρώ. Στο κάτω-κάτω αυτός θα την οδηγεί; Ή είναι δουλειά του προέδρου Χριστοδουλίδη να ασχολείται με τόσο βαρετά τεchnοκρατικής υφής ζητήματα;

Ειδικά όταν η συζήτηση μπαίνει σε «τεχνικό βάθος», πόση ώρα να κάθεται ένας άνθρωπος, να παρακολουθεί διάφορους να αναλύουν το ζήτημα; Άστε που θα πρέπει να συνυπολογιστεί και το ενδεχόμενο, εκείνη την ώρα, ο Πρόεδρος μας να πήγε εκεί που πάνε οι βασιλιάδες χωρίς συνοδεία. Αυτό δηλαδή αποκλείεται και έπեսαν όλοι πάνω στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη και τον επικρίνουν;

Έτσι λοιπόν, πιστώνω τον Πρόεδρό μας με την αξιοπιστία που του αξίζει. Διότι ο συνδυασμός κινητού και «φρεσκαρίσματος», εκεί που πάνε και οι βασιλιάδες χωρίς συνοδεία, θα μπορούσε να είναι η αιτία του κακού και ο λόγος

για τον οποίο ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης ενημερώθηκε από τον Τύπο για την απόφαση του Υπουργικού, του οποίου προεδρεύει.

Μέσα σε όλα αυτά, ο αγαπητός αναπληρωτής κυβερνητικός εκπρόσωπος Γιάννης Αντωνίου, επικείμενος να δώσει μια νέα διάσταση στο ζήτημα. Σύμφωνα με τον κ. Αντωνίου, όταν ο πρόεδρος δήλωσε ότι δεν «γνώριζε», δεν αναφερόταν στην απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου για αγορά της αλεξίφαιρνης λιμουζίνας, αλλά αυτό που αγνοούσε ήταν οι τεχνικές της προδιαγραφές. Για να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά, ο κ. Αντωνίου είπε μάλιστα ότι ο Πρόεδρος μας έκανε «λάθος διατύπωση» (Omega).

Δηλαδή, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης δεν μας δουλεύει, δεν μας υποτιμά, ούτε εμπαιζει τη νοσηρότητά μας. Και όλο αυτό που ακούστηκε από τα προεδρικά χείλη ήταν απλώς ένα φραστικό ολισθήμα.

Επειδή θεωρώ ότι δύναται να κάνει φραστικά ολισθήματα ο Πρόεδρος μας,

αλλά και να απαντά σε Greeklish στο κινητό του, όταν το Υπουργικό Συμβούλιο αποφασίζει επί τεchnοκρατικών ζητημάτων όπως για την αγορά αλεξίφαιρνης λιμουζίνας 595 χιλιάδων ευρώ, θα επικεντρωθώ στη διασφάλιση ότι ανάλογες λανθασμένες διατυπώσεις δεν θα έχουμε, εάν και όταν δεήσει, να συζητήσει τη λύση του Κυπριακού.

Οπότε, για να αποφύγουμε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, θα ήταν καλό να του παραχωρηθεί το θρυλικό αλφαβητάριο της πρώτης δημοτικής (Ιωάννης Κ. Γιαννέλης-Γεώργιος Σακκάς), με τη γνωστή φράση «Έλλη, να ένα μύλο. Λόλα, να ένα άλλο». Για να το προσθέσει ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης στη βιβλιοθήκη των 6000 βιβλίων που όπως είπε, διαθέτει, και έτσι να διασφαλίσουμε ότι δεν θα κάνει καμιά «λάθος διατύπωση» και ότι δεν θα βρεθούμε με τρία κράτη στο Κυπριακό. Ας ξεκινήσουμε λοιπόν από τα βασικά: «Πρόεδρε, να ένα μύλο».

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Ενα καίριο δίλημμα για τους Ευρωπαίους

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Όσοι θέλουν μια ισχυρή Ευρώπη, που θα έχει ισότιμη θέση στο παγκόσμιο γεωπολιτικό τραπέζι, έχουν να αντιμετωπίσουν ένα σοβαρό δίλημμα. Ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι αν η Γερμανία διαδραματίσει τον κεντρικό ρόλο. Είναι η μόνη χώρα που διαθέτει την οικονομική και βιομηχανική ισχύ για να τραβήξει την υπόλοιπη Ευρώπη μπροστά. Το θέλουμε όμως αυτό εμείς οι Ευρωπαίοι; Είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε το Βερολίνο σε αυτόν τον ρόλο με ισχυρό γερμανικό στρατό και στιβαρή πολεμική βιομηχανία;

Εδώ αρχίζουν τα ερωτήματα και τα διλήμματα. Πρώτα απ' όλα για την ίδια τη Γερμανία, η οποία έκτισε το μεταπολεμικό πολιτικό της σύστημα, αλλά και την κουλτούρα της, για να διασφαλίσει ότι δεν θα ξανακυλίσει σε σκοτεινές ατραπούς, όπως συνέβη στο παρελθόν. Η Γερμανία εσκεμμένα δεν απέκτησε ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και δημιούργησε ένα αυστηρό πλαίσιο, που επέβαλλε την άδεια του κοινοβουλίου της για τη μετακίνηση ενός λόχου στο Αφγανιστάν. Όσο και αν ένιωθε ότι κατείχε την οικονομική πρωτοκαθεδρία, όσο και αν ήλεγχε την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Γερμανία ήταν πάντοτε ο «αμφίθυμος ηγεμόνας» της Ευρώπης. Καθώς ο κόσμος γίνεται πιο απρόβλεπτος και επικίνδυνος, η Γερμανία θα νιώθει την ανάγκη να ξεφύγει από τα ενοχικά δεσμά της, να επανεξοφλιστεί πλήρως και να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη δημιουργία μιας Ευρώπης «με δόντια». Ειδικά μάλιστα σε μια περίοδο κατά την οποία καταρρέει με πάταγο η βεβαιότη-

τα που είχαν όλοι οι Ευρωπαίοι, με πρώτους τους Γερμανούς, πως ό,τι και να γίνει θα καθάριζαν το παιχνίδι οι Αμερικανοί. Ο Τραμπ γκρέμισε αυτήν τη βεβαιότητα και η Ευρώπη καλείται να ενπλικισθεί βίαια και γρήγορα.

Γκρινιάζουμε εδώ και χρόνια και επαναλαμβάνουμε το κλισέ πως «η Ευρώπη δεν έχει ηγέτες». Το ερώτημα είναι τι εννοούμε και τι σημαίνει αυτό στην περίπτωση της Γερμανίας. Ναι, ούτε η Μέρκελ, ούτε ο Σολτς, ούτε ο Μερτς είναι «ισχυροί» ηγέτες, που να ανταποκρίνονται στις φαντασιακές προσδοκίες μας. Όλοι τους περιμένουν τις επόμενες τοπικές εκλογές κά-

Είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε να διαδραματίσει το Βερολίνο τον κεντρικό ρόλο στη δημιουργία μιας ισχυρής Ευρώπης, με ισχυρό γερμανικό στρατό και στιβαρή πολεμική βιομηχανία;

ποίου γερμανικού κρατιδίου για να λάβουν τις αποφάσεις τους και είναι δέσμιοι ασφυκτικών όρων που τους επιβάλλουν οι κυβερνητικές συμμαχίες. Θα θέλαμε όμως έναν Γερμανό Πούτιν, ή Ερντογάν, ή και Τραμπ; Και τι θα σήμαινε για την Ευρώπη και το μέλλον της εάν η Γερμανία, μετά τον επανεξοφλισμό της, αποκτούσε έναν ακροδεξιό ισχυρό ηγέτη; Ενα σενάριο που δεν είναι τόσο εξωπραγματικό μετά τα αποτελέσματα των εκλογών στη Σαξονία.

Ψιλά γράμματα

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Η συντριβή των συστημικών γερμανικών κομμάτων και η δραματική αύξηση των ποσοστών της AfD στις εκλογές που διεξήχθησαν την περασμένη εβδομάδα στο ομοσπονδιακό κράτος της Σαξονίας-Ανχαλτ σήμαναν συναγερμό υψηλού κινδύνου στη Γερμανία και σε άλλες χώρες της Ευρώπης ωσάν να επικείται άνοδος της Ακροδεξιάς και αναβίωση του φάσματος του ναζισμού.

Όλες οι χώρες –και η Γερμανία, φυσικά– κρύβουν κάποιους «σκελετούς» φρικτούς του παρελθόντος και αγωνιούν μήπως «αναστηθούν» ξανά, ομολογώντας με τον τρόπο αυτόν εμπράκτως την αδυναμία των πολιτικών ελίτ να αντιμετωπίσουν επιτυχώς ή εν πάση περιπτώσει, με κάποια επάρκεια, τα βασανιστικά προβλήματα των πολιτών τους.

Στις συγκεντρώσεις που προηγήθηκαν των εκλογών ακουγόταν το σύνθημα «Περισσότερος Μπίσμαρκ και λιγότερος Χίτλερ», που ερμηνεύθηκε από ορισμένους πως σημαίνει ότι η γερμανική Ιστορία δεν αρχίζει με τον Χίτλερ και πρέπει να αναδειχθούν τα επιτεύγματα της Γερμανίας επί Μπίσμαρκ.

Προαγωγός της αντιλήψεως αυτής είναι ο υπεύθυνος της εκπαιδευτικής πολιτικής της Σαξονίας Xavs-Τόμας Τίλοναντερ και από μian άποψη πρόκειται ενδεχομένως για απόπειρα επιστροφής στο ένδοξο παρελθόν της Γερμανίας της εποχής του Οτο φον Μπίσμαρκ, που δημιούργησε το Β' Ράιχ με αυτοκράτορα τον Γουλιέλμο Α'. Ως άσκηση διανοητικής ιούς να έχει ενδιαφέρον, αλλά πολιτικώς δημιουργεί τουλάχιστον σύγχυση.

Η σημερινή Σαξονία ως μέρος του Βασιλείου της Πρωσίας δεν είναι δυνατόν να θαυμάζει τον Αδόλφο Χίτλερ, έναν Αυστριακό δεκανέα που η μεταπολεμική Αυστρία κατάφερε να πείσει τον κόσμο ότι ήταν Γερμανός. Ο Σιδηρός Πρώσος Καγκελάριος της Γερμανίας είναι προφανώς πρότυπο αναγεννήσεως της χώρας.

Σε μια εποχή ακραίου φιλελευ-

θερισμού, δεν είναι παράξενο οι πολίτες της Σαξονίας να αναπολούν τον Μπίσμαρκ, που καθιέρωσε τις συντάξεις και εισήγαγε την υγειονομική ασφάλιση των εργαζομένων, για να μειώσει την έλξη που ασκούσαν οι Σοσιαλιστές. Ανάλογη ήταν η κοινωνική πολιτική που εισήγαγε στην Ελλάδα και ο Ιωάννης Μεταξάς, που εξοργισθείς κάποια στιγμή σημειώνει: «Βιομήχανοι απολύουν εργάτες. Θα κατέβω να τους κλείσω τα εργαζοστάσια».

Στην εξωτερική πολιτική η AfD μπορεί να επικαλείται ότι ακολουθεί το δόγμα του Μπίσμαρκ, τασσόμενη υπέρ της επαναπροσεγγίσεως με τη Ρωσία.

Στην εξωτερική πολιτική, η AfD μπορεί να επικαλείται ότι ακολουθεί, με τις αναγκαίες στρεβλώσεις σημαίνει ότι η γερμανική Ιστορία δεν αρχίζει με τον Χίτλερ και πρέπει να αναδειχθούν τα επιτεύγματα της Γερμανίας επί Μπίσμαρκ.

Προαγωγός της αντιλήψεως αυτής είναι ο υπεύθυνος της εκπαιδευτικής πολιτικής της Σαξονίας Xavs-Τόμας Τίλοναντερ και από μian άποψη πρόκειται ενδεχομένως για απόπειρα επιστροφής στο ένδοξο παρελθόν της Γερμανίας της εποχής του Οτο φον Μπίσμαρκ, που δημιούργησε το Β' Ράιχ με αυτοκράτορα τον Γουλιέλμο Α'. Ως άσκηση διανοητικής ιούς να έχει ενδιαφέρον, αλλά πολιτικώς δημιουργεί τουλάχιστον σύγχυση.

Η σημερινή Σαξονία ως μέρος του Βασιλείου της Πρωσίας δεν είναι δυνατόν να θαυμάζει τον Αδόλφο Χίτλερ, έναν Αυστριακό δεκανέα που η μεταπολεμική Αυστρία κατάφερε να πείσει τον κόσμο ότι ήταν Γερμανός. Ο Σιδηρός Πρώσος Καγκελάριος της Γερμανίας είναι προφανώς πρότυπο αναγεννήσεως της χώρας.

Σε μια εποχή ακραίου φιλελευ-

Πριν από περίπου δύο δεκαετίες, αν δεν κάνω λάθος, η Άννα Κοκκίνου είχε ανεβάσει μια σύνθεση από διάφορα κείμενα του Βιζυννού. Ήταν μόνη της πάνω στη σκηνή και το έργο κρατούσε πάνω από δύο ώρες. Παρ' όλα αυτά, κάθε βράδυ γέμιζε την αίθουσα και οι παραστάσεις κράτησαν, πάλι αν δεν κάνω λάθος, πάνω από μία σεζόν. Αν εξαίρεσουμε το ταλέντο της Κοκκίνου και την αντοχή της κυρίως, η παράσταση δεν είχε κανένα από τα στοιχεία που σε κρατούν στο θέατρο και διαρκούσε πάρα πολύ. Στο Παρίσι είχα δει, περίπου την ίδια εποχή, μια παράσταση του Φαμπρίς Λουκινί με το «Ταξίδι στην άκρη της νύκτας» του Λουί Φερντινάν Σελίν. Μόνον που κρατούσε μία ώρα και όχι δύομισι. Για να είμαι ειλικρινής, η παράσταση της Κοκκίνου με είχε κουράσει, όμως οφείλω να παραδεχθώ ότι βρισκόμουν σε μια κατάμεστη αίθουσα όπου δεν ακουγόταν κικ και όλοι γύρω μου ήταν προσπλησμένοι στη γυμναστική της ηθοποιού επί σκηνής. Απαγγελία ή θεατρική παράσταση; Διαλέγετε και παίρνετε. Στο κάτω κάτω, στην αρχαιότητα η τέχνη του ραψώδου δεν διέφερε και τόσο πολύ από την τέχνη του υποκριτή. Οι ρίζες τους ήταν κοινές. Τέλος πάντων, η παράσταση είχε ενθουσιάζει «κοινό και κριτικούς», που λέμε. Ήταν το θεατρικό γεγονός της χρονιάς εκείνης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Θεατρόφιλος μικρόκοσμος της Αθήνας διακρίνεται για την αγελαία νοοτροπία του, είχα πάρει τις αποστάσεις μου.

Οστόσο, δεν έπαψα να αναρωτιέμαι σε τι οφείλεται ο τόσος ενθουσιασμός. Ωσπου διεπίστωσα ότι οι περισσότεροι, αν όχι όλοι, που μου μίλούσαν για την παράσταση αναφέρονταν στο κείμενο του Βιζυννού και τη μαγεία της γλώσσας του. Τη μαγεία της γλώσσας του; Αυτής της λόγιας καθομιλουμένης του καιρού του, που τώρα την αποκαλούμε «καθαρεύουσα» και την έχουμε εξορίσει από τα δικά μας ελληνικά. Ήταν και οι χαρακτηρισές του Βιζυννού, ο Μοσκώβ Σελήμ, η Μάσιγνα, η γοντιά της λογοτεχνίας του. Με άλλα λόγια, η επιτυχία της παράστασης οφειλόταν, εκτός των άλλων, στο γεγονός ότι είτε δεν είχαν διαβάσει ποτέ τους Βιζυννό είτε κάτι θυμούνταν αμυδρά από τα σχολικά θρανία. Ανακάλυπταν ένα συγγραφέα που κανείς δεν είχε φροντίσει να τους συστήσει σοβαρά ως τότε. Με άλλα λόγια, κάλυπταν, ή νόμιζαν πως καλύπτουν, ένα κενό της παιδείας τους, αυτό που είχε δημιουργήσει η περιφρόνηση προς τη λογοτεχνία. Δεν θα ήταν τίποτε φοβερό αν η λογοτεχνία, και δη τα κείμενα των κλασικών όπως ο Βιζυννός, ήταν το βασικό εργαλείο για τη θεραπεία μιας αναπηρίας που χαρακτηρίζει όχι μόνον την εκπαίδευσή μας, αλλά και ολόκληρο τον κοινωνικό μας βίο. Τα κείμενα, ιδιαίτερα η μεγάλη λογοτεχνία που μεταφράζει σε λέξεις, χαρακτηρισές και ζωή και διαθέτει όλες εκφραστικές δυνατότητες του λόγου, από τη μεταφορική ως την ειρωνεία, σου δίνουν και τα εργαλεία για να κατανοήσεις όχι μόνον τις λέξεις, αλλά και το σώμα που

παράγει η σύνθεσή τους. Η κατανόηση κειμένου είναι απαραίτητη και για την κατανόηση της ομιλίας σε έναν διάλογο, αλλά και για την κατανόηση μιας επιστημονικής διατριβής, ακόμη και των μαθηματικών πράξεων.

Βασικό εργαλείο για τη δυνατότητα της κατανόησης είναι η ταπεινή λογοτεχνία, που δεν στη διδάσκουν στο σχολείο ούτε τη μαθαίνεις στο σπίτι. Ως γνωστόν, σε ελάχιστα ελληνικά σπίτια η βιβλιοθήκη αποτελεί απαραίτητο έπιπλο. Και τώρα όλοι προσεύχονται στην τεχνητή νοημοσύνη προσδοκώντας την ανασταση της συγχωρεμένης φυσικής νοημοσύνης. Αυτής που καλλίεργησαν οι συγγραφείς προσπαθώντας να κατανοήσουν τον κόσμο με λέξεις που τις μοιράζονται με τον αναγνώστη τους και οι οποίες μπορούν με τη σειρά τους να τον βοηθήσουν να κατανοήσει τον κόσμο με τον τρόπο του.

Η «Οδύσσεια» του Νόλαν είναι πρόσφατη, έχω αναφερθεί ξανά σ' αυτήν, όμως φαίνεται πως με στοιχειώνει. Προσπαθώ να καταλάβω τους λόγους της θεαματικής επιποικής επιτυχίας της. Και τη θεραπεία μιας αναπηρίας που χαρακτηρίζει όχι μόνον την εκπαιδευσή μας, αλλά και ολόκληρο τον κοινωνικό μας βίο. Τα κείμενα, ιδιαίτερα η μεγάλη λογοτεχνία που μεταφράζει σε λέξεις, χαρακτηρισές και ζωή και διαθέτει όλες εκφραστικές δυνατότητες του λόγου, από τη μεταφορική ως την ειρωνεία, σου δίνουν και τα εργαλεία για να κατανοήσεις όχι μόνον τις λέξεις, αλλά και το σώμα που

Ο Νόλαν δεν μας δείχνει καν την επίσκεψή του στον γερο-Λαέρτη, τον πατέρα του, και μας λέει, σκηνοθετική αδεία, ότι φεύγει προς τη Δύση – συμβολισμός μάλλον αφελές του δυτικού πολιτισμού που θα κατακτήσει. Το ζήτημα, όμως, το έχω ήδη πει, δεν είναι η πιστότητα της μεταφοράς του κειμένου στην οθόνη. Η μεταφορά στην κινηματογραφική γλώσσα προϋποθέτει μεταμορφώσεις. Το ζήτημα είναι τι μένει στο τέλος στον θεατή από όλη αυτήν τη φασαρία. Ποιο είναι το θέμα της «Οδύσσειας»; Ο νόστος; Η συζυγική αγάπη; Το θάρρος του Έλληνα ήρωα που τα βάζει όχι μόνον με ανθρώπους, αλλά με τέρατα και με θεούς ακόμη; Οπου η «Οδύσσεια» γίνεται κλασικό εικονογραφημένο, στην καλύτερη περίπτωση θέμα έκθεσης ιδεών, για τις Πανελλαδικές. Δεν φταιει ο Νόλαν. Απλώς το λέω για να καταλάβουμε τη σημασία της ανάγνωσης, κυρίως δε της κατανόησης κειμένου. Κι εδώ δεν έχεις να κάνεις με την αρχαιολογία που μας λείπει. Ερχεσαι αντιμέτωπος με την ελλειμματική μας σχέση και την έλλειψη κατανόησης για κείμενα που υποτίθεται πως τα κουβαλάμε μέσα μας, θεωρούμε πως μας έχουν διαμορφώσει, αλλά δεν κάναμε ποτέ τον κόπο να τα κατανοήσουμε.

Δεν περιμένω από τους πολιτικούς να αντιληφθούν το πρόβλημα. Είναι και οι ίδιοι θύματά του. Όμως, αν δεν βρεθούν κάποιοι για να το αντιμετωπίσουν, τότε η εκπαίδευση θα φθίνει ώσπου να αχρηστευθεί.

Το «μεγάλο» και το «αληθινό» το 'χουμε. Το ωραίο πρέπει λίγο να το ξαναδουλέψουμε. (Από την αρή της φλόγας στο Καλλιμάρμαρο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες Νέων, που θα διεξαχθούν στο Ντακάρ.)

Οταν η Δεξιά νομιμοποιεί την Ακροδεξιά

Του **ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ Ν. ΧΑΤΖΗ**

Μια τόσο εντυπωσιακή νίκη της Ακροδεξιάς στη Γερμανία, έστω σε ένα κρατίδιο, δεν μπορεί παρά να μας κάνει να ανατριχιάσουμε. Αλλά μπορεί και να μας διδάξει, να μας προειδοποιήσει, ίσως και να μας προετοιμάσει.

Κατ' αρχάς, αποδεικνύεται για άλλη μία φορά πως, όταν η Κεντροδεξιά μετακινείται προς τα Δεξιά για να συγκρατήσει τους ψηφοφόρους της, επιτυγχάνει το εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα: ενισχύει την Ακροδεξιά και εξατμίζεται η ίδια. Αυτό συμβαίνει διότι η μερική έστω υιοθέτηση των πολιτικών της Ακροδεξιάς, ακόμη και αν είναι καθαρώς ρητορική, τις νομιμοποιεί στα μάτια των πολιτών. Αυτή η νομιμοποίηση βοηθάει τα ακραία αντισυστημικά κόμματα να αλλάξουν τους όρους με τους οποίους το πολιτικό σύστημα συζητά τα προβλήματα και τους επιτρέπει να εμφανίζονται πιο αυθεντικά, πιο φιλολαϊκά, περισσότερο αποφασισμένα να δώσουν λύσεις, «σπάζοντας ίσως και μερικά αυγά». Αλλά ενώ είναι απολύτως βέβαιο ότι η δεξιά στροφή θα έχει αυτό το αποτέλεσμα, τα συντηρητικά κόμματα σε ολόκληρο τον κόσμο δεν μπορούν να αντισταθούν στον πειρασμό. Πρόκειται για παλφοφική αλλά αυτοκαταστροφική αντίδραση,

διότι οδηγεί νομοτελειακά στην αποδυναμώσή τους, κάποιες φορές και ακαριαία.

Το πρόβλημα δεν το δημιουργήσει το στάση της Κεντροδεξιάς, απλώς το όζυνε. Υπάρχουν άλλοι λόγοι για την άνοδο της Ακροδεξιάς: η οικονομική στασιμότητα και η ανασφάλεια, η άνοδος της εγκληματικότητας, η μετανάστευση, η δυσπιστία προς τους θεσμούς και η αμυχναιά απέναντι σε νέες ελευθερίες και νέα δικαιώματα, οι οικονομικές κρίσεις, η πανδημία. Μέσα σε ένα κλίμα ριζικής αβεβαιότητας, μπροστά σε μια κοινωνία που γίνεται πολυπολιτισμική και πολύπλοκη, άρα μη οικεία, ο μέσος πολίτης δεν μπορεί παρά να νιώσει, ενστικτωδώς, φόβο. Αλλά είναι συνήθως ένας ανορθολογικός φόβος που βασίζεται στην προκατάληψη υπέρ τους στασιμότητας (status-quo bias), δηλαδή στην απέχθεια απέναντι στην κοινωνική αλλαγή. Έτσι ο πολίτης που αισθάνεται το έδαφος να χάνεται κάτω από τα πόδια του και αγανακτεί με όσα αλλάζουν, δεν έχει πρόβλημα μόνο με τον μετανάστη, που τον βλέπει ως υποψήφιο εγκληματία, αλλά και με τους τρανς, αν δεν φοβάται ότι θα τον βλάψουν.

Η μετατόπιση της Κεντροδεξιάς προς τα άκρα έχει δύο αρνητικά αποτελέσματα. Δεν λει-

τουργεί μόνον ως ενισχυτής αυτής της δεξιάς στροφής των ψηφοφόρων, αλλά μεταλλάσσει και την ίδια τη συντηρητική παράδα, η οποία γίνεται λιγότερο φιλελεύθερη. Ξεκινάει με την υιοθέτηση της καχυποψίας απέναντι στους μετανάστες, ακόμη και τους πρόσφυγες, συνεχίζει με την «αναγκαιότητα» περιστολής δικαιωμάτων και καταλήγει με αμφισβήτηση των κεκτημένων της ευρωπαϊκής φιλελεύθερης δημοκρατίας, που αντιμετωπίζεται σαν στενός και παρωχημένος θεσμικός κορσές.

Οταν, λοιπόν, ένα ακροδεξιό κόμμα, για δέκα χρόνια επιμένει ότι το πρόβλημα είναι το Χ και το συντηρητικό κόμμα τελικώς παραδέχεται ότι «πράγματι, το πρόβλημα είναι το Χ και γι' αυτό θα υιοθετήσουμε μέρος των λύσεων σας», το εύλογο συμπέρασμα για τον πολίτη που ανησυχεί και φοβάται, είναι πως η αρχικός στιγμή ματισμένη από το υπόλοιπο πολιτικό σύστημα ακροδεξιά λύση ήταν τελικώς η ορθή. Ο φορέας της διάγνωσης αποκτά αναδρομικά αξιοπιστία (validation effect). Από εδώ και πέρα, η πρόωπη μετριοπαθής, πιθανόν και πρόωπη φιλελεύθερη Δεξιά θα παίζει σε ξένο γήπεδο διότι η περιοχή αυτή ανήκει προνομιακά στην Ακροδεξιά (issue ownership).

Πάμε στην ελληνική περίπτωση. Παρατηρούμε το τελευταίο διάστημα μια σταθερή μετακίνηση της κυβέρνησης προς τα δεξιά, αλλά και έναν ανταγωνισμό βουλευτών και πολιτευτών της Νέας Δημοκρατίας για το ποιος θα υιοθετήσει τις πιο βαθιά συντηρητικές θέσεις, ενίοτε και ακροδεξιές. Όλο αυτό δεν θα έχει κανένα άλλο αποτέλεσμα από την ιδεολογική νίκη της Ακροδεξιάς, που θα επιστραχθεί και εκλογικά.

Οι αρχές της φιλελεύθερης δημοκρατίας έχουν πάντοτε πολιτικό κόστος για τους υπερασπιστές της. Αν εγκαταλείπονται μόλις οι δημοσκοπήσεις γίνουν δυσάρεστες, τότε δεν είναι αρχές, αλλά ανέξοδες προτιμήσεις. Οι φιλελεύθερες αρχές δεν σε εμποδίζουν να λύσεις προβλήματα· σε υποχρεώνουν να βρεις τρόπο να τα λύσεις χωρίς να μεταλλάξεις σε κάτι φρικαλέο. Διότι οι φιλελεύθερες δημοκρατίες αποτυγχάνουν όταν, καθώς προσπαθούν να απαντήσουν στους φόβους των πολιτών και να αντιμετωπίσουν πρωτόγνωρα προβλήματα, αρχίζουν να αμφιβάλλουν για τις αρχές τους.

Ο κ. Αριστείδης Ν. Χατζής είναι καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών και διευθυντής του Εργαστηρίου Πολιτικής και Θεσμικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών στο ΕΚΠΑ.

Ένα πατίνι για τον Πρόεδρο

Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΑΚΩΒΙΔΗ

Ως τρικυμία σε ένα ποτήρι νερό μπορεί να χαρακτηριστεί το θέμα που προέκυψε με την αγορά θωρακισμένου οχήματος για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η «τρικυμία» ξεκίνησε με τη δήλωση του Προέδρου Χριστοδουλίδη ότι δεν γνώριζε για την εν λόγω αγορά. Παρόλες τις επίσημες διευκρινήσεις που δόθηκαν, προσωπικά τείνω να πιστεύω ότι ο κ. Χριστοδουλίδης μάλλον δεν έδωσε σημασία όταν αναφέρθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο η πρόθεση για αγορά νέου θωρακισμένου οχήματος και θα το ξέχασε.

Βεβαίως, τεράστια ευθύνη για το θέμα που δημιουργήθηκε φέρουν και οι συνεργάτες του Προέδρου, που όταν είδαν το δημοσίευμα δεν τον ενημέρωσαν πλήρως για το περιεχόμενο της είδησης και τη δημοσίευση της επιστολής που εστάλη από το υπουργείο Οικονομικών στη Βουλή. Αν του έλεγαν «Πρόεδρε,

Το εν λόγω όχημα δεν ανήκει στον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη, ή στον εκάστοτε Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ανήκει στο κράτος.

υπάρχει δημοσίευμα με αρνητική προσέγγιση για την αγορά προεδρικής λιμουζίνας και συνοδεύεται από την επιστολή που εστάλη στη Βουλή με την ημερομηνία απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου», δεν θα γινόταν αυτό το μπέρδεμα. Στην επαγγελματική μου πορεία βρέθηκαν πολλές φορές σε παρόμοιες περιπτώσεις. Πώς αντιδρούσα; Πρώτα πρώτα έστελνα επείγον γραπτό μήνυμα με τα κυριότερα σημεία της είδησης, ζητώντας ταυτόχρονα και συνάντηση για να συζητήσουμε πώς θα διαχειριζόμασταν το θέμα. Στη συνάντηση αναλάμβανα τον ρόλο του δημοσιογράφου υποβάλλοντας σωρεία ερωτήσεων, ζητώντας και διευκρινήσεις. Δεν αφηνόταν τίποτε αναπάντητο ή στην τύχη.

Στην προκειμένη περίπτωση, που, είτε ο Πρόεδρος δεν άκουσε την πρόταση στο Υπουργικό Συμβούλιο, είτε δεν έδωσε σημασία και την ξέχασε, αφέθηκε εκτεθειμένος.

Αυτό που ενόχλησε ακόμη περισσότερο είναι οι κριτικές από τους ειδικούς του διαδίκτυου και τον λαϊκισμό που τις συνόδευε. «Τι χρειάζεται τέτοιο αυτοκίνητο»; «Υπάρχουν και πιο φθηνά». «Χρήματα για λιμουζί-

νες έχουμε, αλλά οι συντάξεις είναι χαμηλές». «Εξακόσιες χιλιάδες για αυτοκίνητο, αλλά τα κλιματιστικά στα σχολεία δεν λειτουργούν». Κάθε πονεμένος έγραφε το βάσανό του.

Το θέμα συζητήθηκε στην Επιτροπή Οικονομικών της Βουλής και όλα τα πολιτικά κόμματα ενέκριναν την αγορά, εκτός από το κόμμα του κ. Μιχαηλίδη, προφανώς για λόγους λαϊκισμού.

Ποια είναι όμως η πραγματικότητα με το προεδρικό όχημα και την ανάγκη αγοράς καινούργιου; Η Προεδρεία της Δημοκρατίας διαθέτει δύο θωρακισμένα οχήματα και το πιο παλιό, το εφεδρικό, πρέπει να αποσυρθεί. Επομένως χρειάζεται άλλο. Η δαπάνη δεν είναι 600 χιλιάδες ευρώ, αλλά μέχρι το ποσό αυτό. Γιατί τόσα πολλά χρήματα; Για λόγους ασφαλείας πρέπει να είναι θωρακισμένο για να αντέχει σε τρομοκρατικές ενέργειες και να διαθέτει ασφαλή συστήματα επικοινωνίας. Όσο για την πολυτέλειά του, να ενημερώσω ότι δεν θα διαθέτει τζακούζι, ντους, πισίνα, μπαρ, ψυγείο, καφετιέρα, ηλεκτρική κουζίνα, ή άλλες συσκευές και πολυτέλειες.

Το εν λόγω όχημα δεν ανήκει στον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη, ή στον εκάστοτε Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ανήκει στο κράτος. Το χρησιμοποιεί ο Πρόεδρος, αλλά και αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων όταν πραγματοποιούν επίσημη επίσκεψη στην Κύπρο.

Ειδικά γι' αυτό τον λόγο τα συστήματα ασφαλείας του προεδρικού οχήματος πρέπει να είναι πλήρως αναβαθμισμένα. Κανένας δεν μπορεί να κάνει εκπτώσεις ούτε για την ασφάλεια του Προέδρου της Δημοκρατίας, ούτε και των ξένων επισήμων που ενδέχεται να συνταξιδεύουν μαζί του.

Κατά τη διάρκεια της ενεργειακής κρίσης προς το τέλος της δεκαετίας του 1970, ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζιμ Κάρτερ, μίλησε στον αμερικανικό λαό από το Οβάλ Γραφείο, φορώντας παλτό, για να δείξει ότι συμπίπτει με τους απλούς πολίτες που δυσκολεύονταν να έχουν τη θέρμανσή τους συνεχώς αναμμένη. Επικρίθηκε δριμύτατα για την ενέργειά του αυτή, γιατί οι πολίτες δεν ήθελαν αν βλέπουν ένα μίζερο πρόεδρο. Βέβαια εμείς δεν είμαστε Αμερικανοί, γι' αυτό as αγοράσουμε ένα πατίνι για τον δικό μας Πρόεδρο. Δεν χρειάζεται καν ένα απλό αυτοκίνητο.

Ο κ. Κυριάκος Ιακωβίδης είναι πολιτικός επιστήμονας / Δημοσιογράφος.

Άποψη της Πλατείας Μνήμης της 11ης Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη των ΗΠΑ, στις 11 Σεπτεμβρίου 2026. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την για την 25η επέτειο των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε τελετή στο Εθνικό Μνημείο και Μουσείο της 11ης Σεπτεμβρίου.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Ο GSI στον δρόμο του Eastmed

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Ασφαλώς, άλλο το επίκαιρο (GSI), άλλο το παλιό (EastMed). Όμως παρά τις διαφορές τους, έχουν

ορισμένες ομοιότητες: ασταθές γεωπολιτικό περιβάλλον, εφικτό κόστος. Το ένα έργο έσβησε, το άλλο παραπαίει.

Ο υπουργός Ενέργειας Μ. Δαμιανός δηλώνει ότι «ο Great Sea Interconnector προχωρεί, θα περάσει από την Κύπρο τόσο στο σκέλος Κύπρος – Κρήτη όσο και στο σκέλος Κύπρος – Ισραήλ, «όλα τρέχουν κανονικά». Γιατί τα δόλωσε αυτά; Διότι η εφημερίδα «Καθημερινή» σε σχετικό της ρεπορτάζ της χαρακτηρίζει ως «κλιάρη» την αντίδραση της κυβέρνησης στο δημοσίευμα της «για σκέψεις και προβληματισμούς που φαίνεται να υπάρχουν για παράκαμψη της Κύπρου από το ενεργειακό έργο». Το δημοσίευμα της «Κ» αναφέρει ότι «η συμφωνία των Αθηνών με τη γαλλική Meridiam δείχνει πως το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης θα υλοποιηθεί με ή χωρίς την Κύπρο. Πρώτη επιλογή η οδευσιή του να υλοποιηθεί ως έχει και η δεύτερη το καλώδιο να αναπτυχθεί από το Ισραήλ και να ενωθεί σε κάποιο θαλάσσιο σημείο με το άλλο μεγάλο ενεργειακό έργο GREGY-Egypt–Greece electricity interconnector». («Καθημερινή», 7/9).

Ύστερα ο Μ. Δαμιανός επιχειρεί να πείσει λέγοντας πως «το έργο θα γίνει. Το έργο ουσιαστικά

ποτε θα γίνει». Όμως την ίδια ώρα, τόνισε την ανάγκη «να ξεκαθαρίσει το επικαιροποιημένο κόστος του GSI, καθώς μέρος του θα επιβαρύνει τον Κύπριο καταναλωτή. Πρέπει να είναι γνωστό «αν θα αυξήσει τις τιμές του ρεύματος 3% ή 10%». Σε σχέση με το σκέλος Κύπρος–Ισραήλ, ο κ. Δαμιανός σημείωσε ότι αποτελεί μέρος του ευρύτερου GSI και ότι θα πρέπει να πραγματοποιηθεί Cost Benefit Analysis, προκειμένου να διαπιστωθεί πώς θα χρηματοδοτηθεί το συγκεκριμένο τμήμα» (SigmaLive, 31/8/26).

Είναι δύσκολο να πιστέψει κανένας ότι όλα αυτά τα κομμοτραγικά λέγονται δημόσια: «Να ξεκαθαρίσει το κόστος». Σύμφωνα, ποιος θα το κάνει; «Να γίνει γνωστό αν οι τιμές του ρεύματος θα αυξηθούν 3% ή 10%». Σύμφωνα, να γίνει γνωστό. «Να πραγματοποιηθεί Cost Benefit Analysis», κ.λπ. Σύμφωνα, πολύ ωραία, να γίνει για να «διαπιστωθεί»! Λοιπόν, αυτός είναι ο πολιτικός προϊστάμενος που από τη μία μάς λέει «το έργο οπωσδήποτε θα γίνει» και ταυτόχρονα μάς λέει όλα αυτά τα απίθανα «να»!

Ύστερα από την Αθήνα στη Λευκωσία το μπαλάκι με τον αριθμό του: «Το συνολικό ποσό που εκκρεμεί αφορά στα έτη 2024 και 2025 και ανέρχεται σε 50 εκατ. ευρώ. Όπως αναφέρουν πηγές, προόφρα δεν υπάρχει καμία κινητικότητα από την πλευρά της Λευκωσίας για τη λήψη των συγκεκριμένων ρυθμιστικών αποφάσεων ώστε να ανακτηθούν

τα συμφωνημένα ποσά και να αποπληρωθεί η υποχρέωση της κυπριακής πλευράς» (Οικ. Ταχυδρόμος, 7/9). Επιπρόσθετα, όπως αναφέρουν πηγές στον Οικ. Ταχυδρόμο «έχουν γίνει έρευνες στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας (6 ναυτικά μίλια) και της Κύπρου (12 ναυτικά μίλια). Δεν έχουν ολοκληρωθεί οι αντίστοιχες ερευνητικές εργασίες στα διεθνή ύδατα ανατολικά της Κάσου και στο δυτικό μέρος της Κύπρου». <https://energypress.gr/31/8>

Άρα, ούτε σε δύο κρίσιμες θαλάσσιες ζώνες έχει γίνει κάτι. Γιατί όμως; Εδώ και δύο χρόνια έχει κολλήσει το έργο στον βυθό της Κάσου και τώρα προστίθενται «μίσες» ειδήσεις («δεν έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες») προς τέρψιν του φιλοθεάμονος κοινού, τουλάχιστον μέχρι να γίνουν οι (πρώρες;) εκλογές στην Ελλάδα!

Αν τα ενώσουμε όλα τα πιο πάνω σε ένα πακέτο, τότε μάλλον έχει δικαίο ο Μ. Δαμιανός, «όλα τρέχουν κανονικά». Κανένα ερώτημα ή απορία. Αυτό είναι το μάθημα από το πάθημα «EastMed»: αν δηλώσεις «το έργο οπωσδήποτε θα γίνει», προφανώς δεν θα γίνει! Κανένας δεν ρωτά πού χάθηκε ο «EastMed». Όμως η είδηση από την Αθήνα με ημερομηνία 2/1/2020 παραμένει ανοικτή: «Αρχική δυναμικότητα του αγωγού EastMed σχεδιάζεται να είναι 10 δισ. κυβικά μέτρα αερίου ανά έτος, με δυνατότητα διπλασιασμού της στο μέλλον. Απλώνοντας ένα τό-

ξο ευημερίας που διασχίζει την Ανατολική Μεσόγειο φτάνοντας μέχρι την Ιταλία και την Ε.Ε.».

Ο Ν. Αναστασιάδης δήλωσε πως «η συνεργασία μας έχει ωριμάσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είμαστε σε θέση με πρακτικό, αλλά και πειστικό τρόπο να προωθούμε στρατηγικά έργα με ιδιαίτερη γεωπολιτική αξία. Η υλοποίησή του θα συμβάλει έμπρακτα στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ε.Ε.». Ο Κ. Μητσοστάκης τόνισε πως «η συμφωνία του Ζαπτείου για τον EastMed έχει οικονομική, αναπτυξιακή, διπλωματική, αλλά και γεωστρατηγική διάσταση. Ένας από τους μεγαλύτερους αγωγούς φυσικού αερίου στον κόσμο».

Παρά τα μεγαλεπήβολα σχέδια και τις βαρύγδουπες δηλώσεις, η (τότε) βοηθός υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Β. Νούλαντ, μίλησε στην εφημερίδα «Χουριέτ», (6/4/22) ως εξής: «Είμαστε βέβαιοι ότι είναι προς το συμφέρον μας να έχουμε ισχυρές σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ, τόσο εμπορικές όσο και ενεργειακές σχέσεις. Θα χρειαστεί να γίνουν νέες ανακαλύψεις αερίου και νέοι αγωγοί στην Ανατολική Μεσόγειο». Η Β. Νούλαντ μίλησε πριν και στη Λευκωσία αφού πρώτα συνάντησε τον Ν. Αναστασιάδη, 7/4/22: «Ο αγωγός EastMed πιστεύουμε ότι είναι πολύ ακριβός και μη βιώσιμος οικονομικά».

www.larkoslarkou.org.cy

Δυστυχώς επιτωχεύσαμεν

Του ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Στις 10 Δεκεμβρίου 1893, Χαρίλαος Τρικούπης δήλωσε το «δυστυχώς επιτωχεύσαμεν», αναφερόμενος στην αδυναμία του ελληνικού κράτους να αποπληρώσει το χρέος του. Αντίστοιχα, ο Ελευθέριος Βενιζέλος είπε το «τελικώς επιτωχεύσαμεν», τον Μάιο του 1932. Τότε βέβαια, υπήρχαν πολιτικοί που είχαν την αξιοπρέπεια να λεν στον λαό την αλήθεια. Γιατί σήμερα, εμείς στέλνουμε τέτοιους πολιτικούς στίπι τους, επιλέγοντας να κοροϊδεύομαστε ασταμάτητα από «comme il faut» και άλλους ατσάλακωτους λαοπλάνους.

Τη βδομάδα που πέρασε, ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα της Pisa, του διεθνούς εργαλείου του ΟΟΣΑ που αξιολογεί το εκπαιδευτικό σύστημα. Η PISA δεν μετρά, αν καλύψαμε ή αποστηθίσαμε την ύλη, μετρά αν ένας δεκαπεντάχρονος μπορεί να χρησιμοποιήσει όσα έμαθε. Στις φυσικές επιστήμες, αν μπορεί να εξηγήσει ένα φαινόμενο, να αξιολογήσει έναν επιστημονικό ισχυρισμό. Στα μαθηματικά, αν εφαρμόζει λογική σε καθημερινά προβλήματα. Στην κατανόηση κειμένου, αν κατανοεί, αξι-

ολογεί και μπορεί να χρησιμοποιεί κείμενα, γραπτά και ψηφιακά.

Τα αποτελέσματα για τη χώρα μας κόλαφος και τα νούμερα αμείλικτα. Φυσικές επιστήμες: 411 μονάδες, έναντι 482 που ήταν ο μέσος όρος του ΟΟΣΑ. Μαθηματικά: 412 έναντι 463. Κατανόηση κειμένου: 379 έναντι 461. Το χάσμα στην ανάγνωση είναι 82 μονάδες, περίπου δύο σχολικά χρόνια πίσω από τον μέσο όρο. Κυριολεκτικά, στον απόλυτο πάτο.

Το Επίπεδο 2 είναι για τον ΟΟΣΑ το κατώφλι του λειτουργικού εγγραμματισμού. Το 43,5% των μαθητών, δεν φτάνει αυτό το βασικό επίπεδο και στα τρία αντικείμενα μαζί, υπερδιπλάσιο του μέσου όρου (19,7%). Μόνο 4,6% αγγίζουν υψηλές επιδόσεις σε έστω ένα αντικείμενο, έναντι 11,9% παγκοσμίως. Έχουμε δηλαδή τους μισούς, σχεδόν, κάτω από τη βάση και ελάχιστους στην κορυφή. Με την πλειοψηφία των μαθητών μας αγράμματους, λειτουργικά αναλφάβητους, ξύλα απελέκτα, ανήμπορους να διακριστούν τα βασικά. Κατατασσομαστε στην 64η θέση παγκοσμίως, πίσω από τη Μολδαβία, τη Μογγολία το Καζακστάν και το Βιετνάμ, τελευταίοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κάποιοι θα ανέμενε από τον Πρόεδρο, την υπουργό και τις ηγεσίες των συνδικαλιστικών οργανώσεων που καθορίζουν εν πολλοίς τα τις παιδείας, αν όχι να αναλάβουν την ευθύνη, να παραδεχθούν, έστω, ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα έχει πτωχεύσει. Εμείς, όμως, δεν είχαμε αυτό. Μας είπαν ότι υπάρχει το θετικό της μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων στα αποτελέσματα. Πανηγυρίζουμε δηλαδή, που υπάρχει ισότητα των μαθητών μας στον πάτο, αντί να δούμε κατάματα τη μέγιστη κοινωνική και οικονομική ανισότητα που δημιουργείται για τους νέους μας, έναντι εκείνων άλλων χωρών.

Πριν από έναν χρόνο έγραφα ότι, με εξαίρεση το Κυπριακό, η Παιδεία είναι το κορυφαίο πρόβλημα της Κύπρου. Ότι ξεδύουμε θεόρατα ποσά για άθλια αποτελέσματα. Ότι στο Δημοτικό είμαστε μέτριοι και από το Γυμνάσιο και μετά ουραγοί. Η PISA, επισφράγισε αυτή την εικόνα.

Τα χρήματα δεν ήταν ποτέ το πρόβλημα. Ως ποσοστό του ΑΕΠ Ξοδεύουμε 5,5% στην εκπαίδευση, έναντι 4,7% στην Ε.Ε. Από τον κρατικό προϋπολογισμό η Παιδεία απορροφά σχεδόν μιάμιση φορά περισσότερα από την υπόλοιπη

Ευρώπη: 13% έναντι 9,5%. Για το 2026 προβλέπονται 1,6 δισ. ευρώ. Ανά μαθητή, το κράτος δαπανά στη δημοτική εκπαίδευση περίπου 48% περισσότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Στη δευτεροβάθμια, 78% περισσότερα. Βέβαια, πάνω από το 80% του προϋπολογισμού είναι μισθοί. Οι εκπαιδευτικοί μας, ξεκινούν λίγο πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και μετά από 15 χρόνια υπηρεσίας, γίνονται οι τρίτοι πιο ακριβοπληρωμένοι στην Ευρώπη, πίσω μόνο από Ολλανδία και Λουξεμβούργο, καλύτερα αμειβόμενοι από Γερμανούς, Σουηδούς, Φινλανδούς.

Σε όλα αυτά, δεν περιλαμβάνονται τα ιδιωτικά σχολεία, πανεπιστήμια, φροντιστήρια. Μόνο τα φροντιστήρια κοστίζουν στους γονείς πάνω από 100 εκατομμύρια τον χρόνο. Ένας μαθητής δημοσίου Λυκείου στοιχίζει σήμερα στο κράτος περίπου 15.000 ευρώ και στην οικογένεια άλλες 3.000 σε φροντιστήρια. Σύνολο 18.000 ευρώ τον χρόνο, υπερδιπλάσια από τα διδακτα των καλύτερων ιδιωτικών σχολείων. Με το 23% των μαθητών δευτεροβάθμιας και το 15% πρωτοβάθμιας να φοιτούν ήδη, σε ιδιωτικά. Αποτελέσματα αντίστοιχα αυτές της

τεράστιας δαπάνης δεν υπάρχουν. Εκείνο που υπάρχει είναι απολυτήρια και πτυχία χωρίς αντίστοιχη ικανότητα, ελλείψεις εκεί που χρειάζεται η οικονομία, γονείς απεγνωσμένοι από το πέρα-δωθε των φροντιστηρίων, εκπαιδευτικοί καλοπληρωμένοι και χωρίς αυτονομία, σε σχολεία με παραβατικότητα και χωρίς κοινωνική συνοχή, στον οικογενειακό προϋπολογισμό, στην πολιτική συμπεριφορά, στις αναπτυξιακές δυνατότητες της χώρας.

Ό,τι δοκιμάστηκε μέχρι σήμερα απέτυχε και κανείς από το σημερινό πολιτικό προσωπικό δεν φαίνεται διατεθειμένος να σπάσει αβγά για να βάλει φρένο σε αυτή την εθνική τραγωδία. Είμαστε σε πλήρες αδιέξοδο. Απομένει, μόνο, ό,τι είχα προτείνει και πέσει: μια εθνική συμμαχία για την παιδεία, ορίζοντα, ανάμεσα σε κόμματα, εκπαιδευτικούς και κοινωνία. Κανείς μόνος του δεν μπορεί να βγάλει τη χώρα από αυτό το τέλμα. Από την επιβεβαιωμένη χρεοκοπία που ξανά διαπιστώσαμε.

michalis@michalis.com

Πείρα και τεχνητή νοημοσύνη

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

«**Έλα παππού** να σου δείξω τα αμπελοχώρα σου...» λέει η παροιμία και φαίνεται ότι σήμερα κατά παράδοξη τρόπο και ανατρέπεται και επιβεβαιώνεται, ο λόγος των σφών προγόνων μας, οι οποίοι νήστευαν 40 μέρες για να πουν μια παροιμία. Παράδοξο γεγονός, όσο παράδοξη είναι και εποχή της τεχνητής νοημοσύνης. Όλες οι γνώσεις είναι ζήτημα δευτερολέπτων στους υπολογιστές και τα κινητά τηλέφωνα. Επιστημονικές μελέτες, κουτσομπολιά, διδασκαλίες, επίλυση προβλημάτων, θεραπευτικές διαγνώσεις, μεταμορφώσεις ομορφιάς, ακόμη και ψυχολογικές υποβοηθήσεις. Σε αυτό τον τρελό ρυθμό της τεχνητής νοημοσύνης, οι γνώσεις πολλαπλασιάζονται, δύσκολες ασθένειες αντιμετωπίζονται και φανταστικές ανακαλύψεις γίνονται καθημερινό βίωμα όλων των ανθρώπων, σε όλη τη γη. Σε αυτή την τρέλα της εποχής και οι τεχνικές του πολέμου, οι οποίοι πλέον είναι και αόρατες και ανατρέπουν πρακτικές αιώνων. Οι παππούδες «πίνουνται» αδιάβαστοι και τα παιδιάρέλια, έχουν πλέον τις γνώσεις όλου του κόσμου, στην μικρή τους οθόνη.

Σε αυτή την διεγκυστίνδα λείπει η παράμετρος της πείρας, της εμπειρικής σοφίας, η οποία δεν αγοράζεται, αλλά αποκτάται με κόπο και ποτέ τυχαία. Πριν από μερικούς μήνες, ο πανεπιστημιακός καθηγητής Μάριος Μαυρίδης, αποχαιρετώντας την Βουλή, ύστερα από τρεις θητείες, ομολόγησε ότι όλα όσα γνώριζε στην οικονομία, ανατράπηκαν στα βουλευτικά έδρανα. Άλλο η θεωρία και άλλο η εμπειρία. Η υποτίμηση της πείρας, ακόμη και στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης, οδηγεί σε μεγάλες παγίδες, ακόμη και μοιραίες γκάφες. Λέγεται ότι πρόσφατα ξακουστός επικοινωνιολόγος μπήκε στον πειρασμό, να χρησιμοποιήσει την τεχνητή νοημοσύνη, για να καθορίσει το πλάνο ενεργειών ενός υποψηφίου. Το αποτέλεσμα ήταν τραγικό, αφού δεν μπορούσε να αφουγκραστεί τα αιτήματα του κόσμου, με αποτέλεσμα από τις πρώτες βδομάδες να «σχίσει διπλώματα του» και να επιστρέψει σε παραδοσιακές μεθόδους επικοινωνίας.

Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν μια πορεία, αλλά οι άνθρωποι με τα αισθήματα και τα πάθη τους, πορεύονται αλλού. Στην παγίδα έπεσαν και πέφτουν και δημοσιογράφοι και αναλυτές, οι οποίοι αντί να παιδεύσουν το μυαλό τους, αντιγράφουν θεωρίες και επιχειρήματα βγαλμένα από αναλύσεις τεχνητής νοημοσύνης. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των αναλύσεων, οι πλατειασμοί και τα «ξερά» επιχειρήματα, όσες εντολές και να λάβει ο υπολογιστής για να αλλάξει το κείμενο. Στον πειρασμό πέφτουν και πολλοί γιατροί, κυρίως νεότεροι, οι οποίοι αντί να ακούσουν τον ασθενή, αντί

να αναλύσουν τα δεδομένα στη κάθε διαφορετική περίπτωση και στη βάση της δικής τους πείρας, προτιμούν τις ατέλειωτες, πανάκριβες και επικίνδυνες εξετάσεις, τις οποίες παλαιότερα πλήρωναν οι ασθενείς και σήμερα το απρόσωπο ΓεΣΥ. Προτιμούν τη νομική πλευρά της Ιατρικής, με τα πρωτόκολλα και ξεχνούν συνήθως τον όρο στον Ιπποκράτη και τους Αγίους Ανάργυρους, για τους οποίους κάποτε προσευχόνταν για να τελειώνουν το πανεπιστήμιο. Αποκορύφωμα «βλακειάς» αποτελούν πρακτικές πολιτικών, οι οποίοι στηρίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη, για ανακοινώσεις και ομιλίες, χωρίς να σκέφτονται το ακροατήριό τους και χωρίς να υπολογίζουν τον αντίκτυπο.

Αλλά πάντα υπάρχει και άλλη πλευρά του νομίσματος, όπου η τεχνητή νοημοσύνη, καθίσταται εργαλείο εργασίας για όλους, μικρούς και μεγάλους και δεν μετατρέπεται σε «αόρατο εξουσιαστή». Λέγεται ότι επιστημονικές ανακαλύψεις, οι οποίες στο παρελθόν χρειάζονταν δεκαετίες για να προχωρήσουν, σήμερα μπορούν να αποδειχθούν και να επιβεβαιωθούν σε μερικές βδομάδες. Οι γνώσεις στον κόσμο, πολλαπλασιάζονται με τον γρηγορότερο ρυθμό στην ιστορία της ανθρωπότητας. Αλλά όπως σε όλες τις «επιστημονικές επαναστάσεις» πάντα υπάρχει ο κίνδυνος της ανθρωπίνης αλαζονείας, ότι ο άνθρωπος μπορεί να ξεπεράσει ακόμη και τον Θεό. Τα αποτελέσματα, από την εποχή του Πύργου της Βαβέλ, μέχρι και τους παγκοσμίους πολέμους, ήταν πάντα τραγικά.

Εκτός της διεγκυστίνδα, πείρας και τεχνητής νοημοσύνης, δεν μπορούσε να μείνει η ψυχή του ανθρώπου. Το μοναξιασμένο πλήθος των σύγχρονων μεγαλουπόλεων έχει πλέον τον ακοίμητο σύντροφό του, στη μικρή οθόνη, έτοιμο να προσφέρει από διασκέδαση, μέχρι επίλυση δύσκολων προβλημάτων. Την ίδια ώρα εκτοξεύεται ο φόβος των αλλαγών, ο τρόμος της ανεργίας και αγωνία του άγνωστου αύριο. Τα ψυχολογικά και ψυχιατρικά προβλήματα πολλαπλασιάζονται και η βασανιστική μοναξιά της οθόνης μετατρέπεται σε ατέλειωτη κόλαση. Και στο τέλος της ημέρας όλα ξανά απ' την αρχή αφού «όλα τριγύρω αλλάζουνε και όλα τα ίδια μένουν...» όπως τραγούδησε και Νίκος Παπάζογλου. Και ο μεγάλος Θανάσσης Βέγγος λέει το καλύτερο: «Έπρεπε να γεράσω αγόρι μου για να μάθω τι είναι ευτυχία. Τελικά ευτυχία είναι ένα ζευγάρι χέρια, δύο χέρια. Αυτά τα οποία θα σε αγκαλιάσουν, θα σε κρατήσουν, θα σε κοιμίσουν, θα σε περιποιηθούν, θα σου μαγειρέψουν, θα σε καϊδέψουν και στο τέλος θα σου κλείσουν τα μάτια. Τα πολλά χέρια απλά σε κασιάζουν... Χάσιμο χρόνου...».

kaparispan@yahoo.gr

Το διαχρονικό «Κυπριακό Πρόβλημα» έφτασε όντως σε Σταυροδρόμι

Του *δρος* **ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΡΕΚΛΑ**

Τα τραγικά γεγονότα του 1974 αναμφίβολα άλλαξαν ριζικά τα δεδομένα αυτού που διαχρονικά χαρακτηρίζεται ως «κυπριακό πρόβλημα». Στην προσπάθεια να διασφαλιστεί η επιβίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο μετά τη βίαιη κατάληψη του 37% του Κυπριακού εδάφους από την Τουρκία, η οποία προσφυγοποίησε περίπου το 1/3 των Ε/κ και άρχισε συστηματικά την «τουρκοποίηση» του καταληφθέντος μέρους, αρχικά ο Πρόεδρος Μακάριος και στη συνέχεια όλοι οι Πρόεδροι που ακολούθησαν έκριναν πως επιβάλλεται να γίνει αποδεκτός ένας ιστορικός, έντιμος συμβιβασμός με τη μορφή μιας ομοσπονδιακής λύσης, η οποία τελικά επί Προεδρίας Βασιλείου πήρε και το επίσημο χρίσμα, με Ψήφισμα του Σ.Α. των Ηνωμένων Εθνών, ως «ΔΔΟ». Αυτός ο ιστορικός συμβιβασμός που έφτασε κοντά στην υλοποίηση του στο Κραν Μοντανά το 2017, τελικά δεν έγινε πραγματικότητα, κυρίως εξ υπαιτιότητας της Τουρκίας όπως προσωπικά κρίνω, λόγω της άτεγκτης στάσης της στα «εξωτερικά» θέματα, με βάση όσα τεκμηριωμένα λέχθηκαν και γράφθηκαν επί αυτού του ζητήματος.

Έκτοτε η τουρκική πλευρά ξεκάθαρα μιλά για λύση δύο κρατών (δε θα είχαν πρόβλημα να αποδεχθούν τη συννομήατη Συνομοσπονδία που επίσης καλά τους βολεύει), όχι πλέον για πραγματική Ομοσπονδία, όχι για μια τέτοια ευρωπαϊκών προδιαγραφών, βιώσιμη και λειτουργική, μιας και η Κυπριακή Δημοκρατία είναι μέλος της Ε.Ε. και έτσι θα πρέπει να συνεχίσει να είναι και μετά τη λύση!

Ιδού το σταυροδρόμι: Κατά την άποψή μου η προσπάθεια που καταβάλλεται αυτή την περίοδο με την ενεργότητη εμπλοκή του απερχόμενου γ.γ. των Η.Ε. Γκουτέρες, πρέπει να ξεκαθαρίσει οριστι-

κά το όλο σκηνικό: είναι διατεθειμένη η κατέχουσα Τουρκία να συμβιβαστεί με βάση όσα συζητούσαμε μέχρι σήμερα για μια Ομοσπονδιακή λύση ή όχι; Περαιτέρω υποχωρήσεις δεν θεωρώ πως πρέπει να γίνουν γιατί έχουμε ήδη ξεπεράσει τα όρια ασφαλείας! Συμφωνεί ή όχι η τουρκική πλευρά σε μια ενωμένη, ευρωπαϊκή ομοσπονδιακή Κύπρο που θα μπορεί να λειτουργεί σωστά μέσα στην Ε.Ε.;

Αν ναι, ας προχωρήσουμε τότε το συνημότερο και να καταλήξουμε επιτέλους σε λύση, η οποία δεν έχω καμιά αμφιβολία πως θα βοηθήσει και την ίδια στις σχέσεις της με την Ευρώπη! Όσοι από τη δική μας πλευρά θεωρητικολογούν για επίτευξη «ιδανικών» και ίσως ιστορικά πιο δίκαιων λύσεων, δεν βοηθούν καθόλου στο να αποφύγουμε περιπέτειες και να μπορούμε επιτέλους στη νέα εποχή με λυμένο το κυπριακό πρόβλημα, κάτι που θα ανοίξει καινούργιους δρόμους για την πατρίδα μας. Αυτό είναι για μας τώρα το επιθυμητό (τουλάχιστον για την πλειοψηφία πιστεύω) κι ας ελπίσουμε πως και η άλλη πλευρά θα το αντιληφθεί πως αυτό είναι πραγματικό win-win για όλους! Αν όμως Τουρκία δεν συμφωνεί, τότε είναι πλέον θεωρώ χάσιμο χρόνου και ματαιοπονία Ελλάδα και Κύπρος να συνεχίσουν να συμπεριφέρονται έναντι της όπως μέχρι σήμερα! Η Τουρκία πρέπει πλέον σε κάθε βήμα της να βρίσκει εμπόδια από τις δύο χώρες μέλη της Ε.Ε. που ασφαλώς μπορούν να εξασφαλίσουν σε αυτό και συμμάχους. Χωρίς ενδοιασμούς και με αυτοπεποίθηση έτσι πρέπει πλέον να ενεργήσουν! να μας βρίσκουν αποκάλυπτα παντού μπροστά τους!

Η Ελλάδα, η οποία πολύ ορθά με συμφωνίες και εσωτερικά μέτρα θωρακίζεται καλύτερα αμυντικά, πρέπει να πάρει στα

σοβαρά και τον ρόλο της ως εγγυήτρια δύναμη για την Κ.Δ.! Έχει νομικές υποχρεώσεις, πέραν των εθνικών, και πρέπει πλέον να τις αναλάβει με επιμέλεια και σοβαρότητα. Πρέπει να δημιουργήσει στην Κύπρο, με τη συνεργασία και οικονομική συνδρομή της Κ.Δ., ένα «στρατιωτικό ισοδύναμο», με πιο αισθητή στρατιωτικά την παρουσία και την έγνοια της για τη χώρα της οποίας την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα με την υπογραφή της εγγυήθηκε!

Η παραμονή ορισμένων F16V στην Πάφο εδώ και λίγους μήνες είναι ένα δείγμα προς την ορθή κατεύθυνση. Πρέπει η βάση αυτή να ενισχυθεί περαιτέρω με ευρύτερη παρουσία της Π.Α. Επίσης χρειάζεται ισχυρή, μόνιμη ναυτική παρουσία, όπως και ενίσχυση των ελλαδικών δυνάμεων ξηράς. Τότε πλέον μπορεί να διαμνησθεί με τα κατάλληλα κανάλια στην Τουρκία: όλες αυτές οι ελλαδικές δυνάμεις στην Κύπρο είναι έτοιμες να αποχωρήσουν αμέσως και ταυτόχρονα με την αποχώρηση των τουρκικών δυνάμεων από την Κύπρο! Αυτό και μόνον θα απασχολήσει θεωρώ σοβαρά την Τουρκία, η αποχώρηση στρατιωτικών δυνάμεων από το μαλακό της υπογάστριο. Τα άλλα, εκκλήσεις, ψηφίσματα, κ.λπ. τα γράφει δυστυχώς στα παλιά της τα παπούτσια. Αυτή ξέρουμε ιστορικά πως είναι η νοοτροπία τους! Χωρίς ισχύ δεν σου λεν ούτε καλημέρα! Ας προβληματιστούν πλέον σοβαρά οι ηγεσίες Ελλάδος και Κύπρου προτού ένα είναι τελείως αργά! Δεν χωρούν πλέον γενικόττητες, ωραιοποιημένες δηλώσεις και ενέργειες απλώς για το θεαθήναι!

Ο δρ Πέτρος Καρεκλάς είναι πολιτικός αναλυτής, τέως δήμαρχος Κυθρέας και πρώην γ.δ. διαφόρων υπουργείων.

Οι γλαρογιατροί τού συνέστησαν να κόψει αμέσως μπέρκερ, αναψυκτικά, τηγανητά, γλυκά που του προσφέρουν οι περαστικοί και να καταναλώνει μόνο ψάρια.

Το φάσμα του νέου εθνικισμού και το μέλλον της Ευρώπης

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

Ο **εθνικισμός** της δικής μας χιλιετίας δεν προέρχεται από την αλαζονεία των εθνών, όπως έναν αιώνα πριν, αλλά από την απόγνωση των εθνών της Ευρώπης. Η ιστορική και σαρωτική νίκη του ακροδεξιού κόμματος Εναλλακτική για τη Γερμανία (ΑfD) στις περιφερειακές εκλογές του κρατιδίου της Σαξονίας-Άνχαλτ στις 6 Σεπτεμβρίου 2026 έχει προκαλέσει ισχυρό πολιτικό σεισμό στη Γερμανία και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το κόμμα κατέγραψε πρωτοφανή ποσοστά, συγκεντρώνοντας περίπου 43,8% έως 44,5% των ψήφων, γεγονός που ανοίγει ένα πρωτόγνωρο πολιτικό κεφάλαιο, καθώς, αν το ΑfD καταφέρει να σχηματίσει τοπική κυβέρνηση, θα είναι η πρώτη φορά που ένα ακροδεξιό κόμμα αναλαμβάνει τη διοίκηση γερμανικού κρατιδίου μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Χριστιανοδημοκρατική Ένωση (CDU) υπό την ηγεσία του Φρίντριχ Μερτς υπέστη ιστορική κατάρτιση, βέλποντας τα ποσοστά της να καταποντίζονται στο 17,2%. Παράλληλα, οι Σοσιαλδημοκράτες (SPD) του κυβερνητικού συνασπισμού κατέγραψαν εξαιρετικά χαμηλές επιδόσεις. Η κινητοποίηση των πολιτών ήταν μαζική, με τη συμμετοχή να αγγίζει το εντυπωσι-

στό 77,8%. Σύμφωνα με τις αναλύσεις, το κόμμα έλαβε τεράστια υποστήριξη από τον ανδρικό πληθυσμό, με το 50% των ανδρών να το ψηφίζει. Παράλληλα, κυριάρχησε ανάμεσα σε ψηφοφόρους με χαμηλότερη οικονομική και κοινωνική ασφάλεια. Ο νηγής του ΑfD στη Σαξονία-Άνχαλτ, ο τριανταεξάχρονος Ούλριχ Ζίγκμουντ (γεν. 1990), βασίστηκε σε μια άκρας λαϊκιστική και επικοινωνιακή εκστρατεία. Εστίασε σε σκληρή ρητορική για το μεταναστευτικό, την εσωτερική ασφάλεια και την οικονομική ενίσχυση της περιοχής.

Είναι οι Γερμανοί ψηφοφόροι του ΑfD, οι Γάλλοι ψηφοφόροι της Λε Πεν, οι Έλληνες ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής ή οι Κύπριοι ψηφοφόροι του ΕΛΑΜ «κακοί» άνθρωποι, «νεοναζί», «φασίστες»; Οι ηθικισμοί και οι λεκτικές καταδίκες δεν στάθηκαν ποτέ ικανές να αποτρέψουν τα τραγικά γεγονότα στην ευρωπαϊκή ιστορία. Αντίθετα, η κατανόηση, η μετριοφροσύνη, το θάρρος της σκέψης και του βλέμματος μπροστά στον χειμαρρό των Ιστορίας ήταν ανάκεχα τα μόνα όπλα της Δημοκρατίας απέναντι σε κάθε είδος ολοκληρωτισμού και σκοταδισμού. Πώς πρέπει να κατανοήσουμε το πνεύμα του νέου εθνικισμού ώστε να μπορέσουμε να το αντιμετωπίσουμε δυναμικά; Κατ' αρχάς, πρέπει να κατανοήσουμε την έννοια

του «έθνους» μέσα από τη δυναμική της ιστορίας και όχι μέσα από τις ρητορικές καταδίκες του εθνικισμού. Το έθνος κράτος (Republique) γεννήθηκε μέσα από τις πολιτικές και κοινωνικές ζυμώσεις στην προεπαναστατική Γαλλία, έλαβε δε σάρκα και οστά μέσα στις καταγές του πολέμου όταν όλες οι αντιδραστικές δυνάμεις της Ευρώπης ένωσαν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις για να συντρίψουν τη νεοσύστατη Γαλλική Δημοκρατία. Η κατάργηση της μοναρχίας και η εγκαθίδρυση της Πρώτης Γαλλικής Δημοκρατίας ψηφίστηκαν συλλογικά και σχεδόν ομόφωνα από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση στις 21 Σεπτεμβρίου 1792. Αμέσως μετά την τεράστια ιστορική σημασία νίκης του γαλλικού επαναστατικού στρατού στο Βαλμί, την προηγούμενη μέρα, στις 20 Σεπτεμβρίου 1792, όταν η Δημοκρατία βρισκόταν σε απόλυτο κίνδυνο μπροστά στην προέλαση των αυστρο-πρωσικών στρατευμάτων.

Το ακόλουθο απόσπασμα της ομιλίας του Ζωρζ Ζακ Νταντόν ενώπιον της Εθνοσυνέλευσης την κρίσιμη εκείνη ημέρα είναι δηλωτικό της ουσίας του «έθνους»: «Πριν εκφράσω τη γνώμη μου σχετικά με την πρώτη πράξη που πρέπει να κάνει η Εθνοσυνέλευση, επιτρέψτε μου να παραιτηθώ ενώπιόν της από τα καθήκοντα

που μου είχαν ανατεθεί από τη Νομοθετική Συνέλευση. Τα ανέλαβα υπό τον ήχο των κανονιών, με τις οποίες οι πολίτες της πρωτεύουσας συνέτριψαν τον δεσποτισμό. Τώρα που έχει ολοκληρωθεί η συνένωση των στρατών και έχει πραγματοποιηθεί η σύναξη των εκπροσώπων του λαού, δεν είμαι πλέον παρά απλός εκπρόσωπός του, και με αυτή την ιδιότητα θα μιλήσω. [...] Δεν μπορεί να υπάρξει Σύνταγμα παρά μόνο αυτό που θα γίνει αποδεκτό κατά λέξη και ονομαστικά από την πλειοψηφία των πρωτοβάθμιων συνελεύσεων. [...] Ο λαός εξέφρασε τη βούλησή του: θέλει τα πάντα να είναι δημοκρατικά (republicain). [...] Ας το πούμε σε ολόκληρη τη Γαλλία: η Εθνική Συνέλευση θα θέσει τα ιερά θεμέλια για τη μελλοντική κυβέρνηση. [...] Οι νόμοι του κράτους πρέπει να είναι αυστηροί απέναντι στους τυράννους, αλλά πρέπει να είναι επιεικής προς τους πολίτες. Ας δηλώσουμε ότι όλες οι εδαφικές, ατομικές και βιομηχανικές ιδιοκτησίες θα διατηρηθούν για πάντα». Η ιερότητα της γέννησης του έθνους κράτους εκφράζει το πνεύμα της κοσμοϊστορικής στιγμής όπου η ανθρωπότητα ανακαλύπτει και εφαρμόζει την απόλυτη πολιτική ισότητα και την ύψιστη δυνατή εγγύηση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά της φτώχειας και της εκμετάλλευσης. Αυτό το συναίσθημα, το

απόλυτα δημοκρατικό συναίσθημα, διαπνέει έκτοτε κάθε εθνική συνείδηση και κάθε εθνικισμό.

Όχι, με το να καταδικάζουμε τους ακροδεξιούς ψηφοφόρους της Ένωσης, με το να τους αποκαλούμε «φασίστες» και «νεοναζί» δεν εκπληρώνουμε κανένα δημοκρατικό καθήκον. Όπως θα έλεγε και ο ιερός Αυγουστίνος, «δεν σφάλλουν από αγάπη του λάθους, αλλά από λάθος της αγάπης». Η Ευρώπη θα εκπληρώσει το δημοκρατικό της καθήκον όταν καταφέρει να μεταδώσει και πάλι το δημοκρατικό συναίσθημα στις πολιτίδες και πολίτες της Ένωσης. Μπροσ στην παγκοσμιοποίηση, την απώλεια των εθνικών και εθνοτικών πολιτισμικών ταυτοτήτων, τη διαρκή οικονομική κρίση, την ανασφάλεια και την αβεβαιότητα του αύριο, ο κάθε πολίτης ψάχνει καταφύγιο σε αυτό που η ιστορική του παράδοση του έχει μάθει να εμπιστεύεται, το έθνος κράτος. Το Έθνος (Republique) εξέφρασε άπαξ διά παντός το πνεύμα της ισότητας και της πολιτικής και οικονομικής αξιοπρέπειας. Σε αυτό θα επιστρέφει κάθε δημοκρατικός λαός που νιώθει ότι χάνει τον έλεγχο της μοίρας του.

Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου

Με γαλλική σημαία το καλώδιο

Τι είπε ο Εμανουέλ Μακρόν στον Κυριάκο Μητσοτάκη για την επανέναρξη του έργου

Των **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**
και **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Την ετοιμότητα της Γαλλίας να δρομολογήσει την έναρξη των βυθομετρικών ερευνών στην Ανατολική Μεσόγειο υπογράμμισε ο πρόεδρος της χώρας Εμανουέλ Μακρόν στον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη στη συνάντηση που είχαν στο Παρίσι την Τετάρτη. «Στηρίζουμε το έργο. Είμαστε έτοιμοι να ξεκινήσουμε σύντομα με πλοίο γαλλικής σημαίας», ανέφερε, σύμφωνα με άριστα πληροφορημένες πηγές, ο κ. Μακρόν στον κ. Μητσοτάκη. Η γαλλική σημαία στο πλοίο που θα κάνει τις έρευνες βυθού έχει τη δική της ιδιαίτερη σημασία, καθώς σε περίπτωση εμπλοκής στο έργο, τη βασική ευθύνη των διαδικασιών με την Αγκυρα θα αναλάβει απευθείας το Παρίσι. Υπενθυμίζεται ότι τον Ιούλιο του 2024, στην κρίση της Κάσου, το πλοίο που είχε αναλάβει αυτή τη διαδικασία ήταν το ιταλικό «Ievoli Relume», ως υπεργολάβος τότε του ΑΔΜΗΕ και της Nexans.

Η ρητή δέσμευση του κ. Μακρόν στον πρωθυπουργό πρακτικά σηματοδοτεί και την αντίστροφη μέτρηση για την έναρξη των ερευνών στα ανατολικά της Κάσου και της Καρπάθου προς την Κύπρο, με κρίσιμο πλέον ερώτημα το πώς θα χειριστούν οι Γάλλοι το ζήτημα, δεδομένης της αρνητικής στάσης της Αγκυρας, η οποία, υπενθυμίζεται, σε παλαιότερη φάση είχε περιγράψει την Ανατολική Μεσόγειο ως πεδίο που μπορεί να οδηγήσει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις σε ανοικτή κρίση.

Ο χρόνος έναρξης των εργασιών δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ημερολογιακή ακρίβεια, ωστόσο, μετά και τις τελευταίες εξελίξεις, επιβεβαιώνεται από αρμόδιες πηγές ότι η περίοδος αυτή τοποθετείται ανάμεσα στα τέλη Σεπτεμβρίου και στις αρχές Νοεμβρίου. Σύμφωνα με πληροφορίες, φαίνεται ότι οι Γάλλοι προκρίνουν τη λύση της έκδοσης μιας ανακοίνωσης (communiqué) που θα ενημερώνει όλα τα παράκτια κράτη για την έναρξη των ερευνών και, θεωρητικά, θα έπρεπε να ικανοποιεί και την Αγκυρα. Ως προς το περιεχόμενο αυτού του ανακοινωθέντος, η Αθήνα έχει ενημερωθεί, ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν συγκρούεται με κάποια από τις βασικές εθνικές θέσεις. Και εν συνεχεία, βεβαίως, διαδικαστικά ακολουθεί η έκδοση NAVTEX, η οποία και αυτήν τη φορά (όπως και στις

προηγούμενες φάσεις) θα εκδοθεί από τον Σταθμό Ηρακλείου της Υδρογραφικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού (Π.Ν.), που ειθίσαι να εκδίδει τις αγγελίες προς ναυτιλλομένους για κάθε δραστηριότητα στην περιοχή ευθύνης του στην Ανατολική Μεσόγειο.

Επί του πρακτέου, η περίοδος έναρξης των ερευνών δεν μπορεί να μετατεθεί πολύ πέρα από το ερχόμενο δίμηνο, καθώς πολύ μεγαλύτερη καθυστέρηση θα έχει παρενέργειες στα οικονομικά του έργου, δεδομένων και των καθυστερήσεων που ήδη έχουν κατα-

γραφεί, καθώς και της ανάγκης να μην αρχίσουν να «τρέχουν» ξανά οι σχετικές ρήτρες. Υπενθυμίζεται ότι το έργο χρηματοδοτείται με 657 εκατ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (PCI - Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος).

Από την Αθήνα έχει επανειλημμένως και δημοσίως υπογραμμιστεί ότι οι έρευνες δεν πρόκειται να γίνουν με άδεια της Αγκυρας – δηλαδή δεν πρόκειται να ζητηθεί η έκδοση NAVTEX από τις τουρκικές αρχές. Αλλωστε, ο ΑΔΜΗΕ (δηλαδή το ελληνικό κράτος) συμμετέχει στην εταιρεία της ηλεκτρικής διασύν-

δεσος Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector, GSI) με τα δικαιώματα της ανασταλτικής μειοψηφίας.

Με Ερντογάν

Σύμφωνα με ορισμένες πηγές, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη στα τέλη Σεπτεμβρίου μπορεί να αποτελέσει αφορμή για μια συνάντηση ανάμεσα στον κ. Μακρόν και τον πρόεδρο της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Η μεταφορά του πακέτου της πλειοψηφίας του GSI στη γαλλική Meridiam εντάσσεται σε μια

φάση συνολικής επανεξέτασης πολύ σημαντικών παραμέτρων των γαλλοτουρκικών σχέσεων, τόσο στον τομέα της οικονομίας όσο και σε εκείνον των αμυντικών επενδύσεων. Βέβαια, οι δυσκολίες θα ξεκινήσουν εφόσον η γαλλική φόρμουλα αποτύχει (κάτι το οποίο αρκετοί στην Αθήνα δεν θεωρούν απίθανο). Τόσο στην Αθήνα όσο και στο Παρίσι δεν είναι σαφές αν υπάρχει διάθεση για μια αργόσυρτη και, εν προκειμένω, αναποτελεσματική αντιπαράθεση με την Τουρκία στο συγκεκριμένο πεδίο. Είναι πρόδηλο ότι οι Ενοπλες Δυνάμεις, και ιδίως το Πολεμικό Ναυτικό, παραμένουν σε εγρήγορση σε περίπτωση επανάλληψης σεναρίου παρόμοιου με εκείνο του Ιουλίου του 2024, ενώ την ίδια περίοδο θα υπάρχει και κάποια γαλλική ναυτική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή, κυρίως προκειμένου να συμβολίσει τη δέσμευση του Παρισιού στο έργο.

Εννοείται ότι για την απόφαση της Γαλλίας να προχωρήσει έχει ενημερωθεί και η Λευκωσία, μάλιστα με τρόπο που να καθιστά σαφές ότι το Παρίσι δεν πρόκειται να μπει σε ιδιαίτερες συζητήσεις για τις ενδοκυπριακές επιχειρηματικές τριβές και το πρόβλημα που αυτές μπορεί να προκαλούν στην κυπριακή κυβέρνηση.

Ο εσωτερικός αντίκτυπος

Ολα τα παραπάνω αναμένεται να έχουν αντίκτυπο και στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό. Κανείς αυτήν τη στιγμή στην Αθήνα δεν μπορεί να προδικάσει μέχρι πού θα φτάσει η αντίδραση της Αγκυρας. Το Μέγαρο Μαξίμου χειρίζεται το θέμα με πολλά προσοχή, θεωρώντας πως η Αγκυρα θα προχωρήσει, εάν προχωρήσει, μόνο στη ρητορική ένταση. Εάν όμως η ένταση προκληθεί στο πεδίο, Αρμόδιες πηγές σημειώνουν στην «Κ» πως το σενάριο αυτό δεν συγκεντρώνει πολλές πιθανότητες, αποφεύγοντας οι ίδies την «κινδυνολογία». Αυτό όμως που δεν είναι κινδυνολογία είναι πως το θέμα του καλώδιου, όταν έρθει, θα αποτελέσει θέμα και της γχώριας πολιτικής αντιπαράθεσης. Εάν η Τουρκία προχωρήσει σε κινήσεις παρεμπόδισης, η κυβέρνηση θα βρεθεί στο επίκεντρο της κριτικής είτε από τα αριστερά είτε από τα δεξιά, αλλά, όπως σημειώνουν οι ίδies πηγές, «η ελληνική πλευρά θα έχει δείξει αποφασιστικότητα στην πράξη».

ΑΠΟΨΗ

Η Τουρκία και το σύνδρομο των Σεβρών

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΚΛΑΨΗ**

Υπάρχουν ιστορικά γεγονότα που, ακόμη και όταν δεν παράγουν τα αποτελέσματα για τα οποία σχεδιάστηκαν, εξακολουθούν να επηρεάζουν τη συμπεριφορά κρατών και κοινωνιών δεκαετίες αργότερα. Η Συνθήκη των Σεβρών ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Υπεγράφη τον Αύγουστο του 1920, αλλά ουδέποτε εφαρμόστηκε στην πράξη. Η επικράτηση του κεμαλικού κινήματος και η έκβαση του ελληνοτουρκικού πολέμου ανέτρεψαν τα δεδομένα πάνω στα οποία είχε οικοδομηθεί, οδηγώντας τρία χρόνια αργότερα στη Συνθήκη της Λωζάννης. Ωστόσο, για την τουρκική συλλογική μνήμη οι Σέβρες δεν εξαφανίστηκαν μαζί με το κείμενο της συνθήκης. Αντίθετα, μετατράπηκαν σε διαρκές ιστορικό σημείο αναφοράς: στην υπενθύμιση του τι μπορεί να συμβεί όταν η Τουρκία είναι αδύναμη και οι ξένες δυνάμεις αποφασίζουν για το μέλλον της.

Από εκεί προέρχεται αυτό που συ-

χνά περιγράφεται ως «σύνδρομο των Σεβρών»: η βαθιά ριζωμένη καχυποψία ότι πίσω από τις πιέσεις που ενίοτε ασκούνται στην Τουρκία κρύβεται, τελικά, η επιδίωξη του γεωπολιτικού περιορισμού ή ακόμη και του κατακερματισμού της. Η Συνθήκη των Σεβρών προέβλεπε, μεταξύ άλλων, δραστική συρρίκνωση της τουρκικής επικράτειας και τη δημιουργία καθεστώτος αυτονομίας στις κουρδικές περιοχές της Ανατολίας, με δυνατότητα μελλοντικής ανεξαρτητοποίησης. Δεν είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς γιατί αυτή η ιστορική εμπειρία συνδέθηκε αργότερα με το κουρδικό ζήτημα και γιατί κάθε μορφή εξωτερικής υποστήριξης προς κουρδικές οργανώσεις μπορεί να ερμηνεύεται στην Αγκυρα όχι απλώς ως πρόβλημα ασφαλείας, αλλά ως πιθανός κρίκος μιας πολύ ευρύτερης αλυσίδας.

Λίγες εβδομάδες μετά το αποτυχημένο εις βάρος του πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε δημό-

σια ότι, αν οι πραξικοπηματίες είχαν επικρατήσει, στην Τουρκία θα είχαν επιβληθεί όροι χειρότεροι από εκείνους της Συνθήκης των Σεβρών. Η σημασία μιας τέτοιας αναφοράς δεν βρίσκεται μόνο στη ρητορική της χρήση. Αποκαλύπτει έναν τρόπο ανάγνωσης του

Αισθάνεται σήμερα ισχυρότερη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία του 1920 και ακριβώς γι' αυτό διακηρύσσει ότι δεν θα επιτρέψει την επανάληψη μιας τέτοιας εμπειρίας.

διεθνούς περιβάλλοντος: οι επιμέρους κρίσεις δεν αντιμετωπίζονται ως αυτοτελή γεγονότα, αλλά μπορούν να εντάσσονται σε μια συνολικότερη αφήγηση περικύκλωσης, αποδυνάμωσης και τελικά επιβολής.

Στη σημερινή συγκυρία, το Ισραήλ καταλαμβάνει ολόενα και σημαντικότερη θέση σε αυτή την αντίληψη. Η τουρκική ηγεσία παρουσιάζει το Ισραήλ ως δύναμη με ευρύτερες αναθεωρητικές και επεκτατικές επιδιώξεις στη Μέση Ανατολή, οι οποίες μπορεί να θίξουν άμεσα τα τουρκικά συμφέροντα. Ο Ερντογάν χαρακτηρίζει τις ισραηλινές ενέργειες στη Συρία και στον Λίβανο απειλή και για την Τουρκία. Στο τουρκικό στρατηγικό φανταστικό, το φάσμα των Σεβρών μπορεί να επανέλθει με νέα μορφή.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, αποκτά ιδιαίτερη σημασία και η στενή συνεργασία του Ισραήλ με την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία. Για την Αθήνα, η συνεργασία με το Τελ Αβίβ αποτελεί προϊόν σύγκλισης συμφερόντων στην Ανατολική Μεσόγειο και δεν στρέφεται κατ' ανάγκην εναντίον τρίτων. Από την Αγκυρα, όμως, ερμηνεύεται διαφορετικά. Η ενίσχυση των αμυντικών δεσμών Ελλάδας και Ισραήλ και η ευρύτερη γεωπολιτική συνεννόηση δημιουργούν την εικόνα ενός

πλέγματος σχέσεων που περιορίζει την τουρκική ελευθερία κινήσεων. Τούρκοι αξιωματούχοι έχουν περιγράψει την ισραηλινή στρατηγική ως προσπάθεια περιορισμού της Τουρκίας, μεταξύ άλλων μέσω των σχέσεων με την Ελλάδα και την Κύπρο. Όταν, μάλιστα, αυτή η εικόνα συνδυάζεται με την αντίληψη ότι το Ισραήλ διαθέτει προνομιακή πρόσβαση στην αμερικανική ισχύ, η παλιά φοβία της δυτικής περικύκλωσης αποκτά νέο περιβλημά.

Αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει πράγματι κάποιο συντονισμένο σχέδιο εφαρμογής «νέων Σεβρών» εις βάρος της Τουρκίας. Θα ήταν λάθος να συσχετείται η αντίληψη μιας απειλής με την πραγματική ύπαρξή της. Στη διεθνή πολιτική, όμως, οι αντιλήψεις έχουν συχνά σχεδόν την ίδια σημασία με τις προθέσεις. Τα κράτη δεν αντιδρούν μόνο σε όσα σχεδιάζουν οι άλλοι, αλλά και σε όσα πιστεύουν ότι σχεδιάζουν οι άλλοι. Και όταν αυτές οι πεποιθήσεις εδράζονται σε ένα ιστορικό τραύμα που έχει αποκτήσει σχεδόν μυθολογικές

διαστάσεις, η επιρροή τους στη χάραξη πολιτικής μπορεί να γίνει ακόμη πιο έντονη.

Η Τουρκία του Ερντογάν αισθάνεται σήμερα ισχυρότερη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία του 1920 και ακριβώς γι' αυτό διακηρύσσει ότι δεν πρόκειται να επιτρέψει την επανάλληψη μιας τέτοιας εμπειρίας. Το «σύνδρομο των Σεβρών», επομένως, δεν αποτελεί απλώς κατάλοιπο του παρελθόντος. Παραμένει ενεργό ερμηνευτικό φίλτρο μέσα από το οποίο ένα τμήμα της τουρκικής πολιτικής ελίτ και των μηχανισμών ασφαλείας προσλαμβάνει τις περιφερειακές εξελίξεις. Όσο οι σχέσεις Τουρκίας και Ισραήλ θα αποκτούν χαρακτηριστικά στρατηγικού ανταγωνισμού, τόσο οι Σέβρες θα εξακολουθούν να προσφέρουν στην Αγκυρα ένα γνώριμο ιστορικό υπόδειγμα για την ερμηνεία των φόβων της στο παρόν.

Ο κ. Αντώνης Κλάψης είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης αποχωρεί από το Ελιζέ υπό το βλέμμα του Εμανουέλ Μακρόν την Τετάρτη. «Στηρίζουμε το έργο (σ.σ. της ηλεκτρικής διασύνδεσης). Είμαστε έτοιμοι να ξεκινήσουμε σύντομα με πλοίο γαλλικής σημαίας», ανέφερε, σύμφωνα με πηγές, ο Γάλλος πρόεδρος στον Έλληνα πρωθυπουργό.

THE NEWS / ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ / JAMIN PIRE / L'ASSEMBLEE

ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ
ΚΑΝΕΝΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟ
ΔΕΝ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΑΛΥΤΟ

ΚΛΑΣΙΚΕΣ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
ΤΟΥ ΘΡΥΛΙΚΟΥ

ΣΕΡΛΟΚ ΧΟΛΜΣ

ΕΡΧΟΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»
ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΤΣΕΠΗΣ
ΚΑΙ AUDIOBOOK,
ΓΙΑ ΝΑ ΤΑ ΑΚΟΥΤΕ
ΟΠΟΥ ΚΙ ΑΝ
ΒΡΙΣΚΕΣΤΕ

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ
20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ
Ο ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

Η ΚΟΡΔΕΛΑ
ΜΕ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΣ
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

ΤΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ
ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ
ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΣΤΗ ΒΟΗΜΙΑ

Ζυγοστάθμιση μετά τη ΔΕΘ

Η τακτική της Ν.Δ. έναντι Τσίπρα, Σαμαρά και ΠΑΣΟΚ και η «διόρθωση» του διλήμματος περί σταθερότητας

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Μετά τα μέτρα της ΔΕΘ, αναζητούνται τα πολιτικά πατήματα. Η κυβέρνηση από την περασμένη Δευτέρα επιχειρεί να βρει ρυθμό μέσα σε ένα πολιτικό σκηνικό που μόνο εύκολο δεν είναι. Ο ανταρτοπόλεμος του Αντώνη Σαμαρά προκαλεί αρρυθμίες, ενώ λεπτούς χειρισμούς απαιτεί και η διακριτή αντιμετώπιση των κομμάτων του Τσίπρα και του Ανδρουλάκη, δύο σχηματισμών που παραμένουν αινίγματα ως προς τις επιδόσεις τους.

Διαφορετικές γραμμές

Εδώ και μία εβδομάδα το βασικό πολιτικό θέμα συζήτησης είναι η ακραία κόντρα μεταξύ Μαξίμου και Αντώνη Σαμαρά που ξεκίνησε από τη ΔΕΘ. Οι επιθέσεις στελεχών της Ν.Δ. προς τον πρώην πρωθυπουργό έχουν γίνει καθημερινό φαινόμενο, μετά την αποστροφή του ίδιου του πρωθυπουργού περί «τεχνογνωσίας» του κ. Σαμαρά για το πώς θα κάνει ζημιά στην παράταξη. Στην κυβέρνηση υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για το θέμα. Μία πλευρά θεωρεί πως οι επιθέσεις στον Αντώνη Σαμαρά τον κάνουν να κάνει την ψυχραιμία του και να αντιδρά σπασμωδικά, και αυτοί «λειτουργεί υπέρ μας», όπως λένε χαρακτηριστικά.

Υπάρχει όμως και άλλη άποψη,

η οποία εκτός Μαξίμου είναι μάλλον πλειοψηφική: οι συνεχείς επιθέσεις στον πρώην πρωθυπουργό τον τροφοδοτούν διαρκώς με δημοσιότητα και δημιουργούν ένα δίπολο που τον ευνοεί. Χαρακτηριστικό είναι πως πρώην στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού έλεγε πως «στο Μαξίμου έχουν τρελαθεί και θέλουν να φτάσει ο Σαμαράς στο 8%». Ο ίδιος ο πρωθυπουργός καλείται το επόμενο διάστημα να επιχειρήσει... Ζυγοστάθμιση. Σήμερα το Μαξίμου, πιο ψύχραιμα, λέει πως «θα απαντάμε στον Αντώνη Σαμαρά μόνο όταν μας κάνει επίθεση». Το θέμα είναι πως αυτές οι επιθέσεις θα είναι συχνές και είναι αμφίβολο εάν τα στελέχη του κόμματος θα συγκρατηθούν.

Απαξίωση και πίεση

Τι γίνεται με τον Αλέξη Τσίπρα; Ο πρωθυπουργός, σε μία από τις τελευταίες συζητήσεις που είχε με στενούς συνεργάτες του, έδειχνε πολύ «χαλαρός» απέναντι στον πρόεδρο της ΕΛΑΣ, λέγοντας πως δεν χρειάζεται τα στελέχη του να δίνουν πολύ μεγάλη έμφαση στα λεγόμενα του πρώην πρωθυπουργού. Στο Μαξίμου, χωρίς να υποτιμούν τον κ. Τσίπρα, δεν βλέπουν κάποια ιδιαίτερη δυναμική και θεωρούν πως το κόμμα του έχει «ταβάνι». Και εδώ, ωστόσο, τα πράγματα δεν είναι πεντακάθαρα. Το ακριβές σημείο στο οποίο

Μετρώντας την απήχηση ανά κοινωνική ομάδα

Η κυβέρνηση θα κάνει αναλυτικές μετρήσεις που θα δώσουν εικόνα για τα μέτρα της ΔΕΘ. Το κάθε μέτρο που απευθύνεται σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες θα μετρηθεί ξεχωριστά, ώστε να διαπιστωθεί η απήχηση του και μετά να διαμορφωθεί αναλόγως η στρατηγική. Οι κατηγορίες πολιτών που θα μπου σε διαδικασία μέτρησης είναι οι εξής: συνταξιούχοι, δημόσιοι υπάλληλοι, ιδιοκτήτες ακινήτων, μισθωτοί ιδιωτικού τομέα, χαμηλόμισθοι, οικογένειες, αγρότες, ελεύθεροι επαγγελματίες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η κυβέρνηση θέλει να διαπιστώσει πόσο «πέρασαν» τα μέτρα σε κάθε κοινωνική ομάδα και κυρίως στους αναποφασιστούς. Οι μετρήσεις θα ολοκληρωθούν την εβδομάδα που έρχεται και οι πρώτες ενδείξεις δείχνουν, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», πως χαμηλή απήχηση έχουν τα μέτρα για τις επιχειρήσεις και τους αγρότες, ενώ καλύτερα έχουν «περάσει» σε συνταξιούχους και δημοσίους υπαλλήλους.

τα στελέχη της Ν.Δ. θα πολώσουν την αντιπαράθεση με τον Αλέξη Τσίπρα παραμένει θολό. Πιο ξεκάθαρα είναι τα πράγματα με το ΠΑΣΟΚ. Η πίεση που θα ασκηθεί στο κόμμα του Νίκου Ανδρουλάκη θα είναι μεγαλύτερη σε σχέση με την ΕΛΑΣ. Η τελευταία έρευνα που βρίσκεται σε εξέλιξη δείχνει πως ακόμα και σήμερα το 1/3 των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ βλέπει θετικά τον Κυριάκο Μητσοτάκη, και αυτό αποτελεί για το κυβερνών κόμμα μεγάλη πρόκληση: να κερδίσει αυτό το κοινό και στην κάλπη. Γι' αυτό και η πίεση που θα ασκηθεί στο ΠΑΣΟΚ θα είναι πολλαπλή, με κεντρικό μήνυμα ότι δεν απευθύνεται πλέον στους κεντρικούς ψηφοφόρους αλλά έχει γίνει ένας «μικρός ΣΥΡΙΖΑ».

Όσον αφορά την κεντρική στρατηγική, στην κυβέρνηση δεν θέλουν να οδηγηθούν σε ακραία πόλωση. Χαρακτηριστικό είναι πως η κυβέρνηση παίρνει αποστάσεις από τις ακραίες δηλώσεις του Γιώργου Φλωρίδη και του Αδώνιδος Γεωργιάδη πως σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας και παρατεταμένης αστάθειας θα υπάρξει εθνικός κίνδυνος. Στο Μαξίμου θεωρούν πως τέτοιες δηλώσεις δημιουργούν αντιπολώσεις και αντισυσπειρώσεις, ζητώντας από τα στελέχη να εκφράζονται με μεγαλύτερη ψυχραιμία. Το γεγονός ότι ο ίδιος ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Παύλος Μαρινάκης κράτησε δημοσίως απο-

στάσεις από τους δύο υπουργούς δείχνει την ενόχληση του πρωθυπουργού για τις διατυπώσεις.

Τακτική με Καραμανλή

«Με τον κ. Καραμανλή έχω μια καλή προσωπική σχέση». Αυτό είπε ο πρωθυπουργός, ερωτηθείς σχετικά στη ΔΕΘ. Η απάντηση απευθυνόταν μάλλον προσωπικά στον Κώστα Καραμανλή, ως μήνυμα «κατευνασμού». Στο Μαξίμου δεν θέλουν σε καμία περίπτωση ο πρώην πρωθυπουργός να βγει μπροστά για το κόμμα Σαμαρά και να του δώσει «έξτρα ώθηση». Συνεπώς έχουν επιλέξει –αν δεν αλλάξει κάτι δραματικά– να τείνουν χειρά φιλίας στον κ. Καραμανλή, όχι για να την αποδεχθεί –αυτό δεν θα γίνει–, αλλά για να τον κρατήσουν όσο είναι δυνατόν σε θέση ουδετερότητας. Όπως το περιγράφει στην «Κ» κυβερνητική πηγή, «Μητσοτάκης και Καραμανλής είναι δύο πολιτικά ζώα, που ξέρουν πως η σχέση τους δεν φτιάχνει, αλλά παράλληλα ξέρουν μέχρι πού να τεντώσουν το σχοινί».

Από την πλευρά του ο κ. Καραμανλής δεν πρόκειται να κάνει κάποια κίνηση δημόσια που να τον ταυτίζει με τον κ. Σαμαρά, αλλά παράλληλα οι αποστάσεις από την κυβέρνηση θα είναι ευδιάκριτες με κάθε ευκαιρία, όπως συνέβη και με την απουσία του από την πρόσφατη ΔΕΘ.

Δεν τεντώνουν το σχοινί

«Μητσοτάκης και Καραμανλής είναι δύο πολιτικά ζώα που ξέρουν πως η σχέση τους δεν φτιάχνει, αλλά παράλληλα ξέρουν μέχρι πού να τεντώσουν το σχοινί», λέει στην «Κ» κυβερνητική πηγή.

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης σε διάλειμμα περιουλλογής κατά τη συνέντευξη Τύπου στο περιθώριο της ΔΕΘ. Ο πρωθυπουργός και το επιτελείο του ζυγίζουν την τακτική τους κυρίως έναντι του Αντώνη Σαμαρά, που ακόμη κάνει «ανταρτοπόλεμο», καθώς για την αντιμετώπιση του Αλέξη Τσίπρα η γραμμή είναι κατασταλαγμένη.

ΑΠΟΨΗ

Οι πολλές πρωτοτυπίες της φρετινής Διεθνούς Εκθεσης

Του ΠΑΝΟΥ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Η φρετινή, 90ή Διεθνής Εκθεση Θεσσαλονίκης συνέχισε την παράδοση του θεσμού που καθιερώθηκε πριν από έναν αιώνα (το 1926), διακόπτοντας την αδιάλειπτη διεξαγωγή της μόνο στην περίοδο 1941-1950 (Κατοχή και Εμφύλιος), αλλά και πρόσφατα, το 2020, λόγω της πανδημίας της COVID-19. Γι' αυτό και μετράμε σήμερα την 90ή διοργάνωση, χωρίς να αγνοείται όμως ότι το 2020 ο Κυριάκος Μητσοτάκης πήγε στη Θεσσαλονίκη και εκφώνησε την καθιερωμένη ομιλία, παραθέτοντας και την επίσημη καθιερωμένη συνέντευξη Τύπου.

Παρ' όλα αυτά, η ΔΕΘ δεν είχε εξαρχής το περιεχόμενο μείζονος πολιτικού γεγονότος με την παρουσία του πρωθυπουργού και βαρύνουσα ομιλία του για την οικονομία και την πορεία της χώρας. Ο Καραμανλής το επέβαλε με την παρουσία του

από το 1956 έως το 1962 και οριστικά από τη Μεταπολίτευση του 1974. Με δεδομένο ότι δεν παρέστη μόνο το 1977 (λόγω οσφυαλγίας), στη 13χρονη πρωθυπουργική του θητεία συνολικά, ο Καραμανλής επισκέφθηκε τη ΔΕΘ δώδεκα φορές διαμορφώνοντας και το σχετικό πρωθυπουργικό πρωτόκολλο.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου βρέθηκε στην ίδια θέση οκτώ φορές, από το 1982 έως το 1987 (το 1988 δεν παρέστη λόγω της ασθένειάς του) και στη διετία 1994-1995, δίνοντας τη σκυτάλη στον Κώστα Σημίτη για επίσως οκτώ συνεχείς φορές (1996-2003). Κανείς άλλος από τους πρωθυπουργούς της χώρας δεν προσεγγίζει αυτά τα ρεκόρ, που δίνουν και ένα μέτρο της πρωθυπουργικής παρουσίας, εκτός από τον Κυριάκο Μητσοτάκη που συμπλήρωσε φέτος την 8η παρουσία (2019-2026), διαθέτοντας όμως και την προοπτική επαύξησής της.

Η συγκεκριμένη προοπτική αποτελεί χωρίς αμφιβολία το ουσιαστικό διακύβευμα που έχουν όλοι στο μυαλό τους στην τρέχουσα συγκυρία της προεκλογικής φρετινής ΔΕΘ, με δεδομένο ότι στα χρόνια της Μεταπολίτευσης δεν υπήρξε ποτέ περίπτωση τρίτης συνεχόμενης πρωθυπουργικής θητείας. Ο Καραμανλής το 1980 μετέβη στην Προεδρία της Δημοκρατίας, ο Παπανδρέου το 1987 είχε απολέσει στις (πρώιμες) δημοσκοπήσεις της εποχής την πολυετή πρωτοκαθεδρία του και όντως έχασε στις επόμενες εκλογές, προτού επανέλθει, ενώ ο Σημίτης το 2003 ήταν τόσο πίσω που αναγκάστηκε σε οικειοθελή αποχώρηση.

Στον αντιποδο, ο Κυριάκος Μητσοτάκης εξακολουθεί στις μετρήσεις να αποτελεί την επικρατέστερη από οποιαδήποτε άλλη πρωθυπουργική επιλογή, διατηρώντας επίσης τη Νέα Δημοκρατία για πάνω από δέκα συνεχή χρόνια στην πρώτη θέση της

επιλογής ψήφου και μάλιστα με πρωτόγνωρη διψήφια απόσταση από τα κόμματα που εναλλάσσονται στη δεύτερη θέση. Δηλαδή, μετά τις τελευταίες εκλογές, αρχικά ο ΣΥΡΙΖΑ και με την ηγεσία Κασσελάκη, στη συνέχεια το ΠΑΣΟΚ από τον Σεπτέμβριο 2024 και πρόσφατα ο νέος σχηματισμός της ΕΛΑΣ με τον οποίο ο πρώην πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας φιλοδοξεί να επανέλθει.

Πρόκειται ασφαλώς για διπλή ιδιαιτερνη συνθήκη. Όχι μόνο το κυβερνών κόμμα εξακολουθεί να υπερέχει σημαντικά στα τέλη της δεύτερης θητείας του (και μάλιστα με εξάντληση τετραετιών), αλλά εμφανίζεται επίσης δεύτερο στην εκλογική επιρροή ένα νέο εξωκοινοβουλευτικό κόμμα, δημιουργώντας έτσι μία πρόσθετη ιδιαιτερότητα. Ενώ έχουν υιοθετηθεί συγκεκριμένα πρωτόκολλα για τις εμφανίσεις στη ΔΕΘ των αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων, με τον πρωθυπουργό να έχει πάντα τον πρώτο λόγο,

στην ουσία το νέο κόμμα μπορούσε να κάνει ό,τι θέλει.

Ο Αλ. Τσίπρας επέλεξε να βρεθεί στη Θεσσαλονίκη, επιδιώκοντας όμως να μιλήσει πρώτος απ' όλους. Η επιλογή αυτή είναι πολιτική και κρίνεται από τους πολίτες. Ο πρώην πρωθυπουργός θα μπορούσε να προσαρμόσει την εμφάνισή του στα ισχύοντα ως στοιχειώδη ένδειξη πολιτικού πολιτισμού. Όμως, δεν είναι αυτό εντέλει τόσο σημαντικό, όσο η επίσημη εκφρασμένη αποδοχή του να υποβάλει το πρόγραμμά του παρουσίασε στο αρμόδιο Δημοσιονομικό Συμβούλιο.

Με άλλα λόγια, και μετά την επιμονή του πρωθυπουργού στο συγκεκριμένο θέμα, το πλαίσιο της φρετινής ΔΕΘ φαίνεται να προσθέτει μία ακόμη ιδιαιτερνη και άγνωστη μέχρι σήμερα συνθήκη: την «υποχρέωση» των κομμάτων να προτείνουν τεκμηριωμένα και κοστολογημένα προγράμματα τα οποία

ελέγχονται με θεσμικά οργανωμένο τρόπο. Μοιάζει ενδεχομένως «πολύ καλό για να είναι αληθινό», αλλά το σίγουρο είναι ότι δεν πρέπει να στραγγαλιστεί αυτή η ευκαιρία, ιδίως στο σημερινό περιβάλλον παγκόσμιας αναταραχής και οξυμένης ενεργειακής κρίσης, με πολλές χώρες να προετοιμάζουν δημοσιονομικούς περιορισμούς.

Σε κάθε περίπτωση, απομένουν οι δημοσκοπήσεις που θα καταγράφουν τον αντίκτυπο των εμφανίσεων των πολιτικών αρχηγών, χωρίς όμως να αγνοείται ότι οι εντυπώσεις μετά τη ΔΕΘ σπάνια προκαλούν καταλυτικές μεταβολές στην εκλογική συμπεριφορά. Οι όποιες συνέπειες επηρεάζουν συνήθως τη διαμόρφωση τάσεων που αποκαλύπτονται σταδιακά στη συνέχεια.

Ο κ. Πάνος Σταθόπουλος είναι διευθυντής επιστημονικού συμβουλίου του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής.

Κυριάκος Πιερρακάκης, υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και πρόεδρος του Eurogroup

Χάρτης για επενδύσεις 20 δισ.

Θα κάναμε τις ίδιες επιλογές (στα μέτρα) ακόμη και αν δεν είχαμε εκλογές

Συνέντευξη στην ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Την παρουσίαση, σύντομα, 30 συγκεκριμένων επενδυτικών ευκαιριών, που μπορούν να φέρουν έως 20 δισ. νέες επενδύσεις, προαναγγέλλει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Κυριάκος Πιερρακάκης, σε συνέντευξή του στην «Κ». Ο υπουργός αναγνωρίζει την πρόκληση της αλλαγής του παραγωγικού μοντέλου, λέγοντας ότι χρειαζόμαστε μεγαλύτερες επιχειρήσεις, με περισσότερες επενδύσεις στην τεχνολογία και περισσότερες εξαγωγές. Υποστηρίζει, άλλωστε, ότι ο ρυθμός ανάπτυξης 2%, που ανέφερε ο πρωθυπουργός στη ΔΕΘ, «δεν είναι ταβάνι».

– Ο πρωθυπουργός έθεσε ως στόχο την αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης στο 12% του ΑΕΠ, δηλαδή ουσιαστικά την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου. Τι σας κάνει να πιστεύετε ότι θα αλλάξει αυτή τη φορά, όταν δεν το πετύχαμε ύστερα από 36 δισ. ευρώ του Ταμείου Ανάκαμψης;

– Το Ταμείο Ανάκαμψης συνέβαλε στη χρηματοδότηση ενός επενδυτικού κύματος που η χώρα είχε να δει δεκαπέντε χρόνια. Και το αποτύπωμά του δεν τελειώνει με τη λήξη του Ταμείου. Οι επενδύσεις που έγιναν και γίνονται σήμερα θα παράγουν ανάπτυξη, θέσεις εργασίας και εισόδημα για πολλά χρόνια ακόμη.

Αυτό που αλλάζει είναι ότι έχουμε πλέον προϋποθέσεις που έλειπαν. Έχουμε επενδυτική βαθμίδα, υγιείς τράπεζες, δημοσιονομική αξιοπιστία και καλύτερη πρόσβαση σε κεφάλαια. Το κράτος θέτει προτεραιότητες σε στρατηγικούς τομείς, αλλά την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου θα την κάνουν κυρίως οι επιχειρήσεις.

Και εκεί έχουμε μια σημαντική πρόκληση. Χρειαζόμαστε επιχειρήσεις με μεγαλύτερη κλίμακα, μέσα και από συγχωνεύσεις και εξαγορές, που να μπορούν να επενδύουν περισσότερο στην τεχνολογία και να ενισχύουν την εξαγωγική παρουσία τους.

– Σε αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή στην προτεραιοποίηση κλάδων με ισχυρό παραγωγικό αποτύπωμα, κινείται το «Invest Ahead», που έχετε ανακοινώσει;

– Το «Invest Ahead» είναι ο επενδυτικός χάρτης της χώρας για την επόμενη δεκαετία. Ξεκινήσαμε το 2019 με τις επενδύσεις να είναι στο 11% του ΑΕΠ. Φέτος, η εκτίμηση του προϋπολογισμού είναι ότι θα φτάσουν στο 17,7%, όταν σε Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία κινούνται γύρω στο 22%. Αυτές οι 4,3 μονάδες είναι παραγωγικότητα, μισθοί, δουλειές και εξαγωγές που μας λείπουν.

Εξετάσαμε την οικονομία κλάδο προς κλάδο και καταλήξαμε σε περίπου 30 συγκεκριμένες επενδυτικές ευκαιρίες, από την αφαλάτωση στα νησιά μέχρι τα ναυπηγεία για σκάφη πολυτελείας και τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων. Η δυνητική επίδραση φτάνει έως 20 δισ. ευρώ νέων επενδύσεων σε δέκα χρόνια και 20-25 δισ. ευρώ πρόσθετου εισοδήματος. Μιλάμε για συγκεκριμένες επενδυτικές προτάσεις, που θα παρουσιαστούν σύντομα στην αγορά.

– Η εγκατάσταση της Millennium στην Ελλάδα παρουσιάζεται ως μεγάλη επιτυχία. Γιατί είναι τόσο σημαντική; Δεν είναι αποτέλεσμα προνομιακής φορολογικής μεταχείρισης; Τι προσφέρει στη χώρα;

– Η Millennium είναι ένας από τους μεγαλύτερους διαχειριστές κεφαλαίων διεθνώς. Η παρουσία της στην Ελλάδα ση-

«Δεν θεωρώ το 2% ταβάνι. Είναι μια βάση πάνω στην οποία πρέπει να χτίσουμε», λέει ο Κυριάκος Πιερρακάκης, αναφερόμενος στον στόχο που έχει τεθεί για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης. «Η απάντηση βρίσκεται στην ταχύτερη αύξηση των επενδύσεων και της παραγωγικότητας. Δεν μας ενδιαφέρει απλώς να μεγαλώνει η οικονομία, αλλά να συγκλίνει σταθερά με την Ευρώπη», επισημαίνει.

μαίνει θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης, τεχνογνωσία και ένα νέο χρηματοοικονομικό οικοσύστημα. Οι εταιρείες και οι εργαζόμενοι τους θα φορολογούνται κανονικά στην Ελλάδα. Αυτό που δημιουργούμε είναι ένα σταθερό και ανταγωνιστικό πλαίσιο, που προσελκύει διεθνείς επιχειρήσεις και στελέχη υψηλού επιπέδου.

Και αυτό αφορά ιδιαίτερα τους νέους Έλληνες. Θέλουμε μια διεθνής καριέρα στα χρηματοοικονομικά να μπορεί να χτιστεί και από την Αθήνα. Το διεθνές κεφάλαιο και το ελληνικό ταλέντο να συναντιούνται εδώ. Το ίδιο μήνυμα στέλνει και ο Kris Róκος, επιλέγοντας την Ελλάδα τόσο για τη φορολογική του κατοικία όσο και για την παρουσία της εταιρείας του.

– Λαμβάνετε μέτρα ελάφρυνσης για τους συνεπείς ελεύθερους επαγγελματίες, απαλλάσσοντάς τους από τις προσαυξήσεις στα τεκμήρια. Τελείωσε η μάχη κατά της φοροδιαφυγής;

– Μπορούμε να κάνουμε αυτή την αλλαγή ακριβώς επειδή η μάχη κατά της φοροδιαφυγής αποδίδει. Με το myDATA, τα POS, τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και την ηλεκτρονική τιμολόγηση, έχουμε πλέον πολύ καθαρότερη εικόνα της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας.

Η εφαρμογή του τεκμαρτού έδειξε ότι οι προσαυξήσεις 5% λόγω τζίρου και 10% λόγω μισθοδοσίας μπορούσαν να δημιουργήσουν αδικίες. Τις διορθώνουμε. Διατηρούμε, όμως, ως

ελάχιστη βάση τον κατώτατο μισθό. Είναι εύλογο ένας ελεύθερος επαγγελματίας να μη δηλώνει συστηματικά λιγότερα από έναν εργαζόμενο που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό.

Δεν χαλαρώνουμε απέναντι στη φοροδιαφυγή» το αντίθετο. Όσο περισσότερα πραγματικά δεδομένα έχουμε, τόσο λιγότερο χρειαζόμαστε οριζόντια τεκμήρια. Αυτή είναι η κατεύθυνσή μας. Από τις οριζόντιες παραδοχές να περάσουμε στη δικαιότερη φορολόγηση.

– Δεν θα έπρεπε να τεθεί εισοδηματικό κριτήριο στον επενδυτικό λογαριασμό για τη νέα γενιά; Γιατί να ενισχύει το κράτος τις αποταμιεύσεις των οικονομικά ισχυρών; Και πώς προκύπτουν οι αποδόσεις που αναφέρετε στα παραδείγματά σας;

– Ο «κουμπαράς» για τη νέα γενιά είναι μια μεταρρύθμιση. Είναι ένα μέτρο διαφορετικής φιλοσοφίας. Η οικογενειακή πολιτική έχει εργαλεία όπως το Α21, το επίδομα γέννησης και οι φορολογικές ελαφρύνσεις. Εδώ ο στόχος είναι κάθε παιδί να μπορεί να αποκτήσει ένα πρώτο κεφάλαιο ζωής. Το κράτος αντιστοιχίζει ένα προς ένα ευρώ έως τα 1.200 ευρώ τον χρόνο. Για έναν εύπορο, αυτό το ποσό είναι περιορισμένο. Για μια οικογένεια που μπορεί να αποταμιεύσει 200 ή 300 ευρώ όμως, ο διπλασιασμός είναι ουσιαστικός. Οι αποδόσεις που παρουσιάζουμε βασίζονται στο πλεονέκτημα του χρόνου. Δεκαοκτώ χρόνια επένδυσης και ανατοκισμού. Θα υπάρχουν, φυσικά,

αυστηροί κανόνες και εποπτεία.

– Η αύξηση των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων έχει από τα υψηλότερα δημοσιονομικά κόστη των μέτρων που ανακοινώσατε. Συμβαδίζει με την αύξηση της παραγωγικότητας του Δημοσίου;

– Πρέπει να ζητάμε περισσότερα από το Δημόσιο. Αλλά για να έχουμε καλύτερο Δημόσιο, πρέπει και να μπορούμε να προσελκύσουμε και να κρατάμε ικανούς ανθρώπους.

Η παραγωγικότητα δεν είναι συνάρτηση μόνο του αριθμού των υπαλλήλων. Μετριέται με τον χρόνο εξυπηρέτησης, τη μείωση της γραφειοκρατίας, την ψηφιοποίηση, την αξιολόγηση και την αξιοποίηση της τεχνολογίας. Η εμπειρία της ψηφιοποίησης απέδειξε ότι το κράτος μπορεί να λειτουργεί αποτελεσματικότερα. Καλύτερες αμοιβές και μεγαλύτερη παραγωγικότητα, λοιπόν, πρέπει να κινούνται μαζί.

– Τα μέτρα της ΔΕΘ είναι εντός δημοσιονομικών ορίων, αλλά ακόμη και στελέχη του κόμματός σας θα ήθελαν περισσότερα. Τι απαντάτε;

– Όλοι θα θέλαμε να μπορούμε να κάνουμε περισσότερα. Η ευθύνη του υπουργού Οικονομικών, όμως, είναι κάθε μέτρο που ανακοινώνεται να μπορεί να χρηματοδοτείται και αύριο.

Το πακέτο έχει δημοσιονομικό αποτύπωμα 2,2 δισ. ευρώ το 2027 και περιλαμβάνει μόνιμες παρεμβάσεις. Και έχει σημασία να δούλε τι συμβαίνει γύρω μας. Πολ-

λοί υπουργοί Οικονομικών στην Ευρώπη καλούνται σήμερα να περιορίσουν δαπάνες, να αυξήσουν φόρους ή να λάβουν μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής. Εμείς κινούμαστε στην αντίθετη κατεύθυνση: μειώνουμε φόρους και εισφορές και αυξάνουμε εισοδήματα, ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής προόδου των τελευταίων ετών, την οποία οφείλουμε να προστατεύσουμε. Δημοσιονομική σοβαρότητα είναι να μην πάρεις πίσω αύριο όσα δίνεις σήμερα. Λαϊκισμός είναι να υπόσχεσαι από χρήματα που δεν υπάρχουν.

– Εσείς προσωπικά, κ. Πιερρακάκη, εάν δεν είχαμε εκλογές το 2027, πού θα επιλέγατε να κατευθυνθούν τα 2,2 δισ. ευρώ;

– Αν μια οικονομική πολιτική είναι σωστή, είναι σωστή είτε έχουμε εκλογές σε έξι μήνες είτε σε δύο χρόνια. Θα υποστηρίζα, λοιπόν, ακριβώς τις ίδιες επιλογές. Θα επέλεγα ξανά τη μείωση του βάρους στην εργασία, τη στήριξη των συνταξιούχων και των δημοσίων λειτουργιών, τα κίνητρα για επενδύσεις, την κατάρτιση των τεκμηρίων και τη στήριξη της νέας γενιάς. Η οικονομική πολιτική δεν μπορεί να γράφεται με βάση το εκλογικό ημερολόγιο. Και δεν γράφεται.

– Στόχος σας, σύμφωνα με τον πρωθυπουργό, είναι ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης πάνω από 2%. Το ΔΝΤ τον βλέπει μεσοπρόθεσμα στο 1,5%. Είστε ικανοποιημένοι με τις επιδόσεις αυτές, 1,5%-2%, δεδομένου ότι χάσαμε το 25% του ΑΕΠ μας στην κρίση; Σε πόσα χρόνια θα φτάσουμε στα επίπεδα του 90% του μέσου όρου της Ε.Ε., που βρισκόμασταν τα πρώτα χρόνια του 2000;

– Δεν θεωρώ το 2% ταβάνι. Είναι μια βάση πάνω στην οποία πρέπει να χτίσουμε. Η Ελλάδα έχασε περίπου το ένα τέταρτο του ΑΕΠ της στην κρίση, μαζί με επενδύσεις και ανθρώπινο κεφάλαιο. Ένα τέτοιο χάσμα δεν καλύπτεται σε λίγα χρόνια. Η κατεύθυνση, βέβαια, έχει αλλάξει. Αναπτυσσόμαστε ταχύτερα από την Ευρώπη, η ανεργία έχει μειωθεί σημαντικά και οι επενδύσεις αυξάνονται. Η απάντηση βρίσκεται στην ταχύτερη αύξηση των επενδύσεων και της παραγωγικότητας. Δεν μας ενδιαφέρει απλώς να μεγαλώνει η οικονομία, αλλά να συγκλίνει σταθερά με την Ευρώπη.

– Στην προεδρία του Eurogroup η θητεία σας φτάνει έως τον Ιούνιο του 2028. Το όραμα της περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης, για παράδειγμα μέσω της Ένωσης Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων, θα έχει προχωρήσει ουσιαστικά έως τότε;

– Είμαι αισιόδοξος. Το πρόβλημα της Ευρώπης δεν είναι ότι δεν διαθέτει αποταμιεύσεις. Είναι ότι δεν καταφέρνει ακόμη να τις μετατρέψει σε επενδύσεις μέσα στην ίδια την Ευρώπη.

Η Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων προχωράει πλέον με μεγαλύτερη ταχύτητα, γιατί υπάρχει ευρεία συναίνεση ότι χωρίς επενδύσεις δεν μπορούμε να χρηματοδοτήσουμε την ανταγωνιστικότητα, την άμυνα και την τεχνολογική αυτονομία μας.

Η Τραπεζική Ένωση, όμως, μπορεί να αποδώσει πιο άμεσα, καθώς η ευρωπαϊκή οικονομία εξακολουθεί να χρηματοδοτείται σε μεγάλο βαθμό μέσω των τραπεζών. Χρειάζεται να διευκολύνουμε τις δισυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές, ώστε να δημιουργηθούν τράπεζες πραγματικά ευρωπαϊκής κλίμακας και, ταυτόχρονα, να απλοποιήσουμε το ρυθμιστικό πλαίσιο.

Χρειαζόμαστε μια Ευρώπη που θα μπορεί να χρηματοδοτεί η ίδια το μέλλον της.

Χαρτογράφηση ευκαιριών

Εξετάσαμε την οικονομία κλάδο προς κλάδο και καταλήξαμε σε περίπου 30 συγκεκριμένες επενδυτικές ευκαιρίες, από την αφαλάτωση στα νησιά μέχρι τα ναυπηγεία για σκάφη πολυτελείας και τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων.

Δικαιότερη φορολόγηση

Δεν χαλαρώνουμε απέναντι στη φοροδιαφυγή το αντίθετο. Όσο περισσότερα πραγματικά δεδομένα έχουμε, τόσο λιγότερο χρειαζόμαστε οριζόντια τεκμήρια. Αυτή είναι η κατεύθυνσή μας. Από τις οριζόντιες παραδοχές να περάσουμε στη δικαιότερη φορολόγηση.

Τα «σταγονίδια» που βρήκαν θέση στη Βουλή της Σαξονίας-Ανχαλτ

Ζίμον Λάνσμαν

Αγελαδοτρόφος, 43 ετών, εις βάρος του οποίου εκκρεμούν κατηγορίες για σχέσεις με παράνομη ρατσιστική αδελφότητα. Δέκα ημέρες πριν από τις εκλογές, η αστυνομία έκανε έρευνες στο σπίτι του επειδή υπάρχουν υποψίες ότι τον Ιούλιο πραγματοποιήθηκε εκεί τελετή, στη διάρκεια της οποίας οι παρίσταμενοι τραγούδησαν τον ύμνο της νεολαίας του Χίτλερ.

Σερπάστιαν Κοχ

Υπάλληλος σε εταιρεία ηλεκτρονικών συστημάτων, 39 ετών, κατηγορείται ότι συμμετείχε στην επίμαχη εκδήλωση στο σπίτι του Λάνσμαν. Το γεγονός ότι η πολιτική σταδιοδρομία του ξεκίνησε σε νεοναζιστικό πυρήνα, ο ίδιος το αποκαλεί «μια φάση» της ζωής του. Προτεραιότητα στην καριέρα του ήταν η εξάρθρωση «ακροαριστερών δικτύων».

Φίλιπ Αντερς Ράου

Ο 43χρονος καταδικασμένος για ληστεία και πλαστογραφία του απολυτηρίου του έγινε γνωστός στη Γερμανία από τη φωτογραφία του στο πλευρό του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ στη Φλόριντα την ημέρα των τελευταίων εκλογών στις ΗΠΑ. Έχει παίξει σε πορνογραφική ταινία κι έχει αποδώσει τον ποινικό πρότερο βίο του στην εξάρτηση από την κοκαΐνη.

Φρανκ Ρόναντ Μπίσοφ

Ο 78χρονος, πρώην υψηλόβαθμο στέλεχος της Στάζι, της μυστικής αστυνομίας του κομμουνιστικού καθεστώτος στην πρώην Ανατολική Γερμανία (DDR), δεν έχει απαντήσει σε δημοσιογραφικές ερωτήσεις για το κατά πόσον είχε δώσει ο ίδιος εντολή να ανοίξουν πυρ συνοριακοί φρουροί εναντίον πολιτών της DDR που επιχείρησαν να αυτομολήσουν. «Υπηρετούσα την DDR», είναι ο ισχυρισμός του.

Υποστηρικτές της AfD σε εκδήλωση στο Μαγδεμβούργο φορούν μπλουζάκια με τη μορφή του Ούλριχ Ζίγκμουντ, επικεφαλής του κομματικού συνδυασμού στο κρατίδιο της Σαξονίας-Ανχαλτ. Στις προεκλογικές συγκεντρώσεις της AfD, οι Ανατολικογερμανοί ψηφοφόροι είχαν την ευκαιρία να διασκεδάσουν με ομοϊδέατες τους και να δημιουργήσουν μια διακριτή ταυτότητα.

Η Ακροδεξιά του λουγκάνικου

Πώς η AfD κατάφερε να κινητοποιήσει νέους ψηφοφόρους και να εκμεταλλευθεί το χάσμα Δύσης - Ανατολής

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ

Το ρίσκο της απαγόρευσης Η συζήτηση για την απαγόρευση του κόμματος θα ενταθεί και πάλι. Μια απαγόρευση όμως θα οδηγούσε στο να αισθάνεται το 44% των ψηφοφόρων στη Σαξονία-Ανχαλτ ότι στερείται τα δημοκρατικά του δικαιώματα.

Κλάους Ντίκε Πρόην πρόεδρος του Πανεπιστημίου Φρίντριχ Σίλερ στην Ιένα

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

«Συναισθήματα», «άνθρωποι», «αφήγημα», «ενσυναίσθηση». Ήταν οι λέξεις που επέμενε να επαναλαμβάνει ο Χριστιανοδημοκράτης καγκελάριος της Γερμανίας Φρίντριχ Μερτς, στη φορτισμένη ομιλία του την επομένη του εκλογικού θρί-άμβου της –επιβεβαιωμένα από την Υπηρεσία Προστασίας του Συντάγματος– ακροδεξιάς Εναλλακτικής για τη Γερμανία (AfD) στις εκλογές του ανατολικογερμανικού κρατίδιου της Σαξονίας-Ανχαλτ με σχεδόν 44%. Σαν να ήθελε να απαριθμήσει όσα έλειπαν από τον προεκλογικό αγώνα του κόμματός του (CDU) που κυβερνούσε εκεί από το 2002 κι είδε τη δύναμή του να μειώνεται κατά 20%, από 37% σε 17%. «Οποίος είναι αναγκασμένος να τα λέει όλα αυτά, δεν τα κατέχει. Οποίος έχει αφήγημα, δεν κάνει λόγο για “αφήγημα”, απλώς αφηγείται. Οποίος συναισθάνεται, δεν μιλάει για “ενσυναίσθηση”, απλώς παρηγορεί», σχολίασε στην εφημερίδα Zeit ο αρθρογράφος Μπερντ Ούλριχ.

Τώρα το πολιτικό σύστημα δίνει σοκαρισμένο, παρόλο που όλες οι δημοσκοπήσεις προέβλεψαν ότι η AfD βρίσκεται κοντά στην αυτοδυναμία. Τρεις ψηφούς χρειάζεται το κόμμα για να σχηματίσει κυβέρνηση και να σπάσει το μεταπολεμικό ταμπού. Το αριστερό κόμμα της Ζάρα Βάγκενκνεχτ, BSW, δηλώνει ήδη ανοικτό σε διάλογο, ενώ πολιτικοί αναλυτές δεν αποκλείουν να μεταπληθύνουν στην άλλη όχθη Χριστιανοδημοκράτες βουλευτές. Αν συμβεί αυτό, θα είναι εν μέρει και ευθύνη του ίδιου του καγκελαρίου, ο οποίος ήταν από τους πρώτους που διέκριναν το «τείχος προστασίας» του πολιτεύματος (Brandmauer). Ο Κλάους Ντίκε είναι πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου Φρίντριχ Σίλερ στην Ιένα. Το όνομά του συζητήθηκε ως διακομματικό υποψήφιο πρωθυπουργού του CDU εναντίον του αριστερού Μπόντο Ράμελφους, ο οποίος εξέλεξε τελικά στη Θουριγγία το 2014. Κατά τη γνώμη του η απόφαση του Μερτς να στηριχθεί στις ψηφούς της AfD για να προωθήσει τη σκληρή μετα-

ναστευτική πολιτική του λίγο προτού γίνει καγκελάριος, στις αρχές του 2025, «ήταν λάθος. Εκείνη την περίοδο τουλάχιστον. Τόσο κοντά στις εκλογές δεν μπορείς να κάνεις κάτι τέτοιο. Είναι εξαιρετικά επικίνδυνο. Ο τρόπος αντιμετώπισης της AfD πρέπει να επανεξεταστεί. Τι σημαίνει “τείχος προστασίας”; Είναι μια δημοσιογραφική επινόηση. Με την επιμονή στο “τείχος” υπήρξε ένας κοινωνικός αποκλεισμός, που βοήθησε την AfD να αναπαράγει το αφήγημα του θύματος. Κι αυτό το αφήγημα το αξιοποίησε με τον καλύτερο τρόπο. Από αυτή την άποψη το τείχος προστασίας απέτυχε».

Πολιτικοί αναλυτές, δημοσιογράφοι και ψυχίατροι έχουν επισημάνει για να ερμηνεύσουν τη καθιστά διαφορετικούς τους «Όστις», όπως υποτιμητικά αποκαλούνται οι Ανατολικογερμανοί στη Γερμανία. Ο Στέφεν Μάου, καθηγητής Μακροκοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Χούμπολτ του Βερολίνου, έχει γράψει το βιβλίο «Ανισα ενωμένοι. Γιατί η Ανατολική Γερμανία παραμένει διαφορετική», που κυκλοφορεί σύντομα στα ελληνικά από τις εκδόσεις Τόπος σε μετάφραση Τεό Βότσου. Ανατολικογερμανός ο ίδιος, προπαθεί εδώ και δεκαετίες να εξηγήσει γιατί οι Ανατολικογερμανοί αισθάνονται ακόμη πολίτες β' κατηγορίας. «Όταν δύο κοινωνίες συνυπάρχουν δίπλα δίπλα για 40 χρόνια, και στη συνέχεια ενώνονται, οι αφετηρίες είναι διαφορετικές. Η Ανατολή μετά το 1990 πέρασε από μια τεράστια δομική κρίση, την οποία δεν βίωσε η Δύση. Τα δημογραφικά στοιχεία είναι εξίσου σημαντικά. Η Ανατολική Γερμανία είναι μια συρρικνούμενη κοινωνία. Έχουμε γήρανση του πληθυσμού και μια έντονα ανδροκρατούμενη κοινωνία, πλεόνασμα ανδρών, κυρίως στις νεότερες ηλικίες, επειδή πολλές γυναίκες μεταναστεύουν».

Γιατί συμβαίνει αυτό; «Πρώτα απ' όλα υπάρχει μια “θλυκοποίηση” της μετανάστευσης παγκοσμίως. Παλαιότερα, οι άνδρες μετανάστευαν κυρίως στη βιομηχανία. Η μετανάστευση κατευθύνεται στον πολύ μεγαλύτερο τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος είναι πιο γυ-

ναικοκρατούμενος. Ήταν επίσης ευκολότερο για τις Ανατολικογερμανίδες να εδραιωθούν στη Δύση απ' ό,τι για τους άνδρες. Τη δεκαετία του '90 εξετάσαμε τα μεκτά ζευγάρια, στα οποία το ένα άτομο προέρχεται από την Ανατολή και το άλλο από τη Δύση. Είδαμε ότι το 80% αποτελείται από έναν Ανατολικογερμανό άνδρα και μια Ανατολικογερμανίδα γυναίκα. Αυτό αντανακλά το χάσμα ευημερίας μεταξύ των δύο τμημάτων. Οι Ανατολικογερμανίδες πήγαν στη Δύση, συχνά βρήκαν εκεί ευκαιρίες, εκτός από ψηφοφόρους. Δεν είχαν μόνο την αγορά εργασίας για την ένταξή τους, αλλά και τις προσωπικές σχέσεις. Οι Ανατολικογερμανοί άνδρες ανέβηκαν μόνο στα κατώτερα κλίμακα της ιεραρχίας. Βρίσκονταν στον πάτο και δεν είχαν σχεδόν καθόλου ευκαιρίες σε αυτή την “αγορά συντρόφων”. Ετσι, έμειναν συχνά εργενήδες», εξηγεί ο Μάου.

«Στην Ανατολική Γερμανία υπάρχουν ελάχιστοι άνθρωποι που κατάφεραν να δημιουργήσουν περριουσία. Μέσω των ιδιωτικοποιήσεων, μόνο το 5% των παραγωγικών περιουσιακών στοιχείων της DDR κατέληξε στα χέρια Ανατολικογερμανών, με αποτέλεσμα η Ανατολική Γερμανία ουσιαστικά να επικαλυφθεί σε κάποιο βαθμό από Δυτικογερμανούς. Υπήρξαν ελίτ που προέρχονταν από τη Δύση, απέκτησαν κατοικίες στην Ανατολή ή επιχειρήσεις ή αγροτικές εκτάσεις. Οι Ανατολικογερμανοί το παρατηρούν αυτό. Οι ίδιοι έχουν παραμείνει μια κοινωνία απλών, καθημερινών ανθρώπων». Είναι οι ψηφοφόροι της AfD νοσταλγοί του κομμουνιστικού καθεστώτος; «Ο ίδιος ο επικεφαλής του κόμματος, Ούλριχ Ζίγκμουντ, γεννήθηκε το 1990, πράγμα που σημαίνει ότι δεν γνώρισε την DDR, έχει μόνο ακουστά. Ίσως έχει απορροφήσει λίγη από τη νοσταλγία της γενιάς των γονιών του, αλλά μέχρι εκεί», λέει ο Μάου.

«Κόμμα του κεφιού»

Το ενδιαφέρον στοιχείο της πρόσφατης αναμέτρησης είναι ότι το ακροδεξιό κόμμα πήγε καλύτερα στις νε-

ότερες ηλικίες (στους άνω των 70 ετών πήρε μόλις 31%) και κινητοποίησε ψηφοφόρους που δεν είχαν ψηφίσει στις προηγούμενες εκλογές (η συμμετοχή αυξήθηκε από 60,3% σε 77,8%). Αυτό που φαίνεται ότι κατάφεραν ο Ζίγκμουντ και το επιτελείο του προεκλογικά είναι να μετατρέψουν την AfD από το «κόμμα της γκρίνιας» σε «κόμμα του κεφιού». Στις εκδηλώσεις, στις οποίες διανέμονταν λουκάνικα και γίνονταν χαλαρές πολιτικές συζητήσεις, οι Ανατολικογερμανοί ψηφοφόροι βρήκαν, εκτός από ένα εκτόνωσες της δυσαρέσκειάς τους, και έναν τρόπο διασκέδασης και ταύτισης με ομοϊδέατες, μια ευκαιρία να δημιουργήσουν μια διακριτή ταυτότητα.

«Έχουν εμπειρία δικτατορίας επί αρκετές δεκαετίες. Επωμίστηκαν μια τεράστια ανατροπή το 1989-90 και πείστηκαν πως δεν εκτιμήθηκαν αρκετά για αυτό το ρίσκο. Το πιο σημαντικό είναι πως κοινωνικοποιήθηκαν με την αντίληψη από τη μία πλευρά να έχουν απίστευτα υψηλές προσδοκίες από το κράτος, από την άλλη πλευρά να είναι εξαιρετικά δύσπιστοι απέναντι στους κρατικούς θεσμούς», λέει από την πλευρά του ο Ντίκε στην «Κ». «Η συζήτηση για την απαγόρευση του κόμματος θα ενταθεί και πάλι. Μια απαγόρευση, όμως, θα οδηγούσε στο να αισθάνεται το 44% των ψηφοφόρων στη Σαξονία-Ανχαλτ ότι στερείται τα δημοκρατικά του δικαιώματα», προειδοποιεί ο Ντίκε.

Τα αναχώματα

Σε αυτό συμφωνεί και ο νομικός Φρίντριχ Τσίλεσεν, που κάνει το διδακτορικό του στην Οξφόρδη πάνω στην εργαλειοποίηση του νόμου κατά τη διαδικασία δημοκρατικής διολίσθησης. Η εκτίμησή του είναι πως ενδεχόμενη απαγόρευση της AfD θα ήταν μια χρονοβόρος διαδικασία τουλάχιστον δύο ετών. Εκεί διατελέσει συντάκτης του Verfassungsblog, ενός διεθνούς φόρουμ στον τομέα του συνταγματικού δικαίου. «Υπάρχει ένα πολύ ευρύ φάσμα νομικών δυνατοτήτων για να αναχαιτιστεί η

επιρροή της AfD. Υπάρχει οικονομική υποστήριξη και πηγές πληροφορήσης στη Σαξονία-Ανχαλτ. Οι δημόσιοι υπάλληλοι, π.χ., γνωρίζουν πώς να κινηθούν νομικά. Υπάρχουν επίσης ενώσεις που προσφέρουν νομική υποστήριξη. Σε ορισμένα κρατίδια, συμπεριλαμβανομένων της Σαξονίας-Ανχαλτ, συντελέστηκε θεσμική προετοιμασία και τροποποίηση νόμων. Με τη δουλειά μας στο Verfassungsblog αναζητήσαμε αδύναμα σημεία και καταφέραμε να διασφαλίσουμε ότι οι εκλογές δικαστών και τα συνταγματικά δικαστήρια προστατεύονται καλύτερα. Πρόσφατα εξάλλου θεσπίστηκε ένας νέος κανόνας, που είχαμε ζητήσει και για τη Θουριγγία: ο πρωθυπουργός του κρατίδιου να μην μπορεί να καταγγείλει μονομερώς μια κρατική σύμβαση με μία υπογραφή, αλλά να χρειάζεται κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αν υποθέσουμε ότι η AfD κυβερνά με ψήφο ανοχής από το BSW ή το CDU, θα πρέπει να πάρει έγκριση από το Κοινοβούλιο». Παράλληλα, θα πρέπει να αποκλειστεί μια ενδεχόμενη κυβέρνηση της AfD από απόρρητες πληροφορίες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. «Είναι απαραίτητο να διαβιβάζονται επιπόλαια ευαίσθητες πληροφορίες σε ένα κόμμα που συναλλάσσεται με τον Πούτιν», τονίζει ο Ντίκε.

Προς το παρόν ο καγκελάριος Μερτς αρνείται ότι οι εκλογές σε ένα κρατίδιο με 2,2 εκατ. κατοίκους θα συμπαράσφουσαν την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και τον ίδιο. Επονται όμως την επόμενη Κυριακή εκλογές στο Βερολίνο και στο Μεκλεμβούργο-Δυτική Πομερανία, όπου η κακοδιαμονία αναμένεται να συνεχιστεί. «Μερικοί άνθρωποι ρωτούν συχνά ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και στη σημερινή κατάσταση; Η κύρια διαφορά είναι πως σήμερα έχουμε μια πλειοψηφία ανθρώπων που είναι δημοκράτες. Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης είχε ελάχιστους δημοκράτες, ακόμα και στο Κόμμα του Κέντρου. Η εχθρότητα απέναντι στη δημοκρατία πήγαινε πολύ πέρα από τους ψηφοφόρους του ναζιστικού κόμματος», επισημαίνει ο Μάου.

Η διαφορά με τη «Βαϊμάρη»

Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και στη σημερινή κατάσταση; Η κύρια διαφορά είναι πως σήμερα έχουμε μια πλειοψηφία ανθρώπων που είναι δημοκράτες. Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης είχε ελάχιστους,

Στέφεν Μάου Καθηγητής Μακροκοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Χούμπολτ του Βερολίνου

Ο «ΣΕΙΣΜΟΣ» ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Της ανταποκριτριάς μας στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

Μπορεί μια εκλογική αναμέτρηση σε ένα ανατολικογερμανικό κρατίδιο περίπου δύο εκατομμυρίων κατοίκων να αλλάξει τους πολιτικούς συσχετισμούς στην Ευρώπη; Στις Βρυξέλλες κανείς δεν θεωρεί ότι η Σαξονία-Ανχαλτ αποτελεί μικρογραφία ολόκληρης της Γερμανίας. Ωστόσο, το 43,8% της Εναλλακτικής για τη Γερμανία (AfD) και η κατάρρευση των Χριστιανοδημοκρατών (CDU) του καγκελαρίου Φρίντριχ Μερτς στο 17,2% αντιμετωπίζονται ως κάτι περισσότερο από ένα ακόμη εκλογικό σοκ.

Κι αυτό, κυρίως, λόγω της συγκυρίας. Η Ευρώπη βρίσκεται λιγότερο από ένα χρόνο πριν από μια σειρά κρίσιμων εκλογικών αναμετρήσεων, στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ισπανία και στην Πολωνία. Την ίδια στιγμή καλείται να διαχειριστεί τη συνεχιζόμενη ρωσική απειλή, να διατηρήσει τη στήριξη προς την Ουκρανία και να αναλάβει μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για την άμυνά της, καθώς η εγγύηση ασφαλείας των ΗΠΑ δεν είναι πλέον δεδομένη.

«Το αποτέλεσμα των κρατιδικών εκλογών στη Σαξονία-Ανχαλτ μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις για την Ευρώπη: αποτελεί έναν πολιτικό εφιάλτη για τον καγκελάριο Μερτς», σχολιάζει στην «Κ» η Γκεζίνε Βέμπερ, ανώτερη ερευνήτρια στο Center for Security Studies (CSS) στη Ζυρίχη.

Η Βέμπερ εκτιμά ότι ο Μερτς θα αφιερώσει πλέον πολύ μεγαλύτερο μέρος της πολιτικής του ενέργειας στο εσωτερικό. Τεχνικές πιτυχές της αμυντικής πολιτικής θα προωθούνται από το υπουργείο Άμυνας και τον κρατικό μηχανισμό, εξηγεί, όχι όμως και η πολιτική ηγεσία που ασκεί ένας καγκελάριος σε ευρωπαϊκό επίπεδο. «Δεν περιμένω τομή ηγεσία από το Βερολίνο τις επόμενες εβδομάδες και τους επόμενους μήνες».

Αυτή είναι και μία από τις «αναγνώσεις» που κυριαρχούν στις Βρυξέλλες μετά την Κυριακή: μια ευάλωτη κυβέρνηση στο Βερολίνο, την ώρα που παραμένουν ανοικτές αποφάσεις για την Ουκρανία και, κυρίως, τον επόμενο πολυετή προϋπολογισμό της Ε.Ε.

Το Βερολίνο –στο στρατόπεδο των «φειδωλών»– ζητεί ήδη σημαντική μείωση της πρότασης της Κομισιόν ύψους 2 τρις. ευρώ για τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Κυρίαρχη είναι η εκτίμηση Ευρωπαίων διπλωματών ότι η ανάγκη του Μερτς να δώσει απαντήσεις στο εσωτερικό θα περιορίσει ακόμη περισσότερο τα περιθώριά του για υποχωρήσεις στις Βρυξέλλες.

Το ρήγμα από το Μαγδεβούργο μέχρι το Παρίσι

Οι εκλογές σε ένα γερμανικό κρατίδιο δεν θα τρόμαζαν την Ευρώπη, αν δεν ακολουθούσαν αλληπάλληλες αναμετρήσεις σε μεγάλες χώρες, ευάλωτες στην Ακροδεξιά. Είναι πιθανό ένα ντόμινο;

Διαδήλωση κατά της AfD στο Βερολίνο, την επομένη της νίκης της στη Σαξονία-Ανχαλτ. Στις Βρυξέλλες εκτιμούν ότι η γερμανική κυβέρνηση είναι πλέον ευάλωτη ενώ εκκρεμούν σοβαρές αποφάσεις όπως αυτή για τον επόμενο πολυετή προϋπολογισμό της Ε.Ε.

Παράλληλα, κοινοτικοί αξιωματούχοι σχολιάζουν στην «Κ» ότι στο σημερινό Ευρωκοινοβούλιο οι διαφορετικές και συχνά ανταγωνιστικές μεταξύ τους ομάδες της Ακροδεξιάς πλησιάζουν συνολικά τις 190 έδρες – περίπου μία στις τέσσερις. Περαιτέρω ενίσχυση κομμάτων όπως η AfD, ο γαλλικός Εθνικός Συναγερμός ή το ισπανικό Vox μπορεί, δηλαδή, να μεταβάλει και

τους συσχετισμούς εντός των ευρωπαϊκών θεσμών.

Ο Χαβιέ Καρμπονέλ, αναλυτής ευρωπαϊκής πολιτικής στο European Policy Centre (EPC) στις Βρυξέλλες, βλέπει στη Σαξονία-Ανχαλτ το τελευταίο από μια σειρά «προειδοποιητικών σημάτων» των τελευταίων 10-15 ετών. Θεωρεί ότι η δημόσια «σιωπή» των ευρωπαϊκών θεσμών έναντι των αποτελεσμάτων στη Σαξο-

νία-Ανχαλτ δεν είναι άσχετη με τη διαρκή άνοδο της Ακροδεξιάς.

«Πρόκειται για γενικότερη τάση που βλέπουμε παντού – σε ορισμένα μέρη περισσότερο απ' ό,τι σε άλλα», αναφέρει. Αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες της ανατολικής Γερμανίας –δημογραφική συρρίκνωση, φυγή νέων, οικονομική υστέρηση– αλλά απορρίπτει την εικόνα ενός εξωτερικού «τσουνάμι» Ακροδε-

ξιάς, απέναντι στο οποίο οι κεντρώες δυνάμεις πρέπει απλώς να αντισταθούν.

Το 2027 θα δείξει, πάντως, διαφορετικές εκδοχές αυτής της πολιτικής μετατόπισης. «Και όχι απαραίτητα προς την ίδια κατεύθυνση», τονίζει, εξηγώντας πως στην Ιταλία η Τζόρτζια Μελόνι εξακολουθεί να διατηρεί ισχυρή εκλογική βάση, αλλά αντιμετωπίζει «πίεση» από νέους ανταγωνιστές στα δεξιά της. Στην Ισπανία, η άνοδος του Vox ενδεχομένως να το καταστήσει κρίσιμο για τον σχηματισμό κυβέρνησης.

Σε διάφορες χώρες η συμμετοχή της Ακροδεξιάς σε κυβερνήσεις ή η στήριξη κυβερνήσεων από αυτήν έχει συνοδευθεί από εκλογική φθορά, ενώ η ευρωπαϊκή της πορεία δεν είναι ούτε προδιαγεγραμμένη ούτε ενιαία έναντι της Ε.Ε. ή της Ρωσίας. Η Μελόνι διατηρεί την Ιταλία στη γραμμή στήριξης της Ουκρανίας και εντός του ευρωπαϊκού και νατοϊκού πυρήνα, την ώρα που η AfD υποστηρίζει στενότερες σχέσεις με τη Μόσχα.

Από την πλευρά της, η Βέμπερ ανησυχεί περισσότερο για τη μεσοπρόθεσμη κοινωνική και πολιτική συναίνεση γύρω από την Ουκρανία, ειδικά στη Γερμανία, καθώς το αφήγημα της AfD ότι η κυβέρνηση «στηρίζει την Ουκρανία, αλλά όχι τους ίδιους τους πολίτες» ίσως αποκτήσει μεγαλύτερη απήχηση όσο η οικονομία βρίσκεται υπό πίεση.

Από τις κάλπες του 2027, ωστόσο, εκείνες που θα βαρύνουν περισσότερο στην ευρωπαϊκή «εξίσωση» είναι οι γαλλικές. Για τον Καρμπονέλ υπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα αφενός στη Γαλλία και στη Γερμανία και αφετέρου στις υπόλοιπες χώρες. «Η Ευρώπη μπορεί να αντέξει ακροδεξιούς ηγέτες σε διάφορες χώρες, εκτός από τη Γερμανία και τη Γαλλία». Επικράτηση της Μαρίν Λεπέν στις γαλλικές προεδρικές εκλογές θα δημιουργούσε «πολύ, πολύ διαφορετικό πρόβλημα» σε σχέση με περισσότερα χρόνια διακυβέρνησης Μελόνι ή ακόμη και με την παρουσία της Ακροδεξιάς σε μια ισπανική κυβέρνηση.

Η ενδεχόμενη αυτή πολιτική πραγματικότητα αποκτά διαφορετικό βάρος στη σημερινή Ευρώπη. Εάν στο μεταξύ το Βερολίνο στραφεί περισσότερο στα εσωτερικά του προβλήματα και το Παρίσι εισέλθει σε περίοδο πολιτικής αβεβαιότητας, από πού θα προέλθει η ευρωπαϊκή ηγεσία;

«Η Ε.Ε. δεν είναι φτιαγμένη για να έχει ηγέτες», τονίζει ο Καρμπονέλ. «Είναι φτιαγμένη για να επιτυγχάνει συναίνεση. Ωστόσο, αυτό δεν είναι αρκετό στην παρούσα φάση στην οποία βρίσκεται ο κόσμος».

Άλλο Γαλλία και Γερμανία

«Η Ευρώπη μπορεί να αντέξει ακροδεξιούς ηγέτες σε διάφορες χώρες, εκτός από τη Γερμανία και τη Γαλλία», επισημαίνει ο Χαβιέ Καρμπονέλ, αναλυτής ευρωπαϊκής πολιτικής στο European Policy Centre στις Βρυξέλλες.

Μιχάλης Βασιλειάδης, πρόεδρος του γερμανικού συνδικάτου IGBCE

Γιατί οι εργάτες στηρίζουν την AfD

Ο λαϊκισμός έχει απήχηση στους απογοητευμένους που κάποτε ανήκαν στο ακροατήριο των Σοσιαλδημοκρατών

Συνέντευξη στην **ΞΕΝΙΑ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Η εργατική τάξη στη Γερμανία απομακρύνεται από τα παραδοσιακά κόμματα και αναζητάει εναλλακτικά στην ομώνυμη Εναλλακτική για τη Γερμανία (AfD). Αυτό λέει στην «Κ» ο Μιχάλης Βασιλειάδης, πρόεδρος του Γερμανικού Συνδικάτου Εργαζομένων σε Ορυχεία, καθώς και στον κλάδο της Χημικής Βιομηχανίας και της Ενέργειας (IGBCE) από το 2009 – είναι ο μακροβιότερος επικεφαλής συνδικαλιστικής ένωσης στη χώρα. Στέλεχος των Σοσιαλδημοκρατών ο ίδιος, αναγνωρίζει ότι το SPD έχει χάσει την επιρροή του στην εργατική τάξη, στην οποία έχει σημαντική διεύθυνση η AfD. Αξίζει να σημειωθεί πως όταν πρωτοιδρύθηκε το 1997 το IGBCE είχε ένα εκατομμύριο μέλη, ενώ σήμερα μόλις ξεπερνάει τις 600.000.

– Είστε μέλος του SPD από το 1981. Είναι πλέον η AfD το κόμμα των εργατών;

– Όχι, σε καμία περίπτωση. Το πρόβλημα είναι ότι πράγματι

υπάρχει σημαντική υποστήριξη προς την AfD μεταξύ των εργατών. Ρωτήσαμε τα μέλη μας γιατί. Η απογοήτευση από το SPD παίζει σημαντικό ρόλο. Το αν αυτή η απογοήτευση είναι δικαιολογημένη ή όχι, είναι ένα άλλο ζήτημα. Σε κάθε περίπτωση, αυτή είναι η πεποίθησή τους. Παράλληλα υπάρχει μια απομάκρυνση από τα παραδοσιακά κόμματα. Οι άνθρωποι αναζητούν μια εναλλακτική λύση – άλλωστε, έτσι ονομάζεται και το κόμμα. Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι σε ορισμένες περιπτώσεις δεν τους ενδιαφέρει καν τι ακριβώς κρύβεται από πίσω. Πρόκειται, μάλιστα, για ένα κόμμα που σε ορισμένα τμήματά του είναι γνωσμένα ακροδεξιά και δεν εκπροσωπεί τα συμφέροντα των εργαζομένων. Ωστόσο, ο λαϊκισμός και η ρητορική που χρησιμοποιεί φαίνεται να έχουν αποτέλεσμα. Αυτό μπορεί να αλλάξει ξανά, αν αλλάξει και η πολιτική. Όμως η εργασία σας ήταν πολύ πιο θεμελιώδης: είναι, κατά κάποιον τρόπο, το νέο πολιτικό σπίτι τους; Αυτό δεν θα το έλεγα.

– Διαβάζουμε ότι η γερμανική οικονομία βρίσκεται σε στασιμότητα. Έχετε μια συνολική εικόνα της γερμανικής βιομηχανίας. Είναι αυτή η εκτίμηση σωστή ή υπερβολική;

– Είναι σωστή σε γενικές γραμμές. Αν κοιτάξει κανείς τη βιομηχανία –και αυτός είναι ουσιαστικά ο τομέας στον οποίο η Γερμανία ήταν πάντοτε ιδιαίτερα ισχυρή– βλέπει ότι, με λίγες εξαιρέσεις, υπάρχουν παντού σοβαρά προβλήματα: πτώση της παραγωγής, προβλήματα καινοτομίας, νέος ανταγωνισμός που φέρνει στην αγορά φθηνότερα ή μερικές φορές καλύτερα προϊόντα – ή και τα δύο μαζί. Επιπλέον έχουμε έναν μεγάλο δημόσιο τομέα, ο οποίος –όπως και στην Ελλάδα– χρηματοδοτείται από το κράτος. Η Ελλάδα,

φυσικά, έχει περάσει από μια διαφορετική φάση· εδώ στη Γερμανία η κρίση δεν είναι ακόμη τόσο εμφανής. Όμως είναι θέμα χρόνου μέχρι να φτάσει κι εκεί. Υπάρχουν, φυσικά, και τομείς που πηγαίνουν καλά. Συνολικά όμως η πτώση είναι ήδη σημαντική: η παραγωγική δυναμικότητα της βιομηχανίας αξιοποιείται κατά μέσον όρο μόλις σε ποσοστό περίπου 82%.

Στους βιομηχανικούς κλάδους στους οποίους δραστηριοποιείται το συνδικάτο μας, IGBCE, το ποσοστό είναι ακόμη χαμηλότερο, μόλις 76%. Αυτό σημαίνει ότι το 25% της παραγωγικής δυναμικότητας δεν χρησιμοποιείται. Όταν τόσο μεγάλες εγκαταστάσεις λειτουργούν κάτω από ένα συγκεκριμένο επίπεδο αξιοποίησης, χάνονται χρήματα.

Ο λαϊκισμός και η ρητορική της AfD φαίνεται να έχουν αποτέλεσμα. Αυτό μπορεί να αλλάξει ξανά, αν αλλάξει και η πολιτική, λέει ο Μιχάλης Βασιλειάδης.

σε ουσιαστικά τον παραδοσιακό δρόμο, τον οποίο έχουμε συζητήσει ήδη δεκάδες φορές. Λέει: εφόσον οι άνθρωποι ζουν περισσότερο, πρέπει και να εργάζονται περισσότερο. Αυτό το θεωρώ μεγάλο λάθος. Γιατί το ζήτημα δεν είναι καθόλου αν θέλουν ή αν μπορούν να εργαστούν, αλλά αν αυτό είναι λογικό και σωστό. Έχουμε κάνει αυτή τη συζήτηση ξανά, και μάλιστα όχι πολύ παλιά. Πριν από λιγότερα από 20 χρόνια, όταν το όριο συνταξιοδότησης ανέβηκε από τα 65 στα 67 χρόνια. Με τον ίδιο μηχανισμό τώρα λένε: «As πάμε από τα 67 στα 70». Αυτό είναι κι έλλειψη σεβασμού, σαν να μην ήθελαν οι άνθρωποι να εργαστούν. Εγώ προσωπικά έχω εργαστεί 46 χρόνια. Όταν, λοιπόν, μπορείς να συνταξιοδοτηθώ, στα 65 ή στα 66, θα έχω εργαστεί συνολικά 51 χρόνια. Πιστεύω ότι αυτό είναι αρκετό. Γι' αυτό και τα συνδικάτα στη Γερμανία βγαίνουν τώρα μαζί στους δρόμους εναντίον αυτών των σχεδίων.

Το παζάρι των κατασκόπων

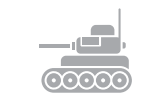
Γιατί—κρυφές και φανερές— διαμεσολαβήσεις των ΗΠΑ δεν φαίνεται να «Ξεπαγώνουν» το Ουκρανικό

Τζάρεντ Κούσνερ, Στιβ Γουίτκοφ και Βολοντίμιρ Ζελένσκι, μετά την κοινή συνέντευξη Τύπου στο Κίεβο, την περασμένη Κυριακή. Αμέσως μετά την αναχώρηση των Αμερικανών απεσταλμένων, οι Ρώσοι συνέχισαν τους βομβαρδισμούς της ουκρανικής πρωτεύουσας, τους οποίους είχαν διακόψει επί τρεις ημέρες προκειμένου να γίνει δυνατή η επίσκεψη.

ΡΩΣΙΑ

24.035

απώλειες στρατιωτικού εξοπλισμού (συμπεριλαμβανομένων 14.163 τανκς και τεθωρακισμένων οχημάτων)

8%

συνολική οικονομική ανάπτυξη 2022-2025 (1,1% προβλεπόμενη ανάπτυξη του ΑΕΠ το 2025)

2,6%

έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ

550-850

χιλιάδες άμαχοι εκτοπισμένοι (0,4%-0,6%)

20%

της παραγωγής πετρελαίου στα διυλιστήρια υπέστη ζημιές ή καταστράφηκε (από τις αρχές του 2024)

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Την περασμένη Κυριακή, ο ειδικός απεσταλμένος του Λευκού Οίκου Στιβ Γουίτκοφ, συνοδευόμενος από τον γαμπρό του προέδρου Τραμπ, Τζάρεντ Κούσνερ, βρέθηκε για πρώτη φορά στο Κίεβο, αφού είχε επισκεφθεί μία μέρα νωρίτερα τη Μόσχα, για έβδομη φορά μέσα σε ενάμιση χρόνο. Ο οικοδεσπότης του, Βολοντίμιρ Ζελένσκι, του είπε, με πικρό χιούμορ: «Ελπίζω να μας επισκεπτεστεί συχνότερα στο μέλλον. Οι επισκέψεις σας μας προσφέρουν μεγαλύτερη ασφάλεια από την αντιπυραυλική μας άμυνα». Δεν άργησε να επιβεβαιωθεί. Αμέσως μετά την αναχώρηση των Αμερικανών απεσταλμένων, οι Ρώσοι επανήλθαν στους βομβαρδισμούς της ουκρανικής πρωτεύουσας, τους οποίους είχαν διακόψει επί τρεις ημέρες προκειμένου να γίνει δυνατή η επίσκεψη.

Η αποστολή Ράτκλιφ

Γεγονός είναι ότι οι διαδοχικές συναντήσεις των απεσταλμένων του Τραμπ με τους Βλαντιμίρ Πούτιν και Βολοντίμιρ Ζελένσκι σήμαναν την επανεκκίνηση των αμερικανικών προσπαθειών μεσολάβησης στο Ουκρανικό, οι οποίες είχαν «παγώσει» επί έξι μήνες λόγω της απορρόφησης των ΗΠΑ από τον πόλεμο με το Ιράν. Η πρώτη διερευνητική προσπάθεια είχε γίνει στις 25 Αυγούστου, όταν επισκέφθηκε τη Μόσχα ο πιο ακατάλληλος, σε πρώτη ματιά, Αμερικανός αξιωματούχος για μια τέτοια αποστολή: ο Τζον Ράτκλιφ, διευθυντής της CIA, δηλαδή της υπηρεσίας που έχει τη μεγαλύτερη συμβολή στη στοχοποίηση ρωσικών στρατιωτικών μονάδων και υποδομών από τους Ουκρανούς.

Δυτικές και ρωσικές πηγές ανέφεραν ότι ο Ράτκλιφ επιθυμούσε να συναντηθεί με τον Πούτιν, ενδεχομένως ελπίζοντας ότι θα μπορούσε να βρει την κοινή γλώσσα του πραγματισμού με τον πρώην πράκτορα της KGB. Ο Ρώσος πρόεδρος είχε πολλούς λόγους για να είναι επιφυλακτικός. Προτού ξεκινήσει για τη Μόσχα, ο Ράτκλιφ επιδόθηκε σε τερατολογίες του τύπου ότι το προσδόκιμο επιβίωσης κάθε Ρώσου στρατιώτη στη γραμμή της μάχης είναι μόλις 35 λεπτά.

Τέλικά, ο διευθυντής της CIA περιορίστηκε στη συνάντηση με τους Ρώσους ομολόγους του, τον αρχηγό της αντικατασκοπείας (FSB) Αλεξάντερ Μπορτνίκοφ και τον επικεφαλής της κατασκοπείας (SVR), Σεργκέι Ναρίσκιν. Ο τελευταίος ήταν ο μόνος ανώτερος αξιωματούχος που είχε τολμήσει

να εκφράσει κάποιες επιφυλάξεις στην επικείμενη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία κατά τη θεατρικά οργανωμένη συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας υπό την προεδρία του Πούτιν, που μεταδιδόταν από το εθνικό τηλεοπτικό δίκτυο. Ο Ναρίσκιν είχε προτείνει να δοθεί ένα τελευταίο τηλεσίγραφο στη Δύση, κάτι που θα σήμαινε αναστολή της «ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης», ωθώντας έναν φανερά εκνευρισμένο Πούτιν να τον επιπλήξει μπροστά στις κάμερες λέγοντάς του: «Μιλήστε καθαρά»!

Δεν έχει γίνει μέχρι στιγμής γνωστό τι ακριβώς είπε στους συνομιλητές του ο Αμερικανός αξιωματούχος. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές αναφορές, έθεσε στο τραπέζι την (υποτιθέμενη) απειλή υβριδικού πολέμου της Ρωσίας εναντίον ευρωπαϊκών κρατών-μελών του ΝΑΤΟ, την προοπτική επανάληψης των ερηνευτικών διαπραγματεύσεων σε τριμερές επίπεδο και τον εν εξελίξει πόλεμο στο Ιράν. Η αντιπολιτευόμενη ρωσική ιστοσελίδα Agentstvo έγραψε ότι ο Ράτκλιφ μιλούσε «λες και ο Ζελένσκι είχε ανέβει στον λόφο Ποκλόναγια της Μόσχας και κοιτούσε από τα κιάλια του το Κρεμλίνο», προκαλώντας τον σαρκασμό των συνομιλητών του, οι οποίοι του είπαν ότι μάλλον έκανε λάθος στη διεύθυνση.

Στα εικοσιτετράωρα που μεσολάβησαν ανάμεσα στις επισκέψεις των Ράτκλιφ και Γουίτκοφ - Κούσνερ, η κυβέρνηση Τραμπ κατάβαλε προσπάθειες προκειμένου να βελτιώσει το κλίμα με τη Μόσχα. Την 1η Σεπτεμβρίου, ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ ξανάφερε τη Ρωσία από τη διπλωματική καραντίνα της Δύσης, προσκαλώντας τον ομολόγο του Αντον Σιλουάνοφ στη σύνοδο της ομάδας G20, στη Βόρεια Καρολίνα. Μάλιστα, συναντήθηκε κατ'ιδίαν μαζί του, ενώ δεν δίστασε να χρεώσει στην Ουκρανία μέρος της ευθύνης για την παγκόσμια ενεργειακή κρίση, καυτηριάζοντας τις επιθέσεις της σε ρωσικά διυλιστήρια.

Εσωτερικό «αγκάθι»

Το θέμα πονάει και σφάζει την κυβέρνηση Τραμπ ενόψει των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου για το Κογκρέσο: το πετρέλαιο Brent «πετάει» στα 100 δολάρια το βα-

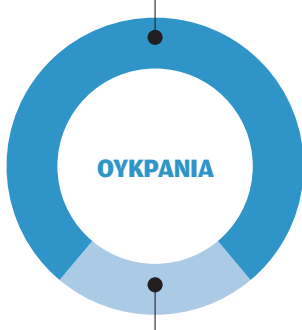
Το «κόστος» σε ανθρώπινες ζωές

νεκροί και τραυματίες έως 25 Αυγούστου 2026

8.434
άμαχοι
(στοιχεία της ρωσικής κυβέρνησης)

250-300
χιλιάδες
στρατιώτες

ρέλι, η βενζίνη στις ΗΠΑ κοστίζει κατά μέσον όρο 4,42 δολάρια το γαλόνι, από 2,98 που ήταν τον Φεβρουάριο, ενώ το ντιζέλ ξεπέρασε για πρώτη φορά στα χρονικά τα έξι δολάρια, σημειώνοντας αύξηση κατά 60% την ίδια περίοδο. Φυσικά, για όλα αυτά φταίει πρωτίστως η επικύρωση του Τραμπ στο Ιράν, αλλά και το Ουκρανικό παίζει τον ρόλο του.

Η τηλεφωνική επικοινωνία Τραμπ - Πούτιν, την περασμένη Τρίτη, και οι πληροφορίες, από ρωσικής πλευράς, περί πιθανού νέου γύρου τριμερών διαπραγματεύσεων στο Αμπου Ντάμπι ενίσχυσαν την εικασία ότι η διπλωματική οδός έχει ανοίξει και πάλι. Ολα δείχνουν όμως ότι θα αποδειχθεί μακρά, ελικοειδής και στρωμένη με νάρκες. Η Ουκρανία και οι σύμμαχοί της επείγονται για μια έστω προσωρινή συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, ώστε να αποφύγουν ένα πολύ δύσκολο φθινόπωρο και έναν ακόμη πιο άγριο χειμώνα, αλλά οι Ρώσοι δεν έχουν κανένα λόγο να πράξουν κάτι τέτοιο εάν δεν πετύχουν τους δύο βασικούς στόχους τους: τον έλεγχο ολόκληρου του Ντονμπάς (σήμερα ελέγχουν περίπου το 90% του εδάφους του) και τη βεβαίωση ότι η Ουκρανία δεν θα μπει ποτέ στο ΝΑΤΟ και δεν θα αντιπροσωπεύει αξιόμαχο στρατιωτικό αντίπαλο της Ρωσίας.

Σύμφωνα με τη γαλλική Le Figaro, τα τεράστια κενά της ουκρανικής αεράμυνας, ιδίως σε πυραύλους Patriot, επιτρέπουν στη Ρωσία να πλήττει υποδομές και στρατιωτικούς στόχους στα μετόπισθεν, με τους βαλλιστικούς πυραύλους της να περνούν σχεδόν κατά 100% και τα drones σε ποσοστό 80%. Η Ουκρανία χρειάζεται 30.000 νέους στρατιώτες κάθε μήνα για να πληρώνει τα κενά στη γραμμή μάχης, ενώ η Ρωσία μόνο 3.000, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Carnegie Endowment. Οι ουκρανικοί βομβαρδισμοί προκαλούν όντως οικονομική ζημία στη Ρωσία και η δημοτικότητα του Πούτιν έχει υποχωρήσει από 80%, που ήταν τον Φεβρουάριο, σε 66%, σύμφωνα με το ανεξάρτητο κέντρο Levada, αλλά αυτό δεν είναι λόγος άμεσης ανσυχίας, έστω και αν το Κρεμλίνο καλού-κακού απαγόρευσε στο κόμμα Yabloko, το μοναδικό που τάσσεται ανοιχτά εναντίον του πολέμου, να κατέβει στις βουλευτικές εκλογές στις 18-

20 Σεπτεμβρίου. Τα προβλήματα για τον Ζελένσκι είναι απείρως μεγαλύτερα. Το 66% των πολιτών θέλει άμεσα διαπραγματεύσεις ειρήνης και μόλις το 24% υποστηρίζει τη συνέχιση του πολέμου. Ο Ουκρανός πρόεδρος εκδίωξε τον υπουργό Άμυνας Μιχαίλο Φεντόροφ και τον αρχηγό του στρατού, Ολεξάντερ Σίρσκι, ενώ αντιμετωπίζει σωρεία σκανδάλων διαφθοράς, που οδήγησαν σε παραίτηση το δεξί του χέρι και προσωπάρχης της προεδρίας, Αντρέι Γέρμακ. Ο διάδοχός του, πρώην διοικητής της στρατιωτικής κατασκοπείας (GUR) Κίριλο Μπουρντόνκοφ, ανήκει σε εκείνο το κομμάτι των ουκρανικών ελίτ που πιέζει για άμεσο τερματισμό του πολέμου με κάποιον συμβιβασμό, εκτιμώντας πως αύριο τα πράγματα θα είναι χειρότερα για το Κίεβο.

Το επεισόδιο

Ενδεικτική για τον παρασκηνιακό πόλεμο στο εσωτερικό των ουκρανικών υπηρεσιών ασφαλείας ήταν η ανταλλαγή πυρών ανάμεσα σε πράκτορες της GUR και της αντικατασκοπείας (SBU) στο κέντρο του Κιέβου, στις 2 Σεπτεμβρίου, με αποτέλεσμα να υπάρξουν τουλάχιστον τρεις τραυματισμοί. Πρωταγωνιστικό ρόλο στο αλλόκοτο επεισόδιο διαδραμάτισε ο Στέφαν Καπλάνοφ, μέλος της επίλεκτης ομάδας Timur που υπάγεται στην GUR και δημιουργήθηκε από τον Μπουρντόνκοφ. Ο Καπλάνοφ έχει αρχηγικό ρόλο στην παραστρατιωτική οργάνωση Ρώσων νεοναζι RDK, που μάχονται μαζί με τον ουκρανικό στρατό, αλλά συνελήφθη από τη SBU με την κατηγορία ότι έδινε πληροφορίες στους Ρώσους, στη Λευκορωσία. Ο Κιρέγφ εκτελέστηκε από τη SBU, η οποία υποψιάζονταν ότι έδινε ευαίσθητες πληροφορίες στους Ρώσους, αλλά θάφτηκε ως εθνικός ήρωας, με την κυβέρνηση να συγκαλύπτει την υπόθεση κάνοντας λόγο για τραγικό λάθος. Όταν κάποτε γραφτεί το βιβλίο για αυτόν τον άγνωστο πόλεμο πίσω από τον γνωστό, θα γίνουμε όλοι πολύ σοφότεροι.

ΟΥΚΡΑΝΙΑ

12.018

απώλειες στρατιωτικού εξοπλισμού (συμπεριλαμβανομένων 6.082 τανκς και τεθωρακισμένων οχημάτων)

-21,2%

συνολική οικονομική ανάπτυξη 2022-2025 (2% προβλεπόμενη ανάπτυξη του ΑΕΠ το 2025)

18,5%

έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ

9,6

έκκατ. άμαχοι εκτοπισμένοι (22%)

80%

του ηλεκτρικού δικτύου έχει καταστραφεί

KAVANA SZWICZAK / THE NEW YORK TIMES

«Ζούμε σε έναν κόσμο όπου επιτρέπουμε όλο και περισσότερο να μας κυβερνούν μηχανές, οι οποίες ανήκουν σε ιδιωτικές εταιρείες με τα δικά τους συμφέροντα», επισημαίνει η Τζιλ Λεπόρ.

Τζιλ Λεπόρ, καθηγήτρια Αμερικανικής Ιστορίας στο Χάρβαρντ

Εκχωρούμε στην ΑΙ την εξουσία

Εμείς απεμπολούμε τη δημοκρατική μας ευθύνη. Μπορούμε να αναχαιτίσουμε τα bots;

Συνέντευξη στον ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ

Ο φόβος ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα αποκτήσει κάποτε υπερβολική δύναμη μας εμποδίζει να δούμε το προφανές: ότι αναθέτουμε οικειοθελώς στις μηχανές ένα μέρος της δικής μας εξουσίας. Αυτό είναι το κεντρικό μήνυμά της Τζιλ Λεπόρ, καθηγήτριας Αμερικανικής Ιστορίας στο Χάρβαρντ, βραβευμένης με Πούλιτζερ συγγραφέως και επί χρόνια μόνιμης συνεργάτιδος του «The New Yorker». Στο νέο της βιβλίο, «The Rise and Fall of the Artificial State», ανατρέπει στην ιστορία της αυτοματοποίησης για να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες μετατράπηκαν πρώτα σε αριθμούς, έπειτα σε δεδομένα, για να γίνουν στο τέλος αντικείμενα πρόβλεψης. Το καθεστώς που περιγράφει η Αμερικανίδα καθηγήτρια δεν είναι απλώς ένα σενάριο. Όταν η δημόσια σφαίρα ελέγχεται εξ ολοκλήρου από ιδιωτικές πλατφόρμες, όταν οι πολιτικές αποφάσεις επηρεάζονται ολόενα και περισσότερο από αλγορίθμους και όταν υποχωρούν οι ανθρωπίνες αλληλεπιδράσεις, ο δρόμος για το «τεχνητό κράτος» ανοίγει διάπλατα. Μιλώντας στην «Κ», η Λεπόρ εξηγεί γιατί η αντίσταση σε αυτήν την εξέλιξη προϋποθέτει κάτι πιο απαιτητικό από τη ρύθμιση της τεχνολογίας: την προθυμία μας να αναλάβουμε τις δημοκρατικές μας ευθύνες.

– **Ανησυχούμε συχνά ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα γίνει υπερβολικά ισχυρή. Στο νέο σας βιβλίο, όμως, υποστηρίζετε ότι μπορεί εμείς οι ίδιοι να παραδίδουμε την εξουσία μας στις μηχανές. Μήπως τελικά φοβόμαστε το λάθος πράγμα;**
– Πιστεύω ότι έχουμε μεγαλύτερη δύναμη πάνω στα μελλούμενα απ' όσο νομίζουμε. Πολλοί άνθρωποι αισθάνονται ότι αυτή η εξέλιξη συμβαίνει ερήμην μας, ότι αυτά τα εργαλεία μάς επιβάλλονται. Οτι θα έρθουν, για παράδειγμα, τα ανθρωποειδή ρομπότ και ότι εμείς πρέπει απλώς να τα αποδεχθούμε. Η ιστορική αναδρομή, όμως, μας βοηθάει να αντιληφθούμε και τον δικό μας ρόλο: ότι κι εμείς παραδίδουμε τις δημοκρατικές μας ευθύνες στην αυτοματοποίηση.

– **Σε ποιο βαθμό είναι οι ΗΠΑ ήδη το «τεχνητό κράτος» που περιγράφετε;**

– Πιστεύω ότι ο δημόσιος διάλογος έχει υποστεί μεγάλο πλήγμα από την αυτοματοποίηση και τον έλεγχο που ασκούν οι ιδιωτικές εταιρείες. Αυτό που συνήθως αποκαλούμε «δημόσια σφαίρα» είναι ο χώρος όπου οι πολίτες ενημερώνονται για όσα συμβαίνουν στον κόσμο, συζητούν τι πρέπει να γίνει και ποιον θέλουν να εκλέξουν και επικοινωνούν με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους. Ο χώρος που έχουμε σήμερα δεν αποτελεί πλέον πραγματικά δημόσια σφαίρα. Ανήκει εξ ολοκλήρου σε ιδιώτες και σε αυτόν συμμετέχουν περισσότερα bots, παρά άνθρωποι. Δρουν επίσης πολλοί κακόβουλοι παράγοντες, ενώ οι άνθρωποι που συμμετέχουν σε αυτές τις πλατφόρμες αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό τμήμα του εκλογικού σώματος. Όλα αυτά έχουν στρεβλώσει και πολώσει την πολιτική μας ζωή. Ζούμε σε έναν κόσμο όπου επιτρέπουμε όλο και περισσότερο να μας κυβερνούν μηχανές, οι οποίες ανήκουν σε ιδιωτικές εταιρείες με τα δικά τους συμφέροντα.

– **Τι συμβαίνει στη δημοκρατία όταν οι πολίτες αντιμετωπίζονται κυρίως ως δεδομένα;**
– Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι κυβερνήσεις συλλέγουν δεδομένα για τους πολίτες: για να διαχειρίζονται τη φορολογία και τις κοινωνικές παροχές. Μεγάλο μέρος της υποδομής αυτού που αποκαλώ «τεχνητό κράτος» είναι απολύτως ουδέτερο ή αθώο. Οι λειτουργίες αυτές, όμως, αυτοματοποιούνται όλο και περισσότερο, καθιστώντας μας ευάλωτους σε χειραγώγηση μαζικής κλίμακας. Νομίζω επίσης ότι υπάρχει μια γενικευμένη αίσθηση πως αποανθρωποποιούμαστε. Μαθαίνεις κάτι σκρολάρνοντας τις ειδήσεις στο κινητό σου και έπειτα ίσως αναρτάς τις σκέψεις σου γι' αυτό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αντί να πας σε μια εκδήλωση, να τηλεφωνήσεις στον εκλεγμένο αντιπρόσωπό σου ή να συζητήσεις το θέμα με άλλους γονείς στην παιδική χαρά ή με τον γείτονά σου. Κάθε φορά που

το κάνουμε αυτό, μας φαίνεται τόσο βολικό, εύκολο, φθηνό και αποτελεσματικό. Αλλά κάθε φορά υποκαθιστούμε μια ανθρώπινη επαφή με αυτή τη διαδικασία. Το σύνολο αυτών των επαφών είναι εκείνο που κρατάει ενωμένες τις κοινωνίες και τις κοινότητες. Αν συνεχίσουμε να περιορίζουμε τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις και να τις αντικαθιστούμε με αλληλεπιδράσεις ανθρώπου και μηχανής, δεν θα πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο κοινωνικός ιστός μοιάζει να ξηλώνεται και ότι οι άνθρωποι αισθάνονται μόνοι, αποξενωμένοι και θυμωμένοι.

– **Γιατί κατέχει τόσο σημαντική θέση σε αυτό το βιβλίο η επιστημονική φαντασία;**

– Μου άρεσε η επιστημονική φαντασία. Από παιδί κιόλας μου άρεσε. Αναφέρομαι τόσο πολύ σε αυτήν στο βιβλίο, γιατί έχει διαμορφώσει τη φαντασία αυτών των απίστευτα πλούσιων μεγιστάνων της τεχνολογίας. Διάβαζαν κυρίως τέτοια βιβλία. Επάζαν βιντεοπαιχνίδια, διάβαζαν κόμικς, έβλεπαν ταινίες. Αυτό που αγαπούν στο συγκεκριμένο είδος είναι η δυνατότητα οικοδόμησης ολόκληρων κόσμων. Στην επιστημονική φαντασία όλα βασίζονται στη δημιουργία κόσμων. Τώρα χτίζουν τον κόσμο μας με υλικά από τις φαντασιώσεις της παιδικής τους ηλικίας. Αν δεν θέλουμε να ζήσουμε σ' αυτόν τον κόσμο, αν δεν θέλουμε να τους αφήσουμε να τον χτίσουν, έχουμε την υποχρέωση να καταλάβουμε από πού προέρχονται οι ιδέες τους.

– **Υποστηρίζετε ότι το «τεχνητό κράτος» δεν είναι ανίκητο. Ποια είναι η πολιτική εναλλακτική; Τι πρέπει να κάνουμε διαφορετικά;**

– Πρέπει να λάβουμε συνειδητές αποφάσεις για το ποιες πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες θέλουμε να εξακολουθήσουμε να ασκούμε αυτοπροσώπως, από κοινού, ως άνθρωποι μέσα στις κοινότητές μας. Ακόμη και ο Μπιλ Γκέιτς έγραψε πρόσφατα ένα εκτενές υπόμνημα στο οποίο υποστήριξε ότι πρέπει να δημιουργήσουμε θέσεις εργασίας «αποκλειστικά για ανθρώπους» (Human

Reserved). Ίσως τα ρομπότ να είναι σε θέση να κάνουν αυτές τις δουλειές καλύτερα, φθηνότερα και αποδοτικότερα. Για πθικούς λόγους, όμως, θα πρέπει να τις κάνουν άνθρωποι. Μπορούμε να επεκτείνουμε αυτόν τον τρόπο σκέψης και στην πολιτική. Ο Σαμ Άλτμαν της OpenAI έχει πει ότι θα ήταν υπέροχο να είχαμε έναν πρόεδρο τεχνητής νοημοσύνης, επειδή μια τέτοια μηχανή θα μπορούσε να μετράει διαρκώς την κοινή γνώμη και να ενεργεί αναλόγως, εκπληρώνοντας τις επιθυμίες του λαού. Εγώ θα έλεγα ότι αυτή είναι μια φρικτή ιδέα και πρέπει να είμαστε πρόθυμοι να το πούμε δημοσίως. Επίσης, δεν πιστεύω ότι τα εκλεγμένα μέλη των αντιπροσωπευτικών σωμάτων πρέπει απλώς να καταφεύγουν στο X (πρώην Twitter) για να διαπιστώσουν τι θέλει ο κόσμος. Η δημοκρατία απαιτεί τη δύσκολη δουλειά της προσωπικής συνάντησης με τους ψηφοφόρους. Αν οι άνθρωποι δεν θέλουν να κυβερνώνται από μηχανές, πρέπει να είναι πρόθυμοι να αναλάβουν το έργο της δημοκρατικής διακυβέρνησης.

– **Σε είκοσι χρόνια από τώρα, τι θα μας εκπλήξει περισσότερο από όσα θεωρούμε σήμερα φυσιολογικά στη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης;**

– Εκτιμώ ότι θα μας εκπλήξει η πρώτη υιοθέτηση της τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαίδευση. Την ώρα που τα σχολεία στις ΗΠΑ προσπαθούν εναγωνίως να απαγορεύσουν τα smartphones, την ώρα που οι νομοθέτες επιχειρούν να περιορίσουν την πρόσβαση των παιδιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και υπάρχουν τόσο μεγάλη αναστάτωση γύρω από την επίδραση των ψηφιακών μέσων, εμφανίζεται η τεχνητή νοημοσύνη και όλα τα σχολεία λένε: «Υπέροχα! Μπορούμε να τη δώσουμε σε όλους τους μαθητές μας;». Δεν πήραν κανένα μάθημα από την προηγούμενη εμπειρία; Την ίδια στιγμή που προσπαθούν να απαλλάξουν από το ένα πρόβλημα, υποδέχονται ένα άλλο. Νομίζω ότι, κοιτάζοντας πίσω, θα εκπλαγούμε με αυτό. Ήδη μία πολιτεία των ΗΠΑ ψήφισε νόμο που απαγορεύει στους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν την τεχνητή

νοημοσύνη από το νηπιαγωγείο έως τις πρώτες τάξεις του γυμνασίου. Ίσως η χρήση της να πρέπει να επιτρέπεται μόνο στο λύκειο. Βλέπουμε, λοιπόν, ήδη κάποιες αντιδράσεις. Από τα τέλη του 2022, όμως, κυριάρχησε η λογική «ας χρησιμοποιήσουμε την τεχνητή νοημοσύνη για τη διδασκαλία». Έχουν εμφανιστεί ακόμη και ολόκληρα σχολεία όπου τη διδασκαλία αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου η τεχνητή νοημοσύνη.

– **Τι επιδιώκετε μέσα από το έργο σας;**

– Προσπαθώ να επαναφέρω την αίσθηση του παρελθόντος σε μια εποχή κατά την οποία όλοι έχουν στραμμένο το βλέμμα τους στο μέλλον. Υπάρχει μια μακρά ιστορία πίσω από όσα μας έφεραν εδώ και μπορούμε να αντλήσουμε πολλά διδάγματα από αυτήν. Πιστεύω επίσης ότι, όταν άνθρωποι όπως ο Έλον Μασκ, ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ ή ο Σαμ Άλτμαν μιλούν για το όραμά τους για το μέλλον –όχι μόνο τεχνολογικά, αλλά και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά– αξίζει πραγματικά να εξετάσουμε από πού προέρχεται αυτό το όραμα. Διότι σχετίζεται πολύ λιγότερο με το μέλλον απ' ό,τι με το παρελθόν. Έχει να κάνει με κακές πολιτικές ιδέες που έχουν αποτύχει. Έχει να κάνει με την παιδαριώδη επιστημονική φαντασία που λατρεύουν. Θέλω να βοηθήσω τον κόσμο να το δει αυτό και να συνειδητοποιήσει ότι δεν εκλέξαμε αυτούς τους ανθρώπους και ότι ίσως μπορούμε να τα καταφέρουμε χωρίς αυτούς.

– **Και τέλος, ποιο είναι το σημαντικότερο διδάγμα που πρέπει να αντλήσουμε από το παρελθόν;**

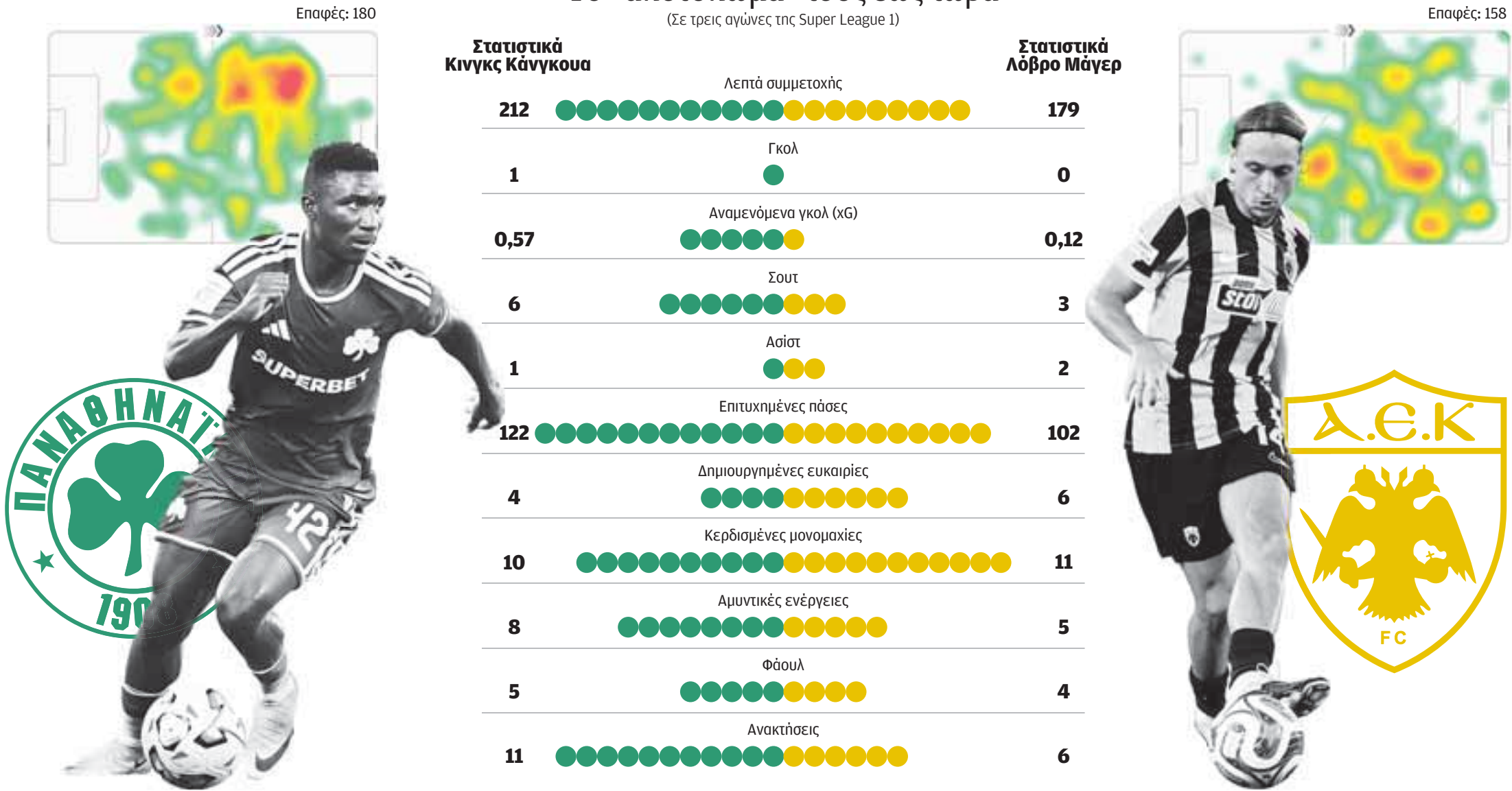
– Πιστεύω ότι πρέπει να διδαχούμε πως, κατά το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας, τους ανθρώπους κυβερνούσαν οι τύραννοι. Η τυραννία παίρνει πολλές μορφές. Η δημοκρατία, παρά τα προβλήματά της, είναι το μοναδικό πολίτευμα υπό το οποίο οι άνθρωποι αυτοκυβερνήθηκαν. Είναι πολύτιμη. Γι' αυτό πρέπει να εξετάσουμε με μεγαλύτερη προσοχή ποιες δυνάμεις την υπονομεύουν.

Χωρίς τους μεγιστάνες
Θέλω να βοηθήσω τον κόσμο να συνειδητοποιήσει ότι δεν εκλέξαμε αυτούς τους ανθρώπους (σ.σ. Έλον Μασκ, Μαρκ Ζούκερμπεργκ, Σαμ Άλτμαν) και ότι ίσως μπορούμε να τα καταφέρουμε χωρίς αυτούς.

Δεν πήραμε το μάθημα
Την ώρα που τα σχολεία στις ΗΠΑ προσπαθούν να απαγορεύσουν τα smartphones, εμφανίζεται η τεχνητή νοημοσύνη και λένε: «Υπέροχα! Μπορούμε να τη δώσουμε σε όλους τους μαθητές μας;». Δεν πήραν κανένα μάθημα;

Το «αποτύπωμά» τους έως τώρα

(Σε τρεις αγώνες της Super League 1)

Η γοντεία των σύνθετων χαφ

Τα κλασικά δεκάρια δεν έχουν πια πέραση. Απόδειξη, ο Μάγερ της ΑΕΚ και ο Κάνγκουα του Παναθηναϊκού, που «κούμπωσαν» αμέσως στις ομάδες τους, ως εκφραστές μιας υβριδικής θέσης που ενώνει τις γραμμές

Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΟΝΤΟΥ

Στο ποδόσφαιρο παλαιάς κοπής, οι μέσοι μιας ομάδας είχαν διακριτούς ρόλους, κινούνταν σε συγκεκριμένους χώρους και στα μάτια των φιλάθλων είχαν πάνω τους την ταμπέλα του επιθετικού ή του αμυντικού χαφ, ανάλογα με το εάν ο ρόλος τους στην ομάδα επηρέαζε περισσότερο το παραγωγικό παιχνίδι της ή την αμυντική λειτουργία της.

Στο σύγχρονο ποδόσφαιρο, αυτοί οι διαχωρισμοί δεν είναι πια τόσο διακριτοί και τέτοιες ταμπέλες συνήθως δεν υπάρχουν. Ο ρόλος των κεντρικών μέσων είναι πολυσύνθετος και αγγίζει όλες τις πλευρές του παιχνιδιού, σε σημείο να καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα μιας ομάδας.

Για τους οπαδούς, αυτός που στέλνει την μπάλα στα δίκτυα είναι σχεδόν πάντα ο πιο αγαπημένος τους, αλλά για τους προπονητές, όλα περιστρέφονται γύρω από τους παίκτες που ενώνουν τις γραμμές και η μπάλα περνάει συνέχεια από τα δικά τους πόδια.

Ξεχώρισαν με το «καλημέρα»

Στο ξεκίνημα της νέας περιόδου και με ένα σχετικά μικρό δείγμα γραφής τόσο στις εγχώριες όσο και στις ευρωπαϊκές διοργανώσεις, η ΑΕΚ και ο Παναθηναϊκός δείχνουν να έχουν κάνει την κα-

λύτερη εκκίνηση. Βγάζουν φρεσκάδα στο παιχνίδι τους και παρουσιάζουν μια ενδιαφέρουσα προοπτική, με καλές πιθανότητες να κινηθούν σε πιο υψηλά επίπεδα ποιότητας στη συνέχεια.

Και αν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνοι για την επιτυχημένη εικόνα τους θεωρούνται οι... σεσημασμένοι σκόρερ τους, πίσω από τις γραμμές και σε μια δεύτερη, πιο ποδοσφαιρική, ανάγνωση, άρρισαν να συστήνονται στους οπαδούς τους δύο νεοφερμένοι παίκτες, που στην πορεία της χρονιάς έχουν ισχυρές πιθανότητες να αποδειχθούν «κλειδιά» στο κυνήγι της επιτυχίας: ο Λόβρο Μάγερ για την ΑΕΚ και ο Κινγκς Κάνγκουα για τον Παναθηναϊκό.

Από την πρώτη στιγμή που μπήκαν και οι δύο στις ομάδες τους, έδειξαν ότι μπορούν να επηρεάσουν πάρα πολύ τον τρόπο παιχνιδιού τους. Ο Μάγερ είναι Κροάτης, 29 χρόνων, με γεμάτες χρονιές στην Ντιναμό Ζάγκρεμπ, στη Ρεν, στη Βόλφσμπουργκ αλλά και στην εθνική Κροατίας, όπου χρόνια τώρα είναι υποχρεωμένος να ζει στη σκιά του τεράστιου Λούκα Μόντριτς. Ο Κάνγκουα είναι 27 χρόνων, γεννημένος στη Ζάμπια αλλά γαλουχημένος ποδοσφαιρικά στην Ευρώπη, όπου αγωνίζεται από το 2019, με πιο σημαντικούς σταθμούς στην καριέρα του τον Ερυθρό Αστέρα και τη Χαποέλ Μπερ Σεβά. Συνδέεται έμμεσα με τον Μάγερ υπό την έννοια

ότι, ενώ είχε συμφωνήσει αρχικά με την ΑΕΚ, κατέληξε τελικά στον Παναθηναϊκό, ανοίγοντας τον δρόμο για να ντυθεί στα «κιτρινόμαυρα» ο Κροάτης, σε μια εξέλιξη win-win για όλους, παίκτες και ομάδες!

Είναι και οι δύο μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση μοντέρνων κεντρικών χαφ, με σύνθετο ρόλο στο παιχνίδι τους. Το πώς ακριβώς βάζουν τη δική τους υπογραφή στην ταυτότητα των ομάδων τους μας το εξηγεί ο Γιώργος Ζουρντός, έμπειρος αναλυτής με ειδικευση το ποδόσφαιρο:

«Λόβρο Μάγερ και Κινγκς Κάνγκουα, είναι δύο ονόματα που μπήκαν φέτος στη ζωή των Ελλήνων φιλάθλων, μπήκαν όμως και στη ζωή του Μάρκο Νικολίτς και του Τζέικομπ Νίστρουπ με σκοπό να τους την κάνουν πιο εύκολη και όπως φαίνεται μέχρι στιγμής, τα καταφέρνουν. Αν και για τον αθλητή της ΑΕΚ μπορούσες εύκολα να συνειδητοποιήσεις το επίπεδό του πριν καν έρθει στη χώρα μας, για τον μικρόσωμο χαφ από τη Ζάμπια δεν ίσχυε το ίδιο, καθώς μέχρι πρότινος αγωνιζόταν σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό του ελλληνικού πρωταθλήματος.

»Στο μεσοεπιθετικό κομμάτι, όπου αγωνίζονται και οι δύο, έχουν φέρει μια νέα, μοντέρνα, έκδοση παιχνιδιού. Με το ποδόσφαιρο και την ανάλυση να λαμβάνει τροπή επιστήμης τα τελευταία χρόνια, δεκάρια τύπου Πάμπλο Αϊμάρ και Χουάν Ρομάν

ΡΙκέλμε σταμάτησαν να υπάρχουν. Οι άμυνες έγιναν πιο κόμπιακ, οι χώροι μπροστά από τους κεντρικούς αμυντικούς καλύφθηκαν με τις γραμμές των ομάδων να είναι αρκετά κοντά, τα κλασικά δεκάρια προσαρμόστηκαν.

»Πλέον οι προπονητές, χρησιμοποιούν τα half spaces, δηλαδή τα μεσοδιαστήματα που αναγκάζουν στη διπλή ζώνη άμυνας του αντιπάλου να επικεντρωθεί στον παίκτη «ανάμεσα στις γραμμές». Σίγουρα θα έχετε ακούσει τον συγκεκριμένο όρο. Ουσιαστικά, οι μεσοεπιθετικοί όπως ο Μάγερ και ο Κάνγκουα καταλαμβάνουν πλέον αυτές τις θέσεις στο γήπεδο με σκοπό να «τραβούν» τα βλέμματα και την προσοχή τεσσάρων αμυνομένων ταυτόχρονα. Εν ολίγοις, τα δεκάρια μετακινήθηκαν λίγο πιο πλάγια από τον χώρο στον οποίο συνήθως κινούνταν παλαιότερα.

»Ο Μάγερ είναι ένας αθλητής που ξεχωρίζει για την ομαδικότητά του και αποκτήθηκε για να κάνει τη διαφορά σ' αυτά τα σημεία του γηπέδου που αναφέραμε παραπάνω, στα half spaces. Πώς; Όπως καταλαβαίνετε, όταν παίζεις ανάμεσα στις γραμμές και στους χώρους, πρέπει να έχεις άρτια τεχνική κατάρτιση για να υποδεχθείς την μπάλα ανάμεσα σε πολυκοσμία. Ταυτόχρονα, κάνει τη διαφορά καθώς έχει επιθετική νοοτροπία και με το που γίνεται κάτοχος της μπάλας, αμέσως γυρίζει μέτωπο στο τέρμα. Ψυ-

χραιμία, τεχνική, κοντρόλ κατεύθυνσης είναι τα στοιχεία που τον κάνουν να ξεχωρίζει. Στην ΑΕΚ του κόουτς Νικολίτς, ο Μάγερ κάνει τη διαφορά με την ποιότητα και την ικανότητά του να πασάρει υπό οποιεσδήποτε συνθήκες.

»Ο Κάνγκουα δίνει στοιχεία κάθετου ποδοσφαίρου και ατομικής ικανότητας στον προπονητή του. Είναι ποδοσφαιριστής που μπορεί να υποδεχθεί την μπάλα με πλάτη και λόγω εξαιρετικού agility να γυρίσει και να ντριμπλάρει. Ταυτόχρονα, σκέφτεται επιθετικά και πηγαίνει συχνά στην αντίπαλη περιοχή, με σκοπό να βρει τελικές προσπάθειες και να σκοράρει».

Γκουντογκάν και Ινιέστα

«Κάνγκουα και Μάγερ, είναι, λοιπόν, δύο ποδοσφαιριστές με χαρακτηριστικά που οι ομάδες τους δεν είχαν τα τελευταία χρόνια, αρκετά κινητικοί και επιδραστικοί με τον τρόπο παιχνιδιού τους. Ο Κάνγκουα έχει αρμοδιότητες ανάλογες με αυτές που είχε στη Μάντσεστερ Σίτι του Πιπ Γκουαρδιόλα ο Ιλκάλι Γκουντογκάν, ο οποίος ήταν ένας εξαιρετικός ball mover με late runs στην αντίπαλη περιοχή και γκολ, ενώ ο Μάγερ είναι αρκετά πιο δημιουργικός και λιγότερο εκτελεστής. Σε έναν ρόλο αντίστοιχο με αυτόν του μεγάλου Αντρέι Ινιέστα παλαιότερα στην Μπαρτσελόνα...».

Διαφορετικές αρετές

«Ο Μάγερ ξεχωρίζει για την ομαδικότητά του και αποκτήθηκε για να κάνει τη διαφορά στα half spaces. Ο Κάνγκουα δίνει στοιχεία κάθετου ποδοσφαίρου. Μπορεί να υποδεχθεί την μπάλα με πλάτη και να γυρίσει και να ντριμπλάρει».

ΑΠΟΨΗ

ΚΟΠ, διαιτησία και (ουσιαστική) στήριξη

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΔΗ

Τους πιο έμπειρους διαιτητές, από τη λίστα που ο κύριος Νταμάτο επιλέγει και χρησιμοποιεί στους ορισμούς του.

Οι δύο, διαιτητές στο γήπεδο και βαρίτσas, στο ντέρμπι (Απόλλωνas-Ανόρθωss), λογικά έμειναν

σπίτι τους αυτή την εβδομάδα, γιατί δεν αξιολογήθηκαν με ικανοποιητικό βαθμό για την απόδοσή τους. Ακόμη χειρότερο, αν πείσεις που ενδεχομένως να ασκήθηκαν, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο για την εξέλιξη αυτή...

Σημειώστε επίσης, πως λάθη, αντιδράσεις, καταγγελίες και... ανεπιθύμητοι διαιτητές, για κάποιες ομάδες, έχουν ήδη προκύψει από την πρώτη κιόλας αγωνιστική. Αν για κάποια απ' αυτά μπορεί να υπάρχει μια δόση υπερβολής, ο αποκλεισμός των δύο (Χριστοφόρου και Σολωμού) από τον άμεσα

υπεύθυνο και αρμόδιο της ΚΟΠ για τη διαιτησία, σαφώς και παραδοχή για σοβαρές ευθύνες αποτελεί. Και φυσιολογικό το ερώτημα.

Εξακολουθεί ο πρόεδρος της Επιτροπής Διαιτησίας αλλά και η ηγεσία της ΚΟΠ να πιστεύουν πως ορθή είναι η απόφαση να πορευτούμε μόνο με Κύπριους διαιτητές; Για ποια στήριξη μιλάμε, όταν ήδη προκύπτουν, αναγκαστικά, οι πρώτες «τιμωρίες» διαιτητών; Επικρατεί ακόμη η άποψη πως δεν χρειάζεται, για την ώρα έστω, να αποταθούμε σε άλλες ποδοσφαιρικές Ομοσπονδίες για βοήθεια;

Έχουμε λύσεις για τα μαζεμένα ντέρμπι που ακολουθούν; Θα μπορούσε βέβαια το βασικό και κύριο ερώτημα να τεθεί πολύ πριν την έναρξη του νέου πρωταθλήματος. Στη βάση, λοιπόν, ποιας λογικής η ΚΟΠ αποφάσισε μόνο Κύπριους διαιτητές, στην ουσία εμπιστευόμενη τους ίδιους, τους οποίους κάθε χρόνο αναγκάζεται να αντικαταστήσει με ξένους διαιτητές; Σαφώς και η κάθοδος ξένων δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνιμη λύση, ξεκάθαρο, ωστόσο, πως λύση του προβλήματος δεν μπορεί να επιτευχθεί, απλά και μόνο επειδή

ορίζονται και ξανά ορίζονται διαιτητές οι οποίοι αποδεδειγμένα τα τελευταία χρόνια δεν δικαιώνουν με την απόδοσή τους.

Καλή και αναγκαία η στήριξη τους κύπριους διαιτητές, προτιμότερο, ωστόσο, θα ήταν ένας συνδυασμός κυπρίων και ξένων διαιτητών, αναλόγως παιγνιδιών, βαθμού δυσκολίας αλλά και αξιολόγησης της απόδοσης των διαιτητών μας. Διαφορετικό να επιλέγεις τους πιο ικανούς έχοντας τη δυνατότητα χρησιμοποιήσεως και ξένων και διαφορετικό να προκύπτουν ορισμοί απλά και με

μόνο κριτήριο την καταγωγή... Υπάρχουν βέβαια και άλλα, τα οποία αυτονόητα θα πρέπει να θεωρούνται για τη βελτίωση της κατάστασης. Η σωστή και τακτική εκπαίδευση, η δίκαιη και ίση αντιμετώπιση όλων, όπως και η πραγματική προστασία της ΚΟΠ στους κύπριους διαιτητές, στη πίεση που κατά καιρούς μπορεί να δέχονται από τα ίδια τα σώματα – μέλη της Ομοσπονδίας. Αν βέβαια και πάνω απ' όλα υπάρχει και η πραγματική θέληση να αντιμετωπιστεί σωστά το θέμα διαιτησίας...

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.

0,30%

Χ.Α.

0,93%

Dow Jones

-1,45%

Nasdaq

-0,43%

Nikkei

-1,55%

Dax

-1,83%

FTSE 100

1,67%

Πετρέλαιο

9,16%

€/ \$

-0,12%

ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΦΟΡΩΝ

Ερχεται λογαριασμός της μεταρρύθμισης

Το σενάριο αύξησης των εισφορών στο ΤΚΑ βρίσκεται στο τραπέζι και θα εξεταστεί σε ορίζοντα πενταετίας, ανάλογα με την πορεία του Ταμείου. Ενδεικτικά, για ένα μικτό μισθό €2.000 τον μήνα και αύξηση της εισφοράς του εργαζομένου κατά 0,5% η πρόσθετη εισφορά ανέρχεται σε €10 τον μήνα ή €120 τον χρόνο. Τη μεγαλύτερη συνολική επιβάρυνση θα επωμιστούν οι νεότεροι εργαζόμενοι. **Σελ. 6**

Κοινή τεχνογνωσία και αυστηρότερη εποπτεία

Η μετακίνηση προσώπων σε Κεντρική Τράπεζα και Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς αποκτά μεγαλύτερη σημασία

Οι αλλαγές στην ηγεσία στην Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου είναι άξιες μεγαλύτερης ερμηνείας, καθώς η επιστροφή του Γιώργου Καρατζιά στην Κεφαλαιαγορά και η μετακίνηση του Πανίκου Βάκκου στην Κε-

ντρική είναι ενδεικτική περίπτωση μεταφοράς εμπειρίας μεταξύ τραπεζικής εποπτείας και κεφαλαιαγοράς. Οι ανωτέρω αλλαγές βγάζουν στην επιφάνεια την έστω και άτυπη συνεργασία των δύο ξεχωριστών εποπτικών αρχών, και με την τεχνολογία να

κάνει άλματα και τα προϊόντα που εποπτεύουν να έχουν γίνει εκ φύσεως πιο σύνθετα και απαιτητικά, να καθίσταται αναγκαία. Την ίδια ώρα, στην αγορά επικρατεί η αίσθηση ότι Κεντρική και Κεφαλαιαγορά έχουν «σφίξει τα λουριά», υιοθετώντας αυστηρό-

τερη στάση έναντι των εποπτευομένων. Η εικόνα αποτυπώνεται στις κυρώσεις και στα διορθωτικά μέτρα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, αλλά και στην προσεκτική αντιμετώπιση από την Κεντρική Τράπεζα αδειοδοτήσεων, εξαγορών, μετοχικών αλλαγών

και απαιτήσεων αντιμετώπισης ξεπλύματος μαύρου χρήματος (AML). Οι μετακινήσεις στελεχών μεταξύ Κεντρικής και Επιτροπής δεν θεωρούνται τυχαίες, καθώς μεταφέρουν εμπειρία σε δύο πλέον αλληλοσυμπληρούμενους εποπτικούς χώρους. **Σελ. 3**

ΕΛΛΑΔΑ

Μεγάλα hedge funds έρχονται στην Αθήνα

Το Rokos Capital Management του Kris Rókos, η Millennium Management του Ιζι Ενγκλάντερ και το Verition Fund Management ετοιμάζονται να αποκτήσουν παρουσία στην Ελλάδα με γραφεία στην Αθήνα. Ο Kris Rókos μεταφέρει στην Ελλάδα τη φορολογική του κατοικία, και έρχεται και πραγματική επενδυτική δραστηριότητα. **Σελ. 9**

«Φοίνικας» το Μανχάταν

Το Κάτω Μανχάταν, μετά την καταστροφή της 11ης Σεπτεμβρίου, γνώρισε εντυπωσιακή αναγέννηση. Η μετατροπή γραφείων σε κατοικίες, οι μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές και η εγκατάσταση εταιρειών τεχνολογίας και μέσων ενημέρωσης αναζωογόνησαν την περιοχή. Παράλληλα, αναπτύχθηκαν ο τουρισμός, ο πολιτισμός και η ψυχαγωγία. Παρότι παραμένουν προκλήσεις, το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου αποτελεί πλέον ζωντανό κομμάτι της πόλης. **Σελ. 10**

ΑΝΑΛΥΣΗ

Οικονομική ευμάρεια ή όχι;

Η κυπριακή οικονομία εμφανίζει σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά μιας επιτυχίας. Ένα δύσκολο ερώτημα που προκύπτει, και το οποίο θα πρέπει να απαντηθεί καλύτερα από ό,τι μέχρι σήμερα, είναι γιατί επικρατεί δυσφορία ανάμεσα στα νοικοκυριά, αφού «υπάρχουν δουλειές» και οι μισθοί βελτιώνονται. **Σελ. 4**

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Νέα πίεση με 18,5 δισ. ΜΕΔ

Αυξάνεται το δικαστικό αποτύπωμα των Εταιρειών Εξαγοράς Πιστώσεων (ΕΕΠ). Ανάλυση των πρωτόδικων αποφάσεων που δημοσιεύονται στο Cylaw καταδεικνύει ότι κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2026, στις 98 από τις 586 αποφάσεις που εξετάστηκαν εμφανίζεται ως διάδικος ΕΕΠ, ποσοστό 16,7%. **Σελ. 5**

ΑΝΑΛΥΣΗ

/ Των **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** και **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Αμερικανικό δημόσιο χρέος και παγκόσμιες επιπτώσεις

Για δεκαετίες, οι διεθνείς αγορές αντιμετώπιζαν τα κρατικά ομόλογα των ΗΠΑ ως περιουσιακό στοιχείο μηδενικού κινδύνου και ως το ασφαλέστερο καταφύγιο σε περιόδους κρίσεων. Ωστόσο, το κλιμακούμενο εθνικό χρέος των ΗΠΑ οδηγεί σε ανησυχία, επηρεάζοντας ευρύτερα την τιμολόγηση των περιουσιακών στοιχείων σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα επίσημα στοιχεία αποτυπώνουν τις διαστάσεις του προβλήματος. Σύμφωνα με το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, το αμερικανικό εθνικό χρέος έχει ήδη ξεπεράσει τα USD 40 τρις., φτάνοντας το 127% του ΑΕΠ και έχοντας υπερδιπλασιαστεί μέσα σε μια δεκαετία.

Αυτή η εκρηκτική άνοδος αντανακλά χρόνια διογκωμένων ομοσπονδιακών δαπανών,

τόσο από Ρεπουμπλικανικές αλλά και από Δημοκρατικές κυβερνήσεις. Η πλέον ανησυχητική πτυχή είναι, ωστόσο, το κόστος εξυπηρέτησής του χρέους. Οι δαπάνες για τόκους αυξάνονται κατά 14% ετησίως και, σύμφωνα με το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κογκρέσου (CBO), είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα ξεπεράσουν το USD 1 τρις. για πρώτη φορά στην ιστορία το 2026.

Αυτό σημαίνει ότι, οι ΗΠΑ δαπανούν πλέον περισσότερα χρήματα για την εξυπηρέτηση του χρέους από όσα διαθέτουν για τον στρατιωτικό τους προϋπολογισμό. Παράλληλα, το CBO προβλέπει έλλειμμα USD 2,1 τρις. για το 2026, ποσοστό που αγγίζει το 6% του ΑΕΠ των ΗΠΑ και που είναι εξαιρετικά υψηλό, ιδιαίτερα σε περίοδο

οικονομικής ανάπτυξης.

Αυτές οι εξελίξεις επηρεάζουν άμεσα και την Ευρώπη, καθώς το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει δολαριοκεντρικό. Όταν το αμερικανικό δημόσιο εκδίδει ομόλογα για να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματά του, επηρεάζει άμεσα την παγκόσμια ρευστότητα. Στις αρχές Σεπτεμβρίου 2026, η απόδοση του 10ετούς κρατικού ομολόγου των ΗΠΑ ανέβηκε στο 4,8%, συμπαρασύροντας τις ευρωπαϊκές αγορές ομολόγων και αυξάνοντας το κόστος δανεισμού για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης και για τις επιχειρήσεις.

Επιπλέον, αυτή η δημοσιονομική τροχιά μεταβάλλει τη συμπεριφορά των διεθνών κεφαλαιών. Οι επίσημες ξένες επενδύσεις σε αμερικανικά

ομόλογα δείχνουν σημάδια κόπωσης. Οι κεντρικές τράπεζες παγκοσμίως διαφοροποιούν τα αποθεματικά τους, στρεφόμενες σε απτά περιουσιακά στοιχεία, γεγονός που διατηρεί την τιμή του χρυσού σε υψηλά επίπεδα, γύρω στα USD 4,475 ανά ουγκιά. Παρά τις επανειλημμένες προειδοποιήσεις των αναλυτών, δε φαίνεται να υπάρχει η απαιτούμενη πολιτική βούληση στην Ουάσιγκτον για δημοσιονομική εξυγίανση. Οι δύο μεγάλες πολιτικές παρατάξεις ευνοούν στρατηγικές που βασίζονται στην έκδοση χρέους, είτε λόγω φορολογικών περικοπών είτε λόγω αυξημένων δημοσίων δαπανών.

Καθώς οι ΗΠΑ δοκιμάζουν τα όρια του «υπερπρονομίου» τους, το επενδυτικό τοπίο κατακερματίζεται και οι επεν-

δυτές συνειδητοποιούν ότι οι επενδύσεις σε Αμερικανικά ομόλογα παρουσιάζουν κινδύνους. Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους διαχειριστές κεφαλαίων, το μήνυμα είναι σαφές: η σταθερότητα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής επηρεάζεται από το βάρος του ισολογισμού της Ουάσιγκτον και, η διαφοροποίηση σε ασφαλή περιουσιακά στοιχεία που δεν είναι συνδεδεμένα με το δολάριο δύναται να αποτελεί στρατηγική επιλογή.

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος είναι οικονομολόγος και Πρόεδρος του Δημοσιονομικού Συμβουλίου Κύπρου. Ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγος και μέλος του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου. Οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

pwc

PwC Foundation

Χτίζουμε σήμερα
το αύριο που αξίζουμε.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Ακριβό χρήμα για φθηνή ενέργεια

Η δεύτερη άνοδος των επιτοκίων εντός του 2026 είναι γεγονός, σε μια κίνηση που θεωρήθηκε αναγκαία. Η παράταση της σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή, έξι μήνες μετά την έναρξή της, επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις για εντονότερες πληθωριστικές πιέσεις, καθιστώντας αναγκαία την αύξηση των επιτοκίων κατά 0,25%. Όμως, τα αυξημένα επιτόκια δεν μπορούν να προσφέρουν λύσεις στις περιορισμένες ποσότητες που αυξάνουν τις τιμές της ενέργειας. Εξάλλου, ο πληθωρισμός δεν προκύπτει λόγω αυξημένης ζήτησης, αλλά οδηγείται από το αυξημένο κόστος ενός περιορισμένου αγαθού. Αυτό που τελικά θα πετύχουν τα υψηλά επιτόκια, αν συνεχιστούν, είναι μειωμένες επενδύσεις, χαμηλότερη κατανοήση, αυξημένο κόστος χρηματοδότησης και, φυσικά, αυξημένοι κίνδυνοι για ύφεση. Ίσως, τελικά, η αναγκαιότητα αυτής της αύξησης, αλλά και των επόμενων, θα πρέπει να αξιολογηθεί εκ νέου.

Από το παιδικό δωμάτιο... στον όροφο από πάνω

Η κυβέρνηση προσπαθεί να επιλύσει το στεγαστικό πρόβλημα, που όντως έχει πνίξει τη νεολαία, ανακοινώνοντας νέο στεγαστικό σχέδιο. Σύμφωνα με το σχέδιο, δίνεται η δυνατότητα ανέγερσης επιπλέον ορόφου σε υφιστάμενες οικοδομές ή παραχώρησης οικοπέδου στο 25% της αγοραίας του αξίας για ανέγερση κατοικίας στην επαρχία. Και μόνο αυτές οι δύο προτάσεις αποδεικνύουν ότι η κυβέρνηση όχι μόνο δεν αντιλαμβάνεται την έκταση του προβλήματος που πιέζει τους νέους, αλλά ούτε και τα κοινωνικά ζητήματα που προκύπτουν από αυτό. Στην περίπτωση του οικοπέδου, είναι προφανές ότι η όποια λύση θα αναζητηθεί σε βάθος χρόνου και μόνο εφρόσον εξασφαλιστεί χρηματοδότηση. Το κορυφαίο, όμως, φθορά των επιπλέον όροφο σε υφιστάμενες οι-

Αφθώδης πυρετός: €17,5 εκατ. σε αποζημιώσεις και 4% λιγότερο γάλα.

κοδομές. Προφανώς η κυβέρνηση, ακούγοντας ότι νέοι 30 ετών μένουν ακόμη στα παιδικά τους υπνοδωμάτια, αποφάσισε να τους δώσει την ευκαιρία να φτιάξουν νέα υπνοδωμάτια πάνω από τα πρώην παιδικά τους δωμάτια.

Όταν ο Πρόεδρος αδειάζει τον υπουργό του... χωρίς να τον αδειάζει

Αρκετή συζήτηση γίνεται τον τελευταίο καιρό μετά την είσοδο της Meridiam στον GSI και για τη στάση που θα τηρήσει η κυριακή πλευρά. Προς άρση κάθε παρεξήγησης, ο υπουργός Οικονομικών δήλωσε ότι η «πολιτική των ηλεκτρικών διασυνδέ-

σεων έχει ανατιναχτεί», θέλοντας προφανώς να πει ότι η ενεργειακή κρίση οδηγεί τις χώρες να περιχαράκωνονται και να επιλέγουν στο μέλλον να αποθηκεύουν την πλεονάζουσα ενέργεια, αντί να τη διανομεύουν σε γειτονικά δίκτυα ηλεκτρισμού. Και ενώ αυτή η δήλωση θα μπορούσε από μόνη της να καλύψει πλήρως τη θέση της κυβέρνησης για τη συνέχεια του έργου, ήρθε ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης να θολώσει τα νερά, λέγοντας ότι βρισκόμαστε ενώπιον εξελίξεων για την υλοποίησή του. Αυτό ερμηνεύτηκε ως άδειασμα του Υπουργού του. Κάτι που, αν συνέβαινε πραγματικά, ο τελευταίος θα είχε ήδη παραιτηθεί. Δεν το πράττει, όμως, γιατί απλώς παίζουν συντονισμένα ένα παιχνίδι εντυπώσεων.

Όλα έτοιμα για τα σχολεία. Η παιδεία;

Η έναρξη της σχολικής χρονιάς βρίσκει την αρμόδια υπουργό να δηλώνει ότι «στη μεγάλη πλειοψηφία έχουμε αντιμετωπίσει τα πάντα πριν πάνε τα παιδιά σχολείο», κάτι που μας αναγκάζει να σημειώσουμε ορισμένα πράγματα. Σίγουρα είναι θετικό να είναι έτοιμα τα σχολεία υλικοτεχνικά και στελεχειακά, εφόσον βέβαια ισχύει. Κάποτε, όμως, θα πρέπει να συζητήσουμε και για την ουσία της εκπαίδευσης. Που σίγουρα δεν είναι ούτε οι ψύκτες νερού, ούτε το σύστημα διορισμού και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, ούτε βέβαια τα κλιματιστικά. Η ουσία της εκπαίδευσης είναι η ενίσχυση της μέγιστης γνωστικής ικανότητας των παιδιών μας. Και με τα αποτελέσματα

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Διάρθρωση μετοχής (split)

Διάρθρωση μετοχής καλείται η αντικατάσταση μιας υφιστάμενης μετοχής με περισσότερες μετοχές μικρότερης αξίας η καθεμία, χωρίς όμως να επηρεάζεται καθόλου η συνολική τους αξία, η οποία θα πρέπει να ισούται με την αξία της μετοχής πριν από τη διάρθρωση. Βασικό λόγο της διάρθρωσης αυτής αποτελεί η όσο το δυνατόν καλύτερη εμπορευσιμότητα των μετοχών.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

της έρευνας PISA, σίγουρα δεν μπορούμε να ισχυριζόμαστε ότι έχουμε αντιμετωπίσει έστω και τα ελάχιστα ως προς την ουσία της αποστολής που υποτίθεται ότι υπηρετεί το ΥΠΑΝ.

Η βδομάδα ξενικά με καμπάνα

«Μια μεγάλη τράπεζα που συνεργάζεται με το Ιράν θα δεχθεί κυρώσεις αύριο, Δευτέρα», δήλωσε ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών. Μέχρι στιγμής, η αμερικανική κυβέρνηση έχει επιβάλει κυρώσεις στη δεύτερη μεγαλύτερη αιγυπτιακή τράπεζα για συναλλαγές ύψους 1,8 δισ. δολαρίων με το Ιράν μέσω Ντουμπάι, ενώ αναμένονται κυρώσεις και σε μεγάλη τουρκική τράπεζα για δανειοδοτήσεις προς το Ιράν. Κυρώσεις θα συνεχίσουν να δέχονται και όσες επιχειρήσεις εμπλακούν σε συναλλαγές με το Ιράν σε θέματα ναυτιλίας και τεχνολογίας.

Φρένο στο Airbnb επιχειρεί να βάλει η Ε.Ε.

Δρομολογείται νομικό πλαίσιο ώστε να μην προσβάλλονται δικαστικά τα μέτρα

Της ανταποκρίτριας μας στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

«Δεν είμαστε θεμελιωδώς αντίθετοι στις βραχυχρόνιες μισθώσεις», ξεκαθάρισε ο επίτροπος Ενέργειας και Στέγας Νταν Γιόργκενσεν. «Μπορούν να είναι χρήσιμες για τα ταξίδια και τον τουρισμό και να προσφέρουν πρόσθετο εισόδημα στα νοικοκυριά». Το πρόβλημα, όπως εξήγησε σε μικρή ομάδα ευρωπαϊκών εφημερίδων – ανάμεσά τους και η «Κ»–, αρχίζει όταν σε ορισμένες πόλεις συμβάλλουν στην άνοδο των τιμών και τελικά «εκτοπίζουν ανθρώπους» από τις περιοχές όπου ζουν.

Αυτή είναι η ισορροπία που επιδιώκει να εξασφαλίσει η νέα νομοθετική πρωτοβουλία για την προστιθέμενη αξία, που παρουσίασε χθες η Κομισιόν, ανοίγοντας τον δρόμο για περιορισμούς όχι μόνο στο Airbnb, αλλά, υπό αυστηρές προϋποθέσεις, και στη χρήση ή αγορά δεύτερων κατοικιών, καθώς και για παρεμβάσεις σε ακίνητα που παραμένουν επί μακρόν κενά.

Η πρωτοβουλία είχε προαναγγελλθεί πριν από ακριβώς ένα χρόνο από την Ούρσου-

λα φον ντερ Λάιεν, κατά την ομιλία της για την Κατάσταση της Ένωσης, όταν δεσμεύθηκε για ειδική νομοθετική πρωτοβουλία για τις βραχυχρόνιες μισθώσεις, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής απάντησης στη στεγαστική κρίση. Ακολούθησαν μήνες διαβουλεύσεων με κράτη-μέλη, περιφέρειες και δήμους, αλλά και με ιδιοκτήτες, ενοικιαστές, πλατφόρμες και τον τουριστικό κλάδο. Ένα από τα βασικά αιτήματα των τοπικών αρχών ήταν, σύμφωνα με τον Γιόργκενσεν, η μεγαλύτερη νομική ασφάλεια. Πόλεις που έχουν επιχειρήσει να περιορίσουν τις βραχυχρόνιες μισθώσεις έχουν βρεθεί αντιμέτωπες με προσφυγές στα δικαστήρια και μέχρι σήμερα καλούνται να υπερασπιστούν τις παρεμβάσεις τους στη βάση ενός γενικότερου ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου.

«Οι δήμαρχοι ζητούν νομική σαφήνεια», σημείωσε ο επίτροπος. Όταν τα μέτρα τους προσβάλλονται δικαστικά, θέλουν να μπορούν να δείξουν ότι στήριζονται σε σαφές ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Αυτή τη νομική ασφάλεια επιχειρεί να προσφέρει ο νέος κανονισμός, καθορίζοντας τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες

Κάθε παρέμβαση για τον περιορισμό των βραχυχρόνιων μισθώσεων πρέπει να είναι αναλογική και δικαιολογημένη, τόνισε ο επίτροπος Ενέργειας και Στέγας Νταν Γιόργκενσεν. Το Airbnb μπορεί να είναι χρήσιμο για τον τουρισμό και να προσφέρει ένα πρόσθετο εισόδημα στα νοικοκυριά. Το πρόβλημα αρχίζει όταν προκαλεί άνοδο τιμών στις κατοικίες και τελικά «εκτοπίζει ανθρώπους» από τις περιοχές όπου ζουν, σημείωσε ο επίτροπος. Στη φωτογραφία, κλειδοθήκες σε είσοδο για διαμερίσματα βραχυχρόνιας μίσθωσης στο Ταλίν, στην Εσθονία.

Πόλεις που έχουν επιχειρήσει να περιορίσουν τις βραχυχρόνιες μισθώσεις έχουν βρεθεί αντιμέτωπες με προσφυγές στα δικαστήρια.

περιορισμοί για λόγους στεγαστικής προστιτότητας μπορούν να δικαιολογηθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Για να χαρακτηριστεί μια περιοχή υπό στεγαστική «πίεση», η τιμή μιας αντιπροσωπευτικής κατοικίας πρέπει κατ' αρχήν να αντιστοιχεί σε τουλάχιστον οκτώ χρόνια διαθέσιμου κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Εξετάζονται επίσης η εξέλιξη των τιμών και κατά πόσον, με βάση την προσφορά, τη ζήτηση και τις δημογραφικές τάσεις, η κατάσταση αναμένεται να βελτιωθεί τα επόμενα τρία χρόνια. Οι περιορισμοί μπορούν να αφορούν συγκεκριμένο δημοτικό διαμέρισμα ή ακόμη και τμήμα του, εφόσον εκεί εντοπίζεται το πρόβλημα.

Για τις βραχυχρόνιες μισθώσεις, παράλληλα, πρέπει να αποδεικνύεται ότι είχαν σοβαρή αρνητική επίδραση στη διαθεσιμότητα ή στην προστιτότητα της κατοικίας επί τουλάχιστον τρία χρόνια.

Τι μπορεί να κάνει μια πόλη; Ο Γιόργκενσεν ανέφερε ως παραδείγματα τον περιορισμό των ημερών κατά τις οποίες ένα ακίνητο μπορεί να διατίθεται για βραχυχρόνια μίσθωση, τον περιορισμό του αριθμού των βραχυχρόνιων μισθώσεων ή κανόνες για τη μετατροπή μιας κατοικίας σε κατάλυμα αποκλειστικά για τέτοια χρήση. Η επιλογή, τόνισε, παραμένει στις τοπικές αρχές και κάθε παρέμβαση πρέπει να είναι αναλογική και δικαιολογημένη.

Στην ερώτηση της «Κ» για την Ελλάδα και ειδικότερα την Αθήνα, όπου το ζήτημα των κε-

νών κατοικιών είναι ιδιαίτερα έντονο, ο Γιόργκενσεν υπογράμμισε ότι η συζήτηση δεν αφορά μόνο το Airbnb.

Οι κενές κατοικίες, είπε, αποτελούν «πολύ, πολύ μεγαλύτερο» μέρος του στεγαστικού αποθέματος από τις βραχυχρόνιες μισθώσεις. Το νέο πλαίσιο μπορεί να καλύψει παρεμβάσεις για κατοικίες που παραμένουν κενές επί μακρόν, αλλά και όρους που ενθαρρύνουν τη χρήση των ακινήτων ως κύριας κατοικίας.

Ερωτηθείς, ακόμη, εάν στα πιθανά «εργαλεία» θα μπορούσε να περιλαμβάνεται και η φορολόγηση κενών ακινήτων, ο επίτροπος άφησε ανοικτό το ενδεχόμενο. Εσπευσε, ωστόσο, να διευκρινίσει ότι πρόκειται για πιθανό παράδειγμα και ότι κάθε μέτρο πρέπει να είναι συμβατό με το εθνικό και το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Ο νέος κανονισμός, πάντως, «δεν πρόκειται να λύσει από μόνος του τη στεγαστική κρίση», επισήμανε ο Δανός επίτροπος. Σε περιοχές, όμως, όπου υπάρχει απτό πρόβλημα, τέτοιες παρεμβάσεις μπορούν να ανακουφίσουν τη στεγαστική πίεση και, όπως είπε, «ελπίζουμε να μειώσουν τις τιμές με ουσιαστικό τρόπο».

Orthodoxou Employment

Hospitality Staffing Solutions!

orthodoxouemployment.com

Εποπτική «ασπίδα» Κεντρικής και Κεφαλαιαγοράς

Οι αλλαγές προσώπων στην ηγεσία στις δύο Αρχές ενισχύουν την εικόνα στενότερου συντονισμού

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Όταν άλλαξε η Διοίκηση της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΚΤΚ) από τον κ. Κωνσταντίνο Ηροδότου, στον κ. Χριστόδουλο Πατσαλίδη, μαζί του άλλαξαν και οι δύο εκτελεστικοί του σύμβουλοι. Την άνοιξη του 2024 αποφασίστηκε ο διορισμός της Ευγενίας Χριστοδούλου και του Γιώργου Καρατζιά, αμφότεροι ορκωτοί λογιστές. Ο κ. Καρατζιάς ήταν τότε ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (ΕΚΚ) και η κα Χριστοδούλου ήταν η Managing Director της B2Kapital Cyprus. Έτσι, στην ανώτατη τριάδα της εγχώριας εποπτικής αρχής των τραπεζών βρίσκονταν μέχρι και «προχθές» πρόσωπα που είχαν γνώσεις από τραπεζικά, από δευτερογενή αγορά δανείων και προβληματικών δανείων, αλλά και από επενδυτικές υπηρεσίες και εποπτεία.

Στα μέσα της εβδομάδας αποφασίστηκε η επιστροφή του κ. Καρατζιά στην Κεφαλαιαγορά, αυτή τη φορά όμως ως Προέδρου της Επιτροπής, και διαδέχθηκε τον κ. Γιώργο Θεοχαρίδη. Ο δε αντιπρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, ο κ. Πανίκος Βάκκου έλαβε τη θέση που άφησε ο κ. Καρατζιάς και διορίστηκε ως εκτελεστικός στην Κεντρική Τράπεζα. Αντιπρόεδρος της Επιτροπής διορίστηκε ο κ. Λούκας Λαγούδης, ο οποίος ήταν ήδη μέλος του Συμβουλίου και ειδικός στη διαχείριση κινδύνων.

Οι ανωτέρω αλλαγές βγάζουν στην επιφάνεια την έστω και άτυπη συνεργασία των δύο ξεχωριστών εποπτικών αρχών, και με την τεχνολογία να κάνει άλματα και τα προϊόντα που εποπτεύουν να έχουν γίνει εκ φύσεως πιο σύνθετα και απαιτητικά, να καθίσταται αναγκαία. Σε αρκετές

Αποφασίστηκε η επιστροφή του κ. Γιώργου Καρατζιά στην Κεφαλαιαγορά ως προέδρου της Επιτροπής, και ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής Πανίκος Βάκκου έλαβε τη θέση του κ. Καρατζιά στην Κεντρική ως εκτελεστικός.

Η Κύπρος περνά σε ένα πιο απαιτητικό εποπτικό περιβάλλον, με Κεντρική και Κεφαλαιαγορά να ενισχύουν τους ελέγχους.

περιπτώσεις βλέπουμε εταιρείες που εποπτεύονται από τη μία Αρχή να κάνουν προσπάθειες να μπουν στο «business» της άλλης, και αντιστρόφως. Δεν είναι περιβάλλον που υπάρχει εφησυχασμός και γίνεται αντιληπτό πως, σε αρκετές περιπτώσεις παρά το ότι οι εποπτικές αρμοδιότη-

τες της Κεφαλαιαγοράς και της Κεντρικής είναι διακριτές, αλληλοσυμπληρώνονται. Επομένως, τα πρόσωπα που μεταπηδούν από τη μία Αρχή στην άλλη, διόλου δεν είναι τυχαία, καθώς οι εμπειρίες και η τεχνογνωσία που μεταφέρουν, βοηθούν στο να βγει ένα ορθό αποτέλεσμα με τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας.

Σφίγγουν τα λουριά

Δεν είναι ανακριβές πως οι δύο Αρχές έχουν «σφίξει τα λουριά» και έχουν υιοθετήσει μία αυστηρότερη στάση έναντι των εποπτευομένων τους, ενώ σε αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να συντείνει το γεγονός ότι έχουν ανοικτό κανάλι επικοινωνίας.

Ακολουθούν μία ιδιαίτερα προσεκτική στάση, τάση που βέβαια να μην εφαρμόζεται από την κρίση του 2013 και εντεύθεν, αλλά πλέον είναι επιτακτική λόγω των σύνθετων εποπτικών αναγκών που έχουν δημιουργηθεί για εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο. Η Κεντρική Τράπεζα, για παράδειγμα, χειρίζεται «λεπτά και άκρως χειρουργικά» τα ζητήματα που υπάγονται σε πωλήσεις μικρών τραπεζών στην Κύπρο, ενώ επίσης κρατούν σε στάση αναμονής και εξετάζουν ενδελεχώς εταιρείες «fintech» που επιζητούν τραπεζικά άδεια στο νησί. Στο ίδιο «μοτίβο», υπέδειξε μετοχικές αλλαγές σε εταιρείες που εποπτεύει, όπως για παράδειγμα σε εταιρείες πλη-

ρωμών (payments institutions), αλλά συγχρόνως υιοθέτησε τις οποίες οδηγίες AML είναι αναγκαίες να εφαρμοστούν. Την ίδια ώρα, μεταξύ άλλων, η Κεντρική διατηρεί στο 1,5% το ποσοστό του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας, κρίνοντας ότι το υφιστάμενο επίπεδο κεφαλαιακής προστασίας παραμένει κατάλληλο για το κυπριακό χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Αναφορικά με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και ως αποτέλεσμα των εποπτικών ελέγχων, το 2025 βλέπουμε να επιβλήθηκαν διοικητικές κυρώσεις περίπου 2,3 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 1,3 εκατ. ευρώ ήταν σε ΚΕΠΕΥ. Τα τελευταία τρία χρόνια έχουν επιβληθεί διοικητικές κυρώσεις

περίπου 7,3 εκατ. εκ των οποίων τα 5,3 εκατ. ήταν σε ΕΠΕΥ για παραβάσεις της κείμενης νομοθεσίας. Πέραν των προστίμων και των συμβιβασμών, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς προχώρησε στην επιβολή και άλλων εποπτικών μέτρων. Συγκεκριμένα, σε πέραν των 170 περιπτώσεων ζητήθηκε η λήψη διορθωτικών μέτρων, ενώ προχώρησε σε κλήση παραστάσεων σε σειρά άλλων περιπτώσεων. Περαιτέρω, έγινε ανάκληση ή και αναστολή άδειας λειτουργίας σε 4 περιπτώσεις ΚΕΠΕΥ. Επίσης, για 5 εκδότες, η ΕΚΚ αποφάσισε όπως ζητήσει από το Συμβούλιο του ΧΑΚ την αναστολή της υποχρέωσης των κινητών αξιών τους στις ρυθμιζόμενες αγορές ΧΑΚ, μέχρι τη συμμόρφωσή τους με τις συνεχείς τους υποχρεώσεις ή μέχρι συγκεκριμένη ημερομηνία που τέθηκε από την ΕΚΚ. Η ΕΚΚ εντός του 2025, απέστειλε δύο υποθέσεις στην Αστυνομία και πέντε υποθέσεις στον Γενικό Εισαγγελέα για διερεύνηση κατά πόσο προκύπτουν ενδεχόμενα ποινικά αδικήματα. Επίσης, για άλλες δύο περιπτώσεις διαβίβαστηκαν πληροφορίες στη ΜΟΚΑΣ.

Μέσα στο 2026, ρεπορτάζ που είχε αναδείξει η «Κ», αφορούσε στην εφαρμογή του Κανονισμού MiCA από την 1η Ιουλίου 2026, που έχει σηματοδοτήσει μια νέα εποχή για την αγορά κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων (CASPs) στην Κύπρο, καθώς όλες οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται αποκλειστικά από παρόχους που έχουν τη σχετική άδεια. Η ρυθμιστική αρχή αντιμετώπισε την περικοπή της MiCA όχι μόνο ως ζήτημα αδειοδότησης, αλλά και ως συμβάν ελέγχου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

NICOSIA MUNICIPAL THEATRE

OCTOBER 14

digital agenda CYPRUS SUMMIT

AI WARS

agenda.cy

DON'T MISS OUT, **EARLY BIRD TICKETS** ARE AVAILABLE NOW!

1,000 +
Appearances

100 +
Publications

\$ 16 BN+
Value of Companies advised

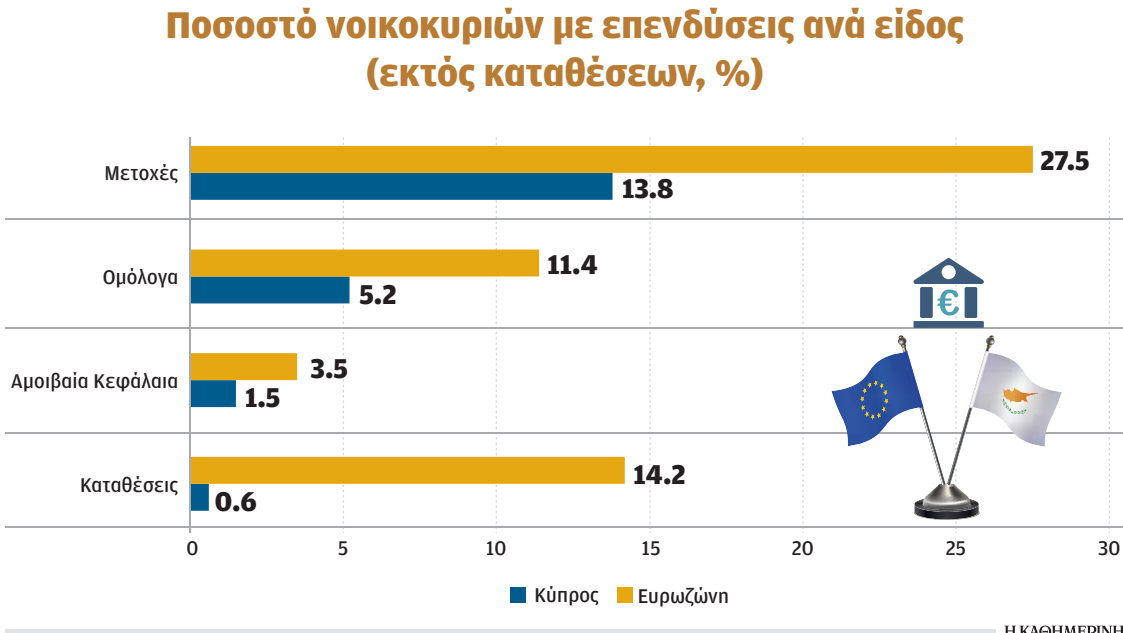
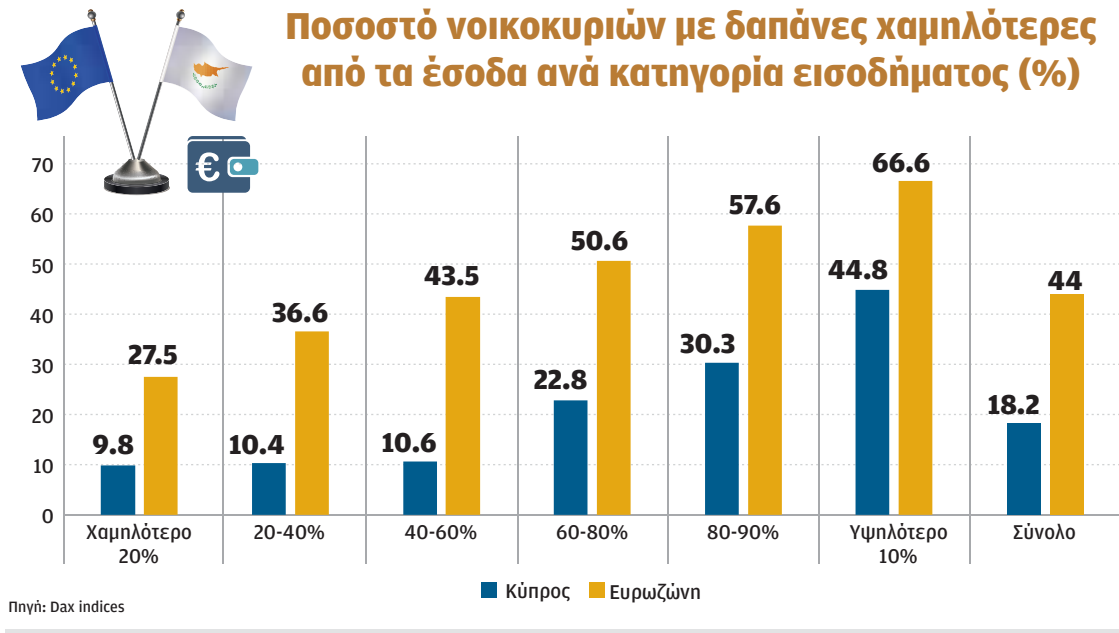
100 k+
AI Community

POWERED BY

Bank of Cyprus

SUPPORTERS

PARTNERS

Του ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΣΙΑΝΗ

Η **κυπριακή** οικονομία εμφανίζει σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά μιας επιτυχίας. Το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,8% το 2025 και δείχνει πως μπορεί να συνεχίζει με τους ίδιους ρυθμούς. Η ανεργία παραμένει, ουσιαστικά μηδενική, και η κατανάλωση, παρά την πίεση του πληθωρισμού, διατηρεί την δυναμική της. Ένα δύσκολο ερώτημα που προκύπτει, και το οποίο θα πρέπει να απαντηθεί καλύτερα από ό,τι μέχρι σήμερα, είναι γιατί επικρατεί δυσφορία ανάμεσα στα νοικοκυριά, την ώρα που «υπάρχουν δουλειές» και μάλιστα οι μισθοί δείχνουν να βελτιώνονται. Ένα σημαντικό στοιχείο είναι η μισθολογική ανισότητα, η οποία έχει ενταθεί τα τελευταία τρίμνη. Μια –έστω προκαταρκτική– ανάλυση των καταθέσεων μπορεί να δώσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το τι συμβαίνει. Και, τα στοιχεία δείχνουν, πρώτο, ότι η κατανομή της οικονομικής ασφάλειας δεν είναι ομαλή, και δεύτερο ότι η απουσία επενδυτικών επιλογών πέρα από τις καταθέσεις και τα ακίνητα, συνεκίζει να προκαλεί στρεβλώσεις στην διαχείριση των ενεργητικών των νοικοκυριών.

Αποταμιεύουν πολλά, λίγος

Η τελευταία Έρευνα Χρηματοοικονομικών και Καταναλωτικών Συνηθειών των Νοικοκυριών της ΕΚΤ δείχνει ότι το 98,5% των κυπριακών νοικοκυριών διαθέτει καταθέσεις. Πρόκειται για ένα υψηλό ποσοστό, το οποίο δίνει την εντύπωση ότι τα νοικοκυριά έχουν υψηλές αντοχές. Ωστόσο, η διάμεση αξία τους, περιορίζεται στα 2.400 ευρώ, ένα ποσό σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο του συνόλου της ευρωζώνης, που βρίσκεται στις 10.000 ευρώ. Η διάμεση αξία, συνεπάγεται πως οι μισοί καταθέτες στην Κύπρο, διαθέτουν λιγότερα από 2.400 ευρώ ως αποταμίευση. Αυτά τα ποσά μπορούν να κριθούν ως σημαντικά, διότι δίνουν μια πρώτηταρκτηκή, έστω, εικόνα, της ευαλωτότητας: Μια δαπάνη που δεν είχε προγραμματιστεί –μία επιδιόρθωση οικίας ή αυτοκινήτου, για παράδειγμα– μπορεί να «ρίξει» τα οικονομικά του νοικοκυριού, όταν οι αποταμιεύσεις είναι χαμηλότερες των 2.400 ευρώ.

Η ανησυχία για ευαλωτότητα των νοικοκυριών επιβεβαιώνεται και από άλλα δεδομένα. Στην ίδια έρευνα, μόνο το 18,2% των κυπριακών νοικοκυριών δήλωσε ότι τα τακτικά έξοδά του ήταν χαμηλότερα από το εισόδημά του κατά τους προηγούμενους δώδεκα μήνες. Στην ευρωζώνη το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 44%. Αν, δε, χωριστούν τα νοικοκυριά ανάλογα με την κατανομή των εισοδημάτων τους, (σε πέμπτα), το χαμηλότερο 60% (τα χαμηλότερα τρία πέμπτα) δείχνουν ιδιαίτερη δυσκολία αποταμίευσης, με μόνο το 10% να καταφέρνει να φυλάξει λεφτά στο τέλος του μήνα. Ανάμεσα στο πλουσιότερο 10%, το ποσοστό φτάνει στα 44,8%.

Η ίδια ανισορροπία καταγράφεται και ευρύτερα, στον χρηματοοικονομικό πλούτο. Ανάμεσα στα νοικοκυριά που κατέχουν χρηματοοικονομικά ενεργητικά, η διάμεση αξία είναι 4.300 ευρώ. Ο μέσος όρος βρίσκεται

Οικονομία και (ορισμένα) νοικοκυριά αντέχουν

Ανιση ανάπτυξη και τα λεφτά στις τράπεζες, ενώ η εικόνα έχει σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά μιας επιτυχίας

Η **κατανομή** της οικονομικής ασφάλειας δεν είναι ομαλή και η απουσία επενδυτικών επιλογών πέρα από τις καταθέσεις και τα ακίνητα, συνεκίζει να προκαλεί στρεβλώσεις στην διαχείριση των ενεργητικών των νοικοκυριών.

στα 46.200 ευρώ, ενώ το υψηλότερο 10% κινείται σε αδιευκρίνιστα ποσά, άνω των 100.000 ευρώ. Ο μέσος όρος είναι σχεδόν έντεκα φορές μεγαλύτερος από τη διάμεσο: ένα στοιχείο που από μόνο του τεκμηριώνει πως η κατανομή των περιουσιακών στοιχείων είναι ιδιαίτερα ανιστη στην Κύπρο. Η ακριβής κατανομή των αποταμιεύσεων δεν μπορεί να εξαχθεί από τα διαθέσιμα σε εμάς στοιχεία. Ωστόσο, το συμπέρασμα που μπορεί να κριθεί ως ασφαλές, είναι πως οι μεγάλες συνολικές αποταμιεύσεις ή καταθέσεις, συνυπάρχουν με ένα πολύ υψηλό ποσοστό νοικοκυριών που δυσκολεύονται να αποταμιεύσουν. Ενώ, δηλαδή, η οικονομία είναι ιδιαίτερα δυναμική και ανθεκτική, ένα σημαντικό μέρος των νοικοκυριών βρίσκονται υπό πίεση. Το συμπέρασμα συνάδει και με άλλα στοιχεία, όπως εκείνα που καταγράφουν την κατανομή των εισοδημάτων.

Περίεργη ανισότητα

Ενώ μπορούμε να συμπεράνουμε πως υφίσταται σημαντική ανισότητα σε μισθούς, ενεργητικά αλλά και στην ευκολία με την οποία «βγαίνει ο μήνας», πολλά στοιχεία κρίζουν επιπλέον ανάλυσιν. Στο διαθέσιμο εισόδημα, ο συντελεστής Gini της Κύπρου μειώθηκε από 34,8 το 2014 σε 29,0 το 2022, στο πλαίσιο της μακράς και επίπονης ανάκαμψης της οικονομίας από την κρίση. Έκτοτε, όμως, αυξήθηκε σε 30,1 το 2024 και 31,2 το 2025. Επομένως έχουμε, αφενός, μια σημαντική επιδείνωση τα τελευταία τρία χρόνια, η ανισότητα όμως παραμένει χαμηλότερη από εκείνη που βίωνε η οικονομία αμέσως πριν την κρίση του 2013 και τα έτη που ακολούθησαν. Το ανησυχητικό στοιχείο είναι πως, εκ πρώτης, φαίνεται πως η επιδείνωση της ανισότητας δεν ήταν παροδικό φαινόμενο και με-

τατρέπεται σε τάση μικρής αλλά σταθερά συνεχιζόμενης επιδείνωσης κάθε χρόνο.

Η ανισότητα κατανομής δεν είναι ζήτημα χωρίς άμεσες προεκτάσεις. Ένα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό των νοικοκυριών καταγράφει υψηλή –και αυξανόμενη– ευαλωτότητα, κάτι που έχει προφανείς κοινωνικές προεκτάσεις, σε συνδυασμό και με την διαθρωτική διάβρωση της μεσαίας τάξης. Η κοινωνία διαχωρίζεται, σταδιακά και όχι με απόλυτο ακόμα τρόπο, σε δύο κατηγορίες: Τα μεν νοικοκυριά που μπορούν να αποταμιεύουν συστηματικά

Τα πραγματικά καταθετικά επιτόκια παραμένουν αρνητικά, διαβρώνοντας έτσι την αξία των αποταμιεύσεων.

και να αποκτούν περιουσιακά στοιχεία με απόδοση, και τα δε νοικοκυριά που αγωνίζονται «να βγάλουν τον μήνα». Το 2019, η καθαρή αποταμίευση των νοικοκυριών, έφτανε στο 4,4% του ΑΕΠ. Από το 2022 μέχρι το 2024, όμως, και μετά την έκτακτη, μη επαναλαμβανόμενη αύξηση που σημειώθηκε κατά την πανδημία, το ποσοστό σταθεροποιήθηκε πλέον χαμηλότερα, πέριξ του 3,4%. Επομένως, έχοντας παρατηρήσει ότι τα στοιχεία υπονοούν ότι οι αποταμιεύσεις καθοδηγούνται από ένα μικρό ποσοστό που αποταμιεύουν πολλά και όχι από μια ευρείας βάσης αποταμίευση, μπορούμε ταυτόχρονα να προχωρήσουμε και σε μια δεύτερη διαπίστωση. Ότι, δηλαδή, τα περίπου 30 δισ. ευρώ που καταγράφονται στις καταθέσεις, αντικατοπτρίζουν περισσότερο ένα συσσωρευμένο απόθεμα δε-

κασιών και όχι την δυνατότητα να διατηρηθούν τρέχοντα πλεονάσματα στα νοικοκυριά.

Την ίδια στιγμή, η ετήσια επένδυση των νοικοκυριών σε πάγια στοιχεία –κυρίως ακίνητα– έφθασε το 2024 τα 3.16 δισ. ευρώ, ή 9.1% του ΑΕΠ, σχεδόν τριπλάσια από την ακαθάριστη αποταμίευση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταγράφει ότι τα κυπριακά νοικοκυριά επενδύουν κυρίως σε ακίνητη περιουσία και, σε αντίθεση με την ευρωζώνη, παραμένουν συνολικά καθαροί δανειολήπτες.

Καταθέσεις και ακίνητα

Στην Κύπρο τα νοικοκυριά έχουν την τάση να διατηρούν τα χρηματοοικονομικά τους στοιχεία υπό την μορφή των καταθέσεων. Οι καταθέσεις, όμως, είναι μια μορφή ενεργητικού με πολύ δυσμενή χαρακτηριστικά, η οποία σαφώς δεν συμφέρει ως προς την διατήρηση του πλούτου σε βάθος χρόνου. Αξίζει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι τα πραγματικά καταθετικά επιτόκια παραμένουν αρνητικά, διαβρώνοντας έτσι την αξία των αποταμιεύσεων. Ενώ στην ευρωζώνη οι καταθέσεις αποτελούν το 44.1% των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών, στην Κύπρο το ποσοστό φτάνει στο 62.8%. Έτσι, από μόνα τους τα νοικοκυριά που έχουν σημαντικές αποταμιεύσεις, επιλέγουν να τις διαβρύνουν αντί να τις αξιοποιούν.

Χαρακτηριστική είναι και η κατανομή σε άλλα περιουσιακά στοιχεία. Μόλις 0,6% των νοικοκυριών κατέχει αμοιβαία κεφάλαια, την ώρα που στην ευρωζώνη το ποσοστό ανέρχεται το 14,2%. Μια μειοψηφία 1,5% κατέχουν ομόλογα έναντι 3,5% στην ευρωζώνη, ενώ στις εισπραξιμένες μετοχές, το ποσοστό των νοικοκυριών κινείται στο 5,2% σε σχέση με 11,4% στην ευρωζώνη. Επομένως, τα μη ευάλωτα

νοικοκυριά, επιλέγουν να αποπλέουν την αξία των επενδύσεων τους, προτιμώντας τις καταθέσεις από άλλες μορφές περιουσιακών στοιχείων.

Συνολικά, μόνο το 10,5% του συνολικού ενεργητικού των κυπριακών νοικοκυριών είναι χρηματοοικονομικό, έναντι 20,7% στην ευρωζώνη. Όπως είναι αναμενόμενο από την ευρύτερη εντύπωση που επικρατεί, περίπου 82% των πραγματικών περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών, αφορά στην κύρια κατοικία ή άλλα ακίνητα. Η εικόνα είναι εν μέρη απότοκο του δεδομένου ότι η ιστορικά απουσίαζε η εύκολη, φθηνή και οικεία πρόσβαση του μικρού αποταμιευτή σε αυτά. Τα προϊόντα αυτού του είδους ήταν δύσκολο να εντοπιστούν, είχαν υψηλό ελάχιστο ποσό συμμετοχής (συνήθως 100.000 ευρώ) και παρουσίαζονταν ως «εξωτικά» για το μέσο νοικοκυριό. Η εμπειρία του ΧΑΚ στις αρχές του αιώνα, σε συνδυασμό και με τα τραπεζικά προϊόντα της περιόδου μέχρι το 2013, δημιούργησαν επίσης μια έντονη αποστροφή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και πως «χρηματοοικονομικό μετατραυματικό στρες». Την ίδια ώρα, οι φορείς, όπως τράπεζες, που θα μπορούσαν να είχαν προσφέρει τέτοια προϊόντα τα τελευταία χρόνια, συνέχισαν να φοβούνται την εμπειρία της περιόδου 2012-2014 και προτιμούσαν μέχρι πρότινος της αδράνεια από τη διόρθωση, για διάφορους εσωτερικούς τους, λόγους.

Το αποτέλεσμα ήταν ένα σχεδόν δυαδικό μοντέλο: χρήματα στην τράπεζα ή αγορά ακινήτου. Αυτό το μοντέλο, όχι μόνο στρεβλώνει την ανάπτυξη και συμβάλλει σημαντικά στο στεγαστικό πρόβλημα, αλλά και γενικότερα δεν απευθύνεται σε εκείνα ακριβώς τα νοικοκυριά που έχουν χαμηλές αποταμιεύ-

σεις – και μεγαλύτερη ανάγκη διατήρησης των περιουσιακών τους στοιχείων– την ώρα που και η οικονομία παραμένει εγκλωβισμένη στην υπερβάλλουσα ρευστότητα. Από την οπτική πλευρά του νοικοκυριού, αυτό δεν είναι παράλογο. Με τις μέσες καταθέσεις να παραμένουν χαμηλές και μόλις το 18,2% των νοικοκυριών να δημιουργεί τακτικό πλεόνασμα, η πρόσβαση στα χρήματα είναι πιο επείγουσα από μια αβέβαιη μακροπρόθεσμη απόδοση. Για τα υπόλοιπα νοικοκυριά, όμως, το θέμα φαίνεται πως δεν έχει να κάνει με ένα λογικό υπολογισμό των αναγκών. Σήμερα η ρευστότητα, όχι μόνο δεν αποδίδει, αλλά έχει αρνητική αξία αφού είναι χαμηλότερη του πληθωρισμού. Οι τράπεζες δεν θα αυξήσουν τα καταθετικά επιτόκια διότι αυτό ισοδυναμεί με το να πληρώνουν περισσότερα για κάτι που δεν θέλουν.

Νέες ευκαιρίες

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, έχουν αρχίσει να εμφανίζονται στην αγορά νέες επιλογές για επενδύσεις. Με τρομερή και μάλλον αδικαιολόγητη καθυστέρηση, οι τράπεζες και ακολουθούν άλλοι φορείς που έχουν λανσάρει πλέον προϊόντα τα οποία επιτρέπουν την συμμετοχή με χαμηλή αρχική επένδυση. Αυτό ήταν και το σοβαρότερο εμπόδιο για το μέσο νοικοκυριό το οποίο έχει αφενός χαμηλές αποταμιεύσεις και αφετέρου δεν έχει οικειότητα με επενδυτικά προϊόντα. Οι νέες λύσεις χαμηλού ορίου εισόδου αρχίζουν σταδιακά να καλύπτουν αυτό το κενό. Σε αυτό το πλαίσιο, και η προσπάθεια να ενισχυθεί η χρηματοοικονομική παιδεία στην Κύπρο, με επίγνωση των κινδύνων και με αποφυγή των εκοτατικών παραλογισμών και της αμοιβαίας παραπλάνησης που είδαμε το 2000 και το 2012, είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Λεφτά υπάρχουν

Μια δήλωση που κλειστάπικε αλλά δεν θα είναι ποτέ ανακριβής, πως «λεφτά υπάρχουν», ισχύει και σήμερα. Η Κύπρος αφενός χαρακτηρίζεται από αυξημένη ανισότητα, κάτι που αντικατοπτρίζει σε σημαντικό βαθμό τις διαρθρωτικές στρεβλώσεις στο αναπτυξιακό μοντέλο, περιλαμβανομένων και ζητημάτων που έχουν να κάνουν με την εθνική διαχείριση των ΑΕΕ. Αφετέρου, οι αποταμιεύσεις μπορεί μεν να αφορούν ένα σχετικά μικρό ποσοστό των νοικοκυριών, κάτω από το ένα πέμπτο, (χωρίς να υπολογίζονται οι επιχειρήσεις και άλλα νομικά πρόσωπα) αλλά την ίδια ώρα η ρευστότητα στην οικονομία είναι μάλλον υπερβάλλουσα. Και, υπερβάλλουσα, στην προκειμένη, σημαίνει «αδρανής» και μη παραγωγική. Η απώλεια παραγωγικότητας στην εθνική ρευστότητα αποτελεί μια τεράστια χαμένη ευκαιρία, η οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, όχι με άμεσες λύσεις, αλλά με προσεγμένη διαχείριση και ενθάρρυνση, στο πλαίσιο και της χρηματοοικονομικής παιδείας που προωθείται. Σε κάθε περίπτωση, η πολιτική ηγεσία καλείται να εντοπίσει αυτές τις αδυναμίες και –αν μη τι άλλο– να αρχίσει τουλάχιστον να συζητεί στρατηγικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή τους, στο μέσο διάστημα των επόμενων μερικών ετών.

Τα κόκκινα δάνεια βαραίνουν τα δικαστήρια

Σχεδόν μία στις έξι αποφάσεις που δημοσιεύτηκαν στο Cylaw το 2026 αφορούσε παλιά υπόθεση μη εξυπηρέτησης χρέους

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Αυξημένο αποτύπωμα στο ήδη επιβαρυσμένο δικαστικό σύστημα της Κύπρου φαίνεται να έχουν οι υποθέσεις που σχετίζονται με Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια, την ώρα που η καθαρή λογιστική αξία του συνόλου των δανείων που βρίσκονται υπό τη διαχείριση Εταιρειών Εξαγοράς Πιστώσεων (ΕΕΠ) έχει περιοριστεί στα 2,8 δισ. ευρώ. Σε ανάλυση των δικαστικών αποφάσεων (πρωτόδικων) που δημοσιεύονται στο Cylaw που έκανε η «Κ» διαφάνηκε ότι το 2025, από σύνολο 988 αποφάσεων που δημοσιεύτηκαν, οι 77 αφορούσαν υποθέσεις στις οποίες εμφανιζόταν ως διάδικος Εταιρεία Εξαγοράς Πιστώσεων. Πρόκειται για ποσοστό 7,8%, ή περίπου μία στις 13 αποφάσεις του συγκεκριμένου δείγματος.

Η εικόνα παρουσιάζεται εντονότερη κατά το 2026. Από τις 586 αποφάσεις που εξετάστηκαν για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου, στις 98 εμφανίζεται ως διάδικος ΕΕΠ. Το ποσοστό ανέρχεται στο 16,7%, δηλαδή περίπου μία στις έξι αποφάσεις. Υπενθυμίζεται πως κατά τις τελευταίες νομοθετικές ρυθμίσεις του ζητήματος των ΜΕΔ, το δικαίωμα προσφυγής των δανειοληπτών στη Δικαιοσύνη διευρύνθηκε ακόμα περισσότερο. Σε απόλυτους αριθμούς, συνεπώς, οι σχετικές αποφάσεις στους πρώτους οκτώ μήνες του 2026 είναι ήδη περισσότερες από όσες εντοπίστηκαν σε ολόκληρο το 2025. Τα στοιχεία δεν σημαίνουν ότι όλες οι συγκεκριμένες υποθέσεις αφορούν εκποιήσεις ούτε ότι προέκυψαν αποκλειστικά ως αποτέλεσμα αλλαγών στη σχε-

τική νομοθεσία. Καταγράφουν, ωστόσο, το δικαστικό αποτύπωμα που έχει πλέον η διαχείριση των χαρτοφυλακίων τα οποία μεταφέρθηκαν εκτός τραπεζικού συστήματος τα προηγούμενα χρόνια.

2,84 δισ. η λογιστική αξία

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η εικόνα εάν συνδυαστεί με τα τελευταία στοιχεία για τα δάνεια που βρίσκονται υπό διαχείριση Εται-

Οι σχετικές αποφάσεις στους πρώτους οκτώ μήνες του 2026 είναι ήδη περισσότερες από όσες εντοπίστηκαν σε ολόκληρο το 2025.

ρειών Διαχείρισης Πιστώσεων. Στις 31 Μαρτίου 2026, το συνολικό συμβατικό υπόλοιπο των υπό διαχείριση δανείων ανερχόταν σε €19,607 δισ., έναντι €19,351 δισ. στο τέλος του 2025. Από το σύνολο, τα €18,527 δισ. καταγράφονταν ως μη εξυπηρετούμενα, αντιπροσωπεύοντας το 94,5% των υπό διαχείριση δανείων. Στο τέλος του 2025 τα ΜΕΔ ανέρχονταν σε €18,223 δισ. ή 94,2%.

Διαφορετική, ωστόσο, είναι η εικόνα όταν εξεταστεί η καθαρή λογιστική αξία των συγκεκριμένων χαρτοφυλακίων. Το καθαρό λογιστικό υπόλοιπο του συνόλου των υπό διαχείριση δανείων ανερχόταν στις 31 Μαρτίου 2026 σε €2,843 δισ., από €2,802 δισ. στο τέλος του 2025. Η διαφορά μεταξύ συμβατικού και καθαρού λογιστικού υπολοίπου είναι ση-

Περίοδος	Σύνολο αποφάσεων	Με ΕΕΠ	Ποσοστό
2025	988	77	7,8%
Ιαν - Αύγ 2026	586	98	16,7%

Το δικαστικό αποτύπωμα των συγκεκριμένων υποθέσεων αποκτά πρόσθετη σημασία λόγω των επανειλημμένων αλλαγών που έγιναν τα προηγούμενα χρόνια στο πλαίσιο των εκποιήσεων.

μαντική για την αποτύπωση του μεγέθους του προβλήματος. Το συμβατικό υπόλοιπο περιλαμβάνει τις απαιτήσεις όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί διαχρονικά, ενώ η καθαρή λογιστική αξία αποτυπώνει διαφορετικά την οικονομική αξία των χαρτοφυλακίων.

Αλλαγές και δικαστήρια

Το δικαστικό αποτύπωμα των συγκεκριμένων υποθέσεων αποκτά πρόσθετη σημασία λόγω των επανειλημμένων αλλαγών που έγιναν τα προηγούμενα χρόνια στο πλαίσιο των εκποιήσεων και της διαχείρισης μη εξυπηρετούμενων πιστωτικών διευκολύνσεων. Μέσα από τις αλλαγές διευρύνθηκαν ή διαφοροποιήθηκαν διαδικασίες μέσω των οποίων οφειλότες μπορούν να αμφισβητήσουν συγκεκριμένες ενέργει-

ες, με μέρος των διαφορών να καταλήγει ενώπιον των δικαστηρίων. Στο πλαίσιο προηγούμενων νομοθετικών αλλαγών είχε, μάλιστα, προβλεφθεί η δημιουργία ειδικής δικαιοδοσίας εντός των δικαστηρίων για την ταχύτερη εξέταση των συγκεκριμένων υποθέσεων. Παρά την ψήφιση της σχετικής πρόνοιας από τη Βουλή και την ενσωμάτωσή της στη νομοθεσία, η ειδική δικαιοδοσία δεν έχει μέχρι σήμερα δημιουργηθεί. Ως αποτέλεσμα, οι σχετικές διαφορές εξακολουθούν να εξετάζονται μέσα από την υφιστάμενη δικαστική δομή.

580 ημέρες για υποθέσεις

Η επιβάρυνση καταγράφεται σε μια περίοδο κατά την οποία οι επιδόσεις της Κύπρου στην ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης εξακολουθούν να βρίσκο-

νται στις χαμηλότερες θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του EU Justice Scoreboard 2026, ο εκτιμώμενος χρόνος που απαιτείται για την επίλυση αστικών και εμπορικών διαφορών στην Κύπρο αυξήθηκε από περίπου 520 ημέρες το 2023 σε σχεδόν 580 ημέρες το 2024, επίδοση που κατατάσσει την Κύπρο στη δεύτερη χειρότερη θέση μεταξύ των κρατών μελών. Στις διοικητικές διαδικασίες, ο αντίστοιχος χρόνος πλησιάζει τις 800 ημέρες.

Παρά τα ικανοποιητικά ποσοστά εκκαθάρισης νέων υποθέσεων, το συσσωρευμένο απόθεμα εκκρεμών υποθέσεων εξακολουθεί να επηρεάζει την αποτελεσματικότητα του συστήματος. Το πρόβλημα έχει και οικονομική διάσταση, καθώς οι καθυστερήσεις στην επίλυση αστικών και

εμπορικών διαφορών μπορούν να κρατούν κεφάλαια δεσμευμένα, να περιορίζουν τη ρευστότητα και να επηρεάζουν την αποτελεσματική διεύθυνση οικονομικών εκκρεμοτήτων. Παράλληλα, σύμφωνα με το EU Justice Scoreboard 2026, η Κύπρος εξακολουθεί να βρίσκεται στην τελευταία θέση μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες για τα δικαστήρια ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρά τη μικρή αύξηση που καταγράφηκε στον συγκεκριμένο δείκτη.

Δύο παράλληλα ζητήματα

Τα δεδομένα αναδεικνύουν τελικά δύο παράλληλες πτυχές του ίδιου ζητήματος. Από τη μία, η Κύπρος εξακολουθεί να διαχειρίζεται το απόθεμα προβληματικού ιδιωτικού χρέους που δημιουργήθηκε κυρίως κατά την προηγούμενη οικονομική κρίση. Παρότι το συμβατικό υπόλοιπο των ΜΕΔ υπό διαχείριση παραμένει στα €18,5 δισ., η καθαρή λογιστική αξία του συνόλου των υπό διαχείριση δανείων βρίσκεται πλέον στα €2,843 δισ. Από την άλλη, η επίλυση αυτών των υποθέσεων έχει αποκτήσει αξιοσημείωτη παρουσία στα δικαστήρια. Στο δείγμα που εξετάστηκε, το ποσοστό των αποφάσεων στις οποίες εμφανίζονται ΕΕΠ αυξήθηκε από 7,8% το 2025 σε 16,7% κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2026. Τα στοιχεία αυτά επαναφέρουν το ζήτημα της εφαρμογής της ήδη ψηφισμένης πρόνοιας για ειδική δικαιοδοσία, η οποία είχε ως στόχο ακριβώς την ταχύτερη εξέταση των συγκεκριμένων διαφορών, αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει τεθεί σε λειτουργία.

άγχος;

BLACK RANGE
EASY DAY

Υπογράφει την ηρεμία

Pharma LEAD PHARMACY CARE PRODUCTS

BLACK RANGE EASY DAY Plus Nutrients

Freeze-dried Selected Herbal Extracts

FREE 30 capsules

Food Supplement / Συμπλήρωμα Διατροφής

αϋπνία;

BLACK RANGE
EASY NIGHT
MELATONIN

Υπογράφει την ξεκούραση

BLACK RANGE

Υπογράφει ό,τι σου αξίζει!

Pharma LEAD PHARMACY CARE PRODUCTS

 Freeze Drying

 Κάψουλες βραδείας αποδέσμευσης

 fama
PHARMACEUTICAL LTD
fama Pharmaceutical LTD

PHARMALEAD®
VITORGAN

Το κόστος της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης

Πόσο θα αυξηθούν οι εισφορές των εργαζομένων και ποιοι θα επηρεαστούν από ένα τέτοιο σενάριο

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Ολοένα και διαφοροποιούνται τα δεδομένα σε σχέση με τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση η οποία συζητείται μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και της κυβέρνησης με νέα σενάρια, νέες ανησυχίες και όλα αυτά χωρίς να έχουν ακόμα ετοιμαστεί οι αναλογιστικές μελέτες οι οποίες να επικυρώνουν την μακροπρόθεσμη σταθερότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Όσο πλησιάζουμε στην κατάθεση του νομοσχεδίου, την οποία η κυβέρνηση τοποθετεί χρονικά περί τα τέλη Σεπτεμβρίου, η αντιπαράθεση αναμένεται να εντεινείται. Οι εργοδοτικές οργανώσεις έχουν θέσει ως ενδεχόμενο την αύξηση των εισφορών στο ΤΚΑ, στο πλαίσιο των συζητήσεων για τη διασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας του Ταμείου. Στην εξέλιξη, ωστόσο, έχει μπει και ο υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός, ο οποίος έκανε λόγο για ασφαλιστικές δικλίδες, ώστε να αποτραπεί ο κίνδυνος εκτροχιασμού των δημοσιονομικών. Από την πλευρά τους, οι συντεχνίες αναμένεται να ρίξουν στο τραπέζι πιο έντονα το ζήτημα των υποχρεωτικών Ταμείων Πρόνοιας. Και αυτή η αντιπαράθεση είναι πιθανό να αποτελέσει ένα από τα βασικά σημεία στα οποία αναμένεται να παιχτεί το μεγάλο παζάρι μέχρι την τελική συμφωνία. Καθοριστικό ρόλο θα

διαδραματίσει η στάση της κυβέρνησης.

Πόσο θα κοστίσει;

Για να γίνει αντιληπτή η τάξη μεγέθους της επιβάρυνσης, ας υποθέσουμε έναν μικτό μισθό €2.000 τον μήνα και αύξηση της εισφοράς του εργαζομένου κατά 0,5%. Η ετήσια επιβάρυνση είναι ίδια ανεξάρτητα από την ηλικία, εφόσον ο μισθός και το ποσοστό της εισφοράς παραμένουν σταθερά. Η διαφορά βρίσκεται στη συνολική διάρκεια της επιβάρυνσης. Σε αυτή την περίπτωση, η πρόσθετη εισφορά ανέρχεται σε €10 τον μήνα ή €120 τον χρόνο.

Ένας εργαζόμενος ηλικίας 20 ετών, με 45 χρόνια μέχρι το 65ο έτος, θα καταβάλει συνολικά €5.400 επιπλέον μέχρι τη συνταξιοδότησή του. Για έναν 30χρονο, με 35 χρόνια μέχρι τα 65, η συνολική επιβάρυνση ανέρχεται σε €4.200. Αντίστοιχα, ένας 40χρονος θα καταβάλει επιπλέον €3.000 σε ορίζοντα 25 ετών, ένας 45χρονος €2.400 σε 20 χρόνια και ένας 50χρονος €1.800 σε 15 χρόνια. Για έναν εργαζόμενο 60 ετών, ο οποίος απέχει πέντε χρόνια από το 65ο έτος, η συνολική επιβάρυνση θα περιοριζόταν, με τις ίδιες παραδοχές, στα €600. Σημειώνεται ότι σήμερα εξάλλου, υπάρχει ήδη ανώτατο όριο ασφαλιστέων αποδοχών, το οποίο για το 2026 είναι €5.742 τον μήνα. Στην περίπτωση που η αύξηση

Οι εργαζόμενοι που βρίσκονται στα πρώτα και μεσαία στάδια της ασφαλιστικής τους διαδρομής (20-35 ετών) θα επηρεαστούν περισσότερο από την ενδεχόμενη αύξηση των εισφορών καθώς, θα καταβάλλουν αυξημένες εισφορές για το μεγαλύτερο μέρος του εργασιακού τους βίου.

της εισφοράς ήταν 1%, τότε η πρόσθετη επιβάρυνση για μισθό €2.000 θα διπλασιαζόταν στα €20 τον μήνα ή €240 τον χρόνο.

Για ποιους χτυπά η καμπάνα

Όπως προκύπτει, οι εργαζόμενοι που βρίσκονται στα πρώτα και μεσαία στάδια της ασφαλιστικής τους διαδρομής (20-35 ετών) θα επηρεαστούν περισσότερο από την ενδεχόμενη αύξηση των εισφορών καθώς, θα καταβάλλουν αυξημένες εισφορές για το μεγαλύτερο μέρος του εργασιακού τους βίου.

Ακολούθως οι εργαζόμενοι που είναι σήμερα 35-50 ετών αναμένε-

ται να επηρεαστούν επίσης σημαντικά, καθώς έχουν ακόμη αρκετά χρόνια εργασίας μπροστά τους. Για τους εργαζόμενους 50-60 ετών η επίδραση από μια αύξηση εισφορών θα είναι μικρότερη σε διάρκεια, αφού απομένουν λιγότερα χρόνια μέχρι τη συνταξιοδότηση. Όσοι βρίσκονται τώρα πολύ κοντά στη συνταξιοδότηση θα έχουν και τη μικρότερη χρονική έκθεση σε μια νέα εισφορά. Να ξεκαθαρίσουμε ότι δεν σημαίνει ότι αυτό είναι το τελικό ποσοστό που θα πληρώσει ο εργαζόμενος από το 2027 καθώς σύμφωνα με όσα έχουν ληχθεί η όποια αύξηση εισφορών θα ενεργοποιηθεί με-

τά από πέντε χρόνια, αφού αξιολογηθεί η πορεία του Ταμείου.

Τι έλεγε ο Μουσιούττας

Κατηγορηματικός για τη μη αύξηση των εισφορών στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης είχε εμφανιστεί ο υπουργός Εργασίας Μαρίνος Μουσιούττας σε πρόσφατη συνέντευξή του στην «Κ». Συγκεκριμένα όπως είχε αναφέρει σε σχετική ερώτηση, «όχι, δεν αυξάνονται οι εισφορές από αυτή τη μεταρρύθμιση, καμία νέα αύξηση δεν προβλέπεται, υπάρχει μια αύξηση 1% συνολικά, 0,5% για τον εργαζόμενο και 0,5% για τον εργοδότη, η οποία όμως είναι ήδη καθορισμένη από την υφιστάμενη νομοθεσία, δεν προκύπτει από τη μεταρρύθμιση, και τίθεται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2029». Αυτά βέβαια προτού τοποθετηθεί ο ΥΠΟΙΚ ο οποίος φαίνεται να έδωσε μια άλλη πτυχή σε σχέση με τα όσα παρουσιάζονται στο κυβερνητικό νομοσχέδιο θέτοντας ως προτεραιότητα τη διασφάλιση των δημοσιονομικών και του ταμείου. Παράλληλα, οι συντεχνίες ανεβάζουν τον πήχη, προβάλλοντας πρόσθετες απαιτήσεις για συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων που έμειναν εκτός της μεταρρύθμισης, χωρίς ωστόσο να έχουν μέχρι στιγμής δώσει σαφή απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα από πού θα καλυφθεί το κόστος για την ένταξή τους στο νέο συνταξιοδοτικό πλαίσιο.

Εργοδότες και συντεχνίες

Οι εργοδοτικές οργανώσεις θεωρούν ότι η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης θα πρέπει να παραμείνει ως δυνητικό εργαλείο στο πλαίσιο της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης, παράλληλα με την αύξηση των εισφορών στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Όπως επισημαίνουν, σε περίπτωση που προκύψει ανάγκη για πρόσθετα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του Ταμείου, θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα ενεργοποίησης περισσότερων από μία παραμέτρων και όχι η μονομερής επιβάρυνση μέσω αυξημένων εισφορών. Παράλληλα, τονίζουν την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι οι όποιες αποφάσεις δεν θα δημιουργούν πρόσθετες πιέσεις στα δημόσια οικονομικά.

Με άλλα λόγια εξετάζεται πλέον σοβαρά το σενάριο η μεταρρύθμιση να ψηφιστεί τώρα, αλλά η όποια αύξηση εισφορών να ενεργοποιηθεί μετά από πέντε χρόνια, αφού αξιολογηθεί η πορεία του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Από την πλευρά τους οι συντεχνίες απορρίπτουν κατηγορηματικά οποιοδήποτε σενάριο αυξάνει το κόστος για τους εργαζομένους ή μειώνει τα δικαιώματά τους και ξεκαθαρίζουν ότι δεν πρόκειται να δεχτούν αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης ούτε πρόσθετες εισφορές που θα επιβαρύνουν με μηνιαίο μισθό των εργαζομένων.

45 χρόνια καινοτομίας και ενεργειακής μετάβασης στην PGS

Το ενεργειακό κόστος, η τεχνολογία και οι γεωπολιτικές αναταράξεις αλλάζουν τα δεδομένα στον κλάδο

Συνέντευξη στη **ΔΩΡΙΤΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Η PGS συμπληρώνει 45 χρόνια παρουσίας, έχοντας ως σταθερούς άξονες την καινοτομία, την εξειδίκευση και την ενεργειακή συνειδηση. Η εταιρεία συνδυάζει την εμπειρία 45 χρόνων με τεχνολογία, καινοτομία και συνεχή ανανέωση. Τα τελευταία χρόνια, η επένδυση στο Smart Home, στον αυτοματισμό και στα προηγμένα συστήματα ελέγχου κτιρίων αποτέλεσε νέα καμπή, μετατρέποντας ουσιαστικά την PGS από ένα τοπικό κατάστημα σε ολοκληρωμένο οργανισμό φωτισμού και ηλεκτρολογικών λύσεων. Η PGS προσαρμόζεται στις νέες προκλήσεις που δημιουργούν το αυξημένο ενεργειακό κόστος και η γεωπολιτική αβεβαιότητα, με τον Διευθύνοντα Σύμβουλο της PGS, Νεόφυτο Νεοφύτου να δηλώνει στην «Κ» πως, η γεωπολιτική της ενέργειας ενισχύει την ανάγκη για ενεργειακή αποδοτικότητα.

- Η PGS μετρά περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες παρουσίας στην Κυπριακή αγορά. Πως ξεκίνησε η ιστορία της εταιρίας και ποιο ήταν το όραμα πίσω από την δημιουργία της;

- Η PGS ELECTRICAL SUPPLIES LTD ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 1981 από τον πατέρα μου, Γεώργιο Νεοφύτου, και φέτος συμπληρώνει 45 χρόνια παρουσίας. Ξεκινήσαμε από ένα μικρό κατάστημα στο Παραλίμνι και σταδιακά εξελιχθήκαμε σε έναν από τους μεγαλύτερους οργανισμούς στον τομέα του φωτισμού και του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, δημιουργώντας δίκτυο καταστημάτων σε όλη την Κύπρο. Το όραμά μας ήταν να προσφέρουμε ποιοτικές και καινοτόμες λύσεις που βελτιώνουν την αισθητική και λειτουργικότητα των χώρων. Η πρωτοπορία, η προσωπική εξυπηρέτηση και η ενεργειακή συνειδηση αποτέλεσαν διαχρονικούς πυλώνες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη συνεργασία με την ΑΗΚ το 2009 για την εισαγωγή των πρώτων λαμπτήρων χωρίς υδράργυρο. Σήμερα συνδυάζουμε την εμπειρία 45 χρόνων με τεχνολογία, καινοτομία και συνεχή ανανέωση.

- Υπάρχει κάποια στιγμή ή κάποιο έργο στην ιστορία της PGS που θεωρείτε ότι αποτέλεσε σημείο καμπής για την εξέλιξη της;

- Στην πορεία των 45 χρόνων υπήρξαν αρκετά σημεία καμπής. Η συνεργασία με την ΑΗΚ το 2009 μας τοποθέτησε στην πρωτοπορία της πράσινης

ανάπτυξης στην Κύπρο, πριν γίνει κυρίαρχη τάση. Εξίσου σημαντική ήταν η συμμετοχή μας σε μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, πολυτελείς πύργους στη Λεμεσό και δημόσια κτίρια, αποδεικνύοντας την ικανότητά μας να ανταποκριθούμε σε διεθνείς προδιαγραφές. Τα τελευταία χρόνια, η επένδυση στο Smart Home, στον αυτοματισμό και στα προηγμένα συστήματα ελέγχου κτιρίων αποτέλεσε νέα καμπή, μετατρέποντας ουσιαστικά την PGS από ένα τοπικό κατάστημα σε ολοκληρωμένο οργανισμό φωτισμού και ηλεκτρολογικών λύσεων.

- Πόσο σημαντικό είναι για την PGS να μην περιορίζεται απλώς στην πώληση ενός, προϊόντος, αλλά να προσφέρει συμβουλευτική και ολοκληρωμένη λύση στον πελάτη;

- Για την PGS, η πώληση ενός προϊόντος είναι μόνο η αρχή. Ο φωτισμός και ο ηλεκτρολογικός εξοπλισμός έχουν γίνει πιο σύνθετοι και οι πελάτες χρειάζεται καθοδήγηση σε θέματα όπως θερμοκρασία χρώματος, lumens, ενεργειακή απόδοση και συμβατότητα συστημάτων. Ιδιαίτερη σημασία έχει η μελέτη φωτισμού: οι σύμβουλοί μας σχεδιάζουν πώς το φως θα αναδείξει την αρχιτεκτονική, την αισθητική και τη λειτουργικότητα. Προσφέρουμε ολοκληρωμένες λύσεις, από καλωδιώσεις και πινάκες μέχρι φωτιστικά και αυτοματισμούς, λειτουργώντας ως one-stop-shop και εξοικονομώντας χρόνο και κόστος. Η εμπειροσύνη του πελάτη είναι το ζητούμενο. Το προϊόν είναι το μέσο. Η γνώση και η εξειδίκευση είναι το πραγματικό προϊόν.

Επιτακτικά τα LED

- Πώς έχει επηρεάσει η αύξηση του κόστους ενέργειας τον τρόπο με τον οποίο οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν τον φωτισμό;

- Η αύξηση του κόστους ενέργειας μετέτρεψε τον φωτισμό από θέμα κυρίως αισθητικής σε οικονομική και στρατηγική απόφαση. Η μετάβαση στα LED είναι πλέον επιτακτική, καθώς προσφέρουν έως και 80-90% χαμηλότερη κατανάλωση από παλαιότερους λαμπτήρες πυρακτώσεως ή αλογόνου.

Οι επιχειρήσεις στρέφονται επίσης σε αισθητήρες κίνησης και παρουσίας, αξιοποίηση φυσικού φωτός και dimmable λύσεις, ώστε ο φωτισμός να λειτουργεί μόνο όταν χρειάζεται. Η αναβάθμιση αντιμετωπίζεται ως επένδυση

Νεόφυτος Νεοφύτου: Ξεκινήσαμε από ένα μικρό κατάστημα στο Παραλίμνι και σταδιακά εξελιχθήκαμε σε έναν από τους μεγαλύτερους οργανισμούς στον τομέα του φωτισμού και του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

Η αύξηση του κόστους ενέργειας μετέτρεψε τον φωτισμό από θέμα κυρίως αισθητικής σε οικονομική και στρατηγική απόφαση.

με μετρήσιμο ROI, ενώ η μεγαλύτερη διάρκεια ζωής των LED μειώνει το κόστος συντήρησης. Παράλληλα, η ενεργειακή απόδοση συνδέεται με ESG και πιστοποιήσεις όπως LEED και BREAM.

- Η αγορά αλλάζει συνεχώς, τόσο σε επίπεδο τεχνολογίας όσο και στις ανάγκες των πελατών. Πως διασφαλίζει η PGS ότι παραμένει μπροστά στις εξελίξεις;

- Η διατήρηση της ηγετικής θέσης για 45 χρόνια απαιτεί συνεχή προσαρμογή. Συνεργαζόμαστε με κορυφαίους διεθνείς κατασκευαστικούς οίκους, αποκτώντας πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες, διεθνείς τάσεις και πιστοποιημένα προϊόντα υψηλών προδιαγραφών. Επενδύουμε στη συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού σε Human Centric Lighting, KNX, DALI και Zigbee και έχουμε εξειδικευμένα τμήματα Smart Home και

Smart Building. Παράλληλα, αξιοποιούμε τη γνώση της κυπριακής αγοράς, προσαρμόζοντας τις λύσεις στις τοπικές κλιματολογικές και αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες. Τα καταστήματά μας εξελίσσονται σε showrooms.

Η τεχνογνωσία

- Ποια είναι η σημασία των μεγάλων έργων για την PGS και τι απαιτείται σε ένα έργο μεγάλης κλίμακας σε σχέση με ένα μικρής κλίμακας πχ. οικιακό;

- Τα μεγάλα έργα αποτελούν πεδίο δοκιμής της τεχνογνωσίας μας, ενισχύουν το κύρος και την αξιοπιστία μας και δημιουργούν συνεργασίες με αρχιτέκτονες, διακοσμητές και εργολάβους. Σε σχέση με ένα οικιακό έργο, απαιτούν αυστηρές τεχνικές προδιαγραφές, φωτοτεχνικές μελέτες, project management και συντονισμό παραδόσεων σε φάσεις. Χρησιμοποιούνται συνθέτα πρωτόκολλα όπως KNX, DALI και Modbus και ο φωτισμός διασυνδέεται με κλιματισμό, ασφάλεια και διαχείριση ενέργειας. Απαιτούνται προϊόντα υψηλής αντοχής και εύκολης συντήρησης και έμφαση στην ενεργειακή απόδοση. Στο σπίτι είμαστε «σύμβουλος lifestyle», ενώ στα μεγάλα έργα συνεργάτες μηχανικής και τεχνολογίας.

- Ποια είναι τα σχέδια της PGS για την επόμενη περίοδο? Υπάρχουν νέες υπηρεσίες, προϊόντα, συνεργασίες ή επενδύσεις που βρίσκονται στα πλάνα της PGS;

- Η επόμενη περίοδος θα δώσει ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην ψηφιοποίηση και την πράσινη μετάβαση. Επενδύουμε σε ολοκληρωμένες λύσεις Smart Living και IoT, όπου φωτισμός, κλιματισμός, ασφάλεια και διαχείριση ενέργειας επικοινωνούν μεταξύ τους, καθώς και σε Human Centric Lighting.

Ενισχύουμε τις υπηρεσίες ενεργειακών ελέγχων και ESG, βοηθώντας επιχειρήσεις να αντικαταστήσουν παλιά συστήματα με αποδοτικά LED. Παράλληλα, αναβαθμίζουμε τα καταστήματά σε Boutique Showrooms Εμπειρίας και διευρύνουμε τις συνεργασίες με διεθνείς οίκους. Στόχος μας είναι να αποτελέσουμε Strategic Technology Partner για κάθε νέο κατασκευαστικό έργο στην Κύπρο.

Ενεργειακή αποδοτικότητα

- Η Κύπρος βρίσκεται σε μια περιοχική όπου οι γεωπολιτικές ισορροπίες

αλλάζουν γρήγορα, από την Ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή μέχρι σχέσεις ΕΕ, ΗΠΑ και Κίνας. Πόσο επηρεάζει πλέον η γεωπολιτική τις επιχειρηματικές αποφάσεις μιας εταιρείας που δραστηριοποιείται στην Κύπρο;

- Η γεωπολιτική έχει πλέον άμεση επίδραση στις επιχειρηματικές αποφάσεις. Η Κύπρος, ως νησί, είναι ευάλωτη στις διαταραχές των θαλάσσιων μεταφορών. Η κρίση στην Ερυθρά Θάλασσα, για παράδειγμα, αύξησε τις διαδρομές, τους ναύλους, τις καθυστερήσεις και την ανάγκη για μεγαλύτερα αποθέματα, επηρεάζοντας επιλογές προμηθευτών και κόστη. Παράλληλα, η γεωπολιτική της ενέργειας ενισχύει την ανάγκη για ενεργειακή αποδοτικότητα: ο εξήντος φωτισμός και τα φωτοβολταϊκά είναι πλέον εργαλεία οικονομικής ανθεκτικότητας. Οι αναταράξεις δημιουργούν και ευκαιρίες, καθώς η Κύπρος μπορεί να λειτουργήσει ως hub της Ανατολικής Μεσογείου και να προσελκύσει ξένα κεφάλαια και μεγάλα projects.

- Σε έναν κόσμο αυξανόμενης γεωπολιτικής αβεβαιότητας, από τους πολέμους και τις κυρώσεις μέχρι την ενεργειακή και εμπορική ασφάλεια, τι θα πρέπει να κάνει η Κύπρος για να παραμείνει ελκυστικός και αξιόπιστος προορισμός για διεθνείς επενδύσεις;

- Για να παραμείνει η Κύπρος ελκυστικός και αξιόπιστος επενδυτικός προορισμός, χρειάζεται βιώσιμη λύση του Κυπριακού, ισχυρό κράτος δικαίου, διαφάνεια, ταχύτερη δικαιοσύνη και αυστηρή συμμόρφωση με τις διεθνείς κυρώσεις. Χρειάζεται επίσης ενεργειακή αυτονομία, με έργα όπως το Great Sea Interconnector, ΑΠΕ και αποθήκευση ενέργειας, καθώς και πλήρη ψηφιοποίηση του κράτους και μείωση της γραφειοκρατίας. Πρέπει επίσης να προσελκύσει τεχνολογικές εταιρείες και ταλέντο, να επενδύσει σε έρευνα και καινοτομία και να διαφοροποιήσει την οικονομία της σε ναυτιλία, υγεία και εκπαίδευση, πέρα από real estate και τουρισμό. Η Κύπρος πρέπει να παραμείνει συνεπής εταίρος στην ΕΕ, αξιόπιστος σύμμαχος των ΗΠΑ και γέφυρα με τον αραβικό κόσμο. Το μικρό της μέγεθος μπορεί να γίνει πλεονέκτημα μέσω ευελιξίας και διαφάνειας. Η ενεργειακή, νομική και οικονομική ασφάλεια θα είναι ο σημαντικότερος μαγνήτης διεθνών επενδύσεων.

Υψηλές επιδόσεις για τα ξενοδοχεία τον Ιούλιο

Ανοδος τιμών και πληρότητας με πρωταγωνιστή τα πεντάστερα

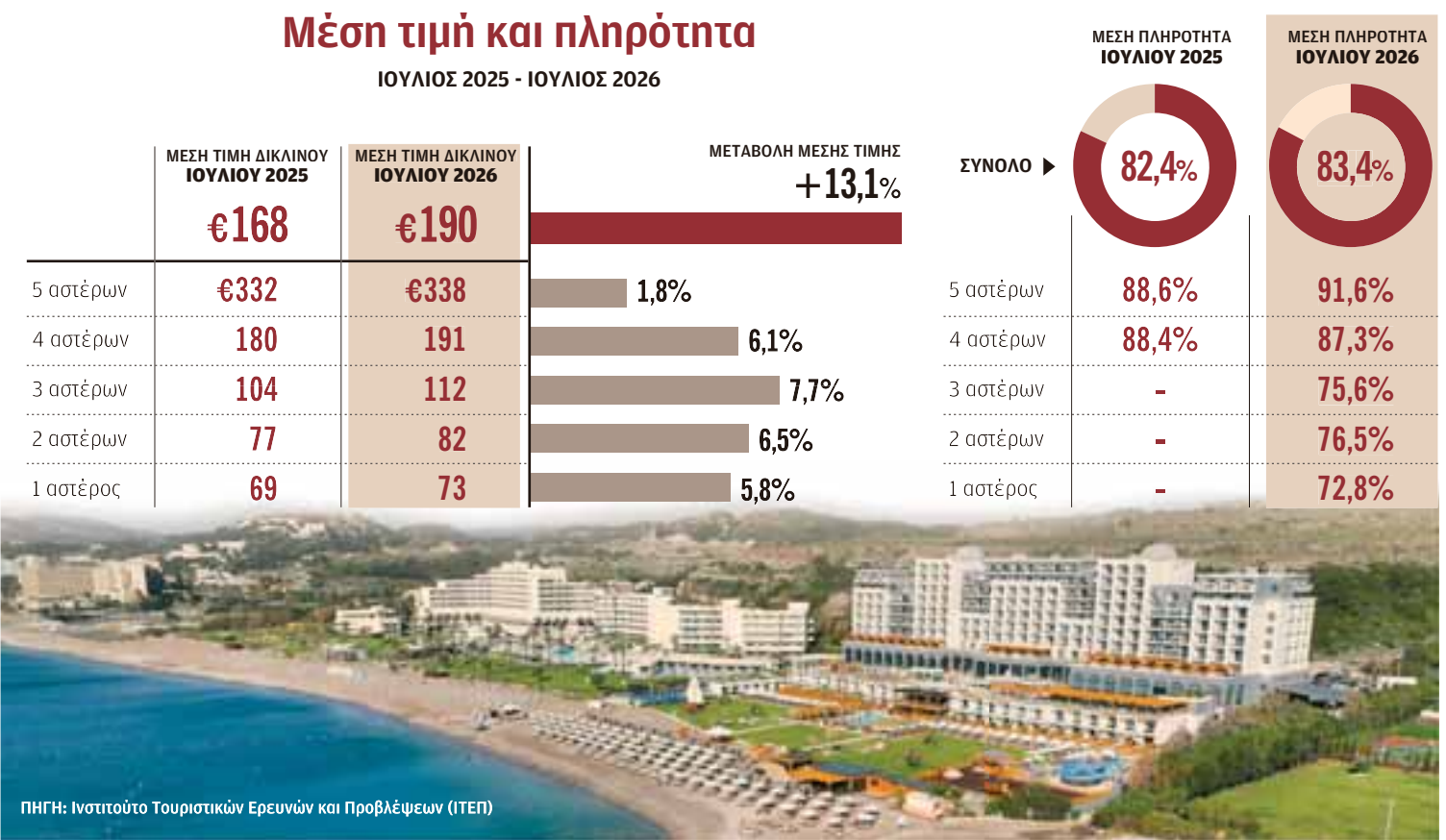
Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Αύξηση της συνολικής πληρότητας των ξενοδοχείων αλλά και των τιμών διάθεσης των δωματίων σε όλες τις κατηγορίες καταγράφεται τον Ιούλιο, περίοδο κατά την οποία ενισχύθηκαν και οι κρατήσεις της τελευταίας στιγμής. Η πληρότητα και οι τιμές αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο για τα ξενοδοχεία πέντε αστέρων. Συγκεκριμένα, ενώ η πληρότητα των ξενοδοχείων σε όλη την επικράτεια τον Ιούλιο ήταν στο 83,4%, στα ξενοδοχεία πέντε αστέρων διαμορφώθηκε στο 91,6%. Παράλληλα, η μέση τιμή πανελλαδικά ανέβηκε από τα 168 ευρώ στα 190 ευρώ, ενώ στα ξενοδοχεία πέντε αστέρων διαμορφώθηκε στα 338 ευρώ, από 332 ευρώ τον Ιούλιο του 2025. Αυτά προκύπτουν από τα στοιχεία της μηνιαίας έρευνας πάνελ του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ).

Η αποτύπωση των βασικών δεικτών για τον δεύτερο μήνα της θερινής περιόδου κατέδειξε την αντιστροφή των πτωτικών τάσεων που είχαν εμφανιστεί τον Ιούνιο, επαναφέροντας τον κλάδο κοντά ή και υψηλότερα

από τις περυσινές επιδόσεις. Η συνολική μέση πληρότητα διαμορφώθηκε στο 83,4%, έναντι 82,4% τον Ιούλιο του 2025, με την κινητικότητα να εστιάζεται κυρίως στις αμιγώς τουριστικές περιοχές. Σχολιάζοντας τα δεδομένα αυτά, η πρόεδρος του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Χριστίνα Τετράδη, σημείωσε ότι «παρά τις αρχικές επιφυλάξεις που δικαιολογημένα προκλήθηκαν στην ξενοδοχειακή αγορά εξαιτίας της κάπως πιο περιορισμένης δυναμικής του Ιουνίου, αλλά και της απουσίας για τον πόλεμο στη Μέση Ανατολή, η εικόνα του Ιουλίου είναι θετική, αφού οι επιδόσεις σε επίπεδο πληρότητας άγγιξαν τα ήδη υψηλά επίπεδα της περυσινής χρονιάς, επιβεβαιώνοντας την ανθεκτικότητα του ελληνικού τουρισμού, αλλά και το ισχυρό brand που έχει καταφέρει να χτίσει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια».

Όσον αφορά τις βασικές κατηγορίες των ξενοδοχείων, τα εποχικά ξενοδοχεία κατέγραψαν μέση πληρότητα 87,2%, έναντι 86,3% τον Ιούλιο του 2025. Στις υπόλοιπες κατηγορίες, η μέση πληρότητα διαμορφώθηκε στο 71,4%, διατηρώντας τα πε-

Η πληρότητα των ξενοδοχείων σε όλη τη χώρα τον Ιούλιο ήταν στο 83,4%, αλλά στα πέντε αστέρων διαμορφώθηκε στο 91,6%.

ρυσινά επίπεδα. Στην κατάνομή ανά κατηγορία αστέρων, η ζήτηση παρέμεινε ισχυρότερη στην κορυφή του δυναμικού. Τα καταλύματα πέντε αστέρων κατέγραψαν πληρότητα 91,6%, έναντι 88,6% πέρυσι. Ακολούθησαν τα ξενοδοχεία τεσσάρων αστέρων με 87,3%, έναντι 88,4% τον Ιούλιο του 2025. Στις υπόλοιπες κατηγορίες, η μέση πληρότητα διαμορφώθηκε στο 75,6% για τα

ξενοδοχεία τριών αστέρων, στο 76,5% για τα δύο αστέρων και στο 72,8% για τα ξενοδοχεία ενός αστέρος. Σημαντικός παράγοντας για τη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων υπήρξε η άνοδος των κρατήσεων της τελευταίας στιγμής. Σε σχέση με τον Ιούλιο του προηγούμενου έτους, οι κρατήσεις last-minute αυξήθηκαν συνολικά κατά 5,6%. Η εν λόγω μεταβολή υπήρξε εντονότερη στις υψηλότερες κατηγορίες, καθώς στα δωμάτια πέντε αστέρων η άνοδος ανήλθε στο 6,7%, ενώ στα δωμάτια τεσσάρων αστέρων κατέγραψε διψήφιο ποσοστό, φτάνοντας το 10,4%. Στο πεδίο των τιμών, η άμεση τιμή διάθεσης του δικλινού δωματίου –το σημείο κάτω από το οποίο διατέθη-

καν τα μισά από τα 450.000 δωμάτια της χώρας και πάνω από αυτό τα υπόλοιπα– ανήλθε στα 150 ευρώ, έναντι 140 ευρώ τον Ιούλιο του 2025. Παράλληλα, η γενική μέση τιμή διάθεσης ανήλθε στα 190 ευρώ, από 168 ευρώ πέρυσι. Η μεταβολή αυτή δεν αποδίδεται σε οριζόντιες ανατιμήσεις, αλλά στη διαφοροποίηση της σύνθεσης της προσφοράς και στο μεγαλύτερο μερίδιο των ανώτερων μονάδων. Όπως εξήγησε ο γενικός διευθυντής του ΙΤΕΠ και καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου Γιώργος Πετράκος, «η μικρή αύξηση που παρατηρείται οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των ξενοδοχείων πέντε αστέρων και στην αντιστοιχη μείωση των ξενοδοχείων ενός και δύο αστέρων. Δεν εί-

χαμε δηλαδή υψηλότερες τιμές, αλλά περισσότερα δωμάτια σε ξενοδοχεία πέντε αστέρων. Στην πραγματικότητα, οι τιμές διάθεσης των δωματίων παρέμειναν σταθερές και μάλιστα παρά την αύξηση του λειτουργικού κόστους των μονάδων». Σε επίπεδο κατηγοριών, η μέση τιμή διάθεσης δικλινού δωματίου στα ξενοδοχεία πέντε αστέρων ανήλθε στα 338 ευρώ, από 332 ευρώ τον Ιούλιο του 2025. Στα καταλύματα τεσσάρων αστέρων η μέση τιμή έκλεισε στα 191 ευρώ, έναντι 180 ευρώ, στα τριών αστέρων στα 112 ευρώ, έναντι 104 ευρώ, στα δύο αστέρων στα 82 ευρώ, έναντι 77 ευρώ, και στα ξενοδοχεία ενός αστέρος στα 73 ευρώ, από 69 ευρώ τον αντιστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους.

Read
ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιστροφή στα θρανία με την πιο σύγχρονη ψηφιακή βιβλιοθήκη

ΜΕ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τράπεζα Κύπρου

BRIAN DENNISON RHYS DARBY EBANA JAMES JAMES ROLLESTON MINNIE DRIVER

ΚΥΡΙΑΚΗ 13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 21:00

UPROAR
ΔΡΑΜΑ

Ένας ντροπαλός έφηβος Μαορί βρίσκει τον εαυτό του, καθώς παλεύει με τις προσδοκίες της οικογένειάς του, την αναζήτηση της ταυτότητάς του και την πολιτική αφύπνιση.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cytavision
Θέση: 49

cablenet
Θέση: 101

MOVIES HD

MESIMVRIA
www.mesimvria.com

Οι δύο «λογαριασμοί» που φοβούνται όλοι

Ανησυχίες για έναν ακριβό ενεργειακά χειμώνα – Στα ύψη το πετρέλαιο θέρμανσης και η χονδρεμπορική τιμή ρεύματος

Της ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ

Σε τριπλό μέτωπο πίεσης εισέρχεται η οικονομία ενόψει του χειμώνα, καθώς η νέα ενεργειακή αναταραχή απειλεί ταυτόχρονα τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς, τις τιμές προϊόντων και υπηρεσιών και τις αντοχές του κυβερνητικού σχεδιασμού.

Τα βλήματα όλων στρέφονται πλέον στον Οκτώβριο και στην έναρξη της περιόδου θέρμανσης, καθώς η πορεία των διενθών τιμών της ενέργειας θα καθορίσει σε σημαντικό βαθμό το ύψος του λογαριασμού του φετινού χειμώνα. Το διεθνές ενεργειακό σοκ που πυροδότησε η αναζωπύρωση της έντασης στη Μέση Ανατολή καθιστά πολυτέλεια τον σκεδιασμό της κυβέρνησης για μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας σε ορίζοντα τριετίας και αύξηση του επιδόματος θέρμανσης από το 2027, και την υποχρεώνει να αναζητήσει πρόσθετο δημοσιονομικό χώρο για άμεσα μέτρα στήριξης, προκειμένου να ελαφρύνει τα νοικοκυριά αλλά και να αποτρέψει τη διάχυση της ενεργειακής κρίσης στην πραγματική οικονομία.

Οι τιμές των καυσίμων κίνησης παραμένουν σταθερά πάνω από τα 2 ευρώ το λίτρο, χωρίς, μάλιστα, να έχουν περάσει ακόμη πλήρως στη λιανική οι τελευταίες ανατιμήσεις της διεθνούς αγοράς. Παρά τις επιδοτήσεις από κυβέρνηση και διυλιστήρια, οι καταναλωτές πληρώνουν σήμερα τη βενζίνη κατά 20,7% ακριβότερα σε σχέση με την έναρξη των πολεμικών συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή, ενώ στο ντιζελ κίνησης η αντίστοιχη αύξηση φθάνει το 32,3%.

Ακόμη βαρύτερος προδιαγράφεται ο λογαριασμός της

			Platts (\$/τόνο)		Τιμές διυλιστηρίου (€/κυβ. μέτρο, συμπερ. φόρων-τελών, προ ΦΠΑ)		Μέσες τιμές λιανικής πώλησης καυσίμων για όλη την Ελλάδα (fuelprices.gr) (€/λίτρο)		Μέσες τιμές λιανικής πώλησης καυσίμων για την Αττική (fuelprices.gr) (€/λίτρο)	
	BENZINΗ (Αμόλυβδη 95)	27/2/26 9/9/26	727,19 1.287	↑ 77%	1.259,48 1.565,69	↑ 24,3%	1,751 2,110	↑ 20,5%	1,735 2,095	↑ 20,7%
	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΙΝΗΣΗΣ	27/2/26 9/9/26	763,00 1.483,75	↑ 94,5%	1.090,52 1.497,19	↑ 37,3%	1,565 2,070	↑ 32,3%	1,552 2,053	↑ 32,3%

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Εάν η διάθεση του πετρελαίου θέρμανσης ξεκινούσε τώρα, η τιμή του θα διαμορφωνόταν περίπου στο 1,81 ευρώ το λίτρο, έναντι 1,096 ευρώ πέρυσι.

θέρμανσης. Με βάση τις τιμές που επικρατούν σήμερα διεθνώς, παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι, εάν η διάθεση του πετρελαίου θέρμανσης ξεκινούσε τώρα, η τιμή του θα διαμορφωνόταν περίπου στο 1,81 ευρώ το λίτρο, έναντι 1,096 ευρώ στην έναρξη της περυσινής περιόδου. Πρόκειται για αύξηση

της τάξεως του 65%. Σημαντικά υψηλότερο κόστος αναμένεται να αντιμετωπίσουν και τα νοικοκυριά που θερμαίνονται με φυσικό αέριο. Η επιβάρυνση εκτιμάται ότι θα είναι τουλάχιστον 40% σε σχέση με πέρυσι, καθώς συνεχίζεται το ράλι τιμών στον ευρωπαϊκό κόμβο TTF.

Οι υψηλές τιμές του φυσικού αερίου τροφοδοτούν παράλληλα ένα νέο κύμα ανατιμήσεων στην ηλεκτρική ενέργεια σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα, η μέση τιμή της μεγάλης βάρδας εκτοξεύθηκε το τελευταίο διήμερο πάνω από τα 182 ευρώ, ενώ η μέση τιμή του Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται τις πρώτες ημέρες του μήνα στα 158,76 ευρώ ανά μεγαβατώρα, από τα 133,4 ευρώ του Αυγού-

στου που ήταν κατά 21% υψηλότερη από τη μέση τιμή του Ιουλίου.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του υπουργείου Ανάπτυξης, η μέση πανελλαδική τιμή της απλής αμόλυβδης βενζίνης διαμορφώνεται στα 2,11 ευρώ το λίτρο, ενώ σε αρκετές περιοχές της χώρας κινείται αισθητά υψηλότερα. Η μέση τιμή του ντιζελ κίνησης βρίσκεται στα 2,07 ευρώ το λίτρο.

Στα Δωδεκάνησα η μέση τιμή της αμόλυβδης φθάνει στα 2,229 ευρώ το λίτρο, στη Ζάκυνθο στα 2,132 ευρώ, στο Ηράκλειο και στην Κεφαλονιά στα 2,153 ευρώ, στην Κέρκυρα και στο Λαοίσι στα 2,140 ευρώ και στη Λέσβο στα 2,162 ευρώ. Στο ντιζελ κίνησης, η υψηλότερη μέση τιμή καταγράφεται στις

Κυκλάδες, στα 2,281 ευρώ το λίτρο. Το σκηνικό στις διεθνείς αγορές ενισχύει τους φόβους για έναν ιδιαίτερα ακριβό χειμώνα. Η τιμή του Brent έχει επιστρέψει πάνω από το ψυχολογικό όριο των 100 δολαρίων το βαρέλι και κινείται ανοδικά, ξεπερνώντας χτες τα 105 δολάρια, ενώ το φυσικό αέριο έχει αναρριχηθεί πάνω από τα 80 ευρώ ανά μεγαβατώρα.

Οι προβλέψεις διεθνών αναλυτών συγκλίνουν σε ένα ιδιαίτερα δυσμενές σενάριο, σύμφωνα με το οποίο οι τιμές του πετρελαίου θα μπορούσαν να κινηθούν στην περιοχή των 120 έως και 150 δολαρίων το βαρέλι. Οι μεγαλύτερες πιέσεις αναμένονται στην αγορά του ντιζελ. Αξιωματούχοι της πετρελαϊκής βιομηχανίας, οι οποίοι συμμε-

τείχαν αυτή την εβδομάδα στο συνέδριο APPEC στη Σιγκαπούρη, προειδοποίησαν ότι η αγορά ενδέχεται να μην έχει δει ακόμη τα χειρότερα από την κρίση στο ντιζελ.

Στο μέτωπο του φυσικού αερίου, η ανησυχία εντείνεται καθώς η Ευρώπη πλησιάζει στη χειμερινή περίοδο, με τις υψηλές καταναλώσεις για θέρμανση, με χαμηλά αποθέματα. Οι ευρωπαϊκές αποθήκες φυσικού αερίου βρίσκονται μόλις στο 67% της χωρητικότητάς τους, στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 15 ετών για τη συγκεκριμένη εποχή και κατά 13 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με πέρυσι.

Η αυξημένη εξάρτηση της Ευρώπης από ακριβά φορτία LNG σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό της Ασίας για την προσέλκυση τους ασκεί πρόσθετη ανοδική πίεση στις τιμές του TTF, που κινούνται ήδη στα υψηλότερα επίπεδα από τα τέλη του 2022, όταν η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και η δραστική μείωση των ρωσικών ροών φυσικού αερίου οδήγησαν την ευρωπαϊκή αγορά στη μεγαλύτερη ενεργειακή κρίση των τελευταίων δεκαετιών.

Οι επόμενες εβδομάδες θα δείξουν εάν το ενεργειακό μέτωπο θα εξελιχθεί σε έναν από τους βασικούς κινδύνους για την οικονομία κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την πορεία του πληθωρισμού τον Αύγουστο ανέδειξαν τη δυναμική του κόστους ενέργειας στην οικονομία. Το υψηλό ενεργειακό κόστος βρίσκεται πίσω από τις νέες πληθωριστικές πιέσεις που καταγράφηκαν τον Αύγουστο, αυξάνοντας τον δείκτη τιμών καταναλωτή κατά 3,8% σε ετήσια βάση έναντι αύξησης 3,4% τον Ιούλιο.

Ο πληθωρισμός ροκανίζει τις καταθέσεις

Της ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ

Απώλειες 290 ευρώ έχει κάθε χρόνο ένα ελληνικό νοικοκυριό που διατηρεί στις τράπεζες καταθέσεις 10.000 ευρώ, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Απώλειας Πλούτου (European Wealth Drain Index) της Revolut, καθώς ο πληθωρισμός, που η μελέτη τοποθετεί στο 2,9%, διαβρώνει αντίστοιχα την αγοραστική δύναμη των χρημάτων του.

Ακόμη μεγαλύτερη, στα 721 ευρώ τον χρόνο για κάθε 10.000 ευρώ, υπολογίζει η Revolut τη δυνητική απόδοση που χάνουν οι αποταμιευτές επειδή διατηρούν τα χρήματά τους σε καταθέσεις αντί να τα επενδύουν. Ο υπολογισμός προκύπτει από τη σύγκριση της μέσης ετήσιας απόδοσης 9,06% που είχε την τελευταία δεκαετία η MSCI Europe ETF, η οποία αντιστοιχεί σε 906 ευρώ για κεφάλαιο 10.000 ευρώ, με την απόδοση 185 ευρώ που αντιστοιχεί σε επιτόκιο κατάθεσης 1,85%. Η διαφορά των δύο αποδόσεων –906 μείον 185 ευρώ– διαμορφώνει το δυνητικό κόστος ευκαιρίας στα 721 ευρώ ετησίως.

Συνολικά, 120,9 δισ. ευρώ των ελληνικών νοικοκυριών παραμένουν σε λογαριασμούς ταμειυτηρίου, δηλαδή στο πιο ρευστό και παθητικό τμήμα των τραπεζικών αποταμιεύσεων. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Revolut, εάν τα κεφάλαια αυτά είχαν τοποθετηθεί σε διαφοροποιημένα επενδυτικά προϊόντα, θα μπορούσαν να δημιουργούν έως 8,7 δισ. ευρώ πρόσθετων δυνητικών αποδόσεων ετησίως. Ο υπολογισμός –όπως και στην περίπτωση των 721 ευρώ ανά 10.000 ευρώ– βασίζεται στη μέση ετήσια απόδοση δεκαετίας του MSCI Europe ETF, 9,06%, σε σύγκριση με απόδοση καταθέσεων

Η Revolut υπολογίζει στα 721 ευρώ τον χρόνο για κάθε 10.000 ευρώ τη δυνητική απόδοση που χάνουν οι αποταμιευτές επειδή διατηρούν τα χρήματά τους σε καταθέσεις αντί να τα επενδύουν.

Συνολικά 120,9 δισ. ευρώ παραμένουν σε λογαριασμούς ταμειυτηρίου, δηλαδή στο πιο παθητικό τμήμα των τραπεζικών αποταμιεύσεων.

1,85%, δηλαδή σε διαφορά 7,21 ποσοστιαίων μονάδων. Έρευνα σε δείγμα 1.000 Ελλήνων καταναλωτών έδειξε ότι το 18,3% δεν διαθέτει καθόλου παραδοσιακές αποταμιεύσεις. Σύμφωνα με τη Revolut, για όσους αποταμιεύουν, τρεις βασικοί παράγοντες αποτελούν τα σημαντικότερα εμπόδια στην προσπάθειά τους να αυξήσουν τις αποταμιεύσεις τους: • Η έλλειψη ενημέρωσης: Περισσότερο από το ένα τρίτο των

ερωτηθέντων (35%) εκτιμά λανθασμένα τις πραγματικές αποδόσεις των αποταμιεύσεων του μετά τον πληθωρισμό ή δεν διαθέτει σχετική γνώση: 16% δεν γνωρίζει ή δεν ξέρει πώς συγκρίνονται τα επιτόκια καταθέσεων με τον πληθωρισμό, 11% πιστεύει λανθασμένα ότι τα επιτόκια καταθέσεων υπερβαίνουν τον πληθωρισμό και 8% θεωρεί ότι τα δύο μεγέθη είναι ίσα. • Η αδράνεια στις αποταμιεύσεις: Σχεδόν οκτώ στους δέκα αποταμιευτές (78,4%) δεν έχουν αλλάξει ποτέ τράπεζα για να εξασφαλίσουν καλύτερη απόδοση. Οι κυριότεροι λόγοι είναι η αντίληψη ότι η διαφορά στα επιτόκια είναι μικρή (31%), η προτίμηση σε μία τράπεζα που εμπιστευόταν (27%), και η άγνοια σχετικά με το πού μπορούν να αναζητήσουν καλύτερες επιλογές (13%). • Ο χρηματοοικονομικός κατακερματισμός: Περισσότερο από το 57% των Ελλήνων χρησιμο-

ποιεί πολλαπλές χρηματοοικονομικές εφαρμογές. Για το 41% όσων χρησιμοποιούν περισσότερες από μία εφαρμογές, αυτός ο κατακερματισμός λειτουργεί ανασταλτικά για τις επενδύσεις: το 25% δεν έχει σαφή εικόνα για το ποσό που μπορεί να επενδύσει, ενώ το 18% θεωρεί τη μεταφορά χρημάτων μεταξύ διαφορετικών πλατφορμών υπερβολικά πολύπλοκη και χρονοβόρα.

Παρότι η αντίληψη του επενδυτικού κινδύνου (23%) και η έλλειψη γνώσεων (21%) αποτελούν τα σημαντικότερα εμπόδια για την έναρξη επενδύσεων, αναδεικνύονται και σαφείς παράγοντες που θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τους πολίτες: Το 46% θα ξεκινούσε να επενδύει εάν υπήρχε η δυνατότητα επένδυσης μικρών ποσών (micro-investing), το 33% επιθυμεί διαφανή ενημέρωση σχετικά με τους επενδυτικούς κινδύνους και το 21% θεωρεί σημαντική την εκπαιδευτική ενημέρωση μέσα από την εφαρμογή.

Η Revolut, όπως σημειώνει στην ανακοίνωσή της, ανταποκρίνεται στις ανάγκες αυτές ενσωματώνοντας τραπεζικές υπηρεσίες, αποταμιεύσεις με ημερήσιο ανατοκισμό, χρηματοοικονομική εκπαίδευση και δυνατότητες μικροεπενδύσεων σε μία ενιαία εφαρμογή.

Σύμφωνα με εσωτερικά δεδομένα πελατών, η προσέγγιση αυτή μειώνει τα εμπόδια εισόδου στις επενδύσεις: Η μέση πρώτη επενδυτική κατάθεση πελάτη της Revolut στην ΕΕ ανέρχεται σε 406 ευρώ, ενώ για τους μισούς πελάτες το αρχικό επενδυτικό ποσό δεν ξεπερνά τα 18 ευρώ. Χάρη σε αυτή την απλή και εύχρηστη προσέγγιση, ο αριθμός των ενεργών ιδιωτών επενδυτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Revolut αυξήθηκε κατά 56% σε ετήσια βάση.

Οι εξαγωγές ρεύματος κοστίζουν ακριβά στους Έλληνες καταναλωτές

Οι εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας βελτιώνουν το ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας, αλλά η πρόσθετη παραγωγή φυσικού αερίου για την κάλυψή τους αυξάνει το κόστος για τους Έλληνες καταναλωτές. Στο βασικό αυτό συμπέρασμα καταλήγει νέα ανάλυση του Green Tank, η οποία μάλιστα υπολογίζει το κόστος που προσέθεσε η αυξημένη παραγωγή φυσικού αερίου για εξαγωγές στα 914,4 εκατ. ευρώ στο διάστημα Ιανουαρίου 2024 - Ιουλίου 2026. Αυτό το κόστος, σύμφωνα με την ίδια ανάλυση, ξεπέρασε το σωρευτικό όφελος από το θετικό εμπορικό ισοζύγιο, το οποίο για την περίοδο έως τον Ιούνιο 2026 (που υπάρχουν πλήρη δεδομένα από την ΕΛΣΤΑΤ) ήταν 821,2 εκατ. ευρώ. Κατά τις ώρες στις οποίες η Ελλάδα ήταν καθαρά εξαγωγική, το αέριο αντιστοιχούσε κατά μέσον όρο στο 35,8% του εγχώριου μείγματος ηλεκτροπαραγωγής. Η μελέτη αναλύει δύο υποθετικά σενάρια για να αναδείξει ότι πραγματικό εξαγωγικό πλεονέκτημα υπάρχει όταν η ενέργεια που εξάγεται παράγεται από ΑΠΕ.

Στο υποθετικό σενάριο όπου το ορυκτό αέριο περιοριζόταν στην κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης και των αναγκών καθοδικής εφεδρείας, η παραγωγή από αέριο θα μπορούσε να είναι χαμηλότερη κατά 6,56 TWh, δηλαδή κατά 11,4% σε σχέση με την πραγματική παραγωγή της εξεταζόμενης περιόδου. Αυτό θα σήμαινε ταυτόχρονα περίπου 2,6 εκατ. τόνους λιγότερο CO₂.

Στο δεύτερο υποθετικό σενάριο οι εξαγωγές παραμένουν στα πραγματικά επίπεδά τους, αλλά η

ενέργεια που παρήχθη από φυσικό αέριο για να τις καλύψει αντικαθίσταται από ισοποση πρόσθετη παραγωγή ΑΠΕ. Σε αυτή την περίπτωση, σύμφωνα με τη μελέτη, η μέση τιμή της DAM (αγορά επόμενης ημέρας) θα ήταν χαμηλότερη κατά 7,24 ευρώ/MWh, ενώ το συνολικό όφελος για την εγχώρια χονδρεμπορική αγορά θα έφτανε στο 1,065 δισ. ευρώ. Παράλληλα, το εμπορικό ισοζύγιο ηλεκτρικής ενέργειας θα παρέμενε θετικό, συσσωρεύοντας όφελος 605,4 εκατ. ευρώ έως τον Ιούνιο του 2026.

Η στρατηγική συνεχούς επέκτασης της ισχύος μονάδων ορυκτού αερίου με εξαγωγικό προ-

Για την περίοδο Ιανουαρίου 2024 - Ιουλίου 2026 η επιβάρυνση ανέρχεται στα 914,4 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με ανάλυση του Green Tank.

σανατολισμό δεν είναι βιώσιμη ούτε οικονομικά ούτε περιβαλλοντικά, επισημαίνει ο επικεφαλής αναλυτής πολιτικής του Green Tank, Νίκος Μάντζαρης. «Αντίθετα, η περαιτέρω ανάπτυξη των ΑΠΕ και της αποθήκευσης μπορεί να διατηρήσει το εμπορικό ισοζύγιο θετικό και –το κυριότερο– να μειώσει την τιμή DAM προς όφελος της εθνικής οικονομίας και των καταναλωτών», τονίζει.

ΧΡΥΣΑ ΛΙΑΓΓΟΥ

Διεθνή funds δισεκατομμυρίων έρχονται στην Αθήνα

Το στοίχημα δημιουργίας ενός νέου χρηματοοικονομικού οικοσυστήματος

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Η Αθήνα επιχειρεί να μπει στον χάρτη των διεθνών χρηματοοικονομικών κέντρων και το πρώτο μεγάλο στοίχημα φαίνεται να κερδίζεται. Δύο από τα ισχυρότερα ονόματα της παγκόσμιας αγοράς των hedge funds, το Rokos Capital Management του δισεκατομμυριούχου Kris Ρόκος και η Millennium Management του Ιζι Ενγκλαντερ, ετοιμάζονται να αποκτήσουν παρουσία στην Ελλάδα, σηματοδοτώντας μια εξέλιξη πολύ μεγαλύτερη από την απλή μεταφορά φορολογικής κατοικίας υπηλόμισθων στελεχών. Ο Kris Ρόκος έχει ήδη επιλέξει την Ελλάδα ως φορολογική του κατοικία. Το κρίσιμο, όμως, για την ελληνική οικονομία είναι ότι μαζί με τον ιδρυτή του fund έρχεται και πραγματική επενδυτική δραστηριότητα. Την ίδια στιγμή, η Millennium, ένα από τα μεγαλύτερα hedge funds στον κόσμο, με τα κεφάλαια που διαχειρίζεται να ξεπερνούν τα 97 δισ. δολάρια, προετοιμάζει την εγκατάσταση γραφείου στην Αθήνα.

Οι δύο κινήσεις αποτελούν, σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές, μόνον την αρχή. Το οικονομικό επιτελείο βρίσκεται ήδη σε επαφές και με άλλα μεγάλα διεθνή funds, με την Αθήνα να επιχειρεί να αξιοποιήσει το νέο φορολογικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής που προσφέρει η Ελλάδα, ώστε να προσελκύσει όχι μόνον επενδυτές και διαχειριστές χαρτοφυλακίου (portfolio managers), αλλά και ολόκληρες επενδυτικές ομάδες και εταιρείες.

Να χτίσουμε νέες δουλειές

Όπως αναφέρει ο σύμβουλος του υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Βασίλης Καρατζάς, μιλώντας στην «Καθημερινή», στόχος είναι «να χτίσου-

με νέες δουλειές και να φέρουμε εταιρείες που θα πληρώνουν στην Ελλάδα σημαντικούς φόρους», επισημαίνοντας ότι η χώρα μας «σε καμία περίπτωση δεν θα γίνει φορολογικός παράδεισος». Το ζητούμενο για την κυβέρνηση είναι να δημιουργηθεί στην Αθήνα ένα νέο χρηματοοικονομικό οικοσύστημα. Γιατί η άφιξη ενός μεγάλου hedge fund δεν σημαίνει μόνον μερικές νέες θέσεις εργασίας. Σημαίνει νέες εταιρείες παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών, δικηγόρους, ελεγκτές, φοροτεχνικούς, συμβούλους, στελέχη πληροφορικής, τραπεζικές υπηρεσίες και μια σειρά από δραστηριότητες που μπορούν να αποφέρουν σημαντικά αποτελέσματα στην οικονομία.

Και όπως εκτιμούν κυβερνητικοί κύκλοι, εάν το εγχείρημα των Rokos και Millennium εξελιχθεί όπως σχεδιάζεται, δεν αποκλείεται σύντομα την πόρτα της Αθήνας να περάσουν και οι μεγάλοι ανταγωνιστές της Millennium, μετατρέποντας σταδιακά την ελληνική πρωτεύουσα από ελκυστικό φορολογικό προορισμό σε πραγματικό επενδυτικό προορισμό.

Στην περίπτωση του Kris Ρόκος, η μετακίνηση έχει ήδη ξεκινήσει. Ο ιδρυτής της Rokos Capital Management έχει καταστήσει την Ελλάδα φορολογική του βάση, επιλέγοντας τη χώρα ως τόπο εγκατάστασής του. Η εξέλιξη έχει ιδιαίτερη συμβολική σημασία, καθώς ο Ρόκος συγκαταλέγεται στους πιο επιτυχημένους διαχειριστές κεφαλαίων διεθνώς και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της νέας κινητικότητας που παρατηρείται μεταξύ των κορυφαίων στελεχών της παγκόσμιας αγοράς hedge funds.

Για την ελληνική κυβέρνηση, ωστόσο, το ζητούμενο δεν είναι να εγκατασταθεί απλώς ένας ακόμη δισεκατομμυριούχος στην Ελ-

Για την παρουσία των funds στην Ελλάδα προβλέπονται συγκεκριμένες απαιτήσεις οικονομικής δραστηριότητας και δαπανών. Το ελάχιστο ύψος των ετήσιων δαπανών των εταιρικών δομών τους μπορεί να φτάνει στα 3 εκατ. ευρώ, ποσό που για έναν μεγάλο διεθνή διαχειριστή κεφαλαίων θεωρείται σχετικά περιορισμένο.

Το οικονομικό επιτελείο επιχειρεί να αξιολογήσει το νέο φορολογικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής που προσφέρει η Ελλάδα.

λάδα και να φορολογείται εδώ. Το πραγματικό στοίχημα είναι να ακολουθήσει το fund. Αυτό ακριβώς είναι που καθιστά την υπόθεση Rokos σημαντική. Ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα έχει η περίπτωση της Millennium Management. Η εταιρεία του Ιζι Ενγκλαντερ αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα hedge funds στον κόσμο, με υπό διαχείριση κεφάλαια άνω των 97 δισ. δολαρίων. Πρό-

κειται για ένα διεθνές επενδυτικό μοντέλο πολλαπλών στρατηγικών και διαχειριστών, με εκατοντάδες ανεξάρτητες επενδυτικές ομάδες και παρουσία σε ένα ευρύ φάσμα αγορών και επενδυτικών προσεγγίσεων.

Η Millennium βρίσκεται σε διαδικασία δημιουργίας γραφείου στην Αθήνα και οι συζητήσεις με το οικονομικό επιτελείο έχουν ολοκληρωθεί.

Η φορολόγηση στελεχών

Στην προσπάθεια αυτή, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το ελληνικό φορολογικό πλαίσιο. Τα στελέχη που μεταφέρουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα φορολογούνται για τις αποδοχές τους με βάση την ελληνική νομοθεσία, ενώ το ειδικό φορολογικό καθεστώς για συγκεκριμένες κατηγορίες εισοδήματος μπορεί

να καταστήσει τη χώρα ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές δικαιοδοσίες.

Για τα στελέχη των hedge funds το ζήτημα έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι σταθερές ετήσιες αποδοχές ενός ανώτερου στελέχους διαχείρισης χαρτοφυλακίου (senior portfolio manager) μπορεί να κινούνται στην περιοχή των 150.000 έως 300.000 ευρώ, όμως το πραγματικά μεγάλο μέρος των απολαβών βρίσκεται στα μπόνους.

Σε εξαιρετικά επιτυχημένες χρονιές, τα μπόνους κορυφαίων στελεχών μπορεί να ανέλθουν σε πολλά εκατομμύρια ευρώ και σε ορισμένες περιπτώσεις να ξεπεράσουν τα 10 εκατ. ευρώ, τα οποία φορολογούνται με συντελεστή 5%. Σε αυτό το επίπεδο εισοδήματος, ακόμη και μικρές διαφορές στη φορολογική επιβάρυνση μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την απόφαση για τη χώρα κατοικίας.

Το φορολογικό όφελος, ωστόσο, δεν αφορά μόνον τα φυσικά πρόσωπα. Οι ελληνικές εταιρείες ή θυγατρικές των funds που παρέχουν υπηρεσίες προς τις μητρικές τους υπόκεινται στους κανόνες για τις ενδοομιλικές συναλλαγές και την αρχή των ισών αποστάσεων (arm's length principle), σύμφωνα με το πλαίσιο του ΟΟΣΑ.

Ετσι, εάν μια ελληνική εταιρεία έχει, για παράδειγμα, λειτουργικά έξοδα 10 εκατ. ευρώ για την παροχή υπηρεσιών προς τη μητρική, η αμοιβή της δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη. Προσδιορίζεται με βάση το κατάλληλο περιθώριο κέρδους που αντιστοιχεί στις λειτουργίες και τους κινδύνους της εταιρείας. Το φορολογητέο κέρδος που προκύπτει υπόκειται στη συνέχεια στον ισχύοντα εταιρικό φορολογικό συντελεστή 22%, όπως ισχύει για τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Οι απαιτήσεις

Για την παρουσία των funds στην Ελλάδα προβλέπονται συγκεκριμένες απαιτήσεις πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας και δαπανών. Το ελάχιστο ύψος των ετήσιων δαπανών των σχετικών εταιρικών δομών μπορεί να φτάνει στα 3 εκατ. ευρώ, ποσό που για έναν μεγάλο διεθνή διαχειριστή κεφαλαίων θεωρείται σχετικά περιορισμένο.

Στο οικονομικό επιτελείο θεωρούν ότι η Ελλάδα διαθέτει πλέον ένα συνδυασμό κινήτρων που μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα ανταγωνιστικός.

- Συγκεκριμένο και σχετικά σταθερό φορολογικό πλαίσιο.
- Φορολογικά κίνητρα για στελέχη με πολύ υψηλές αποδοχές.
- Πρόσβαση σε ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την επιστροφή Ελλήνων επαγγελματιών που έχουν εγκατασταθεί στο εξωτερικό.
- Ποιότητα ζωής. Η δυνατότητα να εργάζεται κανείς για ένα από τα μεγαλύτερα hedge funds του κόσμου και ταυτόχρονα να ζει στην Αθήνα, με πρόσβαση στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο, αποτελεί πλεονέκτημα που δύσκολα μπορεί να αγνοηθεί από στελέχη με μεγάλη οικονομική κινητικότητα.

Σημειώνεται ότι από το 2020, όταν θεσπίστηκαν τα φορολογικά κίνητρα για όσους μεταφέρουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα, πάνω από 240 εύποροι αλλοδαποί έχουν μετακομίσει φορολογικά στη χώρα, προερχόμενοι κυρίως από το Λονδίνο αλλά και από χώρες όπως ΗΠΑ, Αυστραλία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Υποχρεούνται να επενδύσουν τουλάχιστον 500.000 ευρώ εντός τριετίας και να διατηρήσουν την επένδυση για 15 χρόνια.

Δημήτρης Κ. Μέλισσας & Χρίστης Θ. Λοττίδης

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η Δημοκρατία προϋποθέτει διαφάνεια, προϋποθέτει αξιοπιστία, προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων, που η ίδια έχει θεσπίσει, άσχετα με το τι θέλει να ακούσει ο κάθε πολίτης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αθήνα
• Ιπποκράτους 23 | Τ.Κ. 10679
• Κ. Λουκάρεως 29 και Μομφεράτου 154 | Τ.Κ. 11475
Θεσσαλονίκη
• Φράγκων 1 | Τ.Κ. 54626
• Εθ. Αμύντας 42 | Τ.Κ. 54621
Λευκωσία
• Νικοψάου Σαριπόδου 2 Γωνία ☺ Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη

€22

www.sakkoulas.gr

Κέρδη-ρεκόρ για τράπεζες και στο βάθος... φόρος

Σε Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Σουηδία έχει ανοίξει η συζήτηση για επιβολή έκτακτης φορολόγησης

Επειτα από πολυετή άνοδο των κερδών και των χρηματιστηριακών αποτιμήσεών τους, οι ευρωπαϊκές τράπεζες βρίσκονται αντιμέτωπες με έναν νέο κίνδυνο: την αύξηση της φορολόγησης τους.

Η συζήτηση έχει ενταθεί σε χώρες όπως η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Σουηδία, δημιουργώντας ακόμη μία πηγή αβεβαιότητας για τους επενδυτές. Οι κυβερνήσεις αναζητούν πρόσθετα έσοδα για να καλύψουν τα δημοσιονομικά τους κενά, και τα υψηλά τραπεζικά κέρδη αποτελούν έναν ιδιαίτερα ελκυστικό στόχο. «Η ισχυρή κερδοφορία των τραπεζών θα αποτελέσει δελεαστικό υποψήφιο για πρόσθετη φορολόγηση», δήλωσε στο Bloomberg ο Αντρίου Στίμσον, αναλυτής της Keefe, Bruyette & Woods.

Από το 7,9% στο 13,6%

Πολλές από τις μεγαλύτερες τράπεζες της Ευρώπης οδεύουν προς ακόμη μία χρονιά κερδών-ρεκόρ, σύμφωνα με εκτιμήσεις που συγκέντρωσε το Bloomberg. Την κερδοφορία τους στηρίζουν πλέον όχι μόνον τα επιτόκια, αλλά και η επενδυτική τραπεζική, η διαχείριση περιουσίας και οι προμήθειες. Η μέση απόδοση ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών που συμμετέχουν στον δείκτη Stoxx Europe 600 Banks αναμένεται να φτάσει το 13,6% το 2026, από 7,9% το 2022. Στην ενίσχυση των αποτελεσμάτων έχουν συμβάλει επίσης η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και η χαλάρωση ορισμένων κανονιστικών περιορισμών, σύμφωνα με τους αναλυτές του Bloomberg Intelligence Λοράν Ντουιγιά και Σιμπάρασι Γκούμπο.

Η εικόνα αυτή δίνει επιχειρήματα σε όσους υποστηρίζουν ότι μέρος των κερδών πρέπει να επιστρέψει στην κοινωνία. Κυρίως κόμματα της Αριστεράς θεωρούν ότι τα έσοδα των τραπεζών ενισχύθηκαν δυσανάλογα από τις αυξήσεις επιτοκίων που άρχισαν πριν από περίπου τέσσερα χρό-

Παρά την εντεινόμενη συζήτηση για επιβολή έκτακτου φόρου, η ανθεκτική κερδοφορία επιτρέπει στις περισσότερες μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες να απορροφήσουν πρόσθετες επιβαρύνσεις χωρίς δραματική ανατροπή των οικονομικών στόχων τους.

Οι βρετανικές τράπεζες πληρώνουν σήμερα πρόσθετο φόρο 3% στα κέρδη που υπερβαίνουν τα 100 εκατ. στερλίνες ετησίως, πέραν του κανονικού εταιρικού φόρου.

να και επιβαρύναν νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Στη Βρετανία, ο πρωθυπουργός Αντι Μπέρναμ δεν έχει αποκλείσει την αύξηση της φορολογίας των τραπεζών στον προϋπολογισμό του επόμενου μήνα. Η στάση αυτή έχει ήδη προκαλέσει προειδοποιήσεις από

στελέχη του κλάδου και αναλυτές. Οι βρετανικές τράπεζες πληρώνουν σήμερα πρόσθετο φόρο 3% στα κέρδη που υπερβαίνουν τα 100 εκατ. στερλίνες ετησίως, πέραν του κανονικού εταιρικού φόρου. Ένα από τα σενάρια που εξετάζονται είναι η αύξηση της επιβαρύνσης κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες, κίνηση που θα μπορούσε να αποφέρει περίπου 2 δισ. στερλίνες στα κρατικά ταμεία.

Η επιβαρύνση θεωρείται διαχειρίσιμη από ορισμένες τράπεζες. Ο οικονομικός διευθυντής της Lloyds Banking Group Γουίλιαμ Τσάλμερς εκτίμησε ότι μια τέτοια αύξηση θα κόστιζε στην τράπεζα περίπου 225 εκατ. στερλίνες, ποσό που χαρακτήρισε σχετικά περιορισμένο σε σχέση με τα συνολικά της μεγέθη. Στην Ιταλία, τα κόμματα του

κυβερνητικού συνασπισμού συζητούν την επιβολή νέου πρόσθετου φόρου στον τραπεζικό κλάδο. Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ματέο Σαλβίνι τάσσεται υπέρ της υιοθέτησης ενός μοντέλου αντίστοιχου με εκείνο της Ισπανίας, υποστηρίζοντας ότι τα κέρδη-ρεκόρ των τραπεζών έχουν προκύψει σε βάρος των πολιτών.

Αντίθετη θέση έχει εκφράσει ο έτερος αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Αντόνιο Ταγιάνι, ο οποίος προτιμά μια συμφωνία με τις τράπεζες για τη συνεισφορά τους στην κάλυψη του δημοσιονομικού κενού, αντί για την επιβολή νέου φόρου.

Η Ισπανία είχε θεσπίσει το 2022 προσωρινή εισφορά 4,8% στα καθαρά έσοδα των τραπεζών από τόκους και προμήθειες. Το μέτρο αντικαταστάθηκε

Η κερδοφορία των τραπεζών στηρίζεται από την άνοδο των επιτοκίων, αλλά και από την επενδυτική τραπεζική, τις χρεώσεις και τις προμήθειες.

αργότερα από έναν προοδευτικό φόρο, με συντελεστή έως 7% για τράπεζες των οποίων τα σχετικά έσοδα υπερβαίνουν τα 5 δισ. ευρώ. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται όμιλοι όπως η Banco Santander και η BBVA. Η φορολογική αβεβαιότητα ενισχύεται και από τις εκλογι-

Το Μανχάταν που άφησε πίσω τον εφιάλτη

Κατοικίες, νέοι χώροι γραφείων και πολιτισμού έχουν αναγεννήσει την περιοχή μετά την τραγωδία της 11ης Σεπτεμβρίου 2001

Το 2001, το Κάτω Μανχάταν ισοπεδώθηκε. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στοίχισαν τη ζωή σε σχεδόν 3.000 ανθρώπους, μετατρέποντας το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου σε έναν απέραντο σωρό ερειπίων. Η κατάρρευση των Δίδυμων Πύργων άφησε πίσω ένα συλλογικό τραύμα τόσο βαθύ, που πολλοί αμφισβήτησαν αν η οικονομική καρδιά της Νέας Υόρκης θα κατόρθωνε ποτέ να ορθοποδήσει. Παραμονές της συμπλήρωσης 25 χρόνων, ωστόσο, από τη «μαύρη επέτειο» της Αμερικής, το Κάτω Μανχάταν βιώνει μια θεαματική αναγέννηση. Ο μόνιμος πληθυσμός του έχει σχεδόν τριπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, ενώ οι εργαζόμενοι ξεπερνούν πλέον τις 230.000, αγγίζοντας ξανά τα επίπεδα προ των επιθέσεων. Σχεδόν ένα τέταρτο του αιώνα μετά τις επιθέσεις, το Κάτω Μανχάταν δεν κατάφερε απλώς να επουλώσει τις πληγές του, αλλά πέτυχε έναν από τους πιο εντυπωσιακούς αστικούς μετασχηματισμούς στην Ιστορία.

Στην περιοχή που ταυτίστηκε κάποτε με την καταστροφή, το πένθος και τα συντρίμια, στο Σημείο Μνδέν, ορθώνεται πλέον μια ζωντανή μητρόπολη, σημείο αναφοράς και πρότυπο για τις μεγάλες αμερικανικές μητροπόλεις.

Καταλύτης για αυτή τη μεταμόρφωση ήταν η μαζική μετατροπή των παλαιών γραφείων

σε υπερσύγχρονες κατοικίες, μια τάση που ενισχύθηκε από κυβερνητικά κίνητρα και ομοσπονδιακές επιχορηγήσεις αμέσως μετά την τραγωδία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το εμβληματικό κτίριο στην οδό West Street 90, το οποίο, παρά τις καταστροφές που υπέστη, μετατράπηκε σε ένα από τα πιο περιζήτητα οικιστικά συγκροτήματα. Η οικονομική ταυτότητα της περιοχής άλλαξε επίσης ριζικά. Το 2021 ο χρηματοπιστωτικός και ο κτηματομεσιτικός κλάδος είχαν τη μερίδα του λέοντος, καλύπτοντας τα δύο τρίτα των θέσεων εργασίας, σήμερα όμως το ποσοστό αυτό έχει συρρικνωθεί στο

Ο μόνιμος πληθυσμός έχει σχεδόν τριπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, ενώ οι εργαζόμενοι ξεπερνούν πλέον τις 230.000.

ένα τρίτο. Τη θέση τους πήραν κολοσσοί της τεχνολογίας, των μέσων ενημέρωσης και της διαφήμισης, όπως οι Spotify, Condé Nast, Uber και WPP. Η απόφαση των κολοσσών αυτών να μεταφέρουν την έδρα τους στο Κάτω Μανχάταν δεν βασίστηκε μόνο στα οικονομικά κίνητρα και στα χαμηλότερα μισθώματα, αλλά

Στην περιοχή που ταυτίστηκε κάποτε με την καταστροφή, το πένθος και τα συντρίμια, στο Σημείο Μνδέν, ορθώνεται πλέον μια ζωντανή μητρόπολη, σημείο αναφοράς και πρότυπο για τις μεγάλες αμερικανικές μητροπόλεις.

και στις τεράστιες επενδύσεις ύψους άνω των 20 δισ. δολαρίων που διοχετεύθηκαν στον εκσυγχρονισμό υποδομών, μεταφορών και δημόσιων χώρων. «Πρόκειται για έναν εντελώς νέο κόσμο», λέει η Λίτζα Σίλβερσταϊν, διευθύνουσα σύμβουλος της Silverstein Properties –της εταιρείας που ανέλαβε την ανά-

πτυξη του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου– και κόρη του ιδρυτή της, Λάρι Σίλβερσταϊν.

Το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου συμπυκνώνει όλη τη δυναμική της νέας εποχής. Ο χώρος των 16 στρεμμάτων ξαναγεννήθηκε και αφομοιώθηκε πλήρως στην καθημερινότητα της πόλης, φιλοξενώντας σχεδόν

1.000 στρέμματα γραφείων, έναν κομβικό σταθμό μεταφορών, το Κέντρο Παραστατικών Τεχνών Perelman και το Εθνικό Μνημείο και Μουσείο της 11ης Σεπτεμβρίου. Το 2017, καθώς ετοιμαζόταν για την εισαγωγή της στο χρηματιστήριο, η Spotify επέλεξε το Four World Trade Center για τη στέ-

κές αναμετρήσεις. Στη Σουηδία, όπου οι γενικές εκλογές διεξάγονται στις 13 Σεπτεμβρίου, η αντιπολίτευση, που προηγήται στις δημοσκοπήσεις, έχει προτείνει την επιβολή τραπεζικού φόρου.

Ακόμη πιο σύνθετη είναι η εικόνα στη Γαλλία, λόγω των προεδρικών εκλογών και των πιέσεων για μείωση ενός εκ των μεγαλύτερων δημοσιονομικών ελλειμμάτων στην Ευρωζώνη. Η άνοδος του κόστους δανεισμού περιορίζει ακόμη περισσότερα τα περιθώρια της κυβέρνησης.

Ο υπουργός Οικονομικών Ρολάν Λεσκίρ έχει δηλώσει ότι θα είναι δύσκολο να καταργηθεί η έκτακτη προσαύξηση του εταιρικού φόρου, η οποία εφαρμόστηκε το 2025 και παρατάθηκε για το 2026. Σύμφωνα με τη Fitch Ratings, το μέτρο κόστισε στις γαλλικές τράπεζες περίπου 1 δισ. ευρώ μόνον το 2025.

Παρά την εντεινόμενη συζήτηση, η ανθεκτική κερδοφορία επιτρέπει στις περισσότερες μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες να απορροφήσουν πρόσθετες επιβαρύνσεις χωρίς δραματική ανατροπή των οικονομικών τους στόχων.

Οι κυβερνήσεις, ωστόσο, καλούνται να ισορροπήσουν ανάμεσα στην ανάγκη για άμεσα φορολογικά έσοδα και στην ανάγκη χρηματοδότησης μεγάλων επενδύσεων. Οι τράπεζες θα πρέπει να στηρίξουν με δάνεια έργα σε κρίσιμους τομείς, από την άμυνα έως την τεχνητή νοημοσύνη έως την ενεργειακή μετάβαση.

Η υπερβολική φορολόγηση μπορεί να περιορίσει αυτήν τη δυνατότητα. Όπως επισημαίνει ο Στίμσον, οι κυβερνήσεις δύσκολα θα θα θελούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ανάπτυξη μόνο και μόνο για τη γρήγορη ενίσχυση των κρατικών εσόδων. Το ερώτημα είναι πού θα χαραχθεί η γραμμή ανάμεσα στη συμμετοχή των τραπεζών στη δημοσιονομική προσπάθεια και στη διατήρηση της δυνατότητάς τους να χρηματοδοτούν την οικονομία.

γαση των γραφείων της. Ενώ η πρόσφατη θεμελίωση του πύργου 55 ορόφων της American Express είναι το τελευταίο κεφάλαιο της ιστορικής ανάπλασης, που επισφραγίζει την εμπιστοσύνη των εταιρειών στο μέλλον της περιοχής.

Η αλλαγή είναι, όμως, αισθητή και στην καθημερινότητα των ανθρώπων, που απολαμβάνουν μια δυναμική πολιτιστική σκηνή, ανύπαρκτη πριν από μια γενιά. Το 2018, το Pier 17 εγκαινίασε ένα χώρο συναυλιών στην ταράτσα του, χωρητικότητας 3.400 ατόμων, προσελκύοντας κορυφαία ονόματα της μουσικής με φόντο τους επιβλητικούς ουρανοξύστες. Την ίδια στιγμή, ο τουρισμός εξελίχθηκε σε βασικό πυλώνα της τοπικής οικονομίας, με τα ξενοδοχεία να αυξάνονται από μόλις έξι το 2001 σε 42 σήμερα, καθώς το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και το Μνημείο αποτελούν πλέον πόλο έλξης για εκατομμύρια επισκέπτες. Η ανάκαμψη συνοδεύεται, φυσικά, από προκλήσεις, με τα ποσοστά κενών γραφειακών χώρων να παραμένουν υψηλότερα από εκείνα του Midtown και ορισμένα οικοπέδα παραμένουν αναξιοποίητα. Για τη νέα γενιά ωστόσο που μεγάλωσε χωρίς αναμνήσεις από την τραγωδία, το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου έχει πάψει να είναι αποκλειστικά τόπος μνήμης και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής της.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Δεν βλέπουν να σβήνει
η «φωτιά» στη Μέση Ανατολή

Του ΚΛΑΪΝΤ ΠΑΣΕΛ / REUTERS

Η **ασιατική** βιομηχανία αργού πετρελαίου γνωρίζει πώς μπορεί να τερματιστεί η κρίση που προκάλεσε η σύγκρουση με το Ιράν. Αναγνωρίζει ωστόσο ότι αυτή η επιθυμία της είναι μη υλοποίησιμη και προετοιμάζεται για μια παρατεταμένη διαπρακλή στον εφοδιασμό από τη Μέση Ανατολή. Στο συνέδριο APPEC της S&P Global Energy στη Σιγκαπούρη αυτή την εβδομάδα, το κυρίαρχο ερώτημα ήταν πώς θα ανοίξουν ξανά με ασφάλεια τα Στενά του Ορμούζ.

Η απάντηση ήταν ομόφωνη: ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ πρέπει να αποχωρήσει από τον Περσικό Κόλπο, επιτρέποντας στα κράτη της περιοχής να διαχειριστούν την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά την επίθεση των ΗΠΑ και του Ισραήλ κατά του Ιράν στις 28 Φεβρουαρίου.

Ωστόσο υπήρχε επίσης ευρεία παραδοχή ότι ένα τέτοιο

μούζ και ποιοι πρόσθετοι όγκοι έχουν ανακατευθυνθεί σε άλλα λιμάνια της Μέσης Ανατολής εκτός του Κόλπου. Αλλά ακόμη και τα πιο αισιόδοξα στοιχεία κυμαίνονται μόλις στο 75% των προπολεμικών επιπέδων, πράγμα που σημαίνει ότι η παγκόσμια αγορά έχει στερηθεί περίπου 5 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα (bpd) αργού και διυλισμένων καυσίμων.

Ο τομέας πετρελαίου και φυσικού αερίου περίμενε αρχικά μια σύντομη κρίση λίγων εβδομάδων ή μηνών με το Ιράν, όμως η αισιοδοξία αυτή εξαφανίστηκε. Στο συνέδριο APPEC, παραγωγοί, traders, ναυτιλιακές εταιρείες και διυλιστήρια προετοιμάζονται πλέον για παρατεταμένη διαπρακλή. Η πολιτική διευθέτηση φαντάζει απίθανη όσο η διαμάχη μετατρέπεται σε πόλεμο εγωισμών: ο Ντόναλντ Τραμπ απαιτεί μια ξεκάθαρη νίκη, ενώ η Τεχεράνη επιμένει στον έλεγχο του Ορμούζ και σε αποζημιώσεις δισεκατομμυρίων για τις ζημιές.

Στο μεταξύ, η πετρελαϊκή βιομηχανία ελπίζει πλέον μόνο στο «λιγότερο κακό» σενάριο. Αυτό συνεπάγεται περιορισμένες και επικίνδυνες ροές φορτίων μέσω των Στενών του Ορμούζ, με συχνές διαταραχές από επιθέσεις πυραύλων και drones. Σε αυτό το πλαίσιο, τα ασιατικά διυλιστήρια μπορούν να εξασφαλίσουν επαρκές αργό, όμως η απώλεια διυλιστικής ικανότητας στην Μέση Ανατολή και στη Ρωσία –λόγω των ουκρανικών επιθέσεων– διατηρεί τα περιθώρια κέρδους των διυλισμένων προϊόντων σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα.

Την ίδια στιγμή, τα ασφάλιστρα και οι ναύλοι έχουν εκτοξευθεί. Η ασφάλιση αυξήθηκε από 0,05 δολάρια ανά βαρέλι σε 2,50 δολάρια ανά βαρέλι και ο ναύλος από 6 δολάρια σε 30 δολάρια ανά βαρέλι για τη μεταφορά στη Βόρεια Ασία. Αυτό σημαίνει ότι παρότι η ονομαστική τιμή του Brent δείχνει συγκρατημένη, το πραγματικό κόστος παραλαβής των φορτίων είναι πολύ υψηλότερο. Παρά την αβεβαιότητα, ο κλάδος αποφεύγει ακόμη να συζητήσει το επαγγελματικό σενάριο μιας ολοκληρωτικής καταστροφής των ενεργειακών υποδομών στον Κόλπο, ελπίζοντας ότι η κρίση δεν θα φτάσει σε αυτό το άκρο.

Δεύτερη αύξηση επιτοκίων φέτος
κατά 25 μονάδες βάσης από ΕΚΤ

Οι αγορές βλέπουν ακόμη μία το 2026, καθώς οι πληθωριστικές πιέσεις παραμένουν

Της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΛΛΗ

Σε νέα αύξηση επιτοκίων προχώρησε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κατά 25 μονάδες βάσης, όπως και αναμενόταν ευρέως, λόγω της αυξημένης πληθωριστικής πίεσης που προκαλεί ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή, ενώ προχώρησε παράλληλα σε νέες προβλέψεις για τον πληθωρισμό και την ανάπτυξη. Όπως σημείωσε η Κριστίν Λαγκάρντ, η απόφαση γι' αυτή την αύξηση ήταν «εύκολη», ενώ αν και δεν έδωσε κανένα «σήμα» για το ενδεχόμενο να ακολουθήσει και άλλη, διεμήνυσε πως οι κίνδυνοι για τον πληθωρισμό είναι ανοδικοί. Πάντως, αναλυτές εκτιμούν πως οι πιθανότητες για νέα αύξηση των επιτοκίων στο δ' τρίμηνο είναι αυξημένες.

Πιο αναλυτικά, το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο συνεδρίασε αυτή τη φορά στο Βερολίνο με διοργανωτή την Bundesbank, με ομόφωνη απόφαση αύξησε για δεύτερη φορά μετά τον Ιούνιο τα επιτόκια της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης και της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης, τα οποία πλέον διαμορφώνονται σε 2,5%, 2,65%, 2,90% αντίστοιχα. «Η σύγκρουση στη Μέση Ανατολή εξακολουθεί να δημιουργεί πιέσεις στον πληθωρισμό, ο οποίος αναμένεται να παραμείνει πολύ πάνω από τον στόχο για παρατεταμένη χρονική περίοδο», τόνισε η ΕΚΤ, κάτι που, κατά τους αναλυτές, σημαίνει ότι θα ακολουθήσει περαιτέρω σύσφιγξη της νομισματικής πολιτικής. Οι αγορές άλλωστε προβλέπουν ακόμη μία αύξηση επιτοκίων φέτος, ακολουθούμενη από άλλη μία ή δύο κινήσεις τον επόμενο χρόνο.

Η επικεφαλής της ΕΚΤ είχε μάλιστα σαφείς ευκαιρίες κατά τη συνέντευξη Τύπου να αντιταχθεί στις προσδοκίες της αγοράς και να θέσει υψηλότερο πήχυ για περαιτέρω σύσφιγξη κατά το υπόλοιπο του 2026 και το 2027, αλλά δεν το έκανε. Συγκεκριμένα, όταν ρωτήθηκε αν το 2,5% αντιπροσωπεύει το ανώτερο όριο του ουδέτερου επιτοκίου, σημείωσε ότι το ουδέτερο επιτόκιο είναι «εξαιρετικά εννοιολογικό» και «χωρίς μεγάλη σημασία».

Όπως εκτιμά η Pantheon Macroeconomics, «η ΕΚΤ θα μετατοπίσει το επιτόκιο της πολι-

«Η σύγκρουση στη Μέση Ανατολή εξακολουθεί να δημιουργεί πιέσεις στον πληθωρισμό, ο οποίος αναμένεται να παραμείνει πολύ πάνω από τον στόχο για παρατεταμένη χρονική περίοδο», τόνισε η ΕΚΤ, κάτι που, κατά τους αναλυτές, σημαίνει ότι θα ακολουθήσει περαιτέρω σύσφιγξη της νομισματικής πολιτικής.

τικής της πιο αποφασιστικά σε περιοριστικό έδαφος τους επόμενους έξι μήνες, με μία αύξηση τον Δεκέμβριο και άλλη μία τον Φεβρουάριο, ανεβάζοντας το επιτόκιο καταθέσεων στο 3%».

Η νέα κλιμάκωση των εκθροπραξιών μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν το τελευταίο διάστημα έχει οδηγήσει τις τιμές του πετρελαίου ξανά πάνω από τα 100 δολάρια το βαρέλι και 40% υψηλότερα σε σχέση με τις αρχές Ιουλίου, και έχει αναζωπυρώσει τους φόβους για κύμα αυξήσεων τιμών στην Ευρώζων. Ήδη ο πληθωρισμός άγγιξε το 3,3% τον Αύγουστο, με τον πληθωρισμό της ενέργειας να εκτοξεύεται στο 14,3%. Προς το παρόν πάντως η οικονομία έχει αποδειχθεί πιο ανθεκτική από ό,τι αναμενόταν, με την ανάπτυξη να διαμορφώνεται στο 1,2% σε ετήσια βάση στο β' τρίμηνο και στο 0,6% σε τριμηνιαία βάση.

Οι προβλέψεις

Οι εμπειρογνώμονες της ΕΚΤ αναθεώρησαν προς τα πάνω τις εκτιμήσεις για τον πληθωρισμό για το 2027 και το 2028, διατηρώντας όμως τις εκτιμήσεις για το 2026 αμετάβλητες. Αναμένουν έτσι ότι ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί σε 3% φέτος, 2,5% το 2027 από 2,3% κατά τις προβλέψεις του Ιουνίου, και 2,1% το 2028 από 2% πριν. Σε ό,τι αφορά τον δομικό

Η ΕΚΤ αναθεώρησε
προς τα πάνω
τις εκτιμήσεις της
για τον πληθωρισμό
σε 3% φέτος, 2,5%
το 2027 και 2,1%
το 2028.

πληθωρισμό προβλέπουν μέσο ρυθμό 2,5% το 2026 (αμετάβλητος), ενώ αυξήσαν στο 2,6% την εκτίμηση για το 2027 από 2,5% πριν και στο 2,3% το 2028 από 2,2%. «Το τελευταίο», όπως σχολιάζει η Capital Economics, «υποδηλώνει ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής δεν είναι σίγουροι ότι θα επιτύχουν τον στόχο τους για τον πληθωρισμό ακόμη και το 2028, κάτι που μπορεί να είναι ένα σημάδι επιθετικής στάσης προσεχώς».

Επίσης, ο ρυθμός ανάπτυξης αναθεωρήθηκε ανοδικά για το 2026-2027, αντανakλώντας την υψηλότερη από ό,τι αναμενόταν ανθεκτικότητα της οικονομίας της Ζώνης του ευρώ. Ειδικότερα τοποθετείται πλέον στο 0,9% το 2026 από 0,8% πριν, στο 1,4% το 2027 από 1,2% πριν, ενώ για το 2028 διατηρήθηκε στο 1,5%.

Η Λαγκάρντ τόνισε ότι τα στοιχεία για την ανάπτυξη, η

οποία έχει αποδειχθεί ισχυρότερη, καθώς και αυτά για τον πληθωρισμό –ο οποίος, ειδικά αυτός των τροφίμων, είναι χαμηλότερος από ό,τι αναμενόταν– αποτέλεσαν θετική έκπληξη για την ΕΚΤ. Ωστόσο, ο πληθωρισμός θα έχει μεγαλύτερη διάρκεια και θα είναι πιο επίμονος από ό,τι είχε εκτιμηθεί. Όλα αυτά οδήγησαν στην αναθεώρηση των εκτιμήσεων.

Εντονη αβεβαιότητα

Οι προοπτικές πάντως εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από έντονη αβεβαιότητα και συγκεκριμένα οι κίνδυνοι είναι ανοδικοί για τον πληθωρισμό και καθοδικοί για την οικονομική ανάπτυξη, πρόσθεσε η Κριστίν Λαγκάρντ.

«Οι κίνδυνοι πληθωρισμού μπορεί να αυξάνονται και μια περαιτέρω αύξηση επιτοκίων τον Δεκέμβριο μπορεί να είναι πιο πιθανή παρά όχι, αλλά η ΕΚΤ πρέπει να προχωρήσει προσεκτικά. Η οικονομία ήταν ανθεκτική τους τελευταίους έξι μήνες, αλλά οι ταχέως αυξανόμενες τιμές του φυσικού αερίου σημαίνουν ότι το αρνητικό σοκ της προσφοράς αυξάνεται. Τελικά, σίγουρα θα βλάψει την ανάπτυξη. Το ερώτημα είναι πόσο και πότε», σχολιάζει ο Μαρκ Γουόλ, επικεφαλής οικονομολόγος της Deutsche Bank για την Ευρώπη.

Πλούσιοι, χωρίς χρόνο για να ξοδέψουν

Στην ευρύτερη περιοχή του Σαν Φρανσίσκο κυκλοφορεί αυτή τη στιγμή περισσότερο χρήμα από ποτέ. Ο βασικός μισθός για έναν έμπειρο προγραμματιστή σε μια εταιρεία τεχνητής νοημοσύνης ξεπερνάει εύκολα τις 300.000 δολάρια, αλλά μαζί με τα πακέτα μετοχών οι απολαβές του φτάνουν σε οκταψήφια επίπεδα. Όμως αυτοί οι εργαζόμενοι είναι υπερβολικά πολυάσχολοι για να απολαύσουν τους καρπούς των κόπων τους. Για την ακρίβεια, δεν έχουν ιδέα πώς να ξοδέψουν τα χρήματά τους. Εάν μπορούν –και θέλουν– να πάρουν άδεια από τη δουλειά τους, μπορεί να κλείσουν ένα ταξίδι για να γυρίσουν με ποδήλατο τα χωριά της Ιταλίας. Μια πολυτελής σάουνα στην αυλή του σπιτιού τους μπορεί να τους βοηθήσει να χαλαρώσουν μετά από μια ημέρα σκληρής δουλειάς. Αλλά σίγουρα δεν ενδιαφέρονται να ανακαινίσουν την κουζίνα τους – έτσι και αλλιώς τη χρησιμοποιούν σπάνια. Αν και στην αγορά real estate του Σαν Φρανσίσκο τα εκατομμύρια των απολαβών από την ΑΙ ανεβάζουν ήδη τις τιμές, αυτή η ομάδα των αγοραστών δεν ενδιαφέρεται

Ο **βασικός** μισθός για έναν έμπειρο προγραμματιστή σε εταιρεία τεχνητής νοημοσύνης ξεπερνάει εύκολα τις 300.000 δολάρια, αλλά μαζί με τα πακέτα μετοχών οι απολαβές του φτάνουν σε οκταψήφια επίπεδα.

καθόλου για να επενδύσει στα έργα τέχνης που θα κοσμούν τους τοίχους του σπιτιού της. «Δεν είναι φανταχτερό», λέει στη Wall Street Journal ο Γκάρετ Σπίκερ, στέλεχος της Citizens Private Bank, που έχει μεταξύ των πελατών του υπαλλήλους της OpenAI και της Anthropic. Όπως λέει ο τραπεζίτης, στα 20 χρόνια που δουλεύει στην ευρύτερη περιοχή του Σαν Φρανσίσκο δεν έχει δει ποτέ τόσο πολλή ρευστότητα. «Αυτή η βάση ανθρώπων είναι απλώς λίγο διαφορετική». Δεν είναι μόνο ότι αυτή η «φουρνιά» των πλουσίων δεν αρέσκεται στην

πολυτέλεια. Οι πελάτες του απλώς δεν έχουν χρόνο να ασχοληθούν, εξηγεί ο Σπίκερ. «Δεν είχαν τον χρόνο να σταματήσουν και να πουν, “α, έχω την οικονομική δυνατότητα να πετάξω με ιδιωτικό αεροπλάνο τώρα. Μπορώ να αγοράσω αυτό το αυτοκίνητο που πάντα ήθελα, μπορώ να παραγγείλω αυτό το πολυτελές ρολόι”», λέει. Η ρευστότητά τους κατευθύνεται κυρίως στο real estate και σε επενδύσεις σε startups. Στο διάστημα Απριλίου-Ιουνίου περίπου το 30% των κατοικιών που πουλήθηκαν στην πόλη του Σαν Φρανσίσκο πληρώθηκαν μόνο με μετρητά.

Τον Οκτώβριο πάνω από 600 νυν και πρώην υπάλληλοι της OpenAI κατάφεραν να πουλήσουν τις μετοχές τους έναντι συνολικού ποσού 6,6 δισ. δολαρίων. Περίπου 75 από αυτούς έβαλαν στην τσέπη 30 εκατ. δολάρια ο καθένας. Ένας πρώην υπάλληλος της OpenAI που πούλησε μετοχές αποκάλυψε στη WSJ ότι η μεγαλύτερη αγορά του με τα χρήματα που πήρε ήταν ένα νέο ηλεκτρικό αυτοκίνητο. Όταν συζητάει το θέμα με άλλους παλιούς συναδέλφους του διαπιστώνει ότι οι περισσότεροι αγοράζουν μηχανές του εσπρέσο, όταν ο τραπεζικός λογαριασμός τους αυξάνεται κατά μερικά εκατομμύρια δολάρια. Μια υπάλληλος σε κορυφαίο εργαστήριο τεχνητής νοημοσύνης βγάζει περίπου 1 εκατ. δολάρια τον χρόνο, αλλά κάνει ακόμη μακιούρ μόνη της στο σπίτι. Η μεγαλύτερη αγορά της το τελευταίο διάστημα ήταν μερικά τοις υπολογιστών και άλλα είδη hardware που της κόστισαν περίπου 10.000 δολάρια, αφού όπως λέει δεν έχει ζωή πέραν της δουλειάς της. Δεν έχει κάπου να ξοδέψει τα χρήματά της.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η No1
ενημερωτική
εφαρμογή
στην Κύπρο

Μείνετε ενημερωμένοι!

Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας

App Store

Google play

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Αγίου Νικήτα ανακοινώνει ότι:

- **Την Δευτέρα 14 Σεπτεμβρίου 2026**, στις 6:00 μ.μ., στο προσφυγικό Εκκλησάκι του Αγίου Νικήτα στα Λατσία (περιοχή γηπέδου Λατσίων), θα τελεστεί Πανηγυρικός Εορτηνός προς τιμήν του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Νικήτα.
- **Τη Τρίτη 15 Σεπτεμβρίου 2026**, στις 6:30 π.μ., θα τελεστεί η Πανηγυρική Θεία Λειτουργία.

Την ακολουθία θα τελέσει ο Πανοσιολογιότατος Αρχιμανδρίτης κ. Ιάκωβος Καλογήρου, της Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου.

Την ακολουθία θα τελέσει ο Πανοσιολογιότατος Αρχιμανδρίτης, Φώτιος Ιωακείμ, Πρωτοσύγκελος της Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου.

Παρακαλείσθε όλοι όπως παρευρεθείτε. Μετά τιμής,

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Αγίου Νικήτα

Στον ευρωπαϊκό μέσο όρο ο ρυθμός αύξησης τιμών κατοικιών στην Αθήνα

Η δεύτερη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση με 18,8% και μέση τιμή πώλησης 2.555 ευρώ/τ.μ. παρατηρείται στη Λευκωσία

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Στον μέσο όρο της Ευρώπης έχει υποχωρήσει η αγορά κατοικίας της Αθήνας, με βάση τον ρυθμό μεταβολής των τιμών πώλησης, καθώς αυτός δεν ξεπερνά το 4,2% σε ετήσια βάση, με τη μέση τιμή πώλησης να υπολογίζεται σε 2.500 ευρώ/τ.μ., σύμφωνα με σχετικά στοιχεία που δημοσιοποίησε πρόσφατα η Global Property Guide. Η εικόνα αυτή αποδίδεται στη σταδιακή εξομάλυνση της πορείας των τιμών μετά την ανοδική πορεία που είχε σημειωθεί το 2025, όταν και «έτρεξε» το πρόγραμμα «Σπίτι Μου II», που είχε προσφέρει σημαντική ώθηση στις τιμές.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η αγορά της Αθήνας απέχει σημαντικά πλέον από την «πρώτη ταχύτητα» της υπόλοιπης Ευρώπης, με τη Σόφια της γειτονικής Βουλγαρίας να ξεπερνά κάθε προηγούμενο, σημειώνοντας ετήσια αύξηση των τιμών πώλησης κατά 32,7%, με τη μέση τιμή πώλησης να είναι πλέον υψηλότερη και από της Αθήνας, καθώς διαμορφώνεται σε 2.680 ευρώ/τ.μ. Στην εξέλιξη αυτή έχουν συμβάλει όχι μόνον η αύξηση των εισοδημάτων των Βουλγάρων και η ανοδική πορεία της ζήτησης, αλλά και η ανάπτυξη πολλών νέων κατοικιών, που ασφαλώς πωλούνται ακριβότερα και διαφοροποιούν και τη μέση τιμή πώλησης προς τα πάνω.

Η δεύτερη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση με 18,8% και μέση τιμή πώλησης 2.555 ευρώ/τ.μ. παρατηρείται στη Λευκωσία της Κύπρου, ενώ ακολουθεί το Ζάγκρεμπ στην Κροατία, όπου η αύξηση αγγίζει το 15,6% και η

Σε ετήσια βάση έχει υποχωρήσει στο 4,2%, με τη μέση τιμή πώλησης να διαμορφώνεται σε 2.500 ευρώ ανά τ.μ.

μέση τιμή τα 3.939 ευρώ/τ.μ. Πολύ υψηλές αυξήσεις εντοπίζονται επίσης στο Αμστερνταμ με 13% σε σχέση με πέρυσι, με αποτέλεσμα η μέση τιμή πώλησης να έχει πλέον «σκαρφλώσει» στα 9.437 ευρώ/τ.μ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η «ψαλίδα» που χωρίζει πλέον την Αθήνα από άλλες εξαιρετικά προσιτές για έναν ξένο αγοραστή.

Η Μαδρίτη. Στην πόλη της Πορτογαλίας η μέση τιμή αυξήθηκε κατά 7,2% τον τελευταίο χρόνο, φτάνοντας πλέον τα 6.113 ευρώ/τ.μ., ενώ στη Μαδρίτη το κόστος αγοράς κατοικίας είναι κατά 7,1% υψηλότερο από πέρυσι, καθώς διαμορφώνεται σε 5.945 ευρώ/τ.μ. Συγκριτικά με τις πόλεις αυτές, η Αθήνα είναι εξαιρετικά προσιτή για έναν ξένο αγοραστή.

Ασφαλώς, στις αρχές του 2027 αναμένεται να ξεκινήσει πανελλαδικά άλλος ένας κύκλος του προγράμματος επιδότησης επιτοκίου για την αγορά κατοικίας – ο τρίτος από το 2023, κάτι που σημαίνει ότι οι τιμές είναι πολύ πιθανό να αρχίσουν να αυξάνονται και πάλι με αισθητά ταχύτερο ρυθμό, πολύ υψηλότερο του ήδη αυξημένου πληθωρισμού (3,8%

τον Αύγουστο). Αλλωστε, αυτό προκύπτει και με βάση τους όρους του προγράμματος, όπου τα όρια τιμών είναι υψηλότερα φτάνοντας τις 300.000 ευρώ αξία κατοικίας (από 250.000 ευρώ) και τις 230.000 ευρώ ανώτατο ύψος στεγαστικού δανείου (από 190.000 ευρώ). Πηγές της αγοράς εκτιμούν ότι από το νέο έτος, οι ζητούμενες τιμές πώλησης, ειδικά στις περιοχές που συγκεντρώνουν μεγαλύτερο αριθμό επιλέξιμων κατοικιών (πλικίας από 20 ετών και πάνω, με καταληκτική ημερομηνία αποπεράτωσης την 31η Δεκεμβρίου 2007), αναμένεται να αναπροσαρμοστούν και πάλι προς τα πάνω, καταγράφοντας επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου σε σχέση με το 2026.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία των δεικτών τιμών της Τράπεζας της Ελλάδος, από το πρώτο τρίμηνο του 2017 και μέχρι και το φετινό πρώτο τρίμηνο, στο σύνολο της χώρας παρατηρείται αύξηση των τιμών πώλησης κατοικιών κατά 89,7%, που όμως αυξάνεται σε 107,5% στην περίπτωση της Αττικής και σε 102,6% στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης. Σε ό,τι αφορά την τελευταία πενταετία, δηλαδή την περίοδο από το πρώτο τρίμηνο του 2021 και μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2026, στο σύνολο της χώρας καταγράφεται αύξηση των τιμών κατά 60,3% και στην Αττική κατά 60,6%. Αντίστοιχα, στη Θεσσαλονίκη, η άνοδος την ίδια περίοδο διαμορφώνεται σε 71,7%, ενώ στις άλλες μεγάλες πόλεις της χώρας η αύξηση της τελευταίας πενταετίας αγγίζει το 59%.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Snagging List: Ο καταλύτης ποιότητας που όλοι πρέπει να αγκαλιάσουν

Η αγορά ενός ακινήτου –είτε πρόκειται για το πρώτο διαμέρισμα ενός νέου ζευγαριού είτε για μια επενδυτική τοποθέτηση– αποτελεί παραδοσιακά τη μεγαλύτερη οικονομική απόφαση στη ζωή ενός ατόμου. Στην Κύπρο, ειδικότερα, όπου η ιδιοκτησία γης και κτηρίου κουβαλά μια σχεδόν συναισθηματική αξία ασφάλειας, οι προσδοκίες του αγοραστή είναι απόλυτα δικαιολογημένα υψηλές. Όταν όμως φτάνει η πολυπόθητη στιγμή της παράδοσης των κλειδιών, η εμπειρία συχνά επισκιάζεται από μια αόρατη ή ορατή ατέλεια: μια πόρτα που δεν κλείνει σωστά, υδρορροές που στάζουν, ελαττωματικά πλακάκια, ένα γδαρμένο αλουμίνιο ή ατέλειες στους χρωματισμούς κ.λπ.

Για αντιμετώπιση του φαινομένου, έχουμε τον θεσμό του snagging list (του επίσημου καταλόγου τεχνικών ατελειών και παραλείψεων), μιας πρακτικής που διεθνώς θεωρείται χρυσός κανόνας, αλλά στην κυπριακή αγορά αντιμετωπίζεται συχνά από τους εργολάβους και τους developers με καχυποψία, αμυντική στάση ή ακόμη και εκνευρισμό. Αυτή η προσέγγιση, ωστόσο, είναι βαθύτατα αναχρονιστική και ζημιογόνα και για τις δύο πλευρές.

Τι είναι πραγματικά το snagging; Για να γίνει κατανοητό, το snagging δεν είναι μια λίστα «κακοπροαίρετης κριτικής» ούτε μια προσπάθεια του αγοραστή να μειώσει την αξία του

ακινήτου την τελευταία στιγμή για να διεκδικήσει έκπτωση ή κάποιο άλλο αντάλλαγμα. Είναι μια συστηματική, τεχνική επιθεώρηση που διενεργείται από επαγγελματίες (συχνά εγκεκριμένους εκτιμητές, πολιτικούς μηχανικούς ή εξειδικευμένους συμβούλους) λίγο πριν ή ακριβώς κατά την παράδοση του έργου. Ο στόχος είναι απλός: να εντοπιστούν οι κατασκευαστικές ατέλειες, οι κακοτεχνίες και οι αποκλίσεις από τις τεχνικές προδιαγραφές, ώστε να διορθωθούν από τον κατασκευαστή προτού ο αγοραστής εγκατασταθεί οριστικά.

Σε μια ώριμη αγορά ακινήτων, η ύπαρξη ενός snagging list είναι τόσο φυσική όσο και η υπογραφή του συμβολαίου αγοραπωλησίας. Δεν αντικατοπτρίζει την ανικανότητα ενός εργολάβου –καθώς σε κάθε σύνθετο έργο είναι αναπόφευκτο να υπάρχουν μικρές αστοχίες– αλλά αποτελεί (αν θέλετε) την τελευταία γραμμή ποιοτικού ελέγχου. Στην Κύπρο, πολλοί developers βλέπουν τους συμβούλους επιθεώρησης και τους αγοραστές που προσκομίζουν λίστες ατελειών ως «γκρινιάρδες» ή ως ανθρώπους που ψάχνουν την τρίχα στην τρίχα. Αρκετές φορές, οι επιδιορθώσεις καθυστερούν ή αντιμετωπίζονται με προχειρότητα, με τη λογική του «έτσι είναι τα κτήρια» ή «μην περιμένετε τελειότητα». Αυτή η αμυντική στάση πη-

Στην Κύπρο, ειδικότερα, όπου η ιδιοκτησία γης και κτηρίου κουβαλά μια σχεδόν συναισθηματική αξία ασφάλειας, οι προσδοκίες του αγοραστή είναι απόλυτα δικαιολογημένα υψηλές.

Το snagging είναι μια συστηματική, τεχνική επιθεώρηση που διενεργείται από επαγγελματίες λίγο πριν ή ακριβώς κατά την παράδοση του έργου.

γάζει συχνά από μια λανθασμένη αντίληψη περί κόστους και γοήτρου. Ο εργολάβος φοβάται ότι η αναγνώριση των λαθών

συνεπάγεται οικονομική επιβάρυνση ή πλήγμα στο επαγγελματικό του κύρος. Στην πραγματικότητα, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο: η άρνηση συνεργασίας ή η προσπάθεια απόκρυψης των κακοτεχνιών είναι ο πιο σίγουρος δρόμος προς τη φθορά της φήμης ενός κατασκευαστή. Στην ψηφιακή εποχή, όπου οι φήμες διαδίδονται αστραπαία και οι αξιολογήσεις μετρούν, ένας δυσареστημένος πελάτης με σοβαρά, ανεπίλυτα δομικά προβλήματα κοστίζει πολλαπλάσια σε χαμένες μελλοντικές πωλήσεις από ό,τι

θα κόστιζε η άμεση διόρθωση των ατελειών. Για να προχωρήσει η κυπριακή κτηματαγορά στο επόμενο επίπεδο ωριμότητας, οι developers οφείλουν να δουν το snagging list όχι ως εμπόδιο, αλλά ως ένα πολύτιμο εργαλείο διασφάλισης ποιότητας (Quality Assurance). Υπάρχουν τρεις βασικοί λόγοι για τους οποίους οι κατασκευαστές πρέπει να το αγκαλιάσουν:

1) Η επαγγελματική διαφάνεια χτίζει εμπιστοσύνη: Ένας developer που ενθαρρύνει ο ίδιος τον τεχνικό έλεγχο και παραδίδει το ακίνητο συνοδευόμενο από πιστοποιητικό συμμόρφωσης και πρόθυμη αποκατάσταση των «snags», διαφοροποιείται θετικά από τον ανταγωνισμό. Κερδίζει την αφοσίωση του πελάτη και δημιουργεί ισχυρό brand name.

2) Η αποφυγή μελλοντικών νομικών εμπλοκών: Πολλά από τα μικρά προβλήματα που καταγράφονται σε μια λίστα (όπως η υδατοστεγανότητα σε μπαλκόνια, η μόνωση ή οι ατέλειες στις αποχετεύσεις) αν αμεληθούν, μετατρέπονται με την πρώτη βροχή ή τον πρώτο χρόνο σε κρυφά ελαττώματα και σοβαρές δικαστικές διαμάχες. Η διόρθωσή τους στην πηγή, πριν την οριστική αποπληρωμή/ παράδοση του έργου, γλυτώνει και τις δύο πλευρές από δικαστήρια και έξοδα.

3) Η εσωτερική βελτίωση των συνεργειών: Η ύπαρξη μιας αυ-

στηκής διαδικασίας snagging αναγκάζει τους υπεργολάβους (υδραυλικούς, ηλεκτρολόγους, μάστορες δαπεδοστρώσεων, μογατζήδες κ.λπ.) να ανεβάσουν τον πήχη της δουλειάς τους. Όταν γνωρίζουν ότι η δουλειά τους θα ελεγχθεί σχολαστικά, αποδίδουν καλύτερα.

Από την πλευρά του αγοραστή, το μήνυμα είναι σαφές: η επένδυση εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ απαιτεί τεχνική θωράκιση. Ο αγοραστής δεν πρέπει να διστάζει να προσλάβει ανεξάρτητο επαγγελματία για την καταγραφή του snagging list. Η υπογραφή της αποδοχής του ακινήτου χωρίς έλεγχο ισοδυναμεί συχνά με αποδοχή της ευθύνης για προϋπάρχουσες αστοχίες, κάνοντας τη διεκδίκηση αποζημίωσης αργότερα εξαιρετικά δύσκολη. Η ωριμότητα μιας αγοράς ακινήτων μετρείται από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα λάθη της. Όταν οι κατασκευαστές σταματήσουν να βλέπουν το snagging list σαν «αγκάθι στο μάτι» και το ενσωματώσουν ως αναγκαίο κομμάτι της επαγγελματικής τους ταυτότητας, τότε θα δούμε μια πραγματική ποιοτική αναβάθμιση στο κυπριακό real estate, προς όφελος της ίδιας της φήμης του κλάδου και, κυρίως, της τσέπης και της ηρεμίας του αγοραστή.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΙΛΒΕΣΤΡΟΣ

«Πιστεύω
στο βάθος της γραφής
της Λένας»

Σελ. 4

ΛΕΝΑ ΚΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

«Μου αρέσει
να διχάζονται
οι θεατές»

Σελ. 5

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Μιλάει στην «Κ»
για τον λογοτέχνη
Γ. Φ. Πιερίδη

Σελ. 8

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Τέχνες
& γράμματα

Κυριακή 13 Σεπτεμβρίου 2026

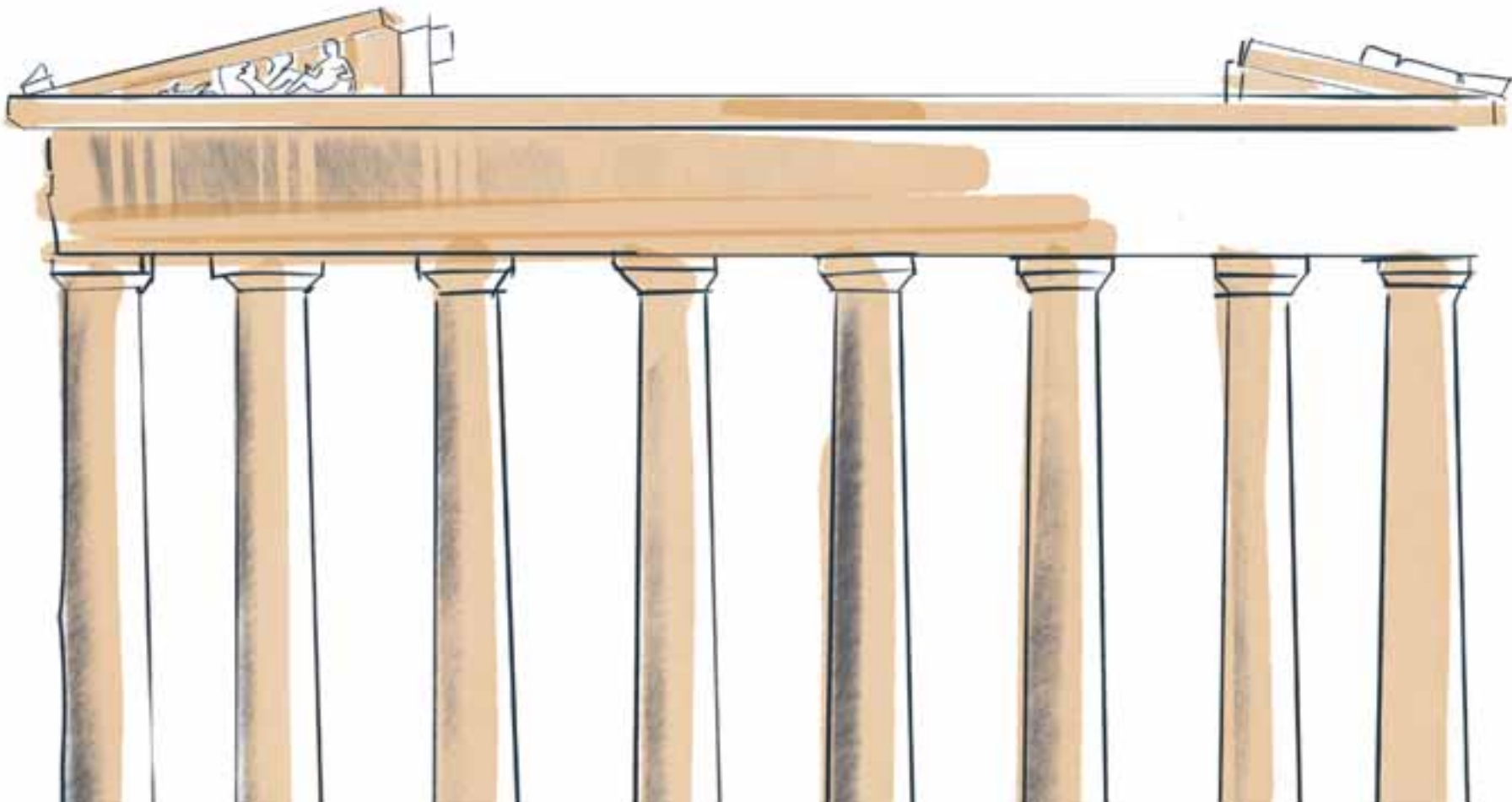

ΕΙΚΟΝΟΤΥΠΟ: ΕΥΓΥΛΙΑ ΛΑΠΗ / ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ήταν έτσι το ανατολικό αέτωμα;

Ο Βίντσεντς Μπρίνκμαν, επιμελητής της έκθεσης στο μουσείο γλυπτικής της Φρανκφούρτης, μοιράζεται με την «Κ» τη θεωρία του για τον Παρθενώνα, στον απόηχο της άρνησης του ΚΑΣ να δανείσει στο γερμανικό ίδρυμα εννέα θραύσματα

Σελ. 3

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

13-19.9.26

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakis@kathimerini.com.cy

ΕΚΘΕΣΗ

Urban Kaleidoscope

Η Gallery 45 στη Λεμεσό παρουσιάζει την ομαδική έκθεση Urban Kaleidoscope: Μια πολυδιάστατη εξερεύνηση της σύγχρονης αστικής ζωής. Η έκθεση «Urban Kaleidoscope» συγκεντρώνει έργα δέκα τοπικών και διεθνών καλλιτεχνών σε μια πολυδιάστατη παρουσίαση που διερευνά τη δυναμική σχέση μεταξύ της τέχνης και της αστικής ζωής. Στην έκθεση συμμετέχουν καλλιτέχνες από Κύπρο, Ελλάδα, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Λίβανο, Ιταλία, Ιράν και Ηνωμένες Πολιτείες. Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες: Alexander Charriol, Anna Mari, Donforty, Hanie Soltani, Iacovos Loizou, Nadine Chabarekh, Pooya Razi, Raya Matta, Sylvester Gauvrit και Thomas Iser. Διάρκεια έως 30 Σεπτεμβρίου. **Gallery 45, Αγίου Ανδρέα 45, Λεμεσός.**

ΧΟΡΟΣ

4ο Showcase Χορογραφίας Κύπρου

Παρουσιάζεται το 4ο Showcase Χορογραφίας Κύπρου, το οποίο θα πραγματοποιηθεί από τις 18 έως τις 20 Σεπτεμβρίου 2026, στη Λεμεσό. Το Showcase Χορογραφίας Κύπρου (SXX) αποτελεί έναν σημαντικό θεσμό για την ανάδειξη της σύγχρονης χορογραφικής δημιουργίας στην Κύπρο. Στόχος του είναι η παρουσίαση επιλεγμένων έργων σε καλλιτεχνικούς διευθυντές, επιμελητές και διοργανωτές φεστιβάλ σύγχρονου χορού από το εξωτερικό, οι οποίοι προσκαλούνται ειδικά για τον σκοπό αυτό, δημιουργώντας δυνατότητες για τη διεθνή παρουσία και περιοδεία των κυπριακών έργων. Η φετινή διοργάνωση συγκεντρώνει οκτώ χορο-

γραφικά έργα, τα οποία προσεγγίζουν ένα ευρύ φάσμα θεματικών και καλλιτεχνικών πρακτικών: από τις σχέσεις εξουσίας, την ταυτότητα και το φύλο, μέχρι την κοινωνική δικαιοσύνη, τη γυναικεία δύναμη, τη συλλογικότητα, τη μετάλλαξη, το ένστικτο και τη σχέση του ανθρώπου με το μέλλον. Παράλληλα, το πρόγραμμα εμπλουτίζεται με τις δράσεις «MEANWHILE», που διοργανώνονται από τη Νέα Κίνηση Ομάδων Χορού, Χορευτών και Χορογράφων, τη Στέγη Χορού Λεμεσού και τη Στέγη Χορού Λευκωσίας. Θέατρο Ριάλτο, Ανδρέα Δρουσιώτη 19 (πλατεία Ηρώων), Λεμεσός. **Πληροφορίες τηλεφωνο 77777745, www.rialto.com.cy**

ΕΚΔΟΣΗ

«Κύπρος Νήσος»

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου (ΠΙΤΚ) παρουσιάζει τον πολυσυλλεκτικό τόμο «Κύπρος Νήσος - Ιστορία, Μνήμη, Πραγματικότητα». Η έκδοση κυκλοφορεί με αφορμή την ομώνυμη έκθεση που φιλοξενείται στο ΠΙΤΚ έως τον Ιανουάριο του 2027 και σηματοδοτεί την επανεκκίνηση του εκδοτικού προγράμματος του Ιδρύματος. Με κείμενά τους συμμετέχουν: δρ Jennifer M. Webb, δρ Νικολέττα Δημητρίου, δρ Γιώργος Γεωργίου, δρ Νικόλας Μπακιρτζής, Okcan Yildirimturk, δρ Λοΐζος Καψάλης, δρ Μαρία Χατζηathanασίου, δρ Παναγιώτα Πύλα, δρ Πέτρος Φωκαΐδης, Nese Yasin, δρ Πέτρος Παπαολυβίου, Σταύρος Χριστοδούλου, δρ Γιάννης Τουμαζής και Δήμητρα Ιγνατίου. Την έκδοση θα παρουσιάσουν η Άννα Μαραγκού και ο δρ Αθανάσιος Βιώνης. Η παρουσίαση θα πραγματοποιηθεί στην αγγλική γλώσσα. Πέμπτη, 17 Σεπτεμβρίου, ώρα 7:00 μ.μ., **Αίθουσα Εκδηλώσεων «Ανδρέας Παπαλιδής», Φανερωμένης 86-90, Λευκωσία.**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Ο γεννήτορας δεν είναι μόνο τίτλος

Δεν είναι μόνο «η ανησυχητική εικόνα για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα» και «οι χαμηλές επιδόσεις των 15άχρονων μαθητών, κάτω από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ» που καταγράφκαν στην τελευταία έκθεση PISA 2025. Χρόνια τώρα επαναλαμβάνεται σχεδόν το ίδιο μοτίβο, εξαντλούνται η αυστηρότητα και η αγωνία μας στον σχολιασμό του —σοβαρού— προβλήματος, το οποίο αναμένεται και αντιμετωπίζεται σαν φυσικό φαινόμενο. Η έρευνα PISA είναι κάτι σαν τον Ελ Νίνιο της εκπαίδευσης.

Αν διαβάσει κανείς τις επίσημες ανακοινώσεις του υπουργείου Παιδείας, η χώρα μας δεν αποκλίνει από τον διεθνή μέσο όρο· αν διαβάσει τα ρεπορτάζ, αντιλαμβάνεται ότι η εικόνα είναι μάλλον απογοητευτική: ένας στους δύο Έλληνες μαθητές τελειώνει το γυμνάσιο χωρίς να μπορεί να κάνει απλές μαθηματικές πράξεις. Τέσσερις στους δέκα δεν κατανοούν απλά κείμενα. Το υπουργείο «προτείνει» να παρηγορηθούμε από το γεγονός ότι δεν αποτελούμε εξαίρεση. Η πτώση των επιδόσεων είναι διεθνής και σχετίζεται, εν μέρει, και με την πανδημία. Οι 765.000 μαθητές/τριες, που εκπροσωπούν 33 εκατ. μαθητικό πληθυσμό από 91 χώρες, το επιβεβαιώνουν. Ακόμη, όμως, και αν αραιώσουμε το δικό μας πρόβλημα μέσα στη διεθνή συνθήκη, αυτό δεν εξαφανίζεται. Παραμένει και επιμένει, με τάσεις ίσως και επιδείνωσης, μιας και είναι πολυπλόκαμο και δεν απομονώνεται από τις κοινωνικές παραμέτρους.

Η έκθεση επιβεβαιώνει σε παγκόσμιο επίπεδο ότι τα χρήματα δεν εγγυώνται από μόνα τους την επιτυχία (όπως π.χ. το Λουξεμβούργο, που ζοδεύει τα περισσότερα χρήματα ανά μαθητή στον κόσμο χωρίς ανάλογα αποτελέσματα). Από την άλλη, πώς να προσπεράσει κάποιος την πολύ κομβική για την εκπαιδευτική διαδικασία επισήμανση ότι «οι μαθητές στην Ελλάδα εμφανίζουν γενικά αρνητικότερες στάσεις απέναντι στη μάθηση από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, κυρίως ως προς την περιέργεια, την επιμονή, την αυτορρύθμιση και τη γνωστική προσαρμοστικότητα»; Πώς ενισχύονται η περιέργεια και η επιμονή; Συνδέεται, σε ένα βαθμό, αυτό με τη διεθνή παρατήρηση (σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ) ότι μόλις ένας στους δύο μαθητές δηλώνει ότι ο πατέρας του ή η μητέρα του ενδιαφέρεται γι' αυτό που μαθαίνει στο σχολείο; Το γονικό βλέμμα επηρεάζει ή όχι τη ζωή των παιδιών στο σχολείο; Προφανώς και την επηρεάζει.

Το οικογενειακό περιβάλλον καθορίζει την ευμερσία των μαθητών. Αρκεί η «εμπλοκή» να μην παρερμηνευτεί ως η άλλη όψη της «παρέμβασης» (απειλές προς εκπαιδευτικούς κ.ο.κ.) που, όχι σπάνια, αναφέρονται στην καθημερινότητα της ελληνικής πραγματικότητας. Από το δράμα στην απουσία. Είμαστε «καταδικασμένοι» να ζούμε στα άκρα; Η «αποστασιοποίηση» των γονέων, μια ευγενής έκφραση για την αδιαφορία, αφήνει τα παιδιά μετέωρα. Το κίνητρο για μάθηση είναι μια αξία που συνδέεται με την κοινωνική και συναισθηματική ασφάλεια του ανήλικου. Εάν οι γονείς του δεν «νοιάζονται», η δημιουργική πλευρά διαλύεται στην καταναγκαστική υποχρέωση. Μαζί με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση και τη μειωμένη σχολική δέσμευση, το ψυχικό «κοκτέιλ» γίνεται εκρηκτικό. Αθόρυβα εκρηκτικό, συνθήως. Υποδόρια δουλίζουν μέσα στο εφηβικό «εργαστήρι».

Η εκπαίδευση δεν είναι αποκλειστική ευθύνη των δασκάλων. Το παιδί χρειάζεται κάποιον να το «ακούσει». Να επισημάνει το σωστό ή το λάθος, να επιβραβεύσει ή να αποδοκιμάσει. Να θέσει το όριο. Και αυτό δεν γίνεται με την απουσία.

Η PISA είναι ένας οδοδείκτης. Οχι μόνο των καταγεγραμμένων επιδόσεων, αλλά και των «αόρατων» τάσεων. Γιατί πίσω από κάθε θετικό ή αρνητικό πρόσχημο, υπάρχει ο ασάφημος παράγοντας που δεν είναι, μόνον τουλάχιστον, ψηφιακός βοηθός. Είναι γεννήτορας. Δεν αρκεί ο τίτλος. Χρειάζεται και η σχέση.

ΕΚΘΕΣΗ

Νίκος Κουρούσιης: λαβύρινθοι

Το Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού - Αποθήκες Παπαδάκη παρουσιάζει την έκθεση Νίκος Κουρούσιης: «Λαβύρινθοι», μια αναδρομική έκθεση αφιερωμένη στην πολυδιάστατη πρακτική του καλλιτέχνη, σε επιμέλεια Μαρίας Χριστοδουλίδου και Χριστίνας Λάμπρου. Η έκθεση συγκεντρώνει ζωγραφικά έργα, βίντεο, λειτουργική γλυπτική, εγκαταστάσεις, αρχεϊκά και κινηματογραφικό υλικό, ανιχνεύοντας εικόνες, ιδέες και διαδικασίες που έχουν διαμορφώσει το έργο του Κουρούσιη σε διαφορετικές περιόδους και μορφές. Ο τίτλος «Λαβύρινθοι» αντλείται από ενόπτια έργων του Κουρούσιη και προτείνει τον λαβύρινθο ως αφηγηματική προσέγγιση: όχι μέσα από μια χρονολογική σειρά, αλλά μέσα από συνδέσεις, επαναφορές και διασταυρώσεις. Ως εκ τούτου, η έκθεση ξεδιπλώνεται μέσα από θεματικούς κύκλους και αρχεϊκά ίχνη, φέρνοντας σε διάλογο διαφορετικές στιγμές της καλλιτεχνικής του πορείας. Στον πυρήνα της έκθεσης βρίσκεται το διαρκές ενδιαφέρον του Κουρούσιη για τις γλυπτικές μορφές και τον χώρο, την εικόνα και τις τεχνολογίες. Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού - Αποθήκες Παπαδάκη, αδιέξοδο οδού Στάθη, Χριστόδουλου Παπαδάκη, Λεμεσός. Διάρκεια έως 4 Οκτωβρίου. **Πληροφορίες apothikespapadaki@gmail**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Η Γυναίκα της Ζάκυθος και άλλες αιώνιες μνήμες»

Η σκηνοθέτις και χορογράφος Αντιγόνη Γύρα χρησιμοποιεί τη Γυναίκα της Ζάκυθος ως αφετηρία, εντάσσοντας αποσπάσματα από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» και τη «Φαρμακωμένη», αλλά και σύγχρονες φωνές μέσα από προσωπικές αναμνήσεις των δημιουργών, σχόλια του δημοσιογράφου Κωνσταντίνου Πουλή και την πρωτότυπη μουσική του ράπερ Anser. Οι δύο ηθοποιοί ακολουθούν τον ρυθμό του σολωμικού λόγου με ολόκληρο το σώμα τους, τραγουδούν, εναλλάσσουν ρόλους και οδηγούν το κοινό σε μια διαδρομή ανάμεσα στην ποίηση, τη

μνήμη και την αφήγηση, προφορική και σωματική. Δημιουργείται, έτσι, ένα αναλόγιο που υπερβαίνει την ανάγνωση και μεταμορφώνεται σε επιτελεστικό γεγονός, που συνομιλεί αβίαστα με το σήμερα, φωτίζοντας με χιούμορ και με θλίψη διαχρονικά ζητήματα εξουσίας. Ερμηνεύουν: Αλίκη Αβδελοπούλου και Δημήτρης Αγοράς. Παραστάσεις Πέμπτη 17 Σεπτεμβρίου, 8:00 μ.μ. και Παρασκευή 18 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:00 και 11:00 μ.μ. Καφεαναγνωστήριο «Το Έρμα», Έκτορας 43, Λευκωσία. **Πληροφορίες, εισιτήρια: www.more.com | www.nif.cy, τηλέφωνο 22797979.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

«Γέφυρα - Χρίστος Πέτρου»

Η παράσταση «Γέφυρα - Χρίστος Πέτρου» παρουσιάζει την πρώτη ολοκληρωμένη διανογραφική δουλειά του Χρίστου Πέτρου, έναν κύκλο τραγουδιών που επιχειρεί να οικοδομήσει γέφυρες ανάμεσα στην ιστορία, την ποίηση και την πολιτισμική μας ταυτότητα. Το άλμπουμ εκφράζει την ανάγκη να παραμείνει ανοικτός ο δρόμος που συνδέει την εποχή μας με ό,τι μας συγκροτεί και εξακολουθεί να μας συγκινεί. Σε στίχους Ελλήνων ποιητών, όπως ο Άγγελος Σικελιανός, ο Κώστας Μόντης και ο Βασίλης Ρώτας, αλλά και του ίδιου του δημιουργού, τα τραγούδια συνδυάζουν στοιχεία της ελληνικής και κυπριακής μουσικής παράδοσης με σύγχρονες συνθετικές

και ενορχηστρικές προσεγγίσεις. Συμμετέχουν οι Χρίστος Πέτρου: φωνή, Μαρία Πέτρου: φωνή, Δημήτρης Πήκας: κοντραμπάσο, Αλέξανδρος Κουτσονάσιος: πιάνο, Χρίστος Ισιδώρου: λάφτα, παραδοσιακά πνευστά, Εύρος Βοσκαρίδης: βιολί. Τρίτη, 15 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. Πολιτιστικό Κέντρο Πανεπιστημίου Κύπρου «Μιχάλης Πιερής», οδός Αξιοθέας 7 Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλεφωνο 22894531.**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Πάσχουμε από «μιθριδατισμό»;

Λιμουζίνα που εγκρίνεται μέσω Υπουργικό Συμβουλίου, που όμως δεν γίνεται αντιληπτή από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και μετά άλλα λόγια να αγαπιόμαστε. Οδηγοί-αστυνομικοί που κόβονται, που όμως πληγώνουν το πρεστιζ πρώην αξιωματούχων, και αυτό γίνεται μείζον θέμα και πληγώνεται ο κοινός νους και αναζητεί κανείς το νόημα της φράσης «Τα στερνά τιμούν τα πρώτα». Αποτελέσματα PISA που αποκαρδιώνουν, και πάλι, όπως κάθε φορά, ψάχνουμε να βρούμε τι φταίει που μαθητές και μαθήτριες δεν καταφέρνουν τα βασικά, χωρίς φυσικά να ιδρώνει κανενός το αφτί στο υπουργείο Παιδείας. Ενδοπολιτιστικά εντράπελα και κανείς δεν δίνει σημασία, ώσπου να σκάσει κάποιο γαργαλιστικό σκάνδαλο ή που θα το ονομάσουμε τέτοιο και για λίγο ο κόσμος εκεί έξω θα μιλήσει για τέχνη και για θέατρο και μετά σιωπή, έως ότου ξεσπάσει πάλι κάτι που θα βάλει τον πολιτισμό στην ημερήσια ατζέντα.

Δηλώσεις που γίνονται για να γίνουν, αφού όλοι ξέρουμε πως κάποια πράγματα λέγονται, απλώς γιατί πρέπει να ληχθούν, διότι το ακροατήριο εκείνη τη δεδομένη στιγμή αυτό θέλει να ακούσει. Θέλετε παράδειγμα; Ορίστε, από τον χαιρετισμό

της κας Παπαέλληνα στο πλαίσιο του Pafos Aphrodite Festival: «Το Υπουργικό Συμβούλιο έχει επίσης αναθέσει στο Υφυπουργείο Πολιτισμού τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της όπερας στην Κύπρο και τη διασφάλιση της συνέχισης του θεσμού: Από το 2027 προωθούμε, ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της Πολιτείας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των καλλιτεχνικών φορέων, και συγκεκριμένα μεταξύ του Δήμου Πάφου, του Υφυπουργείου Πολιτισμού και της Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη έμφαση θα δίδεται, μεταξύ άλλων, στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών δράσεων για τους νέους, με στόχο την εξοικείωσή τους με την τέχνη της όπερας και τη δημιουργία του αυριανού κοινού»... Και λέω, πολύ καλά θα κάνουμε να αναπτύξουμε την όπερα, αλλά για τα βασικά προβλήματα της Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου τι κάνουν;

Η Συμφωνική Ορχήστρα δεν έχει θεσμικό χώρο αξιοπρεπή, δεν έχει καν το μέγεθος συμφωνικής ορχήστρας, αυτά δεν είναι σημερινά, είναι παλιά, τόσο παλιά που μάλλον ξεχάστηκαν και έγιναν κανονικότητα. Αλλά στο Pafos Aphrodite Festival πρέπει να πούμε ότι είμαστε στο

πλάι σας. Και μετά σκέφτομαι ο αφελής, πως η πόλη που δεν κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει ούτε το ελάχιστο από τον θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, η πόλη που κρατάει ανεργή τη Δημοτική Βιβλιοθήκη της, θέλει να γίνει κέντρο της όπερας; Και αν μεθαύριο αποφασίσουν ότι η Πάφος κείται μακράν από την πρωτεύουσα;

Γιατί μη νομιζετε, η πολιτιστική αποκέντρωση βρίσκεται εν κινήσει, και δεν μιλώ για το σχετικό πολιτιστικό πρόγραμμα, στο οποίο οι κοινότητες ξεδιύνουν κάθε καλοκαίρι με μπόλικο μπουζούκι και φολκλόρ—φέτος απλώθηκαν οι εκδηλώσεις της αποκέντρωσης και το φθινόπωρο ελέω καθυστερήσεων— αναφέρομαι στην υπόγεια προσπάθεια να υπονομευθούν φορείς εκτός πρωτεύουσας... και τώρα που το λέω με το Ριάλτο τι γίνεται; Ουδείς γνωρίζει, κάποια δημοσιεύματα σκόρπια, σιγή όμως σκεπάζει το θέμα. Καυτή πατάτα, θά πει κάποιος. Μακάρι να είναι όλα κακεντρέχειες και να μην ξυπνήσουμε ένα πρωί και Ριάλτο, όπως το ξέρουμε, πιττί.

Και όσο το σκέφτομαι, θυμάμαι και εκείνες τις δεύτερες έδρες του ΘΟΚ σε Λεμεσό και Αγία Νάπα και τη Δραματική

Η αναπαράσταση

Η ψηφιακή αναπαράσταση του ανατολικού αετώματος του Παρθενώνα, κατά το γερμανικό μουσείο, όπως θα παρουσιάζεται στην έκθεση. Σύμφωνα με την ερμηνεία του ιδρύματος, δεν απεικονίζεται μια συγκέντρωση των ολύμπιων θεών, όπως κυρίως πιστεύεται, αλλά η γέννηση της θεάς ως κοσμολογικό γεγονός.

Ολυμπος

Η μορφή αποτελεί προσωποποίηση του όρους των θεών και σύμφωνα με τον Βίντσεντς Μπρίνκμαν εμφανίζεται ως δηλωτική του τόπου γέννησης της Αθηνάς.

Ατρώπος

Η μία από τις τρεις Μοίρες (η Λάχεσις και η Κλωθώ βρίσκονται αριστερά της), τη στιγμή που η κλαμύδα της ανασπώνεται από τον αέρα.

Διόσκουροι

Τα δύο αδέρφια, που κοσμούν και τις δύο πλευρές του αετώματος, εμφανίζονται με τα φοβισμένα άλογά τους υψωμένα στα μπροστινά τους πόδια.

Νίκη

Η φτερωτή θεά μεταφέρει ένα πέπλο, καθώς τα υφάσματα ήταν δώρα που συνθηζόνταν στις γεννήσεις.

Ερμής

Ο θεός μοιάζει σαν να κρατάει το κάλυμμα της κεφαλής του για να μην το παρσούρει ο αέρας.

Βίντσεντς Μπρίνκμαν, επικεφαλής του Τμήματος Αρχαιοτήτων του Liebieghaus

Ηταν έτσι ο Παρθενώνας;

Η θεωρία του μουσείου γλυπτικής της Φρανκφούρτης για την όψη που είχε το ανατολικό αέτωμα

Του ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ

Υπό άλλες συνθήκες θα συζητούσαμε για την επιστημονική της αξία και για τη βαρύτητα της έρευνας που παρουσιάζει. Το προηγούμενο διάστημα, ωστόσο, η έκθεση «Athena, the Stage is Yours: The Parthenon Puzzle» («Αθηνά, η σκηνή είναι δική σου: το παζλ του Παρθενώνα»), που εγκαινιάζεται στις 18 Νοεμβρίου στο μουσείο γλυπτικής της Φρανκφούρτης Liebieghaus Skulpturensammlung, προκάλεσε αίσθηση για άλλους λόγους: το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο γνωμοδότησε αρνητικά στο αίτημα του γερμανικού ιδρύματος να δανειστεί εννέα παρθενώνια θραύσματα από το Μουσείο Ακρόπολης (και άλλα τρία αρχαία έργα από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων) γιατί σκόπευε να τα συνεκθέσει με δύο διεκδικούμενα από την Ελλάδα θραύσματα, που του παραχωρήθηκαν από το Βρετανικό Μουσείο. Εστω κι έτσι, πάντως, η έκθεση θα πραγματοποιηθεί και όσα αντικείμενα παρουσιαστούν θα επιχειρήσουν κάτι ενδιαφέρον: να τεκμηριώσουν μια νέα ερμηνεία για το ανατολικό αέτωμα του Παρθενώνα.

“

Στιγμές θεογονίας

Το γεγονός που απεικονίζεται το περιγράφει ο «Ομηρικός Ύμνος εις Αθηνάν». Υπήρχαν θύελλα, σεισμός, τσουνάμι, σκοτεινιάσμα του ηλίου και άλλα φαινόμενα που συνοδεύουν μια θεογονία. Και όλες οι παρούσες μορφές αντιδρούν αναλόγως, όπως τα άλογα των Διόσκουρων που τα πάνει πανικός και ορθώνονται στα πίσω πόδια ή όπως ο Ερμής, που χάνει τη κλαμύδα του και κρατάει το καπέλο του για να μην το πάρει ο αέρας».

Ο επιμελητής της έκθεσης και επικεφαλής του Τμήματος Αρχαιοτήτων του Liebieghaus, καθηγητής Βίντσεντς Μπρίνκμαν, συνοψίζει την ερμηνεία ως εξής: το ανατολικό αέτωμα αφηγείται μεν, ως γνωστόν, τη γέννηση της Αθηνάς από το κεφάλι του Δία, πέραν τούτου, όμως, «δεν απεικονίζεται μια συγκέντρωση των ολύμπιων θεών, όπως κυρίως πιστεύεται, αλλά η γέννηση της θεάς ως κοσμολογικό γεγονός, όπως το περιγράφει ο “Ομηρικός Ύμνος εις Αθηνάν”. Υπήρχαν θύελλα, σεισμός, τσουνάμι, σκοτεινιάσμα του ηλίου και άλλα φαινόμενα που συνοδεύουν μια θεογονία. Και όλες οι παρούσες μορφές αντιδρούν αναλόγως, όπως τα άλογα των Διόσκουρων που τα πάνει πανικός και ορθώνονται στα πίσω πόδια ή όπως ο Ερμής, που χάνει τη κλαμύδα του και κρατάει το καπέλο του για να μην το πάρει ο αέρας».

Το «πρόβλημα» των εικονιζόμενων μορφών του ανατολικού αετώματος, που ήταν η κύρια είσοδος του Παρθενώνα στην αρχαιότητα, είναι παλιό. Οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι πολλά από τα γλυπτά της σύνθεσης κόπηκαν κατά τη διάρκεια του εκχριστιανισμού, όπως αναφέρει το δελτίο Τύπου της έκθεσης. Ορισμένα άλλα, που δεν

αποδίδονται από όλους τους μελετητές στο ανατολικό αέτωμα, αποσπάστηκαν από τον Έλγιν και βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο. Από τη μεριά τους, οι αρχαίες πηγές –δηλαδή ο Παιανίας– δεν βοηθούν ιδιαίτερα, καθώς αναφέρουν μόνο ότι στο κέντρο εμφανίζονταν η Αθηνά, ο Δίας και η Ηρα, καθώς και ότι οι δύο πλευρές του αετώματος περιείχαν απλώς όλα τα «αναγκαία» για την απεικόνιση της θεογονίας. «Ούτε λέξη παραπάνω», σημειώνει ο Βίντσεντς Μπρίνκμαν. «Δεν μαθαίνουμε ποιοι ακριβώς ήταν παρόντες. Στη δική μας αναπαράσταση, όμως, απεικονίζουμε 25 ανθρώπινες μορφές και 14 ζώα».

Η προσπάθεια

Το εγχείρημα της ανασύστασης του αετώματος είναι επίσης παλιό. Ξεκινάει πιθανότατα από τον Αγγλό αρχιτέκτονα και αρχαιολόγο Τσαρλς Κόκερελ (1788-1863), που πραγματοποιείσε «ανασκαφές» (ή απλώς λεηλασίες) στον ναό της Αφαίας Αθηνάς στην Αίγινα και στον ναό του Επικουρίου Απόλλωνος στις Βάσες και ο οποίος επιχειρήσε να αναπαραστήσει σχεδιαστικά το ανατολικό αέτωμα. «Το σχέδιό του φυλάσσεται στο Βρετανικό Μουσείο και αποτελεί πρόιον φαντασίας, καθώς βασίζεται στην εικονογραφία αρχαϊκών αγγείων, δηλαδή είναι και χρονικά λανθασμένο», λέει ο Βίντσεντς Μπρίνκμαν. Κατά τη γνώμη του, εσφαλμένη είναι και η ανασύνθεση που επιχειρεί το Βρετανικό Μουσείο με βάση τα θραύσματα που προέρχονται από τις γωνίες του ανατολικού αετώματος, «καθώς είναι τοποθετημένα τόσο κοντά, ώστε δημιουργείται η εντύπωση ότι αναπαριστάται το αέτωμα σε ολόκληρο το μήκος του», επισημαίνει ο καθηγητής.

Υπήρξε πάντως και ένας Βρετανός αρχαιολόγος, συνεχίζει ο Μπρίνκμαν, που είχε αντιληφθεί τη σημασία των θραυσμάτων του ανατολικού αετώματος και ο οποίος συνέβαλε στην επίλυση του γρίφου. Λεγόταν Αρθουρ Χάμιλτον Σμιθ (1860-1941), ήταν επιμελητής του Βρετανικού Μουσείου και το 1910, έπειτα από μια γόνιμη συνεργασία με Έλληνες αρχαιολόγους, «είχε δημοσιεύσει όλα τα τότε γνωστά θραύσματα και είχε δημιουργήσει εκμαγεία για καθένα από αυτά», λέει ο Μπρίνκμαν. «Δηλαδή, πολλά από τα θραύσματα που βρίσκονται σήμερα στις αποθήκες του Μουσείου Ακρόπολης υπάρχουν σαν εκμαγεία στις αποθήκες του Βρετανικού Μουσείου».

Τα εκμαγεία του Σμιθ κυρίως

LIEBIEGHAUS SKULPTURENSAMMLUNG

Κατά τη γνώμη του Βίντσεντς Μπρίνκμαν, εσφαλμένη είναι και η ανασύνθεση που επιχειρεί το Βρετανικό Μουσείο με βάση τα θραύσματα που προέρχονται από τις γωνίες. «Είναι τοποθετημένα τόσο κοντά, ώστε δημιουργείται η εντύπωση ότι αναπαριστάται το αέτωμα σε ολόκληρο το μήκος του».

LIEBIEGHAUS SKULPTURENSAMMLUNG

Αποψη του μουσείου γλυπτικής της Φρανκφούρτης Liebieghaus Skulpturensammlung. Το ΚΑΣ γνωμοδότησε αρνητικά στο αίτημα του ιδρύματος να δανειστεί εννέα παρθενώνια θραύσματα από το Μουσείο Ακρόπολης γιατί σκόπευε να τα συνεκθέσει με δύο θραύσματα που παραχωρήθηκαν από το Βρετανικό Μουσείο.

αλλά και τα αντίγραφα γενικά, ιδίως τα ρωμαϊκά, των γλυπτών και των θραυσμάτων του Παρθενώνα που ο καθηγητής ταυτίζει με το ανατολικό αέτωμα βοήθησαν στην τεκμηρίωση της ερμηνείας του. Στα πολλά χρόνια που μελετά το αίνιγμα του ανατολικού αετώματος έχει επισκεφθεί διάφορα μουσεία της Γερμανίας, αλλά και της Ρωσίας, της Ισπανίας, της Ιταλίας και του Βατικανού, προκειμένου να ερευνήσει σχέδια, ανάγλυφα και αγάλματα που εκείνος εκτιμά ότι αντιγράφουν τα αετωματικά γλυπτά· χαρακτηριστικό, κατά τη γνώμη του, παράδειγμα είναι οι Διόσκουροι του Μόντε Καβάλλο στη Ρώμη, των οποίων τα άλογα στέκονται επίσης στα πίσω πόδια.

«Είναι φυσιολογικό οι Ρωμαίοι, που είχαν αντιγράψει τα πάντα, να έχουν αντιγράψει και τα ωραιότερα αγάλματα του ανατολικού αετώματος», υποστηρίζει ο Μπρίνκμαν. Και καθώς ζητούμενο της έκθεσης της Φρανκφούρτης ήταν να παρουσιάσει μια αναπαράσταση του αετώματος, ο καθηγητής λέει ότι εκείνος και οι συνεργάτες του πραγματοποίησαν, με τη μέθοδο της φωτογραφμετρίας, χωρική αποτύπωση των εκμαγείων που συνδέονται με και των θραυσμάτων που πιθανόν προέρχονται από το ανατολικό αέτωμα. «Θέλαμε να διαπιστώσουμε με τη βοήθεια της τεχνολογίας αν τα θραύσματα και τα εκμαγεία ταίριαζαν και χωρικά με τις διαστάσεις των αντιγράφων που εμείς συνδέουμε με το αέτωμα», λέει. «Τελικά ταίριαζαν εύκολα. Οχι σε ποσοστό 100%, κάτι τέτοιο δεν υπάρχει, αλλά είχαμε ένα άνετο αποτέλεσμα».

Στην έκθεση «Athena, the Stage is Yours: The Parthenon Puzzle», θα παρουσιαστεί, μεταξύ άλλων, μια αναπαράσταση του αετώματος εκτυπωμένη από 3D printer σε κλίμακα 1:7,7, δηλαδή θα έχει μήκος 4 μέτρων έναντι 30 του πραγματικού. Θα υπάρχει επίσης μια ψηφιακή αναπαράσταση του αετώματος σε πραγματικό μέγεθος, η οποία θα προβάλλεται στην πρώτη αίθουσα της έκθεσης και θα περιλαμβάνει όλες τις μορφές που ο Μπρίνκμαν εκτιμά ότι εμφανίζονταν: ο Ήλιος με το τέθριππό του, ο Ηφαιστος με το τσεκούρι που άνοιξε το κεφάλι του Δία, οι Διόσκουροι με τα αναστατωμένα άλογά τους, η Ηρα με το παγώνι της, ο Δίας (σε βωμό αυτός) με τον αετό, η Αθηνά με τη γλαύκα, οι Ωρες, η Σελήνη με το δικό της άρμα... Από τα θραύσματα που ζητήθηκαν, εκείνα του Μουσείου Ακρόπολης (ένα Κέρας της Αμάλθειας, πτυ-

χές ενός ενδύματος, τμήμα ενός ανδρικού στέρνου κ.ά.) δεν θα εκτεθούν φυσικά, καθώς το ΚΑΣ έκρινε ότι η κοινή παρουσία τους με τα διεκδικούμενα θραύσματα του Βρετανικού Μουσείου θα σήμαινε αποδοχή της λεηλασίας του Έλγιν. Τα δύο θραύσματα που δάνεισε το Βρετανικό (τμήμα από κάτω άκρα, μέρος μιας φορεσιάς), όπως και άλλα θραύσματα, από το Βατικανό, το Λούβρο κ.λπ., θα παρουσιαστούν σε προθήκες. Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας δάνεισε επίσης τα σχέδια του Παρθενώνα που φιλοτέχνησε ο Ζακ Καρέ (1649-1726).

Η γνωμοδότηση

Ερωτώμενος για την αρνητική γνωμοδότηση του ΚΑΣ, ο Μπρίνκμαν αναφέρει κατ' αρχάς ότι δεν την έχει λάβει επισήμως, «αλλά ό,τι και να λέει το σεβόμαστε». Μοιάζει εξάλλου αφοσιωμένος στην προσπάθειά του να ανασυστήσει το ανατολικό αέτωμα, ένα εγχείρημα που άρχισε να τον ενδιαφέρει εν μέσω των μελετών του για τον Θησαυρό των Σιφνίων στους Δελφούς, όταν αναρωτήθηκε «πώς ακριβώς εικονογραφούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τους θεούς και τη βοήθεια προσέφεραν στον θεατή ώστε να καταλάβει τι αφηγείται ένα αέτωμα με πολλές μορφές». Ειδικά στην «αφήγηση» του ανατολικού αετώματος, λέει ο καθηγητής, φαίνεται πώς έχει βάλει το χέρι του ο ίδιος ο Φειδίας, καθώς τα στοιχεία που δεικνουν τη βιαιότητα του κοσμολογικού γεγονότος της γέννησης της Αθηνάς –τα τρομαγμένα άλογα, τα ενδύματα που παρσούρει ο αέρας– φανερώνουν μια ιδιαίτερα λεπτή προσέγγιση.

«Δεν υποστηρίζουμε ότι φτάσαμε στο τέλος της έρευνας, αλλά σε ένα καινούργιο επίπεδο», σημειώνει ο καθηγητής, ο οποίος έχει ερευνήσει εκτενώς και την πολυχρωμία των αγαλμάτων της αρχαιότητας. Κατά τη γνώμη του, το ανατολικό αέτωμα είναι «το μεγάλο αίνιγμα της ελληνικής και της ρωμαϊκής αρχαιολογίας».

“

Το μεγάλο αίνιγμα

Δεν υποστηρίζουμε ότι φτάσαμε στο τέλος της έρευνας, αλλά σε ένα καινούργιο επίπεδο. Το ανατολικό αέτωμα είναι το μεγάλο αίνιγμα της ελληνικής και της ρωμαϊκής αρχαιολογίας.

«Είναι μια παράσταση απολύτως ζωντανή, που εξελίσσεται και επαναπροσδιορίζεται μέρα με τη μέρα. Αυτό από μόνο του, αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση. Το να εμπιστευτείς σε μια ομάδα τις αντιστάσεις και τα όρια που έχουν συμφωνηθεί μέσα σε ένα κλίμα ελευθερίας» λέει στην «Κ» ο σκηνοθέτης Κώστας Σιλβέστρος.

Συνέντευξη στη ΣΤΕΛΛΑ ΜΟΥΡΕΤΤΟΥ

Η Λένα Κιτσοπούλου και ο Κώστας Σιλβέστρος συναντώνται για τέταρτη φορά δημιουργικά, σε μια συνεργασία που έχει πλέον εξελιχθεί σε έναν ιδιαίτερο καλλιτεχνικό διάλογο. Για τον Κώστα Σιλβέστρο, ο οποίος σκηνοθετεί στο Θέατρο Δέντρο την παράσταση «Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού», σε κείμενο της Λένας Κιτσοπούλου. Η συνάντηση με τη Λένα δεν είναι μόνο μια ακόμη θεατρική συνεργασία, όπως λέει ο Κώστας Σιλβέστρος, «νιώθω ελευθερία, όταν συνεργάζομαι μαζί της», αναγνωρίζοντας στη γραφή και την καλλιτεχνική της ματιά μια επιρροή που έχει διαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο βλέπει τα πράγματα. Η παράσταση «Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού» είναι ένα έργο που αντλεί την αφετηρία του από τον Τσέχωφ και μέσα από την ιδιαίτερη γραφή της Κιτσοπούλου κινείται ανάμεσα στο χιούμορ, το παράλογο και την υπαρξιακή αγωνία. Η παράσταση, που παρουσιάστηκε το καλοκαίρι, επιστρέφει ξανά στο Θέατρο Δέντρο μόνο για οκτώ μόνο παραστάσεις.

—Πώς μεταφέρετε στη σκηνή ένα έργο που κινείται ανάμεσα στην τηλεοπτική αισθητική, το κιτς, το παράλογο και την υπαρξιακή αγωνία; Ποια ήταν η μεγαλύτερη σκηνοθετική πρόκληση;

—Βασικός μου στόχος ήταν να δημιουργηθεί, για ακόμη μία φορά, μία ομάδα ανθρώπων που θα πιστέψει πραγματικά στο έργο. Έργα σαν κι αυτό είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν με ελαφρότητα και ευκολίες, με μοναδικό σκοπό να γελάσουμε και να περάσουμε καλά. Πιστεύω πολύ στο βάθος της γραφής της Λένας που κρύβεται πίσω από καθετί που μπορεί εκ πρώτης όψεως να μοιάζει ελαφρύ και επιπόλαιο.

Ευτύχως να έχω μια εξαιρετική ομάδα ηθοποιών, με την οποία βουτήξαμε μαζί στο έργο και ακόμη ανακαλύπτουμε αποχρώσεις που μας οδηγούν όλο και πιο βαθιά στη σκληρότητα και την αγγιότητα που κρύβεται πίσω από τη φαινομενικά αστεία βιτρίνα του έργου.

Είναι μια παράσταση απολύτως ζωντανή, που εξελίσσεται και επαναπροσδιορίζεται μέρα με τη μέρα. Αυτό το γεγονός από μόνο του, αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση. Το να εμπιστευτείς σε μια ομάδα τις αντιστάσεις και τα όρια που έχουν συμφωνηθεί μέσα σε ένα κλίμα ελευθερίας.

—Τι σας ενδιαφέρει περισσότερο σκηνοθετικά στο τηλεοπτικό talk show ως βασικό σκηνικό κόσμο της παράστασης και τι θέλατε να πετύχετε μέσα από αυτή την επιλογή;

—Αυτό που με ενδιαφέρει περισσότερο είναι η τραγικότητα των χαρακτήρων πίσω από τη φαινομενικά φανταχτερή, λαμπερή επιφάνεια. Τους βλέπω όλους σαν τραγικές φιγούρες. Ανθρώπους που κρύβονται πίσω από τρέσες, make-up, φώτα, ψεύτι-

«Πιστεύω στο βάθος της γραφής της Λένας»

Ο σκηνοθέτης Κώστας Σιλβέστρος μιλάει στην «Κ» για τη συνεργασία με την Κιτσοπούλου το έργο «Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού»

«Θεωρώ ευτύχημα για την παράσταση το γεγονός ότι ο Sixonesix βρίσκεται επί σκηνής [σ.σ. ο DJ της παράστασης]. Η παρουσία του ενδυναμώνει το στοιχείο του ζωντανού σόου, την ίδια στιγμή όμως είναι και ένας άνθρωπος που αγαπά και γνωρίζει τον κόσμο της Λένας».

κα γέλια, ανούσιες συζητήσεις, πρωτότυπες εφευρέσεις και όλα αυτά πίσω από μια μάσκα ψυχαγωγίας και χαλαρής διάθεσης. Με ενδιαφέρει αυτή ακριβώς η αντίθεση, η απόσταση ανάμεσα σε αυτό που παρουσιάζεται και σε αυτό που πραγματικά συμβαίνει από κάτω.

—Η ζωντανή μουσική του DJ Sixonesix αποτελεί οργανικό μέρος της δράσης. Τι ήταν αυτό που σας ενέπνευσε να την εντάξετε ζωντανά στην παράσταση και τι προσθέτει στη σκηνική της γλώσσα;

—Είμαι πολύ χαρούμενος για τη συμμετοχή του DJ Sixonesix ως βασικό συνεργάτη σε αυτή την παραγωγή. Ξεκινήσαμε μαζί τη δουλειά για τη συγκεκριμένη παράσταση από νωρίς, πριν ακόμη ξεκινήσουμε πρόβες με τους ηθοποιούς, ώστε να μπορέσουμε να πάμε στην πρώτη πρόβα έχοντας ήδη κάποια βασικά μουσικά ερεθίσματα, τα οποία θα βοηθούσαν στη γρηγορότερη διαμόρφωση ενός κοινού αισθητικού κώδικα της ομάδας.

Η μουσική αποτελεί αναπό-

σπαστο και οργανικό κομμάτι της παράστασης, αφού οι επιλογές και η επιμέλεια γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια των προβών, μέσα από μια διαρκή ανταλλαγή ερεθισμάτων, από και προς όσα προέκυπταν στη διαδικασία. Θεωρώ ευτύχημα για την παράσταση το γεγονός ότι ο Sixonesix βρίσκεται επί σκηνής. Η παρουσία του ενδυναμώνει το στοιχείο του ζωντανού σόου, την ίδια στιγμή όμως είναι και ένας άνθρωπος που αγαπά και γνωρίζει τον κόσμο της Λένας και, επομένως, τον ενδιαφέρει εξίσου αυτό το σκάψιμο κάτω από την επιδερμική ελαφρότητα.

—Πρόκειται για την τέταρτη σκηνοθετική συνεργασία σας με τη Λένα Κιτσοπούλου. Τι έχει αλλάξει στον τρόπο που δουλεύετε μαζί και πώς έχει εξελιχθεί ο καλλιτεχνικός σας διάλογος;

—Με τη Λένα αισθάνομαι κάθε φορά σαν να επιστρέφω σε μια πολύ προσωπική κατάσταση. Δεν είναι εύκολο να το εξηγήσω. Μου ακουμπάει χορδές εφηβικές, σαν να γυρνάω στους πρώτους έρω-

τες, στα ξενύχτια, στα κλάματα, στο φοιτητικό μου δωμάτιο. Σε μια αφετηρία. Σε μια αθωότητα και μια αλήθεια. Νιώθω ελευθερία, όταν συνεργάζομαι μαζί της.

Είχα την τύχη να βρεθώ με τη Λένα από όταν ήμουν ακόμη στη σχολή, πριν από περίπου δεκαπέντε χρόνια. Ήταν σίγουρα από τις συναντήσεις που με ενέπνευσαν, με επηρέασαν και, πιστεύω, διαμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο που σκέφτομαι τα πράγματα. Για πρώτη φορά, έγραψε πρωτότυπο έργο για να σκηνοθετήσω, μετά από την πρόταση της Κατερίνας Λούρα να φτιάξουμε με τη Λένα κάτι καινούργιο για το Θέατρο Δέντρο. Η διαδικασία αυτή, μας έφερε ακόμη πιο κοντά.

Νιώθω τυχερός για κάθε μας συνάντηση, για κάθε μας κουβέντα, καλλιτεχνική και μη. Θεωρώ τη Λένα ως μια από τις πιο ξεχωριστές καλλιτεχνικές προσωπικότητες της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα. Όχι μόνο για τη θεατρική της παρουσία και την τολμηρή ταυτότητα που κατάφερε να δημιουργήσει, αλλά για το σύνολο του μέχρι στιγμής έργου της είτε είναι διήγημα, γλυπτό,

πίνακας, τραγούδι ή απλώς μια φράση που θα πει. Όλα τοποθετημένα σε ένα δικό της, αυθεντικό πλαίσιο.

—Μετά τις παραστάσεις του καλοκαιριού και τη θερμή ανταπόκριση του κοινού, τι σημαίνει για εσάς η επιστροφή της παράστασης στη σκηνή του Θεάτρου Δέντρο;

—Είναι μεγάλη χαρά η επιστροφή μας. Αυτή τη φορά όχι στο στούντιο του Δημοτικού Θεάτρου, απ' όπου ξεκινήσαμε, αλλά στο Θέατρο Δέντρο. Εκεί ξεκινήσαμε τις πρώτες μας πρόβες, εκεί στήθηκε η πρώτη μορφή του έργου. Εύχομαι ο κόσμος να αγαλιάσει την παράσταση και στο Θέατρο Δέντρο, γι' αυτές τις οκτώ παραστάσεις του Σεπτεμβρίου.

—Αν αφήσουμε στην άκρη την επιτυχία και την ανταπόκριση του κοινού, τι είναι αυτό που θέλετε εσείς προσωπικά να κρατήσει ο θεατής στο τέλος της παράστασης;

—Α, είναι τόσο ανοικτό το εύρος αυτού του έργου που πραγματικά δεν ξέρω τι θα ήθελα να κρατήσει ο θεατής. Άλλωστε, θεατής από θεατή διαφέρει πολλές φορές από τη γη στον ουρανό. Ειδικά στη συγκεκριμένη παράσταση, έχω δει σχεδόν όλες τις αντιδράσεις που μπορείς να φανταστείς. Από τις πιο θετικές και ενθουσιώδεις, μέχρι τις πιο αμήχανες, επιφυλακτικές ή ακόμη και θυμωμένες. Και, για μένα, αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον. Ειδικά σε ένα τέτοιο έργο.

Υπάρχουν ποικίλες αντιδράσεις θεατών. Κάτι μπορεί να αγγίξει κάποιον, κάτι να τον ενοχλήσει, κάτι να τον διασκεδάσει ή να τον φέρει σε αμηχανία. Και πολλές φορές όλα αυτά μπορούν να συνυπάρχουν. Μπορεί να υπάρχει ακόμη και μια σύγχυση, μέχρι να καταλάβεις τι ακριβώς ήταν αυτό που συνέβη μέσα σου.

Δεν θα σας κρύψω ότι κάποιες από αυτές τις αντιδράσεις επανέρχονται ακόμη και σε μένα, όταν παρακολουθώ το έργο, παρόλο που έχουν περάσει τόσες παραστάσεις. Δεν χρειάζεται, κατά τη γνώμη μου, να συμφωνήσει κανείς μαζί μας, ούτε να του αρέσει απαραίτητα αυτό που βλέπει. Πιστεύω ότι δεν χρειάζεται να καταλάβουμε ή να κρίνουμε κάτι αμέσως μόλις το δούμε. Μερικές φορές αξίζει να δώσουμε λίγο χρόνο, ώστε να δούμε πώς και αν έχει καταγραφεί κάτι μέσα μας. Και νομίζω ότι αυτή η παράσταση ζητάει ακριβώς αυτόν τον χρόνο.

Πληροφορίες: «Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού», της Λένας Κιτσοπούλου, σε σκηνοθεσία Κώστα Σιλβέστρο. Θέατρο Δέντρο, Ενόπιας 44, Παλλουριώτισσα, Λευκωσία. Παραστάσεις 13, 14, 16, 17, 18, 25, 26 και 27 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Η παράσταση είναι ακατάλληλη για άτομα κάτω των 18 ετών.

“
Ο Κώστας Σιλβέστρος είχε την τύχη να βρεθεί με τη Λένα Κιτσοπούλου όταν ήταν ακόμη στη σχολή πριν 15 χρόνια. Ήταν μία συνάντηση, όπως λέει, «που τον ενέπνευσε και τον επηρέασε».

“
«Η Λένα μου ακουμπάει χορδές εφηβικές, σαν να γυρνάω στους πρώτους έρωτες, στα ξενύχτια, στα κλάματα, στο φοιτητικό μου δωμάτιο. Σε μια αφετηρία. Σε μια αθωότητα και μια αλήθεια».

«Μου αρέσει να διχάζονται οι θεατές»

Η Λένα Κιτσοπούλου μιλάει στην «Κ» για το έργο της που επιστρέφει στο θέατρο Δέντρο για οκτώ μόνο παραστάσεις

Συνέντευξη στη **ΣΤΕΛΛΑ ΜΟΥΡΕΤΤΟΥ**

Από έναν τίτλο που της άρεσε και ένα τσιγάρο ξεκίνησε η Λένα Κιτσοπούλου για να γράψει τις «Βλαβερές συνέπειες του καπνού», ένα έργο που συνομιλεί με το ομώνυμο μονόπρακτο του Τσέχωφ, αλλά σύντομα παίρνει τον δικό του δρόμο. Στην τέταρτη συνεργασία της με τον Κώστα Σιλβέστρο, μιλάει στην «Κ» για την παράσταση, τον Τσέχωφ, το χιούμορ ως τρόπο επιβίωσης και όσα θα ήθελε να συμβούν στον θεατή όταν πέσουν τα φώτα.

–Τι ήταν αυτό που σας ενέπνευσε αρχικά στον Τσέχωφ και πόσο εύκολη ήταν η μετάβαση από τη δική του εποχή στη σημερινή;

–Κατ’ αρχάς μου άρεσε ο τίτλος και μου αρέσει και το τσιγάρο. Πολλές φορές ξεκινάω να φαντασιώνομαι κάτι από μία πολύ απλή αφορμή. Το έργο του Τσέχωφ το ήξερα και με συγκινούσε πολύ το γεγονός ότι, ενώ ο ήρωας προσπαθεί να κάνει μία διάλεξη για το κάπνισμα, τελικά κάνει μία διάλεξη για τη ζωή του. Το γεγονός ότι ξεκινάει για κάτι πολύ συγκεκριμένο και καταλήγει αλλού. Το γεγονός ότι δεν μπορείς να ξεφύγεις από αυτό που σε κατρώει, όσο κι αν παλεύεις να μην το εκθέσεις. Νομίζω ότι στο δικό μου έργο, κράτησα αυτή τη γραμμή του Τσέχωφ, τον απευθυντικό λόγο, τους ανθρώπους με τα μικρόφωνα που απευθύνονται στο κοινό, φτιάχνοντας μία τηλεοπτική εκπομπή, ψυχαγωγική, φαινομενικά ανάλαφρη, στην οποία οι ίδιοι οι παρουσιαστές προσπαθώντας να κρατήσουν τη ροή του προγράμματος, το οποίο είναι αφιερωμένο στο κάπνισμα, καταλήγουν τελικά να εκτίθενται προσωπικά και να αποκαλύπτουν

τους τερατικούς και βασανισμένους εαυτούς τους.

–Στο έργο σας, ο καπνός μοιάζει να γίνεται σύμβολο και για άλλες «βλαβερές συνέπειες» της εποχής μας. Ποια θεωρείτε ότι είναι η πιο επικίνδυνη συνέπεια της σύγχρονης ζωής;

–Αυτή όλη η προσπάθεια για ευτυχία είναι νομίζω ό,τι πιο βλαβερό για τον οργανισμό μας, αυτό το ψυχαναγκαστικό γέλιο με το οποίο παρουσιάζονται κάτι πιτόγυρα της γειτονιάς μας, το να σκεφτόμαστε θετικά, να μη θλιβόμαστε, να μην έχουμε κατάθλιψη, όλη αυτή η θετικότητα που πρεσβεύει η εποχή, το γεγονός ότι το τσιγάρο είναι ο εχθρός της

«Μου αρέσει να διχάζονται οι θεατές, να μην είναι σίγουροι, να γελάνε, να κλαίνε, όλα τα θέλω, το μόνο που απεύχομαι είναι βγαίνοντας να έχουν το ίδιο ύφος».

υγείας μας, η ψυχανάλυση που οδηγεί σε μία διαρκή αυτοανάλυση, που οδηγεί σε έναν τρομακτικό ναρκισσισμό, όλα αυτά που νομίζουμε ότι θα μας γλυτώσουν από τον φόβο του θανάτου, τελικά τον επιτείνουν, γιατί με όλο αυτό το politic correct, με τον τρόπο μπροστά στον αποκεφαλισμό μίας κότας, ενώ παράλληλα το σκυλάκι μας είναι ντυμένο με north face μπουφανάκι, όλο αυτό δημιουργεί έλλειψη αντισωμάτων και μία ψευδή αίσθηση ότι όλα είναι καλά, ενώ τίποτα δεν είναι καλά και ούτε θα είναι ποτέ. Η ζωή είναι πολύ ωραία και

την ίδια στιγμή είναι ένα τέρας και κατά τη γνώμη μου έτσι θα έπρεπε να τη ζούμε κάθε μέρα. Σαν τέρας και σαν πεντάμορφη, χωρίς να πρέπει κάποιο από αυτά τα δυο να είναι το καλό και κάποιο το κακό.

–Επιλέγετε ένα τηλεοπτικό talk show ως χώρο δράσης. Τι σας ενδιαφέρει περισσότερο σε αυτή τη φόρμα και τι θέλατε να αποκαλύψετε πίσω από τη βιτρίνα της ψυχαγωγίας;

Το πλαίσιο μιας εκπομπής δίνει σίγουρα δυνατότητες να εμφανίσεις διάφορες και διαφορετι-

κές μεταξύ τους προσωπικότητες ανθρώπων, μπορείς να ανοίξεις ό,τι θέμα θες, είναι μία φόρμα που τα τελευταία χρόνια με απαγορεύει και σε άλλα γραπτά που προσπαθώ να φτιάξω. Προσωπικά μου κάνει εντύπωση με αυτές τις εκπομπές όταν τις βλέπω, πόσο παλεύουν οι άνθρωποι να είναι ευχάριστοι όλη την ώρα σε σημείο ψυχωτικό, πόσο χαμογελαστά λέγονται όλα, και πραγματικά εκπλήσσομαι που τόσο μηδενικού ενδιαφέροντος θέματα, ενδιαφέρουν μία τεράστια μερίδα κόσμου. Αυτό που μου φαίνεται πάντως ακόμη πιο θλιβερό από

«Τίποτα δεν μπορώ να αντικρίσω χωρίς να το διαλύσω μέσα μου. Κλαίω με τα αστεία, γελάω με τα τραγικά, βρίσκω στα πράγματα πάντα την αντίθεσή τους όψη και κάπως έτσι επιβιώνω, όχι μόνο στο θέατρο, αλλά και στη ζωή μου».

της «ψυχαγωγικές» εκπομπές είναι οι «σοβαρές» εκπομπές, γιατί μου φαίνονται ίδιες, γιατί αλλάζει μόνο το ύφος, γιατί στόχος τους είναι η πώληση και μόνο η πώληση κι αυτό από μόνο του δεν έχει καμία σοβαρότητα. Από όλο αυτό το φαινόμενο που παρατηρώ στον τρόπο που πουλιέται η ψυχαγωγία ή η ενημέρωση στις μέρες μας, εγώ βλέπω τη φρασεολογία, βλέπω το στρες που αγωνιά για την πρωτιά και την επιτυχία και γράφω με ψυχαγωγικό ύφος πολύ τραγικά πράγματα ή και το ανάποδο.

–Το χιούμορ στο έργο σας είναι αιχμηρό, ενώ πίσω του υπάρχει έντονη υπαρξιακή αγωνία. Πώς ισορροπείτε ανάμεσα στο γέλιο, τον σαρκασμό και τη βαθύτερη σκοτεινή πλευρά της ιστορίας;

–Όταν βλέπεις ισορροπείς αναγκαστικά. Αν έχεις μάτια να δεις το ευτράπελο και να ακούσεις την απελπισία που νιώθεις βλέποντάς το, τότε μπορείς να είσαι ο παρατηρητής του φαινομένου. Και κάπου εκεί μπορείς ίσως να ξεκινήσεις να ασχολείσαι με την τέχνη. Τα πολύ σοβαρά προβλήματα είναι πάντα, εκτός από επικίνδυνα και γελοία. Ένας πόλεμος στη βάση του είναι γελοίος. Ο Τραμπ είναι ένας γελοίος άνθρωπος και το να γελάς με τη γελοιότητα ενός εγκληματία δεν σημαίνει ότι μειώνεις την επικινδυνότητά του. Το χιούμορ για μένα είναι η βαθιά και σκοτεινή ουσία κάθε ιστορίας. Με κανένα γεγονός δεν μπορώ να φανταστώ υπέρ ή κατά, τίποτα δεν μπορώ να το αντικρίσω χωρίς να το διαλύσω μέσα μου. Οπότε κλαίω με τα αστεία, γελάω με τα τραγικά, βρίσκω στα πράγματα πάντα την αντίθεσή τους όψη και κάπως έτσι επιβιώνω, όχι μόνο στο θέατρο, αλλά και στη ζωή μου.

–Πρόκειται για την τέταρτη σκηνοθετική συνεργασία σας με τον Κώστα Σιλβέστρο. Τι έχει αλλάξει στον τρόπο που συνεργάζεστε και επικοινωνείτε καλλιτεχνικά από την πρώτη σας συνάντηση μέχρι σήμερα;

–Μέχρι τώρα ο Κώστας Σιλβέστρος είχε ασχοληθεί με διηγήματά μου ή με έργα μου που είχαν ήδη ανέβει στην Αθήνα από εμένα, εδώ ήταν η πρώτη φορά που έγραψα ένα έργο ειδικά για το θέατρο Δέντρο και έχω χαρά μεγάλη που αυτή τη φορά ήξερα πάνω κάτω για ποιους έγραφα. Νομίζω με τα χρόνια έχουμε έρθει πολύ πιο κοντά, συναντιόμαστε και πιο συχνά, μου έχει αποκαλύψει πολλές ομορφιές της Κύπρου μέσα από τα μάτια του και μέσα από πολύ ωραίες βόλτες εκεί και επίσης, μου άρεσε πάρα πολύ η σκηνοθεσία που είχε κάνει για το θέατρο Δέντρο για το διήγημά μου «Ο Μουνής». Μου άρεσε πάρα πολύ το κλίμα στο θέατρο αυτό, οι άνθρωποι του, η τρέλα όλων, μια εφηβεία υπήρχε εκεί μέσα, κάτι το αυτοσχέδιο μαζί με έναν τρομερό επαγγελματισμό ταυτόχρονα και αυτό μου θύμιζε πολύ τον λόγο που ξεκίνησα να ασχολούμαι με το θέατρο. Αυτή την ορμή που δεν νοιάζεται για το αποτέλεσμα, απλώς βιώνει την κάθε στιγμή στο απόλυτο.

–Μετά την ανταπόκριση που είχε η παράσταση και τις sold out παραστάσεις του καλοκαιριού, τι είναι αυτό που θα θέλατε περισσότερο να κρατήσει ο θεατής φεύγοντας από το θέατρο;

–Μου αρέσει να διχάζονται οι θεατές, να μην είναι σίγουροι, να γελάνε, να κλαίνε, όλα τα θέλω, το μόνο που απεύχομαι είναι βγαίνοντας να έχουν όλοι οι θεατές το ίδιο ύφος, όποιο κι αν είναι αυτό.

NEW
EXPECTATIONS

LARA MENEZES
BY BRANISLAV ŠIMONČÍK

20/09

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Τουρισμός υψηλών bpm

Το περασμένο Σάββατο, το Telekom Center γέμισε μουσική, ενέργεια και κόσμο από το εξωτερικό, που ταξίδεψε στην Αθήνα για το φεστιβάλ ηλεκτρονικής μουσικής Primer. Αψογη παραγωγή, διεθνούς επιπέδου, η οποία φιλοξένησε μερικά από τα μεγαλύτερα ονόματα της τέκνο, house και melodic τέκνο, όπως οι Axwell, Morten και Innellea. Μακάρι να βλέπαμε περισσότερα αντίστοιχα καλοφτιαγμένα events στην Ελλάδα, η οποία χάρη στη διοργάνωση τα τελευταία χρόνια έχει μπει στον χάρτη του συναυλιακού τουρισμού.

Ε. Σ.

Γιούχα στη Βενετία

Φεστιβάλ Βενετίας. Απογευματινή προβολή της ταινίας «Possible Love» του Κορέατ Λι Τζανγκ-ντονγκ. Πριν από τους τίτλους έναρξης, στην οθόνη εμφανίζεται το «N» του Netflix, το οποίο υποδέχονται σκόρπιες αποδοκimasίες. Ακολουθεί η ταινία, ένα υπέροχο δείγμα σύγχρονου δράματος με κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο, από τις κορυφαίες που είδαμε στη Μόστρα. Στο φινάλε, θερμό χειροκρότημα. Η ρουτίνα επαναλαμβάνεται με το «Bunker» του Φλοριάν Ζελέρ, επίσης συμπαραγωγής Netflix. Είναι κατανοητό ότι η πλατφόρμα συμβολίζει για πολλούς πιουρίστες του σινεμά το απόλυτο κακό. Από την άλλη, ποιος άλλος παραγωγός θα χρηματοδοτούσε ένα κορεατικό φιλμ 2,5 ωρών με θέμα την εργασιακή ασυδοσία στον σημερινό κόσμο;

ΑΙΜ. Χ.

Η ελληνική τέχνη ταξιδεύει

Η υποστήριξη του ΕΜΣΤ ανοίγει έναν ακόμη δρόμο για την ελληνική τέχνη προς τη διεθνή σκηνή. Εννέα Έλληνες καλλιτέχνες ταξιδεύουν στο Δουβλίνο και συμμετέχουν στην έκθεση «Technologies of Peace» του Ιρλανδικού Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης (IMMA). Ανάμεσά τους οι Ιλεάνα Αρναούτου, Κωστής Βελώνης, Βαγγέλης Βλάχος και Πέτρος Ευσταθιάδης. Η έκθεση διερευνά τον ρόλο της τέχνης στην ειρήνη, στη συμφιλίωση, στην επούλωση κοινωνικών τραυμάτων στη σύγχρονη Ευρώπη, εντάσσοντας τη σύγχρονη ελληνική καλλιτεχνική δημιουργία μέσα σε έναν ευρύτερο εικαστικό διάλογο.

Μ. Β.

Ενα ξεχωριστό θρίλερ

Το «Furious» του Hulu (στην Ελλάδα προβάλλεται στο Disney+) ήταν, μια από τις μεγάλες τηλεοπτικές εκπλήξεις της χρονιάς. Ξεκινάει ως αστυνομικό θρίλερ, με μια πράκτορα του FBI να κυνηγάει μια κατά συρροήν δολοφόνο, και εξελίσσεται σε μια σύνθετη ιστορία για τη βία κατά των γυναικών, το τραύμα, την οργή και την αποτυχία των θεσμών να αποδώσουν δικαιοσύνη. Η σειρά δεν ζητάει από τον θεατή να αποφασίσει εύκολα ποια είναι η «καλή» και ποια η «κακή». Η Άλις και η Κάθριν βρίσκονται σε αντίθετες πλευρές του νόμου, όμως οι κοινές τους πηγές θολώνουν τις διαχωριστικές γραμμές. Μόνη ένσταση αφορά το φινάλε: μετά τις ανατροπές, περιμέναμε ένα τελευταίο επεισόδιο πιο... εκρηκτικό.

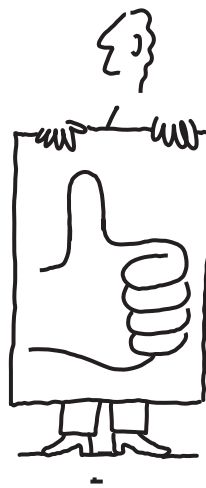
Α. ΣΚ.

Οχι πια «South Park»

Τα επιχειρήματα δεν επαρκούν. Τα αντιπαρέχεται η μεγαλομανία του ανδρός, που υποβαθμίζει τις δημόσιες αντιπαραθέσεις σε παιχνίδια εξουσίας. Ούτε η κριτική που γίνεται στον Ντόναλντ Τραμπ με τη δική του, ωμή γλώσσα, οδηγεί μακριά. Το «South Park», η βλάσφημη σειρά των Τρέι Πάρκερ και Ματ Στόουν, διάλεξε την ειρωνεία: αφού ο πρόεδρος θέλει διακαώς να μετονομάσει προς το αμερικανικότερον πολιτείες, λίμνες και κόλπους, οι παραγωγοί ανακοίνωσαν ότι αυτήν τη σεζόν η σειρά θα ονομαστεί «South America». «Εμπνευστήκαμε από τη γενναιότητα και τον πατριωτισμό της Apple και της Google», είπαν, υπενθυμίζοντας ότι όλα γίνονται, έστω στο GPS, αν συμφωνούν δύο «κολοσσοί».

Ν. Ζ.

Πανηγύρι με βιβλία και χαρά

Κόντρα στην επιτελεστική ανάγνωση (performative reading), στα στοιβαγμένα βιβλία στο Instagram και στις λέσχες φιλοαναγνωσίας, που ενίοτε λειτουργούν και ως πλυντήριο, το Φεστιβάλ Βιβλίου στο Πεδίον του Αρεως παραμένει ένα αέναο πανηγύρι που συνδέει το διάβασμα με τη χαρά. Πισιρίκια τρέχουν ανάμεσα στους πίδακες νερού, ενώ οι γονείς τους εξασφαλίζουν ένα υπογεγραμμένο αντίτυπο και συζητούν περί ανέμων και υδάτων - πόσο ταιριαστό. Με μια μπίρα στο χέρι από την καντίνα, η πωλήτρια συστήνει το αγαπημένο της βιβλίο της Λουίζ Γκλук. «Θα βγει «Η ζωή της Μ» στα ελληνικά;». Νέα παιδιά συνωστίζονται στις εκδόσεις Carnivora, στους Αντίποδες και στη Loggia. Ορισμένοι πάγκοι ασφυκτιούν, άλλοι βράννε μύγες. Δεν πειράζει, του χρόνου ίσως αλλάξουν οι συσχετισμοί.

Ε. Κ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Ελιοτ Ουαϊνμπέργκερ, ένας ιδιότροπος συγγραφέας, μέρος πρώτον

«Όταν έκλεισα τα τριάντα, συνειδητοποίησα ότι μπορούσα να παίρνω κείμενα που είχαν ήδη γραφεί και να κάνω κάτι με αυτά. Ήταν σαν να ζωγραφίζω μια νεκρή φύση σαν να το έκανε ο Ιερώνυμος Μπος – τακτοποιώντας αντικείμενα σε μια σύνθεση και τα ζωγραφίζω με τον δικό μου τρόπο».

Στο τεύχος 253 (φθινόπωρο 2025) του The Paris Review, ο Αμερικανός συγγραφέας Ελιοτ Ουαϊνμπέργκερ (γενν. το 1949) ξετυλίγει τον μίτο της ζωής, της σκέψης και της γραφής του.

Ο κύριος Γκρι είχε ανακαλύψει τον Ουαϊνμπέργκερ όχι από το γνωστό «Τι άκουσα για το Ιράκ», που κυκλοφόρησε στα ελληνικά από τις εκδόσεις Αγρα το 2006 (το μόνο του βιβλίο που έχει γυρίσει

στη γλώσσα μας), αλλά από ένα πολύ παράξενο βιβλίο περί αγέλων και αγίων.

Δοκίμιο; Θεολογία; Ποίηση; Αφηγηματικό ποίημα; Δύσκολα κατατάσσονται κάπου τα βιβλία του Ουαϊνμπέργκερ, ο οποίος έκανε όνομα στην Αμερική πρώτα ως ποιητής και ως μεταφραστής του Οκτάβιο Παζ, αλλά και με τα –πολεμικά– δημοσιογραφικά κομμάτια του για την προεδρία Μπους. Δεν είναι τυχαίο ότι στην Αμερική τα βιβλία του κυκλοφορούν από τις εκδόσεις New Directions, οι οποίες, παραδοσιακά, αναζητούν εναλλακτικές, πειραματικές φωνές της αμερικανικής –και όχι μόνο– λογοτεχνίας.

Εκείνο το παράξενο βιβλίο περί αγέλων και αγίων οδήγησε τον κύριο Γκρι στις συλλογές

ΕΛΙΟΤ ΟΥΑΪΝΜΠΕΡΓΚΕΡ

«Προσωπικά θα έλεγα πως δεν έχω τίποτα το ενδιαφέρον ως άνθρωπος», έχει δηλώσει ο Αμερικανός συγγραφέας Ελιοτ Ουαϊνμπέργκερ.

αφηγηματικών/ποιητικών δοκιμίων «Karmic Traces» και «An Elemental Thing».

Σε αυτά τα αναπάντεχα κείμενα, ο κύριος Γκρι κατάλαβε αυτό που έλεγε στο The Paris Review, ότι προτιμά να αντλεί τις πηγές του από «μελετητές δευτέρης κατηγορίας οι οποίοι δεν είναι καλοί συγγραφείς, ούτως ώστε να αποσιώπη πληροφορίες και να τις αποδίδω με τον δικό μου τρόπο χωρίς καμία παρενόχληση. Οτιδήποτε έχει γραφεί κομψά δεν μπορώ να το χρησιμοποιήσω». Επίσης, ένιωσε βαθιά τι εννοούσε ο Ουαϊνμπέργκερ όταν έλεγε ότι έγραψε το «Άγγελοι και Άγιοι» κατά την πρώτη προεδρία Τραμπ, επειδή «χρησιμοποιώ να ξεφεύγω από την ειδοσιογραφία».

Στο «Karmic Traces» (2000),

που στα ελληνικά θα αποδιδόταν ως «Καρμικά ίχνη», περιλαμβάνονται πεζά που γράφθηκαν μεταξύ 1993 και 1999. Ποια ίχνη «γράφουν» σε μια ψυχή; Ποιες μνήμες την καθορίζουν; Αυτά τα νοερά –εσωτερικά μάλλον– ίχνη είναι και ένας αόρατος οδηγός που διαμορφώνει τις ασυνείδητες αντιδράσεις μας;

Στο ομότιτλο κείμενο του τόμου διαβάζουμε: «“Η μνήμη”, λέει ο Πλωτίνος, “είναι για εκείνους που έχουν ξεχάσει”. Οι θεοί δεν έχουν μνήμη διότι δεν μπορούν να ξεχάσουν. Οι θεοί δεν έχουν μνήμη επειδή δεν γνωρίζουν τι εστί χρόνος. (...) Λέει η Τζαϊμινί-κατά την πρώτη προεδρία Τραμπ, επειδή “χρησιμοποιώ να ξεφεύγω από την ειδοσιογραφία”.

Αναφερόμενος στην ερωτική ποίηση της Ινδίας, ο Ουαϊν-

μπέργκερ τονίζει το στοιχείο της οσμής, των έντονων αρωμάτων ως κάτι βαθιά καρμικό, ένα ίχνος που μένει ανεξίτηλο βαθιά μέσα στην ψυχή του ανθρώπου.

«Η μυρωδιά», γράφει, «είναι κάτι πρωταρχικό και μυστηριώδες: η κημεία της δεν μας κάνει μονάχα να θυμόμαστε, αλλά και να θέλουμε να θυμηθούμε». Στέκεται στο σημείο αυτό, όντας μεσοαστός Αμερικανός ο ίδιος, προερχόμενος από έναν κόσμο «σχεδόν στερημένο από κάθε είδος οσμής».

Ο κύριος Γκρι θέλει να επανέλθει στον Ουαϊνμπέργκερ την ερχόμενη εβδομάδα. Το αστείο όμως είναι πώς ο ίδιος ο Ουαϊνμπέργκερ περιγράφει τον εαυτό του. «Προσωπικά», λέει, «θα έλεγα πως δεν έχω τίποτα το ενδιαφέρον ως άνθρωπος».

ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΣΙΜΟΝΙΔΗΣ

Κοντά στο σήμερα

Η Θεοδώρα Τζήμου στον ρόλο του Θανάτου, σε σκηνή από την παράσταση «Αλκιστις» σε σκηνοθεσία Δημήτρη Καραντζά. Η δραματουργική προσέγγιση έφερνε το έργο πολύ κοντά στο σήμερα, με επιβλητικό σκηνικό και εμπνευσμένες ερμηνείες από όλο τον θίασο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΤΣΟΣ

Τι μένει από την Επίδαυρο

Αποτίμηση των εννέα φετινών παραστάσεων που παρουσιάστηκαν στο Αρχαίο Θέατρο

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ**

Το να διαβαίνει κάποιος τον Ισθμό της Κορίνθου είναι σαν να διασχίζει ένα όριο προς τη χαρά. Η πολύβουη Αττική βρίσκεται πίσω και τα πέλαμα πατούν τη δικώς όμοιά της Πελοπόννησο – όμορφη και σουρεαλιστική. Και η χαρά μεγαλώνει στην Επίδαυρο, καθώς κάποιος, καθισμένος στο κούλον, ατενίζει το λυκόφως να χάνεται απαλά, παρασύροντας τις σιλουέτες των πευκών, που μέχρι τότε διέγραφαν την τεθλασμένη του ορίζοντα. Είναι ένα ήπιο υπερθέαμα, που φορτίζει τον θεατή, ώστε να τα βγάλει πέρα με την παράσταση, ό,τι κι αν είναι αυτή.

Στο περίφημο θέατρο, λοιπόν, παρουσιάστηκαν, φέτος, εννέα παραγωγές: μία όπερα, μία παράσταση χορού, που «πλευρίζει» την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή και οι ειδικοί του χορού θα την αποτιμούσαν πιο δίκαια, δύο κωμωδίες του Αριστοφάνη και πέντε αρχαίες τραγωδίες, εκ των οποίων μία του Αισχύλου και τέσσερις του Ευριπίδη.

Η ιδιαιτερότητα της χρονιάς ορίζεται από τα δύο «αουτσάιντερ» (την όπερα και τον χορό) και από τον «άφθονο» Ευριπίδη: «Βάκχες», «Αλκιστις», «Τρωάδες» και «Ιων». Η υπερεκπροσώπηση του ήταν σαν «φροντιστηριακή» προτροπή από την πλευρά του φεστιβάλ. Με σκοπό να δει κάποιος –χάρη στη φύση και μόνο των έργων του δραματικού ποιητή– με μια πιο «καρτεσιανή» ματιά τις αντανakλάσεις τους στη σύγχρονη πραγματικότητα, να επιστρατεύσει την προσωπική του «μεθοδική αμφιβολία», εμπιστευόμενος το περίφημο σκεπτικιστικό πλάνο του Ρενέ Ντεκάρτ: «Αμφιβάλλω, άρα σκέπτομαι, άρα υπάρχω», να το ακολουθήσει χωρίς καταφυγή σε υπερδόσεις αναλυτικής σκέψης, ήπια, με χάρη, από τη θέση της αναπαιτικής ασφάλειας που παρέχει η μετουσιωτική διαδικασία της τέχνης και,ειδικότερα, η τέχνη του θεάτρου, που, με τις οπτασίες που παράγει, προσφέρει προσιτά σχήματα μεταφοράς για την πραγματικότητα.

Αυτά που επιτρέπουν στον θεατή να αναγνωρίσει άλλες όψεις των πραγμάτων. Και χάρη στην αναγνώρισή τους, να μετακινηθεί από τις βεβαιότητές του. Ο Ευριπίδης προσφέρει «ιαματικό δηλητήριο», σερβιρισμένο εντός μιας «φλου» κατάστασης, που δη-

μιουργεί μεταξύ κωμωδίας και τραγωδίας. Το συνθέτει με τις εντελώς προωθημένες σκέψεις του για την έννοια του θείου. Και ιδίως τα έργα του «Αλκιστις» και «Ιων» είναι περιβόητα για τη δύναμή τους να «γαργαλούν» την αμφιβολία του θεατή για πολλά απ' όσα οποία θεωρεί ότι είναι σίγουρος ότι ισχύουν. Και είναι ευτύχημα ότι τα δύο αυτά έργα παρουσιάστηκαν στο φεστιβάλ σε πολύ υψηλό επίπεδο «παραστάσεων αναφοράς». Πρόσθεσαν νέα μέτρα σύγκρισης για το μέλλον. Οι υπόλοιπες τρεις τραγωδίες του προγράμματος βρίσκονταν πολύ χαμηλότερα από αυτήν τη βαθμίδα. Κι έτσι δημιουργήθηκε ένα καλλιτεχνικό «διαφυγόν κέρδος».

Η «ψαλίδα»

Πώς θα αντιμετωπιστεί μια τέτοια διάσταση στη συνέχεια; Καθότι πρέπει να αντιμετωπιστεί το «άνοιγμα της ψαλίδας» μεταξύ σημαντικών και λιγότερο επιτυχημένων παραστάσεων. Είναι αναγκαίο, αν επιθυμεί κάποιος το Φεστιβάλ της Επιδαύρου να είναι πόλος έλξης θεατών (ημεδαπών κι αλλοδαπών) που θα φτάνουν στην Επίδαυρο για να δουν το έργο που παίζεται, με την ίδια όρεξη και προσδοκία που προσέρχονται για την εμπειρία θέασης στο πασίγνωστο αρχαίο θέατρο. Θα έπρεπε, με άλλα λόγια, το πολιτιστικό προϊόν να αποδεικνύεται σημαντικότερο από το τουριστικό. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ένα τόσο υψηλό ποσοστό παραστάσεων τραγωδίας –βλέπε τους φετινούς φεστιβάλ.

Στην κωμωδία, όπου τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά, επειδή προέχει πάντα το να γελάσει το κοινό, το ποσοστό επιτυχίας του προγράμματος ήταν μεγαλύτερο – δηλαδή, έφτανε το 50%, με την «Ειρήνη» να είναι δροσερή και λαμπερή και τη «Λυσιστράτη» να κουτσαίνει. Όσο για τη μεταξύ τους ποιοτική διαφορά, η ψαλίδα έλασκε όσο και στην τραγωδία.

Όσον αφορά την αναβίωση της όπερας «Μήδεια» του Λ. Κερουμπίνι, 65 χρόνια από το ανέβασμά της με τη Μαρία Κάλλας, το αποτέλεσμα ήταν πολύ λιγότερο τρομακτικό απ' όσο υπέθε-

τε κάποιος. Το βαρύ κλίμα είχε σχηματιστεί από τη διερώνηση: Ποια είναι η σκοπιμότητα της αναβίωσης; Η απόλαυση του ν' αντικρίζεις «ζόμπι»; Μήπως χρειάζομασταν ένα ακόμη παρελθοντολαγνικό εικόνισμα, παρά τα τόσα που διαθέτουμε;

Και η αποστομωτική απάντηση ήταν ότι: ένα μπεστ σέλερ είναι πάντα ωφέλιμο. Το μαρτυρούσαν και οι εμπορικές πρακτικές, που καθοδηγούσαν το κοινό προς τη γρήγορη υπερκατανάλωση όχι μόνο εισιτηρίων, αλλά και σουβενίρ. Με πιο ευπώλητο, το οξύληκτο, υπεροπτικό και φρικαρισμένο περίγραμμα ματιών, με αϊ-λάινερ, της Μήδειας της Κάλλας. Αποτέλεσε την ανάρπαστη μπέτσα όλων των σουβενίρ.

Επιστρέφοντας, όμως, στο κύριο πιάτο του φεστιβάλ που είναι οι τραγωδίες, ας υπογραμμιστεί ότι η μία από τις δύο καλύτερες, η «Αλκιστις», σε σκηνοθεσία Δημήτρη Καραντζά και σε εξαιρετική παραγωγή του Εθνικού Θεάτρου, παραδόξως πώς, δίκασε κοινό και κριτικούς. Παρά το ότι η δραματουργική προσέγγιση (καίτοι απολύτως εγγεγραμμένη στο αρχαίο κείμενο) έφερνε το έργο πολύ κοντά στο τώρα μας. Πιο συγκεκριμένα, η παράσταση έστεκε ως μια αναφορά στη δική μας πεποίθηση ότι: α) είμαστε άτρωτοι, ενώ δεν

ισχύει, β) ότι «δικαιωματικά» ζούμε τόσο απολαυστικά, γ) ότι πάντα θα βρεθεί ένα «θύμα» ν' αναλάβει τις ευθύνες μας και δ) το πρώτο θύμα σε κάθε σειρά θυμάτων είναι γυναίκα και θα είναι γυναίκα στον αιώνα τον άπαντα.

Η «Αλκιστις» ήταν παράσταση σπουδαίας δραματουργικής ανάλυσης και συγκρότησης. Όπως και εμπνευσμένων ερμηνειών. Είναι σπάνιο, σε μια παράσταση, να κόβουν με τον ίδιο τρόπο την ανάσα του θεατή όλοι οι ρόλοι. Η άλλη πολύ σπουδαία παράσταση στην Επίδαυρο, ο «Ιων» του Θωμά Μοσχόπουλου, που τη σκηνοθέτησε για λογαριασμό του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου, είχε κάτι πιο λαμπερό και πιο συντεταγμένο σε απόσταση από την ενόρμηση του θανάτου.

Η καταπληκτική αμφισβήτηση της παντοδυναμίας του θείου – η ανημπόρια του Θεού να γίνει πρότυπο ελεύθερης συμπεριφοράς και η μετατόπιση αυτής της δύναμης στον ανθρώπινο ψυχισμό είναι το «κρυπτογραφημένο» μήνυμα του Ευριπίδη προς την αιωνιότητα. Και το να λες με πρωτοβουλία σου την αλήθεια κι ας έχεις κάτι να χάσεις, εξαιτίας αυτού του διαβήματός σου, αναδεικνύει μια ηθική βάση η οποία στις μέρες μας όλο και περισσότερο αποφεύγεται στην κοινωνία και στην πολιτική. Με αποτέλεσμα ένα ροκάνισμα του δικαίου, επειδή δεν αποκαλύπτεται η αλήθεια. Όλα αυτά παρουσιάζονταν με εξαιρετικά εύστοχο τρόπο, μέσα από μια απολύτως λειασμένη παράσταση, εξαιρετου κάλλους και αρμονίας. Και με αξιοθαύμαστες ερμηνείες πρώτης τάξεως από όλους τους ηθοποιούς και τον Χορό.

Στον αντίποδα των δύο παραπάνω έργων, οι «Πέρσες» κι οι «Τρωάδες» ήταν υποδείγματα στρέβλωσης (και όχι ερμηνείας) των αρχαίων κειμένων, προκειμένου να γίνουν οχήματα ενός παράταιρου μνηύματος.

Βέβαια, στις μέρες μας, κανείς δεν δικαιούται να απαιτεί να μην συμβαίνει «μάδημα» αρχαίου κειμένου. Ωστόσο, όλοι διακρίνονται να αναρωτιούνται γιατί κάποιος καταδέχεται να ανεβάσει ένα αρχαίο κείμενο για να μεταφέρει στο κοινό κάτι άλλο από αυτό που λέει το κείμενο που ανεβάζει. Γιατί ένας δημιουργός δεν προ-

τείνει ένα κείμενο που εκφράζει πραγματικά και ευθέως αυτό που τον ενδιαφέρει, χωρίς να καταδέχεται να καταστήσει αποκρίατική μάσκα το αρχαίο κείμενο που έχει αναλάβει. Επιπλέον, όποτε ο λαϊκισμός καθορογράφει τη στρέβλωση του αρχαίου κειμένου, δικαιολογούνται οι υποψίες ότι ο σκηνοθέτης-δραματουργός που άσκησε την ερμηνευτική βία δεν πιστεύει ούτε σε αυτά που διατείνεται ότι πιστεύει.

Καλτ

Οι «Βάκχες», με τις οποίες συμμετείχε για πρώτη φορά στην Επίδαυρο το Εθνικό Θέατρο της Βουλγαρίας, ήταν τελικά μια καλτ παράσταση, που θα της άξιζε κάποια επείκεια, αν ήταν εφικτό αυτή να εκφραστεί. Επασχε από μια σχεδόν αφέλη και σίγουρα επιδερμική ανάγνωση του αρχαίου κειμένου. Χρησιμοποίησε κυρίως στο γκρουπ Tiger Lillies για να συνθέσουν –ως μουσικοί της παράστασης– μερικά χαριτωμένα τραγούδια, αλλά με στίχους που συχνά σχημάτιζαν κωμικές ρίμες. Μακάρι το Εθνικό Θέατρο της Βουλγαρίας να επιστρέψει κάποτε στην Επίδαυρο με παραγωγή πιο συγκροτημένη, πάνω στις δικές του δυνάμεις.

Η «Ειρήνη» –μία επίσκεψη του Νίκου Καραθάνου στον Αριστοφάνη– ήταν σίγουρα μια κωμωδία στην οποία οι θεατές γελοούσαν. Και μόνο ότι εκπλήρωσε αυτόν τον βασικό στόχο την καθιστά σπάνιο είδος. Είχε σπριτόζικο κείμενο, ευρηματικές ιδέες, γρήγορο ρυθμό, εξαιρετικές ερμηνείες, εντυπωσιακά σκηνικά, απίστευτα χις-κωμικά κοστουίμα, καθώς και τις πιο αλέγρες, χαρούμενες χορογραφίες. Ξέφυγε από το μπαβάλ. Γι' αυτό και της συγχωρείται χωρίς ενδοιασμό η πρόθεσή της να προσθέσει, στο τέλος, ένα κάποιο μελαγχολικό βάθος. Ενώ είχε ήδη προσθέσει σπουδαίο βάθος εξ αρχής. Δεν το χρειαζόταν το έξτρα μελαγχολικό, που θόλωσε τα πράγματα και δημιούργησε κοιλίσσα. Στον αντίποδα της «Ειρήνης», η «Λυσιστράτη» του ΚΩΒΕ ήταν κάτι το «μπουγιουκλίδικο με απ' όλα», πνιγμένο στην κοινοτοπία και στη λαϊκίστικη αντίληψη του αριστοφανικού έργου, με τους ηθοποιούς να αγκομαχούν προκειμένου να κάνουν το κοινό να γελάσει.

Μακάρι του χρόνου όλα αυτά τα ζητήματα να εκλείψουν.

Υψηλού επιπέδου

Η «Αλκιστις» και ο «Ιων» παρουσιάστηκαν στο φεστιβάλ σε πολύ υψηλό επίπεδο. Πρόσθεσαν νέα μέτρα σύγκρισης για το μέλλον. Οι υπόλοιπες τρεις τραγωδίες βρίσκονταν πολύ χαμηλότερα από αυτήν τη βαθμίδα.

Λάμψη και θολούρα

Στην κωμωδία, επειδή προέχει πάντα το να γελάσει το κοινό, το ποσοστό επιτυχίας του προγράμματος ήταν μεγαλύτερο, με την «Ειρήνη» να είναι δροσερή και λαμπερή και τη «Λυσιστράτη» να κουτσαίνει.

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Νεοελληνικών και Βυζαντινών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου Αφροδίτη Αθανασοπούλου μιλάει στην «Κ» για τον Γεώργιο Φιλίππου Πιερίδη, με αφορμή το αφιέρωμα που διοργανώνει το Βιβλιοτρόπιο στη σκηνή του θεάτρου Ριάλτο για τον σημαντικό αυτό λογοτέχνη. Η Αφροδίτη Αθανασοπούλου λέει πως αν έπρεπε να συμπυκνώσει και τις πέντε απαντήσεις της συνέντευξης της σε μία μόνο θέση, θα έλεγε: «Ο Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης ξεκινά ως καταγραφέας μιας κοινωνικής τάξης ή ομάδας και καταλήγει ως συγγραφέας της ιστορικής συνειδήσης. Αυτό που δεν αλλάζει είναι η βαθιά του προσήλωση στον άνθρωπο. Γι' αυτό και η «Τετραλογία των Καιρών» δεν είναι απλώς μια λογοτεχνική καταγραφή της Κύπρου του 20ού αιώνα. Είναι μια μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν την Ιστορία χωρίς πάντοτε να αντιλαμβάνονται ότι τη διαμορφώνουν. Και ίσως γι' αυτό ο Πιερίδης παραμένει σήμερα επίκαιρος: όχι επειδή επαναλαμβάνεται η ιστορία του, αλλά επειδή επαναλαμβάνονται τα ανθρώπινα προβλήματα που εκείνος διέκρινε μέσα στην Ιστορία».

–Πόσο αλλάζει ο τρόπος συγγραφής του από την Αίγυπτο ως τον Καιρό της Δοκιμασίας;

–Η σύντομη απάντηση είναι: αλλάζει ως προς την κλίμακα (το εύρος της ματιάς), αλλά λιγότερο ως προς την εστίαση (στον καθημερινό άνθρωπο) και την ποιητική της αφήγησης (ο βασικός ηθικός προσανατολισμός του μένει ίδιος). Ο Πιερίδης πρωτοεμφανίζεται στην πεζογραφία με τους «Βαμβακάδες», μια «κοινωνική παραγγελία» του νεοσύστατου προοδευτικού εκδοτικού οίκου «Ορίζοντες», που κυκλοφορεί το 1945 και ενόσω ο ίδιος βρίσκεται στην Αίγυπτο. Ακολουθούν τα «Διηγήματα από τη Μέση Ανατολή» που εκδίδονται στην Αμμόχωστο τη χρονιά που επιστρέφει στην Κύπρο (1946). Η αιγυπτιακή εμπειρία δεν είναι επομένως απλώς ένα βιογραφικό επεισόδιο, είναι το πρώτο εργαστήριο της πεζογραφίας του. Εργαζόμενος σε εταιρεία βαμβακιού ταξίδεψε στο εσωτερικό της Αιγύπτου και ήρθε σε άμεση επαφή με τις συνθήκες ζωής των ντόπιων φελάχων αλλά και των Ελλήνων δουλευτάδων. Αυτοί είναι οι «βαμβακάδες».

Σε αυτά τα πρώιμα έργα βλέπουμε λοιπόν έναν συγγραφέα που μαθαίνει να κοιτάζει από κάτω προς τα πάνω: όχι την Αίγυπτο των μεγάλων ιστορικών γεγονότων, αλλά τον κόσμο των εργατών, των φτωχών και των κοινωνικά αποκλεισμένων, αντιπαραβάλλοντας στην εικόνα αυτή εκείνη των εκμεταλλευτών τους (μέσα στους οποίους ανήκουν και οι μεγαλοαστοί της ελληνικής Διασποράς). Από την άλλη, στα «Διηγήματα από τη Μέση Ανατολή» παρακολουθούμε τις περιπέτειες των Ελλήνων στρατιωτών στη

Μέση Ανατολή στα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, των οποίων ο αιγυπτιακός Πιερίδης είναι αυτόπτης μάρτυρας.

Όταν επιστρέφει στην Κύπρο το 1946, η εμπειρία του αλλάζει. Δεν εγκαταλείπει τον κριτικό ρεαλισμό, αλλά μετακινεί το πεδίο παρατήρησης από μια κοινωνική τάξη (των φελάχων της Αιγύπτου) ή ομάδα (τους Έλληνες στρατιώτες στη Μέση Ανατολή) στην ιστορική κοινότητα (της Κύπρου). Αυτό γίνεται φανερό στην «Τετραλογία των Καιρών». Στις τέσσερις συλλογές διηγημάτων που την απαρτίζουν ο συγγραφέας ανατέμνει την κυπριακή κοινωνία διαχρονικά οργανώνοντας το υλικό του σε ένα ιστορικό δομικό σχήμα τεσσάρων «καιρών»: τον καιρό της ύστερης Αγγλοκρατίας («Ασάλευτοι καιροί», 1966), τον καιρό του Αγώνα 1955-59 («Σκληροί καιροί», 1963), τον καιρό της Ανεξαρτησίας («Ο καιρός των Ολβίων», 1975) και τον καιρό της Εισβολής με τις τραγικές συνέπειές της («Ο καιρός της Δοκιμασίας» και η coda του, οι «Μινιατούρες», 1978).

Και εδώ βρίσκεται, θεωρώ, η βασική εξέλιξη στην τεχνική και στην ποιητική της αφήγησης: ο Πιερίδης δεν γράφει πια απλώς για ανθρώπους που υφίστανται

κοινωνική αδικία, γράφει για ανθρώπους που συνθλίβονται στις μυλόπετρες της Ιστορίας. Στον

«Ο Πιερίδης δεν ενδιαφέρεται τόσο για το τι συνέβη, περισσότερο ενδιαφέρεται για το ίχνος που αφήνει αυτό που συνέβη στον ψυχισμό των ανθρώπων, στο πώς η μεγάλη Ιστορία αντικτυπάει στη συνείδηση και στην ευαισθησία των φορέων αλλά και των θυμάτων της».

Η πολιτική ευαισθησία του Γ.Φ. Πιερίδη είναι παρούσα ήδη πριν από την επιστροφή του στην Κύπρο. Στην Κύπρο όμως γίνεται πιο ενδιαφέρουσα η σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας.

έννοια: η πολιτική ιστορία μετατρέπεται σε υπαρξιακή εμπειρία.

–Ποιους «καιρούς» εκφράζει σήμερα ο Πιερίδης; Ξαναζούμε καιρούς των Ολβίων;

–Θα απέφευγα την εύκολη απάντηση ότι «ναι, ξαναζούμε τους καιρούς των Ολβίων», όπως τους χαρτογραφεί στην ομώνυμη συλλογή διηγημάτων του ο Πιερίδης. Δεν τους ξαναζούμε ακριβώς διότι τα δεδομένα έχουν αλλάξει. Τους αναγνωρίζουμε όμως. Ο «Καιρός των Ολβίων» τοποθετείται από τον Πιερίδη στην περίοδο της Ανεξαρτησίας, μετά τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, δηλαδή στη δεκαετία του '60. Είναι η περίοδος της οικονομικής ανάπτυξης και μιας σχετικής κανονικότητας για την Κύπρο (που γρήγορα υπονομεύεται

από τις διακοινοτικές ταραχές). Ο τίτλος του έργου όμως είναι ειρωνικά φορτισμένος: «όλβιοι» είναι οι ευτυχείς, οι ευκατάστατοι, οι άνθρωποι μιας περιόδου ευμάρειας. Αλλά πίσω από αυτή την ευμάρεια ο συγγραφέας βλέπει τις αξίες που φθερίζουν και τις αντιφάσεις της νέας κοινωνίας. Για τον Πιερίδη, σαφώς, η ευμάρεια έχει ένα τίμημα: μπορεί να δημιουργήσει λήθη, ατάρκεια, απώλεια της αίσθησης του συλλογικού – και να οδηγήσει, τελικά, στη γνωστή καταστροφή. Από αυτή την άποψη, «Ο καιρός των Ολβίων» μπορεί να θεωρηθεί προφητικό έργο. Επομένως, αν θέλουμε να κάνουμε έναν σύγχρονο παραλληλισμό, δεν θα έλεγα: «ζούμε ξανά την εποχή των Ολβίων». Θα προτιμούσα να πω ότι «ζούμε

ξανά το πρόβλημα των Ολβίων». Δηλαδή το πρόβλημα μιας κοινωνίας που μπορεί να ευμερθεί υλικά, αλλά ταυτόχρονα φθείρει αργά τις συλλογικές της αξίες και τη μνήμη της. Και εδώ ο Πιερίδης γίνεται απροσδόκπτα σύγχρονος. Δεν είναι μόνο συγγραφέας του 1950, του 1960 ή του 1974. Είναι συγγραφέας επίκαιρος ανατέμνοντας τον τρόπο με τον οποίο μια κοινωνία συνθίζει την κανονικότητα και ξεχνά πόσο ευθραυστη είναι.

Πληροφορίες: «Από τους καιρούς του Γιώργου Φιλίππου Πιερίδη», Τετάρτη 23 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Ριάλτο, Λεμεσός. Εισιτήρια από το ταμείο του θεάτρου Ριάλτο.

Πληροφορίες: «Από τους καιρούς του Γιώργου Φιλίππου Πιερίδη», Τετάρτη 23 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Ριάλτο, Λεμεσός. Θα μιλήσουν η Αφροδίτη Αθανασοπούλου και ο συγγραφέας Αντώνης Γεωργίου. Στο πλαίσιο του αφιερώματος θα παρουσιαστούν στη σκηνή του θεάτρου Ριάλτο αναγνώσεις επιλεγμένων διηγημάτων από το συλλογικό έργο «Η Τετραλογία των Καιρών». Τη σκηνοθεσία των αναγνώσεων έχει αναλάβει η Μαρίνα Βρόντη, την επιλογή των κειμένων ο Αντώνης Γεωργίου, και θα αναγνώσουν οι ηθοποιοί Νεκτάριος Θεοδωρόπου, Μανώλης Μιχαηλίδης και Παναγιώτα Παπαγεωργίου. Πρωτότυπη μουσική συνέθεσε ο Αντρέας Θεοχάρους. Το σχεδιασμό φωτισμού έκανε ο Βασίλης Πετεινάρης. Εισιτήρια από το ταμείο του θεάτρου Ριάλτο.

“

«Ο Πιερίδης είναι “πολιτικός λογοτέχνης” όχι επειδή υψώνει τη φωνή του διακριπνευτικά, αλλά επειδή αρνείται να εξιδανικεύσει την πραγματικότητα προς τη μία ή την άλλη πολιτική κατεύθυνση ή “γραμμή”».

“

Ο Γ.Φ. Πιερίδης, όπως λέει η Αφροδίτη Αθανασοπούλου, «από την παρατήρηση της κοινωνικής πραγματικότητας με εστίαση σε μια ορισμένη ομάδα περνά στην ανατομία της ιστορικής συνείδησης μιας συλλογικότητας».

«Η πολιτική ιστορία μετατρέπεται σε υπαρξιακή εμπειρία»

–Πόσο πολιτικός λογοτέχνης είναι ο Πιερίδης;

–Πολύ, αλλά όχι με τον τρόπο που συνήθως εννοούμε τον «πολιτικό συγγραφέα», δηλαδή τον στρατευμένο σε μια συγκεκριμένη ιδεολογία. Ο Πιερίδης είναι πολιτικός επειδή η κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα αποτελεί το βασικό υλικό της λογοτεχνίας του, όχι επειδή μετατρέπει το διήγημα σε πολιτικό άρθρο ή ιδεολογικό κήρυγμα. Τονίσαμε παραπάνω τον διαλεκτικό χαρακτήρα της πεζογραφίας του. Αυτή είναι μια κρίσιμη διάκριση. Ο νεαρός Πιερίδης στην Αίγυπτο γράφει για το Στάλινγκραντ, μεταφράζει έργο σχετικό με τα ναζιστικά στρατόπεδα και συμμετέχει στην αντιφασιστική δράση της ελληνικής παροικίας. Η πολιτική του ευαισθησία επο-

μένως είναι παρούσα ήδη πριν από την επιστροφή του στην Κύπρο. Στην Κύπρο όμως γίνεται πιο ενδιαφέρουσα η σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας. Ο Πιερίδης δεν γράφει «για να πείσει». Γράφει για να δείξει τι προκαλεί η πολιτική στους ανθρώπους. Και αυτό είναι πιο σύνθετο. Έτσι ο Πιερίδης είναι «πολιτικός λογοτέχνης» όχι επειδή υψώνει τη φωνή του διακριπνευτικά, αλλά επειδή αρνείται να εξιδανικεύσει την πραγματικότητα προς τη μία ή την άλλη πολιτική κατεύθυνση ή «γραμμή». Στον «Καιρό της Δοκιμασίας» αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο. Η εισβολή δεν παρουσιάζεται ως στρατιωτικό χρονικό. Παρουσιάζεται ως κατάρρευση του αυτονόητου. Αυτή, κατά τη γνώμη μου, είναι πολιτική λογοτεχνία στην ουσιαστικότερη

Μπορεί η «φλέβα» να χτυπήσει στα Οσκαρ;

Η ταινία του Γιάννη Οικονομίδη είναι η ελληνική πρόταση για τα βραβεία. Πώς μπορεί να φτάσει σε αυτά;

Του **ΘΟΔΩΡΗ ΛΕΝΝΑ**

Δεν είναι τυχαία η στιγμή αυτής της μικρής «δικαίωσης» του Γιάννη Οικονομίδη για τη σημαντική κινηματογραφική του διαδρομή. Εστω κι αν ο ίδιος, μιλώντας στην «Κ», δεν υιοθετεί τη λέξη. «Είναι φυσιολογική εξέλιξη για μια ταινία που αγαπήθηκε», λέει. Στη «Σπασμένη φλέβα», που επιλέχθηκε κατά πλειοψηφία από τα μέλη της αρμόδιας επιτροπής του υπουργείου Πολιτισμού ως η ελληνική υποψηφιότητα για τα Οσκαρ, δεν επιτρέπεται να κοιτάξεις αλλού, να υποκριθείς ότι αυτό που παρακολουθείς δεν σε αφορά. Μπορεί κανείς να αποστρέφεται τους κώδικες του Οικονομίδη, όχι όμως να πιστεύει βάσιμα ότι η έκρηξη της μικροαστικής οικογένειας στο «Σπιρτόκουτο» ή οι παρασιτικοί μηχανισμοί διάβρωσης των ηρώων στο «Μικρό ψάρι» και στη «Φλέβα» δεν πατούν σε υπαρκτές αντανακλάσεις της ελληνικής κοινωνικής πραγματικότητας.

Πλέον, όμως, ξεκινά ένα νέο, διεθνές ταξίδι για τον δημιουργό. Θα μπορέσει το φιλμ να πείσει τα μέλη της Ακαδημίας και να φτάσει μέχρι τη longlist, από την οποία θα προκύψουν οι τελικές υποψηφιότητες στην κατηγορία της καλύτερης διεθνούς ταινίας; Θα «μιλήσουν» οι κώδικές του σε ένα μη ελληνικό κοινό; Η οπτική του είναι συγκρατημένη. «Πολλές φορές χάνεσαι στη μετάφραση», σημειώνει ο Γιάννης Οικονομίδης.

«Ενίοτε, αυτό που νιώθουμε δεν μπορεί να το νιώσει ένας ξένος. Τελικά, τι είναι πιο ουσιαστικό; Να αγαπήσουν μια ταινία οι άνθρωποι της δικής σου κοινότητας ή να κάνεις ένα προϊόν που αναλώνεται στο εξωτερικό και οι δικοί σου άνθρωποι δεν το κατανοούν; Μακάρι να βρεθεί η χρυσή τομή. Υπάρχει, όμως, χάσμα, είναι όπως όταν προσπαθείς να μεταφράσεις ποίηση». «Ένα ξένο κοινό όχι μόνο θα την καταλάβει, αλλά θα τη νιώσει κιόλας», εκτιμά από την πλευρά της η πρωταγωνίστρια

«*Τι είναι πιο ουσιαστικό; Να αγαπήσουν μια ταινία οι άνθρωποι της δικής σου κοινότητας ή να κάνεις ένα προϊόν που αναλώνεται στο εξωτερικό και οι δικοί σου δεν το κατανοούν;*» αναρωτιέται ο σκηνοθέτης.

Σοφία Κουνιά, η οποία υποδύεται τον καθοριστικό ρόλο της Καίτης. Ανατρέχοντας στο ελληνικό οσκαρικό παρελθόν, η «Ηλέκτρα» του Μιχάλη Κακογιάννη ήταν υποψήφια στην κατηγορία των ξενόγλωσσων φιλμ το 1962, ενώ το 1977 ο Κακογιάννης βρέθηκε ξανά στις τελικές υποψηφιότητες με την «Ιφιγένεια». Ο Βασίλης Γεωργιάδης διεκδίκησε επίσης δύο

Ο Βασίλης Μπισμπίκης σε σκηνή από τη «Σπασμένη φλέβα», την έκτη ταινία του Γιάννη Οικονομίδη, που αγαπήθηκε από το ελληνικό κοινό. Μένει να φανεί αν θα γοητεύσει και τα μέλη της Ακαδημίας, για να προκριθεί στην επόμενη φάση επιλογής.

φορές το «Ξενόγλωσσο» Οσκαρ: με τα «Κόκκινα φανάρια» το 1963 και με το «Χώμα βάφτηκε κόκκινο» το 1965, αρκετές δεκαετίες πριν από την υποψηφιότητα του «Κυνόδοντα» του Γιώργου Λάνθιμου το 2009.

Το ταξίδι μιας ξενόγλωσσας υποψηφιότητας μέχρι το κόκκινο χαλί είναι μακρύ, δύσκολο και δαπανηρό. Ο Γιώργος Ζώης, σκηνοθέτης του «Arcadia», της περυσινής ελληνικής υποψηφιότητας για τα Οσκαρ, μοιράστηκε με την «Κ» τη δική του «περιπέτεια», με-

μέλη της Ακαδημίας και τους δημιουργούς. «Τα μέλη της Ακαδημίας δεν είναι δυνατό να προλάβουν να δουν όλες τις ταινίες της αρχικής λίστας, γι' αυτό και οι χώρες που πραγματοποιούν τις πιο ακριβές καμπάνιες κάνουν και τις περισσότερες προβολές. Έχουν, λοιπόν, το πλεονέκτημα να εξασφαλίζουν και περισσότερους ψηφοφόρους», σημειώνει ο σκηνοθέτης.

Στην περίπτωση του «Arcadia», το υπουργείο Πολιτισμού διέθεσε ένα αρχικό ποσό της τάξης των 50.000 ευρώ για την καμπάνια, λέει ο δημιουργός. «Καταφέραμε να φτάσουμε τον συνολικό προϋπολογισμό κοντά στις 170.000 ευρώ –με αρωγή και από εταιρείες-χορηγούς– και βρεθήκαμε πολύ κοντά στη δεκαπεντάδα», αναφέρει ο Ζώης. Αξίζει να σημειωθεί ότι, κατά προσέγγιση, μία μόνο προβολή στις ΗΠΑ κοστίζει 7.000 με 10.000 ευρώ.

Κατά τις προβολές, καθοριστική είναι η δεινότητα του εκάστοτε δημιουργού να επικοινωνήσει το έργο του στα μέλη της Ακαδημίας. Ενδεικτική η περίπτωση του τελευταίου νικητή, Γιοακίμ Τρίερ, με τη «Συναισθηματική αξία», συμπληρώνει ο Ζώης και καταλήγει συμπεραίνοντας πως το εγχείρημα είναι εξαιρετικά δύσκολο, αν δεν υπάρξει οικονομική επένδυση στην υποψηφιότητα ή αν δεν βρεθεί και κάποιος αμερικανικό πρακτορείο να στηρίξει την καμπάνια. Η κούρσα για τη «Σπασμένη φλέβα» τώρα ξεκινάει.

Οι χώρες με τις πιο ακριβές καμπάνιες κάνουν και τις περισσότερες προβολές για τα μέλη της Ακαδημίας, λέει ο Γιώργος Ζώης, σκηνοθέτης του «Arcadia», της περυσινής ελληνικής υποψηφιότητας.

τά την επιλογή της ταινίας από την επιτροπή του υπουργείου Πολιτισμού. Επί της διαδικασίας, όπως μας περιγράφει, οι σκηνοθέτες επισκέπτονται τις ΗΠΑ και άλλες χώρες και πραγματοποιούν προβολές των ταινιών τους για τα μέλη της Αμερικανικής Ακαδημίας Κινηματογράφου. Στο πλαίσιο των προβολών, οργανώνονται Q&A και συζητήσεις ανάμεσα στα

Η **EUROBANK** ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ:
1-3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΥ:
5-7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΤΗΣ

Ζωής μου

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: *Ανέστης Αζάς*

ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΕΛΩΔΙΚΑ ΟΙ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ
ΚΑΙ ΧΡΥΣΑ ΛΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ **ticketmaster**.cy | **ACS** | 7777 7040

ΜΕΓΑΛΟΙ
ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ:

ΧΟΡΗΓΟΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Ανάμεσα στα βιβλία της ειδικής ταξιδιωτικής λίστας που δημοσίευσε τον Αύγουστο η πλατφόρμα Service95 της Ντούα Λίπα βρισκόταν και η αγγλική έκδοση του μυθιστορήματος «Deerfake» του Μάκη Μαλαφέκα. Η αναγνώριση από την ποπ σtar, η οποία έχει καθιερωθεί και ως βιβλιοφάγος που προτείνει κάθε μήνα και ένα βιβλίο στο κοινό της, ξεσήκωσε συζητήσεις στο βιβλιόφιλο κοινό.

Της **ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ**

Τον περασμένο Ιούνιο, η νθοποιός Ζεντάγια, πρωταγωνίστρια στην περιβόητη «Οδύσσεια» του Κρίστοφερ Νόλαν, πόζαρε σε βιβλιοπωλείο κρατώντας ένα αντίτυπο της «Οδύσσειας» του Ομήρου. Θεώρησε πως είχε έρθει η ώρα να τη διαβάσει. Το 2021, η influencer τραγουδίστρια Ντούα Λίπα ξεκίνησε μια λέσχη βιβλίου σε διαδικτυακή πλατφόρμα, την ξακουστή πλέον Service95. Στις 27 Ιουνίου 2026 εγκαινιάστηκε η φυσική εκδοχή της λέσχης με μια βιβλιοθήκη (Manifesto Library) αφιερωμένη από 100 βιβλία που ήταν κάποτε απαγορευμένα. Η εν λόγω βιβλιοθήκη θα στεγάζεται μόνιμα στο βιβλιοπωλείο Livraria Lello στο Πόρτο της Πορτογαλίας.

Ως βιβλιοφάγος, η ποπ star κάθε μήνα προτείνει στους φαν της ένα καινούργιο βιβλίο. Φυσικά φτιάχνει και λίστες για το καλοκαίρι. Τον Αύγουστο, η διάσημη book influencer συμπεριέλαβε στην πλατφόρμα Service95 την αγγλική έκδοση του μυθιστορήματος «Deerfake» του Μάκη Μαλαφέκα, σε ειδική ταξιδιωτική λίστα ανάγνωσης με τίτλο «Books To Read Performatively In An Airport». Αμφιλεγόμενη διακρίση η πρόκρισή του ως βιβλίου αεροδρομίου, αν και οι γηγενείς ενθουσιάστηκαν με την απρόσμενη διεθνή αναγνώριση ενός δικού μας. Εννοείται ότι έσπευσαν να επιβεβαιώσουν τη μυθοπλαστική αξία του εφεξής VIP αναγνώσματος.

Εντός συνόρων

Στα καθ' ημάς, τον Αύγουστο, το μοντέλο και παρουσιάστρια Ηλιάνα Παπαγεωργίου, σε μια απόδρασή της στα Κουφονήσια, ένιωθε την ανάγκη να φωτογραφηθεί με μαύρο μπκνίν κρατώντας στα χέρια της το μυθιστόρημα «Βούτυρο» της Ιαπωνίδος συγγραφέως Ασάκο Γιουζούκι, απολύτως σύμφωνο με τη νεόκοπη woke «νομοθεσία», καθότι ανεπίληπτα φεμινιστικό. Στους εναλλακτικούς μας καιρούς, μες στου Αιγαίου τα νησιά, βιβλία φτερουγίζουν. Ας ελπίσουμε το φτεροκόπημά τους να παραμείνει ανεππρέαστο από τα φθινοπωρινά πρωτοβρόχια. Αν και, καθώς φαίνεται, οι influencers, πανταχού παρόντες και για τα πάντα πληροφορούντες, δεν επηρεάζονται από καιρικά φαινόμενα. Κυρίως τα επικαιρικά τους απασχολούν. Και το βιβλίο έχει γίνει must. Αξεσουάρ αδήριτο, όπως μια επώνυμη τσάντα ή ένα φουλάρι που ανεμίζει σε πλιοκαμένο λαιμό.

Το περιοδικό «Marie Claire», ανέκαθεν ενημερωμένο όχι μόνο

σε glam αλλά και σε ραφινάτες μόδες, σε άρθρο του στις αρχές Αυγούστου μάς ενημέρωνε πως star που αγαπούν τα βιβλία, όπως η Σάρα Τζέσικα Πάρκερ, στις θερινές τους διακοπές σε κόττερα, σε βράχια, σε ήσυχα καφέ και εστιατόρια, δεν παραμελούν τις βιβλιοφιλικές συνήθειές τους, απαθανατίζοντας τις αναγνωστικές στιγμές τους στους προσωπικούς τους λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δίνοντάς μας ιδέες για να εμπλουτίσουμε τη βιβλιοθήκη μας. Από την άλλη, για να επιστρέψουμε στην περίφημη «Οδύσσεια» του Νόλαν, το εν λόγω περιοδικό μάς πληροφορεί πως η διάσημη νθοποιός Αν Χάθαγουэй, που επίσης πρωταγωνιστεί στην ταινία, άφησε για λίγο τον Ομπρο και ξεκίνησε άλλο «έπος», την τριλογία βιβλίων της Sarah J. Maas, «Crescent City».

Προφανώς το βιβλίο δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνο του, έχει ανάγκη μια γκλαμουράτη προώθηση. Το lifestyle δεν θα το βλάψει. Οπωσδήποτε υπάρχουν πάρα πολλά βιβλία, κιλαπλάσια της ποιοτικής λογοτεχνίας θάμπωσαν ακόμη περισσότερο, εξαχνώνοντας τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στο αξιο και το ευτελές. Για να χρησιμοποιήσω μια πολύ μόδατη τώρα τελευταία λέξη, το καλό βιβλίο

πάσχει από έλλειψη ορατότητας. Ένα καλό βιβλίο συνεχίζει να είναι καλό ακόμη και όταν δεν διαβάζεται. Το κακό είναι πως στη θέση του διαβάζεται κάποιο άλλο. Μπροστά σε έναν τιγκαρισμένο πάγκο, το χέρι συχνά λαθεύει. Αν, δε, το ζαλίζει η θάλασσα που φοντάρει από πίσω του, ακόμη χειρότερα.

Η φύρα

Η κριτική δεν μπορεί να επωμιστεί εξ ολοκλήρου το έργο της διάκρισης και της ανάδειξης. Ακόμη και οι πιο προσεκτικές προκρίσεις μπορεί να αποδειχθούν επισφαλείς ή, πολύ απλά, λανθασμένες. Άλλωστε η κριτική δεν είναι σε θέση να διεκδικήσει κανενός είδους αντικειμενικότητα. Δεν θεμελιώνεται σε αξιώματα, αλλά σε επιχειρήματα. Οι αναγνώστες, οι εκδότες, οι βιβλιοπώλες, οι μπλόγκερ, οι λέσχες ανάγνωσης, συμμετέχουν κρίσιμα (όχι πάντα εποικοδομητικά) στην οριοθέτηση των αξιολογικών κριτηρίων. Στον όγκο των βιβλίων που εκδίδονται υπάρχει πολλή φύρα. Θα αδικούσαμε το αναγνωστικό κοινό, όσο και όποιο κι αν είναι αυτό, αν υποθέταμε πως η πλειονότητα απολαμβάνει τη σκαρταδούρα των εκδοτικών οίκων. Ενδεχομένως τα πιο «εύκολα» βιβλία να βρίσκουν πιο εύκολα το κοινό τους. Πάντως πιστεύω πως αν οι προσφερόμενες επιλογές ήταν πιο μετρημένες, πιο ελεγχμένες, θα συγκροτείτο ένα πιο εκλεκτικό και απαιτητικό αναγνωστικό κοινό.

Δεν είμαι τόσο ρομαντική που να ξεκινά πως η αγορά βιβλίου είναι εμπορική επιχείρηση. Από την επιβίωση και την άνθησή της εξαρτάται άμεσα η βιβλιοπαραγωγή. Επομένως, πρέπει να εκδίδονται εμπορικά βιβλία, που θα κάνουν πωλήσεις. Αυτά τα προσοδοφόρα βιβλία εγγυώ-

νται την κυκλοφορία της καλής λογοτεχνίας, που αφορά λιγότερους αναγνώστες. Αν και κανένας συγγραφέας, ούτε ο πιο στρυφνός και υψιπέτης, δεν γράφει για να απευθυνθεί σε ελάχιστους. Ακόμη και τα «δύσκολα» βιβλία αξιώνουν την προσοχή των όσο το δυνατόν περισσότερων, όχι του ενός. Εκείνα που ούτως ή άλλως βρίσκουν το κοινό τους ως τους παραχωρήσουν λίγο χώρο κοντά τους, μπας και το χέρι και πάλι λαθέψει, από τη σωστή πλευρά αυτήν τη φορά. Παρ' όλα αυτά, δεν συμμερίζομαι την άποψη πως η αναγνωστική βουλμία μπορεί προοδευτικά να οδηγήσει στην εκλέπτυνση των κριτηρίων.

Ο ρόλος των αυτοεκδόσεων

Πέρα από τους ψηφιακούς επαίνους, ένας ακόμη παράγοντας που ζημιώνει σοβαρά την αγορά βιβλίου είναι οι αυτοεκδόσεις, οι πληρωμένες εκδόσεις, που ορισμένοι εκδοτικοί οίκοι τις διαφημίζουν. Οι αυτοεκδόσεις, εκτός του ότι συντείνουν στη διόγκωση της βιβλιοπαραγωγής, παραβιάζουν επ' αμοιβή το σύνορο μεταξύ λογοτεχνίας και μερικών χαρτιών που δεν θα έπρεπε ποτέ να τυπωθούν. Η αυτοέκδοση είναι προσιτή λύση για έναν άγνωστο συγγραφέα. Αλλο αν αυτός ο άγνωστος δεν έχει τίποτα από συγγραφέα. Ο άνθρωπος θέλει να εκδοθεί, και από τη στιγμή που έχει χρήματα θα εκδοθεί. Είναι αλήθεια πως οι εκδοτικοί οίκοι είναι φειδωλοί στην έκδοση πρωτοεμφανιζόμενων συγγραφέων. Από εμπορικής πλευράς, εύλογο. Αλλά έτσι χάνονται φωνές που θα είχαν κάθε λόγο να ακουστούν. Συν τοις άλλοις, οι λίγοι τυχεροί, οι οποίοι χωρίς να βάλουν το χέρι στην τσέπη είδαν το πρωτόλειό τους τυπωμένο, σπανίως διαθέτουν το ταλέντο που να δικαιολογεί το επιτυχές πέρασμά τους

από την κρησάρα των εκδοτών.

Τώρα που οι διακοπές του καλοκαιριού τελείωσαν για τους περισσότερους, οι βιβλιόφιλοι κάθε λογής και υποστάθμης έχουν κάθε λόγο να επαιρόνται πως εκπλήρωσαν το χρέος τους. Κάθε διαδικτυακός φιλαναγνώστης φωτογράφησε τα επιλεγμένα θερινά του αναγνώσματα με φόντο τα νησιά μας. Τα αδιάβαστα βιβλία πήραν έτσι μια παράταση ζωής, έστω πάνω στην άμμο. Ακούαχτα για μήνες πάνω σε βιβλιοθήκες και κομοδίνα, πήγαν για παραθερισμό και πλιοκαρείς αναγνώσεις. Ενδεχομένως κάποιοι από τους βιβλιόφιλους παραθεριστές να είχαν εγκαίρως ενημερωθεί από έντυπα και σάιτ με τους κλασικούς προτρεπτικούς τίτλους: «10+1 βιβλία για τον Ιούλιο», «9+1 βιβλία για τον Αύγουστο». Αυτό το «+1» ομολογώ πως δεν το κατανοώ. Γιατί δεν βγαίνει εξαρχής το άθροισμα, ώστε να ξέρει κανείς πόσα ακριβώς βιβλία να κώσει στη βαλίτσα;

Πέρα από ένα φανταχτερό περιτύλιγμα, όπως η μούρη ενός influencer, τα βιβλία προτού διαβαστούν πρέπει να πακεταριστούν. Γι' αυτό οι προμνηστικοί βιβλιόφιλοι φτιάχνουν λίστες και προσφέρουν τις επιλογές τους σε πακέτα των «+1». Οι θερινοί αναγνώστες απαλλάσσονται από τον κόπο του ξεσκαρταρίσματος. Μπορούν απλώς να διαλέξουν το πακέτο που τους εκφράζει. Αν, μάλιστα, καταφέρουν να διαβάσουν όλο το πακέτο κάτω από την ομπρέλα, έχουν βγάλει την αναγνωστική τους υποχρέωση για όλο τον χειμώνα, τουλάχιστον μέχρι τα Χριστούγεννα, όταν θα φτιαχτούν τα χειμερινά πακέτα.

Οι αξεσουάρ

Ναι, μάλλον το βιβλίο δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνο του. Σίγουρα δεν θα τα βγάλει καθόλου πέρα δίχως αναγνώστες. Γι' αυτό χρειάζονται τα φεστιβάλ, οι γιορτές βιβλίου, οι εκδηλώσεις, οι παρουσιάσεις, οι συνάξεις. Μα πάνω απ' όλα, προέχει η ανάγκη διαμόρφωσης κριτηρίων, ώστε τα καλά βιβλία να φαίνονται καθαρά μέσα στην υπερπληθώρα των εκδόσεων. Το βιβλίο δεν είναι ούτε αξεσουάρ ούτε εποχικό προϊόν. Αν κάποιος πραγματικά αγαπάει την ανάγνωση, θεωρώντας την αναπόσπαστο μέρος της ζωής του, βρίσκει τον χρόνο όλο τον χρόνο. Ας μη θρηνολογούμε όμως. Όπως περίττρανα απέδειξε η «φιλολογική» αυγουστιάτικη διαμάχη μεταξύ της δημοσιογράφου Τίνας Μανδνλαρά και του συγγραφέα Γιάννη Μακριδάκη, οι υπερασπιστές του βιβλίου γρηγορούν.

Διαμόρφωση κριτηρίων

Το βιβλίο δεν θα τα βγάλει πέρα δίχως αναγνώστες. Γι' αυτό χρειάζονται τα φεστιβάλ, οι γιορτές βιβλίου, οι εκδηλώσεις, οι παρουσιάσεις, οι συνάξεις. Μα πάνω απ' όλα, προέχει η ανάγκη διαμόρφωσης κριτηρίων.

Βιβλιοφιλική ποστ

Star που αγαπούν τα βιβλία, στις θερινές διακοπές τους σε κόττερα, σε βράχια, σε ήσυχια καφέ και εστιατόρια, δεν παραμελούν τις βιβλιοφιλικές συνήθειές τους, απαθανατίζοντας τις αναγνωστικές στιγμές τους.

Ο Νοτιοαφρικανός καλλιτέχνης Ουίλιαμ Κέντριτζ στο στούντιό του μπροστά στις αναγνωρίσιμες φιγούρες του, οι οποίες θα «επισκεφθούν» την Αθήνα το 2027, στη μεγάλη έκθεση του ΕΜΣΤ.

Ουίλιαμ Κέντριτζ, σκηνοθέτης, καλλιτέχνης

Λύνοντας το αίνιγμα του Ορφέα

Ο πολυσχιδής δημιουργός ετοιμάζεται να παρουσιάσει μία όπερα και δύο εκθέσεις στην Αθήνα

Συνέντευξη στη **ΜΑΡΩ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

Ο **Ουίλιαμ Κέντριτζ** έχει μια ιδιότητα λιτότητα στον λόγο του σε συνδυασμό με λεπτή στοχαστικότητα. Η σκέψη του είναι απολύτως στέρεη μέσα στην ελευθερία της, η μόρφωσή του ευρεία, η ομιλία του καλλιεργημένη· γιος οικογενείας διαπρεπών δικηγόρων, γνωστών στη Νότια Αφρική για την υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, είναι στα 71 του ένας από τους σημαντικότερους και περιζήτητους εικαστικούς δημιουργούς του καιρού μας.

Και να που τώρα ο διάσημος καλλιτέχνης, που ζει στο Γιοχάνεσμπουργκ, ετοιμάζεται για την «ελληνική χρονιά» του. Τους επόμενους μήνες θα βρίσκεται συχνά στην πατρίδα μας. Από το τέλος Οκτωβρίου θα εργάζεται για την παρουσίαση της όπερας «Ορφέας» του Μοντεβέρντι, που σκηνοθετεί στην Εθνική Λυρική Σκηνή, μια διεθνή συμπαραγωγή η οποία έκανε πρεμιέρα τον περασμένο Ιούνιο στο Φεστιβάλ Όπερας του Γκλάιντμπορν και είχε θερμή υποδοχή από κοινό και κριτικούς. Τον Οκτώβριο ετοιμάζει μια έκθεση στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο με τίτλο «Immitate the Sleep of Stones», «ένα παράπλευρο εγχείρημα, ένα σύντομο δοκίμιο πάνω στον «Ορφέα», όπως λέει, στο οποίο θα παρουσιάσει σχέδια και ένα μικρό κινούμενο διάγραμμα χρησιμοποιώντας υλικό από τη συγκεκριμένη παραγωγή. Τέλος, μέσα στην επόμενη χρονιά θα επιστρέψει στην Αθήνα για να επιμεληθεί τη μεγάλη αναδρομική έκθεσή του, την πρώτη τέτοιου μεγέθους, που το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης προανήγγειλε ότι θα φιλοξενήσει τον Ιούνιο του 2027.

Για τον Κέντριτζ αυτή η τριπλή συνάντηση με τη χώρα μας ανοίγει νέο πεδίο συνεργασιών, αναφορών και ανακαλύψεων. «Πραγματικά, γιατί μου πήρε τόσα χρόνια μέχρι να έρθω τελικά στην Ελλάδα; Ακόμη και η συννηθισμένη τουριστική εικόνα της χώρας, η Ακρόπολη και τα ελληνικά νησιά, παραμένουν για μένα ένας κόσμος που θέλω ακόμη να εξερευνήσω σε πολλά ταξίδια, ένας κόσμος νέων δυνατοτήτων», λέει στην «Κ».

— Πώς ξεκίνησε η προσωπική σας σχέση με την Ελλάδα;

— Η φυσική μου σύνδεση με την

Ελλάδα είναι πολύ όψιμη. Ήμουν γύρω στα 65 όταν την επισκέφθηκα για πρώτη φορά. Εχω έρθει αρκετές φορές έκτοτε και υποθέτω πως το ενδιαφέρον μου, όπως και πολλών άλλων ανθρώπων, ξεκινάει από την αγάπη μου για την ελληνική μυθολογία, που υπάρχει στη ζωή μου από την παιδική ηλικία μου και το σχολείο. Θυμάμαι, όταν ήμουν έξι ή επτά ετών διάβασα ένα βιβλίο το οποίο είχε επιμεληθεί ο πατέρας μου: ήταν η ιστορία του Περσέα, δηλαδή πάλι ένας μύθος για το πόσο ανυπόφορη μπορεί να είναι η μοίρα. Επίσης γνώρισα πολλές από τις ελληνικές ιστορίες μέσα από τη λατινική τους εκδοχή, από τις «Μεταμορφώσεις» του Οβιδίου. Ως animator νομίζω ότι εξακολουθούν να ηχούν αληθινές και πολύ ισχυρές. Η δυνατότητα ενός κόσμου να μεταμορφώνεται υπό την πίεση του πανικού εξακολουθεί να με αφορά πολύ έντονα. Όταν ήρθα για πρώτη φορά στην Ελλάδα, με αιφνίδιασε ότι η πρώτη μου επαφή με την αρχαιότητα είχε γίνει στο Βρετανικό Μουσείο, όχι εδώ. Με εντυπωσίασε ο πλούτος των κλασικών έργων που παραμένουν στη χώρα και, ταυτόχρονα, η δική μου αδυναμία να αντιληφθώ το μεγάλο ιστορικό διάστημα ανάμεσα στην αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή. Η Ελλάδα είχε τη δική της πορεία, την οθωμανική της ιστορία, και συνάντησε τα μοτίβα της δυτικοευρωπαϊκής κουλτούρας που μου είναι τόσο οικεία, πολύ αργότερα. Ομως, από την έως τώρα εμπειρία μου, ανή-

μεσα στις αρχαίες τραγωδίες που γνώρισα στο σχολείο και στον Καζαντζάκη υπήρχε ένα κενό· και ο Θεοδωράκης ήταν για μένα το μεγάλο σημείο αναφοράς της νεότερης Ελλάδας. Υπάρχουν ακόμη πολλά που πρέπει να ανακαλύψω σε αυτά τα κενά — που είναι δικά μου κενά, όχι της Ελλάδας.

— Γιατί θελήσατε να γίνει σκηνικό για την παράσταση του Ορφέα το στούντιο ενός καλλιτέχνη;

— Η όπερα αφορά πολύ τη δύναμη της τέχνης — στην περίπτωση του Ορφέα, τη δύναμη της μουσικής. Όπως συμβαίνει σε πολλές όπερες του Μοντεβέρντι, ο πρόλογος δίνει μια ένδειξη για το πως να προσεγγίσει κανείς το έργο. Το καλλιτεχνικό στούντιο μεταμορφώνεται στη φιγούρα της «La Musica», που παρουσιάζει την παράσταση στο κοινό. Γίνεται έτσι ένας τρόπος να δημιουργηθεί η παραγωγή μπροστά στα μάτια των θεατών: η πρώτη ζωγραφιά του δέντρου του Ορφέα γεννιέται με τις πρώτες νότες της μουσικής και έπειτα προστίθεται η χρήση σχεδίων και αντικειμένων του στούντιο για να δημιουργηθούν οι κόσμοι της Θράκης και του Κάτω Κόσμου. Με ενδιέφερε επίσης η γραφή του Ρίλκε για τον Ορφέα. Και, όντας παντρεμένος με καλλιτέχνη, το στούντιο είναι το περιβάλλον μας — σχεδόν ένα Bauhaus (σ.σ. μεταφορικά τόπος οικοδόμησης) των αρχών του 20ού αιώνα — μέσα στο οποίο τοποθετείται η όπερα.

— Έχετε πει ότι το εργαστήριο προστατεύει τον καλλιτέχνη από τον έξω κόσμο δίνοντας χώρο στην αμφιβολία. Πώς αυτά τα στοιχεία διαμορφώνουν την προσέγγισή σας στη συγκεκριμένη όπερα;

— Το φυσικό στούντιο είναι ζωτικό μέρος της ταυτότητας του καλλιτέχνη: ένα ασφαλές πεδίο για την ανοησία, για τις απορίες, τις δοκιμές, για την ελευθερία του να επιτρέπει στο έργο να σου δείχνει τον δρόμο. Προσφέρει το «τεκμήριο της αμφιβολίας», κατά τη νομική γλώσσα. Αυτή η ευρυχωρία πνεύματος είναι μέρος της προσέγγισης της συγκεκριμένης όπερας. Υπάρχουν τόσο πολλές πτυχές: δύο διαφορετικά φινάλε, χαμένη μουσική και θεατρικοί περιορισμοί που διαμόρφωσαν τις επιλογές του Μοντεβέρντι. Η αμφισβήτηση ενυπάρχει στον «Ορφέα» και το στούντιο γίνεται ο τόπος όπου μπορούν να διατηρηθούν οι αβεβαιότητες.

— Επιστρέφετε συχνά στα ίδια εικαστικά υλικά — σκίες, σχέδια με κάρβουνο, animation. Βλέπετε αυτήν την επανάληψη ως περιορισμό ή ως τρόπο να εμβαθύνετε στα ίδια ερωτήματα;

— Είμαι βέβαιος πως είναι και τα δύο. Τα υλικά —κάρβουνο, μελάνι, σχέδιο, σκίες— είναι απλώς τα μέσα με τα οποία δουλεύω. Δουλεύω σε πολλά είδη: περφόρμανς, θέατρο, κουκλοθέατρο, σχέδιο. Δεν είναι επανάληψη υλικού, αλλά επανάληψη εικόνων. Αυτές οι

εικόνες —μεγάφωνα, τηλέφωνα, σκίες που κινούνται και μεταμορφώνονται— είναι σαν τις φιγούρες της commedia dell'arte: έτοιμες να αφηγηθούν διαφορετικές ιστορίες. Εδώ λειτουργούν ως βοηθήματα για την αφήγηση της ιστορίας του Ορφέα.

— Στον μύθο, ο ήρωας προσπαθεί να ανατρέψει το τετελεσμένο και να φέρει πίσω την Ευρυδίκη. Τι σημαίνει για εσάς αυτή η επιθυμία να νικηθεί ο θάνατος;

— Η πρώτη αντίδραση είναι πάντα: είναι ανυπόφορο ότι ο Ορφέας γυρίζει να κοιτάξει πίσω του, όταν βρίσκεται τόσο κοντά στην πραγματοποίηση του στόχου του. Αλλά καταλαβαίνει κανείς την ανάγκη αυτής της στροφής. Ο θάνατος είναι θάνατος. Δεν υπάρχει επιστροφή. Η επιθυμία να αναιρέσεις πράγματα —όχι μόνον τον θάνατο, αλλά τόσο πολλά στη ζωή— είναι ισχυρή. Μέσα στην ιστορία υπάρχουν πολλές ερμηνείες. Ίσως η ίδια η Ευρυδίκη να έβγαλε τον ήχο, επειδή δεν ήθελε να ζήσει ως «δεύτερη» δίπλα στον παθιασμένο με τη μουσική Ορφέα. Ή ίσως να κατάλαβε ότι η μουσική του χρειαζόταν την απουσία της, αυτή την «απουσία μούσα» που τροφοδοτεί την έμπνευσή. Όλα είναι πιθανά. Στη δική μας παραγωγή, είναι η La Musica —η μορφή της Τέχνης— που προκαλεί τον ήχο και θέτει σε κίνηση τη μοίρα.

— Παρά τη μακρά και επιτυχημένη πορεία σας, παραμένετε εντυπωσιακά ενεργός καλλιτεχνικά, παντού στον κόσμο. Τι σας κρατάει σε αυτήν τη διαρκή κίνηση;

— Αφήνω το σπίτι μου γιατί πολλές παραστάσεις και εκθέσεις συμβαίνουν αλλού. Αλλά όλη η δουλειά —τα σχέδια μιντών, η προετοιμασία, η επιμέλεια— γίνεται στο Γιοχάνεσμπουργκ. Όλες οι παραγωγές διαμορφώνονται από το γεγονός ότι δημιουργούνται εκεί. Υπάρχει μια ενέργεια που έρχεται από κάθε νέο project και ωθεί στο επόμενο. Υπάρχει πάντα μια στιγμή που σκέφτεσαι: «Γιατί το ανέλαβα αυτό;». Όμως την ξεπερνάς επειδή ο ενθουσιασμός της συνεργασίας είναι σχεδόν μεθυστικός. Αλλά και ο χρόνος που περνά μόνος στο στούντιο, σχεδιάζοντας, είναι πλούσιος. Δεν έχω ιδέα τι θα έκανα αν δεν τον είχα.

Σκηνή από τον «Ορφέα» του Μοντεβέρντι σε σκηνοθεσία Ουίλιαμ Κέντριτζ. Ο δημιουργός μεταφέρει τη δράση στο ατελιέ ενός καλλιτέχνη, το οποίο μεταμορφώνεται στον πρόλογο στη φιγούρα της «La Musica», που παρουσιάζει την παράσταση στο κοινό.

«Ορφέας» του Κλάουντιο Μοντεβέρντι. Συμπαγωγή της ΕΛΣ με το Φεστιβάλ Όπερας του Γκλάιντμπορν και τη Μετροπόλιταν Όπερα της Νέας Υόρκης. Από 30/10 και για οκτώ παραστάσεις, έως 14/11. «Immitate the Sleep of Stones», ΕΑΜ, 20/10-20/11/27.

“

Η πρώτη επίσκεψη

Με εντυπωσίασε ο πλούτος των κλασικών έργων που παραμένουν στη χώρα και, ταυτόχρονα, η δική μου αδυναμία να αντιληφθώ το μεγάλο ιστορικό διάστημα στην αρχαιότητα και στη σύγχρονη εποχή.

“

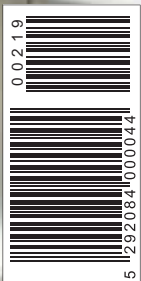
Εστία του καλλιτέχνη

Το φυσικό στούντιο είναι ζωτικό μέρος της ταυτότητας του καλλιτέχνη: ένα ασφαλές πεδίο για την ανοησία, για τις απορίες, τις δοκιμές, για την ελευθερία του να επιτρέπει στο έργο να σου δείχνει τον δρόμο.

ΤΕΥΧΟΣ 219 | ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2026

γαστρονόμος

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΧΩΡΙΣ ΜΥΣΤΙΚΑ

Μακαρονάδα
με πελτέ, αυγά
και μπούκοβο

πρώτη
φορά
στην κουζίνα

ένας οδηγός μαγειρικής για φοιτητές, αρχάριους, πολυάσχολους

ΤΗΝ
ΚΥΡΙΑΚΗ
20/9 ΜΕ
ΤΗΝ

